

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 540
Παρασκευή
10 Δεκεμβρίου 1999
Δρχ. 300

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΣΗΕΑ ΓΙΑ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΟΝΔΥΛΙΑ

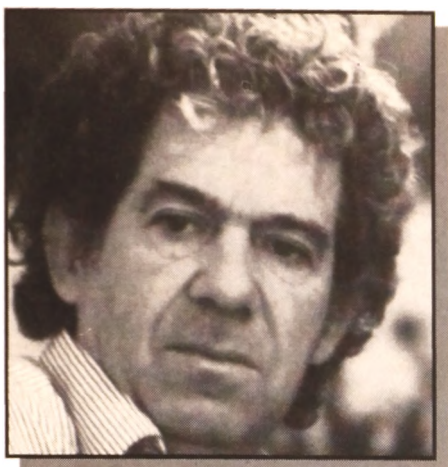
Β. ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Α. ΖΕΗ

Μ. ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

Μ. ΚΑΣΟΛΑΣ

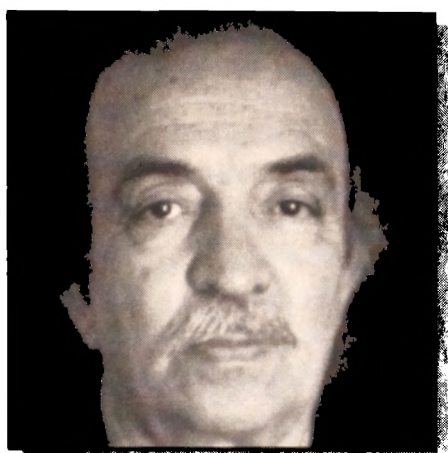
Πού μας έχει οδηγήσει η πολιτική κατάσταση των
τελευταίων χρόνων;

Εννέα συγγραφείς δίνουν την απάντηση,
επιστρατεύοντας άλλος το υπονομευτικό
χιούμορ του, άλλος τα σουρεαλιστικά βέλη του,
άλλος την παραληρηματική γλώσσα,
τη φαντασία ή την υπερβολή, άλλος
τις ρεαλιστικές περιγραφές του, σε
εννέα διηγήματα Πολιτικής Φαντασίας.

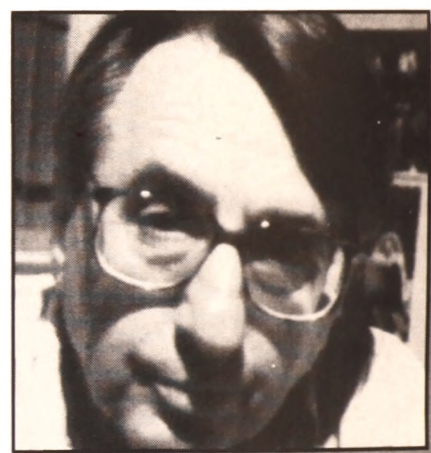
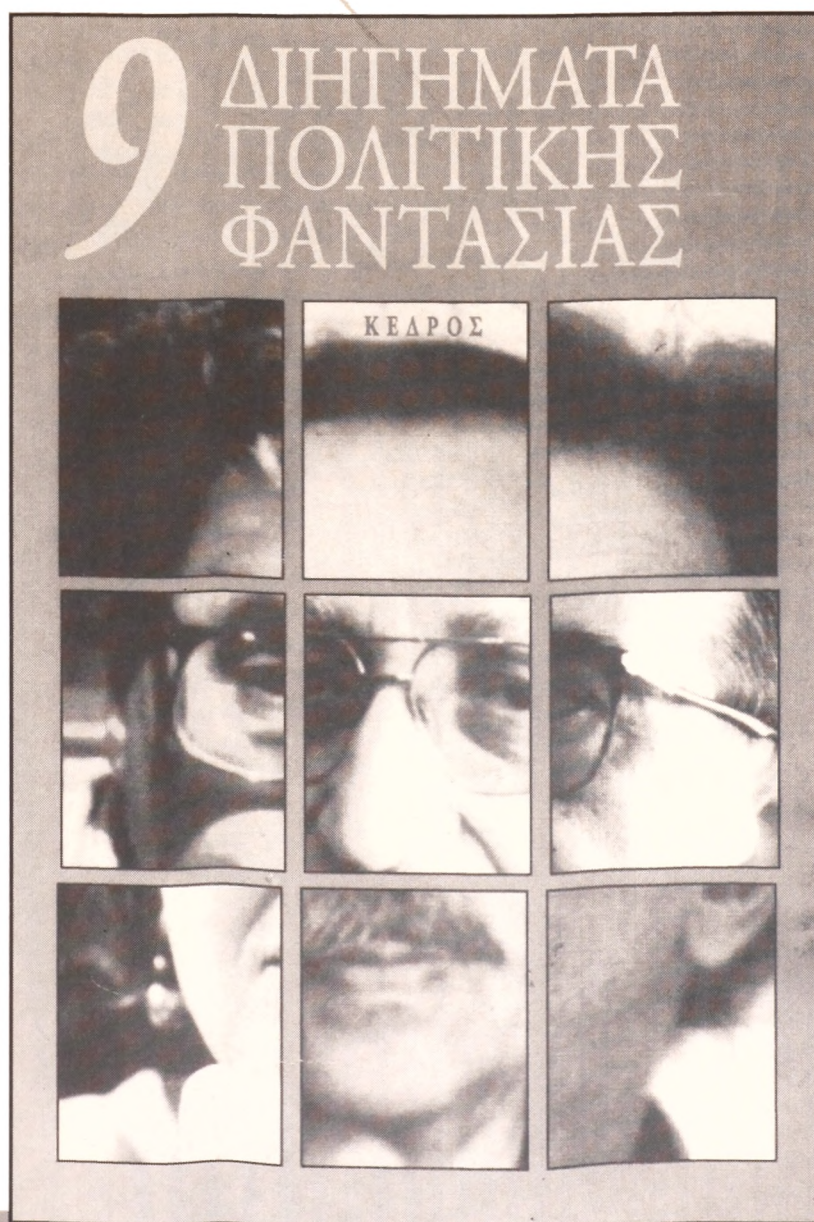
Επιμέλεια: ΜΙΚΕΛΑ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΗ

Ι. ΚΑΠΑΝΤΑΗ

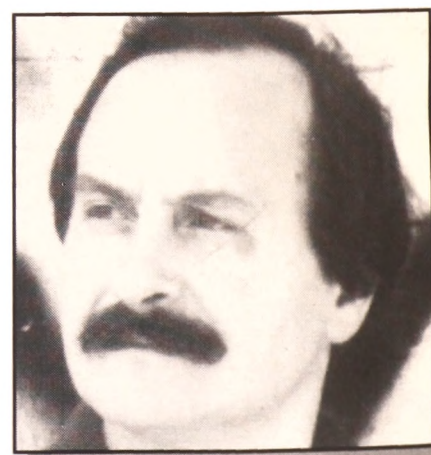
Π. ΜΑΤΕΣΙΣ

Κ. ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

Σ. ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ

Μ. ΦΑΚΙΝΟΣ

ΚΕΔΡΟΣ
το ελληνικό βιβλίο

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 20ός
• Τεύχος 540
Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου
1993, Δρχ. 300

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819
FAX: 72.26.107

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
- Γραμματεία - Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία - Φίλμς:
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Α.Ε.
Χρήστου Λαδά 1 - Αθήνα
Τηλ. 32.33.114 - 32.19.182
FAX: 32.33.114
- Εκτύπωση:
ΛΙΘΟΥΠ Α.Ε.
Ιατίου 5 - Περιστέρι
121 31 Αθήνα
Τηλ. 57.22.201
- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 3.400 δρχ.
Ετήσια 6.800 δρχ.
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 25.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 6.100 δρχ.

Εξωτερικού

Ευρώπη - μεσογ. χώρες:

εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ
ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 300
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα διδλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 7232.713 - 7232.819
- Για τα διδλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 3,
ΤΗΛ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

Ο ΣΥΝ ΠΡΙΝ ΑΠ' ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ 17-24

Βαδίζοντας στην τελική ευθεία προς το έκτακτο συνέδριό του, ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου βρίσκεται μπροστά σε ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα που αφορά την ηγεσία της παράταξης. Ο ΣΥΝ, μετά την εκλογική ήττα της 10ης Οκτωβρίου και την παραίτηση της Μαρίας Δαμανάκη, παραμένει ουσιαστικά ένας κομματικός οργανισμός χωρίς ηγεσία. Το πρόβλημα αποκτά πλέον ιδιαίτερη σημασία μετά την πρόσφατη εμμονή της πρώην προέδρου να μη θέσει εκ νέου υποψηφιότητα. Συνδέεται δε άμεσα και με τα υπόλοιπα σοβαρά και προς επίλυση προβλήματα του χώρου, όπως είναι η φυσιολογία του, το ιδεολογικό του πλαίσιο, η στρατηγική, οι στόχοι του κ.ά., που χρονίζουν από την εποχή καταγραφής της παράταξης στο «πάνθεον» των πολιτικών δυνάμεων.

Το *Αντί* απευθύνθηκε σε τέσσερα στελέχη του ΣΥΝ που είτε έχουν κάνει ήδη γνωστή την υποψηφιότητά τους για την ηγεσία της παράταξης είτε εμμέσως έχουν εκδηλώσει κατά καιρούς ανάλογο ενδιαφέρον.

Ο *Αλέκος Αλαβάνος*, ο *Φώτης Κουδέλης*, ο *Νίκος Κωνσταντόπουλος* και ο *Μιχάλης Παπαγιαννάκης* καταθέτουν τις απόψεις τους για το θέμα της ηγεσίας και τον τρόπο που αυτό θα πρέπει να αντιμετωπιστεί από τα μέλη του ΣΥΝ που θα λάβουν μέρος στις συνεδριακές διαδικασίες.

Τέλος, μια ενδιαφέρουσα ανάλυση των προσυνεδριακών θέσεων, που συζητήθηκαν στον ΣΥΝ.

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΕΣΗΕΑ ΓΙΑ ΤΑ «ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΟΝΔΥΛΙΑ»

Το αρχικό πόρισμα που υποβλήθηκε στο Πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ φωτίζει πολλές όψεις του ζητήματος «μυστικά κονδύλια». Ένα θέμα που θα συζητηθεί. Σελ. 11)

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ 5
Κόμικς του Γιώργου Φιλιδιάκου

**ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ**..... 6
**ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ** 8
**ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ** 10
**ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ
ΠΙΣΩ** 16
**Η ΦΡΑΣΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΕ-
ΛΕΙΩΣΕ** 26
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ 35

Όλα για τη GATT. Ποια Αριστερά νίκησε στην Ιταλία; Οι Κούρδοι πάλι υπό διωγμόν.
**ΑΘΛΗΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ**..... 45
BLACK OUT.....46
ΔΙΑΛΟΓΟΣ 48
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ 51
Ναΐμ Αττία, Στρατής Τσίρκας, Γιώργος Λαζάνης, Φίλιπ Γκλας...

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ: ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ

ΤΟ ΕΚΤΑΚΤΟ συνέδριο του ΣΥΝ θα δείξει σε λίγες ημέρες ποια θα είναι η προοπτική του συνολικού χώρου της Αριστεράς τα επόμενα χρόνια. Η κατάσταση, στην οποία βρίσκεται ο χώρος που φιλοδοξεί τον εκσυγχρονισμό και την προσαρμογή του αριστερού λόγου στα νέα δεδομένα της μετακομμουνιστικής εποχής, είναι εξαιρετικά δυσμενής.

Η ΔΥΣΧΕΡΕΙΑ αυτή δεν ανάγεται μόνο στην εκλογική ήττα του ΣΥΝ. Οπωσδήποτε, η στέρηση της κοινοβουλευτικής παρουσίας συνιστά ένα καίριο πλήγμα σε αυτή τούτη τη δομή της θεσμισμένης πολιτικής αντιπροσώπευσης, που συνιστά λόγο ύπαρξης ενός κόμματος, αφού του εγγυάται κάποιους από τους όρους της κοινωνικής αναπαραγωγής του. Όμως, πέραν της εκλογικής ήττας, η πολιτική δυναμική του ΣΥΝ κρίθηκε αρνητικά αρκετό χρόνο πριν από τις εκλογές: η πολυγλωσσία, ο παραγοντισμός, η αδυναμία συνεκτικής πολιτικής παρέμβασης σε καίρια ζητήματα του δημόσιου βίου επέφεραν οργανωτική αποσάθρωση και επισώρευσαν κρίσιμες απορίες σε εκτεταμένα τμήματα της εκλογικής του βάσης.

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ αυτές, επιδεινωμένες από την εκλογική ήττα, εμφανίζονται με οξυμένη ίσως μορφή σε επίπεδο κορυφών κατά την κρίσιμη προσυνεδριακή περίοδο: μια περίοδος όπου ο ΣΥΝ αποπειράται να παράγει πολιτική αναφορικά προς τον εαυτόν του και προς το κοινωνικό σώμα, εκλογικεύοντας κυρίως τους παράγοντες της αρνητικής πορείας του και προτείνοντας τρόπους, μεθόδους και ιδέες για τη βελτίωσή του: σε αυτό το πλαίσιο, οι τάσεις και οι αντιπαραθέσεις, η πολυμέρεια και η διαφορά, ενώ θα έπρεπε να αποτελούν οργανικές αρχές λειτουργίας με ζωτικό πολιτικό αντίκρισμα, παρουσιάζονται ως στοιχεία, πιστοποιητικά της κρίσης του ΣΥΝ, αφού μέχρι σήμερα αυτές οι αρχές αποτέλεσαν μάλλον ένα όχημα έκφρασης ενός εσωκομματικού ανταγωνισμού και μόνον.

ΤΟ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ στο συνέδριο του ΣΥΝ είναι πρώτα απ' όλα η κατάφασή του στο ερώτημα περί αναγκαιότητας της ύπαρξής του. Κατάφαση δύσκολη, αφού θα πρέπει μέσα από το συνέδριο να υπάρξει μια *σύνθεση προγραμματικού χαρακτήρα* μεταξύ των επιμέρους προσεγγίσεων, η οποία θα διαθέτει αντοχή και συνοχή μπροστά στα εξαιρετικώς πολύπλοκα και δυσεπίλυτα προβλήματα της χώρας, μέσα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μόνο μέσα από αυτή την προγραμματική σύνθεση θα ανιχνευθεί η δυνατότητα του ΣΥΝ να παράγει πολιτική, η οποία θα τον καθιστά αυτοτελή φορέα στο πολιτικό σύστημα της χώρας. Και μόνο μέσω μιας σαφούς τέτοιας πολιτικής θα μπορεί να διεκδικήσει την επανένταξή του στο πεδίο των πολιτικών αντιπροσωπεύσεων, ή την ικανοποίηση της φιλοδοξίας του να αποτελέσει τον τρίτο πόλο, πέραν της ρητορικής εκφοράς τούτου του αξιώματος.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ, ο ΣΥΝ έχει πλείστους λόγους ύπαρξης. Επιπρόσθετα, η παρουσία του ως αυτοτελούς κόμματος επιβάλλεται και για γενικότερους λόγους, που αφορούν σε αρχές και αξίες αυτής τούτης της πολιτικής δημοκρατίας. Όμως, απαιτείται ζωφόρος πολιτικός λόγος και δράση προκειμένου η πρόθεση, η αξίωση, η διακήρυξη να ενσαρκωθούν σε κοινωνικά μεγέθη με διάρκεια και ευκρινείς οριοθετήσεις. Αυτός είναι ο όρος που θα δώσει τη δυνατότητα στον ΣΥΝ να βρει θέση στο σαφώς αναδιατασσόμενο κομματικό και πολιτικό σύστημα. Και έτσι θα μπορέσει να απαντηθεί το ερώτημα αν η Αριστερά συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για να πείσει πως η ιστορία της αποτελεί και έναν από τους όρους του παρόντος: του δικού της και εκείνου του δημόσιου βίου της χώρας.

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

του Γιώργου Φιλοσόφου

"Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΚΟΚΟΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙ ΝΑ ΚΡΥΨΕΙ ΤΗΝ ΑΠΛΥΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕ ΦΤΗΝΑ ΑΡΩΜΑΤΑ".

ΚΑΛΟ, Ε;

ΜΜΜ...

ΜΑ ΤΙ ΕΧΕΙΣ ΒΡΕ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ;

ΘΕΛΩ ΔΥΟ ΤΡΙΣ ΑΠΟ ΦΟΥΡΟΥΣ!

ΣΙΓΑ ΜΗΝ ΤΑ ΒΡΕΙΣ!

ΔΕΝ ΠΕΙΡΑΖΕΙ ΟΜΩΣ! ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ΘΑ ΒΓΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΘΑ ΤΟΥΣ ΣΚΥΛΟΒΡΙΣΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΘΑ ΞΕΣΚΑΞΕΙΣ!

ΔΕΝ ΕΓΙΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΕΚΤΟΝΩΝΟΜΑΙ! ΕΓΩ ΕΧΩ ΟΡΑΜΑ!

ΚΙ ΕΓΩ! ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΕΩΤΟΝΟΤΙΚΟ!

ΓΙΩΡΓΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ΟΡΑΜΑΤΙΖΟΜΑΙ ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ! ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΓΑΛΟΥΡΓΕΙ ΚΥΡΙΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΤΗ ΣΠΑΙ ΣΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ!

ΣΚΕΨΟΥ! ΡΟΥΠΕΛ! ΜΑΛΕΜΕ! ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ! ΠΑΓΚΑΛΟΣ!

Ας τολμήσουμε, επιτέλους!

ΠΛΟΥΣΙΟ σε γεγονότα και το «Δεκαπενθήμερο» αυτό: από την κατάθεση του κρατικού Προϋπολογισμού και τα φορολογικά μέτρα Γεννηματά, έως το... «ξυστό», το «επεισόδιο Πάγκαλου», το διάλογο με τα Σκόπια και -επειδή δεν είμαστε ελληνοκεντρικοί- τη νίκη, την περηφανή νίκη, της Αριστεράς στην Ιταλία!

ΚΑΙ ΩΣ προς το «ξυστό», η τελική απόφαση, αν πιστέψουμε την *Ελευθεροτυπία*, θα ληφθεί από τον ίδιο τον «Ανδρέα»! [Ο διάβολος όταν δεν είχε δουλειά -λέει μια παροιμία- «έδερνε» (;) τα παιδιά του...]. Όσο για τα νέα φορολογικά μέτρα (ή «προτάσεις»), φαίνεται ότι πάμε καλά. «Ο κοινωνικός διάλογος -μας διαδεβαίωνουν, προχωρεί». Μόνο που κανείς δεν ξέρει, μέχρι στιγμής, πώς θα αντιδράσει η κατ' εξοχήν εκλογική πελατεία του ΠΑΣΟΚ -γιατροί, δικηγόροι, μηχανικοί, οι οποίοι βεβαίως θέλουν να βοηθήσουν την αναπτυξιακή προσπάθεια, κ.λπ., αλλά όχι και να ισχύσουν «μέτρα άδικα εις βάρος μας». (Και ο νοών νοείτω). Άλλο τόσο, κανείς δεν ξέρει αν η κυβέρνηση θα επιμείνει, μέχρι τέλους, στη γνωστή δήλωση του πρωθυπουργού («ή το έθνος θα εξαφανίσει την υπερχρέωση ή η υπερχρέωση θα αφανίσει το έθνος») ή αν, υπό την πίεση του «πολιτικού κόστους», θα ανακρούσει πρύμναν... Πάντως, ενθαρρυντικό σημείο είναι η συναίνεση που διαγράφεται σε ένα, τουλάχιστον, θέμα: στη φορολόγηση των *peros*. Και είναι προς τιμή της Νέας Δημοκρατίας το ότι, αντί να υπομνήσει -και «αξιοποιήσει»- την προεκλογική δέσμευση του πρωθυπουργού κ. Α. Παπανδρέου («δεν θα φορολογήσουμε ούτε τα ομόλογα του δημοσίου ούτε τα *peros*...»), δηλώνει ότι δεν έχει αντίρρηση στη φορολόγηση αυτή.

ΑΛΛΑ Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ της ως τώρα φορολογικής βάσης δεν μπορεί να περιοριστεί στη φορολόγηση (και μόνον) των *peros*. Ο πλούτος, στην ευδαίμονα αυτή χώρα, δεν φορολογείται. Και ενώ τα φορολογικά μέτρα του υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Γ. Γεννηματά καλύπτουν ακόμα και τους πλανόδιους εμποράκους, τα «υψηλά εισοδήματα» μένουν απ' έξω. Έτσι, όμως, ούτε ουσιαστική -σημαντική- αύξηση των εσόδων θα έχουμε ούτε η «δίκαιη κατανομή βαρών», για την οποία όλοι κοπτόμεθα, θα γίνει ποτέ πράξη. Δεν είναι δυνατόν τη «νύφη» να την πληρώνουν, μια ζωή, μόνον οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι.

★ ★ ★

ΠΡΟΤΟΥ προχωρήσουμε, όμως, στα δικά μας «καντά θέματα», ας σταθούμε για λίγο

στη μεγάλη νίκη των δυνάμεων της Αριστεράς στην Ιταλία. Σε πέντε μεγάλες πόλεις -στη Ρώμη, στη Νάπολι, τη Βενετία, την Τεργέστη και τη Γένοβα- αλλά και σε πολλές άλλες μικρότερες, οι υποψήφιοι των αριστερών και προοδευτικών δυνάμεων νίκησαν, με ποσοστά πάνω από 50%, τους αντιπάλους τους της «Λέγκα» και των νεοφασιστών. Και η περριφανής αυτή νίκη ήλθε να διαψεύσει, βέβαια, όλους τους «προφητάνακτας» (Ιάπωνας και μη...) του «τέλους της ιστορίας» -διάβαζε του «τέλους της Αριστεράς»! Στην Ιταλία, τουλάχιστον, η ζωή απέδειξε ότι η Αριστερά όχι μόνο δεν πέθανε, αλλά είναι έτοιμη να ηγηθεί ενός νέου αγώνα, για μια κοινωνία δικαιοσύνης, αλληλεγγύης, ελευθερίας και ισότητας. Και επειδή τα ψέματα, κάποτε, τελειώνουν, επειδή, κάποτε, ακόμα και το βασίλειο των μεγιστάνων των ΜΜΕ ξεφτάει (στην Ιταλία, οι «μεγιστάνες» λέγονται Μπερλουσκόνι, σε άλλες χώρες φέρουν άλλα ονόματα...), κανέναν δεν εκπλήσσει όταν ο γραμματέας του Δημοκρατικού Κόμματος της Αριστεράς, Οκέτο, δηλώνει: «Τώρα μας αναμένει η επιτυχία μιας συμμαχίας ικανής να κυβερνήσει τη χώρα»! Και η αριστερή αυτή προοπτική όχι μόνο δεν φοβίζει κανέναν (ούτε καν τη χρηματαγορά - ιταλική ή διεθνή), αλλά και ενθαρρύνεται.

ΦΥΣΙΚΑ, κανείς δεν θα αρνηθεί ότι η δύναμη που συγκέντρωσαν η «Λέγκα» και οι νεοφασίστες είναι μεγάλη. (Τα δύο αυτά κόμματα ψήφισαν και απογοητευμένοι κεντρώοι ψηφοφόροι που, μέχρι χθες, ορκίζονταν στο όνομα της Χριστιανοδημοκρατίας). Από την άλλη, είναι ανατριχιαστικό όταν αναλογίζεται κανείς ότι, πενήντα χρόνια μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, τα εκτοπλάσματα του φασισμού αναδιώνουν με το όνομα της κ. Αλεσάντρα Μουσολίνι (εγγονής του Μπενίτο Μουσολίνι), που διεκδίκησε τη δημαρχία της Νάπολι. «Σε μια δημοκρατία που νοσεί -έγραψε ο Ανταίος Χρυσόστομίδης στην «Κυριακάτικη Αυγή»- η κυρία αυτή κατάφερε να τρυπώσει σαν ποντικός στην πιο δύσκολη πόλη της Ιταλίας και να θυμίσει εποχές που όλοι πίστευαν πως είχαν περάσει ανεπιστρεπτί». Πλην, τέλος καλό, όλα καλά. Η Ιταλία όχι μόνο δεν τριχοτομήθηκε, όπως πίστευαν μερικοί (στο Βορρά η «Λέγκα», στο Κέντρο το ΔΚΑ, στο Νότο η Χριστιανοδημοκρατία...), αλλά άνοιξε νέους ορίζοντες. Η πολιτική εμπειρία των δημοτικών εκλογών, μάλιστα -όπως σημειώνει ο Αντόνιο Σολάρο- ενδέχεται να αξιοποιηθεί και σε εθνικό πλαίσιο, εν όψει των κοινοβουλευτικών εκλογών.

[Ενδιαφέρουσες υποσημειώσεις: α) Στη

νίκη των αριστερών δυνάμεων συνέβαλε και η «Κομμουνιστική Επανάσταση». Η οποία αντί να κινηθεί σε επίπεδο «ιδεολογικής καθαρότητας» (ξιφουλκώντας κατά του Δημοκρατικού Κόμματος της Αριστεράς - όπως έκαναν κάποιοι «ομόλογοι» της στην Ελλάδα...), ένωσε τις δυνάμεις της με το ΔΚΑ εναντίον της ακροδεξιάς. β) Η νίκη των δυνάμεων της Αριστεράς και της Προόδου στην Ιταλία μπορεί να βοηθήσει και το δικό μας Συνασπισμό, που αναζητεί όχι μόνο πρόεδρο, αλλά και κάποια νέα ταυτότητα

★ ★ ★

ΔΥΟ ΑΠΟ τα «καντά θέματα» που κυριάρχησαν στο δεκαπενθήμερο αυτό είναι η συν-χεια που δόθηκε στη γνωστή δήλωση του αναπληρωτή υπουργού Εξωτερικών κ. Γ. Πάγκαλου και η ανακύκλωση, με όλα τα «συν» και «πλην» -τα «πλην» περισσότερα φυσικά- στις σχέσεις μας με την Πρώτη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.

ΚΑΙ ΩΣ προς τις γερμανικές αντιδράσεις στη δήλωση Πάγκαλου, αλλά και τις χυδαίες επιθέσεις των αρθρογράφων της *Αυριανής* κατά του Κολ και της «σημερινής Γερμανίας» (που είναι «πιο επικίνδυνη από Γερμανία του Χίτλερ»!...) τα πράγματα είναι λίγο - πολύ γνωστά και δεν θα επανέλθουμε. Ωστόσο, αν υπάρχει κάτι «περιορισμένο κυκλοφορίας», είναι η διαφορά αντιδράσεων μεταξύ του γερμανικού υπουργείου Εξωτερικών και του ιδιαίτερου Πολιτικού Γραφείου του Κολ. Το γερμανικό υπουργείο Εξωτερικών, ύστερα από κάποιες εξηγήσεις που δόθηκαν από ελληνικής πλευράς, ήταν έτοιμο να μη δώσει συνέχεια. Συνέχει όμως, έδωσε ο εκπρόσωπος του γραφείου του Κολ: «Δεν ξέρουμε αν ο καγκελάριος έχει ή δεν έχει "μυαλό μικρού παιδιού". Αυτό που μπορούμε να σας διαβεβαιώσουμε είναι ότι διαθέτει μνήμη ελέφαντα».

[Το μήνυμα παρέλαβε ο πρέσβης μας σ Βόννη, με την παράκληση να το διαβιβάσει στην Αθήνα]...

ΑΛΛΑ Η ΔΗΛΩΣΗ Πάγκαλου είναι ένα απλό «συμβάν» που θα περάσει, μόλις καταλαγιάσουν οι πρώτες οργίλες αντιδράσεις της γερμανικής καγκελαρίας. Στο τέλος τ' όλος, όλοι κάνουμε λάθη. (Και οι υπουργοί δεν είναι υπεράνθρωποι). Το πρόβλημα είναι άλλο: Πώς θα ασκήσουμε, με επιτυχία, την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θα παίζουμε το ρόλο που θέλουμε να παίξουμε στα Βαλκάνια, πώς θα απαντήσουμε στους χαμηλούς τόνους του τούρκου υπουργού Εξωτερικών Χικμέτ Τσετίν... όταν την εξωτερική μας πολιτική χαρακτηρίζει το «στιγμιαίο, το κυμαινόμενο, το κοντό», όταν, με πείσμα ειδωολάτρη, επιμένουμε να μην έχουμε διάλογο με π. Π.Γ.Δ.Μ. και, εν έτει 1994, το παίζουμε «εθνόφρονες» μιας Ελλάδας της εποχής π. Μελουνάς;

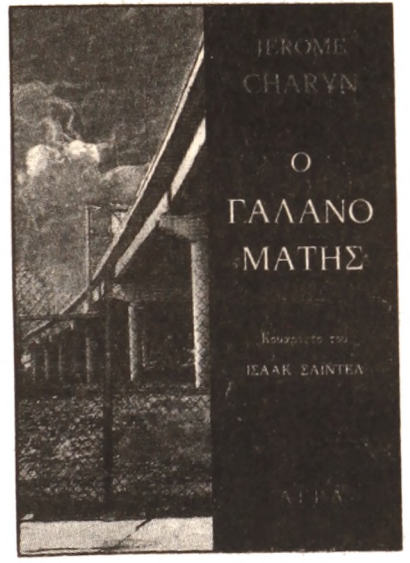
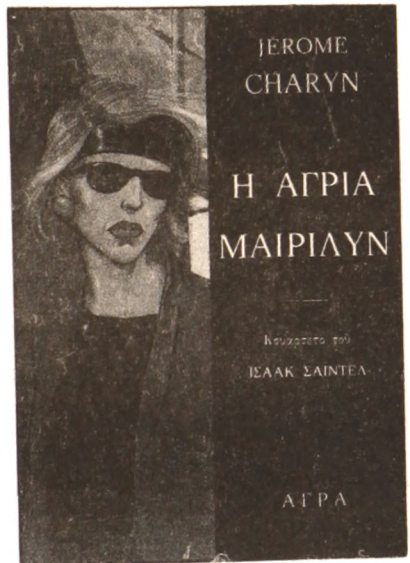
ΤΟ ΠΛΕΟΝ τραγικό -αλλά και ολίγο

μικρό- είναι ότι «προειδοποιούμε» τις χώ-
 ς εκείνες που θα συνάψουν διπλωματικές
 έσεις με την Π.Γ.Δ.Μ. για τις «συνέπειες»
 που θα υποστούν, για την πράξη τους αυτή.
 Αλλά την Π.Γ.Δ.Μ. θα αναγνωρίσουν όλες
 χώρες-ή μια μετά την άλλη- της Ευρωπαϊ-
 ς Ένωσης. Και το ερώτημα που τίθεται
 ναι: Ποια χώρα, τέλος πάντων, ΔΕΝ θα
 μωρήσουμε; Και είναι, άραγε, υπεύθυνη
 ωτερική πολιτική, όταν αφήνουμε να
 ιαρρεύσει» ότι, στην περίπτωση που μια
 ινοτική χώρα παραβεί την «κοινοτική αλ-
 λεγγύη», τότε δεν θα της αναθέσουμε έργα
 ου πακέτου Ντελόρ; (Και τα κονδύλια του
 ου Ντελόρ, από πού, άραγε, προέρχο-
 ε-ται;). Και μπορεί να πιάσει τόπο η άλλη
 προειδοποίηση» ότι, κατά την άσκηση της
 ληνικής προεδρίας, θα αρνηθούμε να
 ρωθήσουμε «θέσεις και συμφέροντα χω-
 ν που θα αναγνωρίσουν την Π.Γ.Δ.Μ.»;
 ΑΛΛΑ ΓΙΑ να πούμε τα πράγματα με το
 νομά τους. Είναι κοινό μυστικό ότι η κυ-
 βέρνηση επιχειρεί τώρα -μέσω Ουάσιγκτον-
 να επαναρχίσει το διάλογο με τα Σκόπια,
 το πλαίσιο του ΟΗΕ- αυτόν, ακριβώς, το
 διάλογο που διέκοψε μόλις ήλθε στην εξου-
 ς. Οι «απαιτήσεις μας», κατά κοινή παρα-

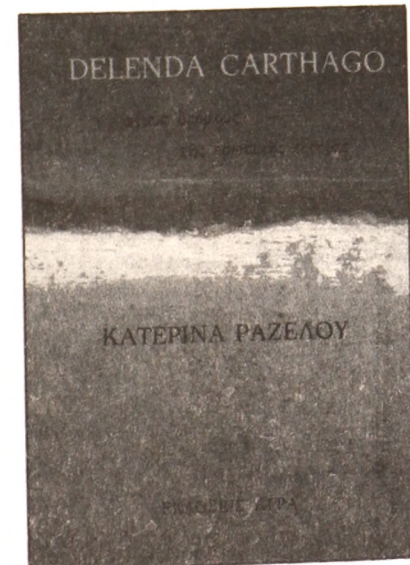
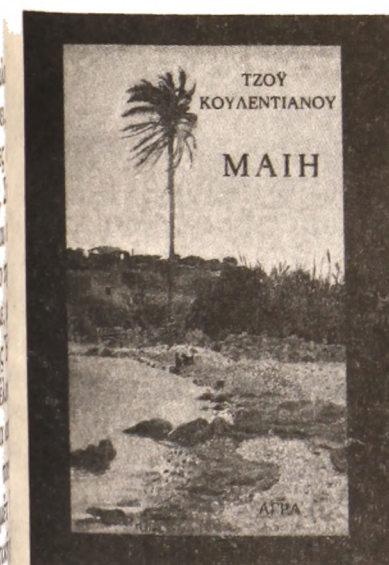
δοχή, δεν είναι μεγάλες: Αν τα Σκόπια αλλά-
 ξουν τη σημαία τους και απαλείψουν τα
 αλυτρωτικά εδάφια από το Σύνταγμά τους,
 τότε η ελληνική κυβέρνηση θα ήταν διατεθει-
 μένη να επαναρχίσει το διάλογο αυτόν.
 ΑΛΛΑ ΑΥΤΑ που ζητούμε τώρα μας τα
 έδινε το πακέτο Πινέρο (επί πορτογαλικής
 προεδρίας) και το οποίο απορρίψαμε μετά
 πολλών επαίνων! Από την άλλη, όλη αυτή η
 σπατάλη χρόνου και διπλωματικών προσπα-
 θειών, το άγχος μας για τη μη αναγνώριση
 της Π.Γ.Δ.Μ. από άλλες χώρες, οπωσδήπο-
 τε δεν εναρμονίζονται με τη γνωστή δήλωση
 του πρωθυπουργού ότι «με τη διαδικασία με
 την οποία τα Σκόπια έγιναν δεκτά στον ΟΗΕ
 ως FORUM, υπάρχει πλέον η αναγνώριση
 της οντότητας αυτού του πολιτικού μορφώ-
 ματος και της κυριαρχίας του».
 ΤΕΛΙΚΑ, πού καταλήγουμε; Αν αναγνωρί-
 ζεται η κρατική οντότητα και η κυριαρχία
 της FUROM από τα Ηνωμένα Έθνη, τότε
 γιατί διαμαρτυρόμαστε για τις αναγνωρίσεις
 που έγιναν ή πρόκειται να γίνουν; Άλλωστε
 ο ίδιος ο κ. Α. Παπανδρέου είχε δώσει σα-
 φώς την εντύπωση ότι η μεν Ελλάδα μπορεί
 να έχει τη δική της θέση στο θέμα των Σκο-

πίων «ουδέποτε θα αναγνωρίσουμε κράτος
 στα θόρεια σύνορά μας, με το όνομα Μακε-
 δονία ή παράγωγά της»...), πλην οι κοινοτι-
 κοί μας εταίροι δεν είναι υποχρεωμένοι να
 μας ακολουθήσουν. Τώρα, γιατί επανερχό-
 μαστε;
 ΟΜΩΣ, Η ΟΛΗ αυτή εκκρεμότητα θα πρέ-
 πει, κάποτε, να πάρει τέλος! Η διακηρυσσό-
 μενη συναίνεση στο εσωτερικό θα πρέπει να
 ενθαρρύνει τη συναίνεση και στα θέματα
 εξωτερικής πολιτικής. Λύσεις αξιοπρεπείς,
 λύσεις εθνικά επωφελείς, λύσεις συμβιβα-
 σμού, αμοιβαίως αποδεκτές, μπορούν να
 βρεθούν. Και εδώ, ακριβώς, θα κριθεί η
 διπλωματική ικανότητα της κυβέρνησης του
 ΠΑΣΟΚ. Τα άλλα, ο οίστρος της εθνικο-
 φροσύνης, η τραπεζορητορία, είναι καλά
 για υπαναπτύκτους, αλλά όχι για έλληνες
 πολίτες. Επιτέλους, ας τολμήσουμε να απο-
 νείμουμε τον τίτλο του «νεομακεδονομάχου»
 στον κ. Α. Σαμαρά, κατ' αποκλειστικότητα.
 Η Ελλάδα δεν θα πάθει τίποτε από την απο-
 νομή αυτή.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ 1979 - 1993

Γραφτείτε,
 τώρα συνδρομητές στο ANTI

ΞΕΦΡΑΓΟ ΑΜΠΕΛΙ ΤΟ ΣΟΥΝΙΟ

Σε κατεδάφιση όλων των αυθαίρετων κατασκευών στον εθνικό δρυμό του Σουνίου, δηλώνει ότι θα προχωρήσει ο κ. Λαλιώτης. Η οδος που χρησιμοποιείται για την καταπάτηση των δασικών εκτάσεων είναι γνωστή: Πυρκαγιές, καταπατήσεις, μεταβιβάσεις, περιφράξεις, αυθαίρετα. Τη γνωρίζουν οι αρμόδιες υπηρεσίες της πολεοδομίας και των δασαρχείων και ιδιαιτέρως το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Όλοι οι εθνικοί δρυμοί υπόκεινται σε κάποιο ειδικό καθεστώς προστασίας, το οποίο η χώρα μας έχει υποχρεωθεί να εφαρμόσει από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Παρ' όλα αυτά ο δρυμός του Σουνίου παραμένει ξέφραγο αμπέλι, ενώ περίπου στην ίδια κατάσταση βρίσκονται και οι υπόλοιποι δρυμοί που αποτελούν τη φυσική μας κληρονομιά.

Στον κ. Λαλιώτη όλα αυτά θα πρέπει να είναι γνωστά από την προηγούμενη, οκταετή διακυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Το υπουργείο Περιβάλλοντος όμως πρόσφατα επιδραβεύει την αυθαιρεσία νομιμοποιώντας με νέο σχέδιο νόμου. Οι καταπατήσεις σε δάση και παραλίες της Αττικής θα ενταχθούν στο σχέδιο για τρίτη φορά από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, ανεξαρτήτως του οικολογικού προφίλ που προβάλλει ο υπουργός Περιβάλλοντος.

Γ.Δ.

ΩΡΑΙΑ ΒΑΖΑ ΣΤΑ ΑΝΘΗ

Εξήντα τέσσερα (64) βάζα της Συλλογής Hirschmann, ελληνικά· αρχαία βάζα ανεκτίμητης αξίας βγήκαν στον πλειστηριασμό από τον οίκο Sotheby's του Λονδίνου. Υπάρχουν ορισμένα πραγματικά σπάνια και ευτυχώς το δικό μας υπουργείο Πολιτισμού εκδήλωσε το ενδιαφέρον να αγοράσει μερικά από αυτά στην τιμή εκκίνησης. Το ερώτημα είναι: Όλες αυτές οι «συλλογές» διαφόρων «ελληνολατρών» πώς έγιναν; Πώς βρέθηκαν στα χέρια τους τέτοια αντικείμενα που ανήκουν στη δική μας πολιτιστική κληρονομιά και δημοπρατούνται ακινδύνως σ' όλο τον κόσμο; Πόσο νόμιμη είναι η προέλευση της κατοχής των βάζων αυτών από τους ιδιοκτήτες τους που θα πλουτίσουν καθώς ολόκληρη η συλλογή αυτή υπολογίζεται να αποφέρει κάπου 370 εκατ. δραχμές; Δεν αξίζει να το ψάξουν οι ελληνικές αρχές;

Κ.Β.

ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΟΣ Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ;

Πολλές αναλύσεις έχουν γίνει για τον προϋπολογισμό τις ημέρες αυτές. Μαζί με το φορολογικό θεωρούνται ως αντιαναπτυξιακά μέτρα, ως μέτρα αντιμετώπισης του οικονομικού αδιεξόδου κ.λπ.

Ένα πιο προσεκτικό κοίταγμα θα έδινε δυο πολύ απλές παρατηρήσεις: Ότι οι επιδοτήσεις στο δεινοπαθούντα βιομηχανικό τομέα έχουν ελαττωθεί κατά κάποιες δεκάδες δισ. σε σχέση με τον περυσινό προϋπολογισμό, ενώ έχουν πολλαπλασιασθεί τα μικρά νομαρχιακά έργα και έχουν αυξηθεί κατά μερικές δεκάδες δισ. οι αντίστοιχες δαπάνες. Ε, λοιπόν, πώς αλλιώς από προεκλογικούς μπορεί να χαρακτηριστεί ένας τέτοιος προϋπολογισμός;

Χ.Ι

ΟΙ «ΣΤΑΜΟΥΛΟΚΟΛΛΑΔΕΣ»

Έτσι χαρακτήρισε ο βουλευτής της Ν.Δ. Επ. Ζαφειρόπουλος τους «εχθρούς» των «νοικοκυραίων» - λεωφορειούχων των ΣΕΠ στη γενική συνέλευση των τελευταίων, η οποία κινήθηκε περίπου στη γραμμή «θα κάνουμε οκτώ Πολυτεχνεία αν το ΠΑΣΟΚ μας πάρει τα λεωφορεία».

Και δεν ήταν μόνον ο κ. Ζαφειρόπουλος που έδωσε το βροντώδες παρών εκ μέρους της Ν.Δ., του κόμματος των «νοικοκυραίων». Πλάι του, εξίσου δυναμικά στεκόταν η κ. Πετραλιά, («η Ν.Δ. είναι εδώ, ο Μ. Έβερτ είναι εδώ!»), ο κ. Καμμένος (γνωστός και από άλλη συνέλευση των λεωφορειούχων...), ο κ. Ανδρεουλάκος, ο κ. Αναγνωστόπουλος κ. ά.

Όλοι υπερασπίζονταν τη νομιμότητα: η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να καταργήσει το νόμο της Ν.Δ., ο οποίος, όπως τυχαίως, κατήργησε τον νόμο περί ΕΑΣ. Και όλοι τους συντάχθηκαν με την πελατεία που θέσπισαν νομοθετικά (λεωφορειούχοι), ακόμη και αν αυτή η πελατεία κινείται σε ρυθμούς... «Πολυτεχνείου».

Τα επί της ουσίας ας μην συζητηθούν. Ας μην συζητηθεί πόσοι ιδιοκτήτες προσλαμβάνουν... «αλδανούς» οδηγούς, πόσα λεωφορεία δεν πάνε στις άγονες γραμμές, πόσα εισπράττονται από δρομολόγια που ίσως και να μην ελέγχθηκαν, ποια ώρα το βράδυ σταματάνε κάποιες γραμμές, και άλλα πολλά που χαρακτηρίζουν το «επιτυχημένο» κατά τους νεοδημοκράτες βουλευτές μοντέλο της ΣΕΠ. Το ερώτημα είναι άλλο. Ο κ. Έβερτ τι λέει για όλα αυτά;

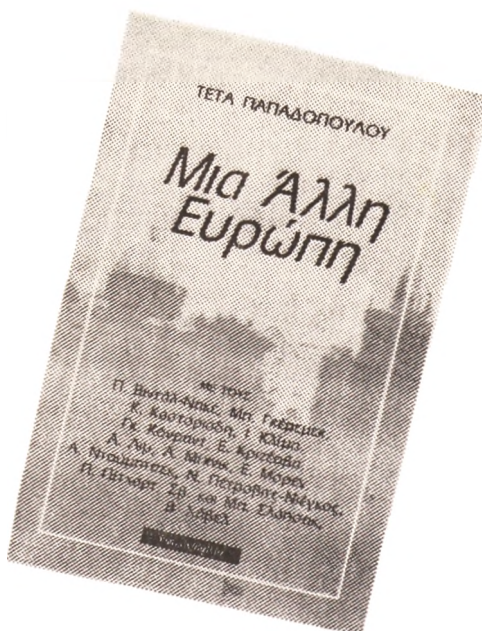
Χ.Κ.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΥΡΩΠΗ

Από τις εκδόσεις ΥΨΙΛΟΝ κυκλοφορεί εντός των ημερών το διβλίο της Τέτας Παπαδοπούλου, ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΥΡΩΠΗ.

Πρόκειται για είκοσι συνεντεύξεις της τακτικής μας συνεργάτιδας, που έχουν όλες δημοσιευτεί στο ΑΝΤΙ, συνεντεύξεις με διανοούμενος-στοχαστές, ιστορικούς, μυθιστοριογράφους, συγγραφείς- με προσωπικότητες «που ανέλαβαν σημαντικές πολιτικές πρωτοβουλίες και ευθύνες στη χώρα τους, που το όνομά τους είναι (ήταν) σύμβολο μιας εποχής, που το ίδιο το έργο τους αποτελεί παρέμβαση στα κοινά, που η σκέψη τους έχει ρίξει νέο φως στη θεώρηση της κοινωνίας, της πολιτικής, της ιστορίας», όπως γράφει η ίδια στον πρόλογο του διβλίου. Προσωπικότητες και διανοούμενοι όπως ο Πιέρ Βιντάλ - Νακέ, ο Κορνήλιος Καστοριάδης, ο ντγκάρ Μορέν, ο Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ, ο Γκιόργκι Κόνραντ, ο Βάτσλαβ Χάβελ κ.ά.

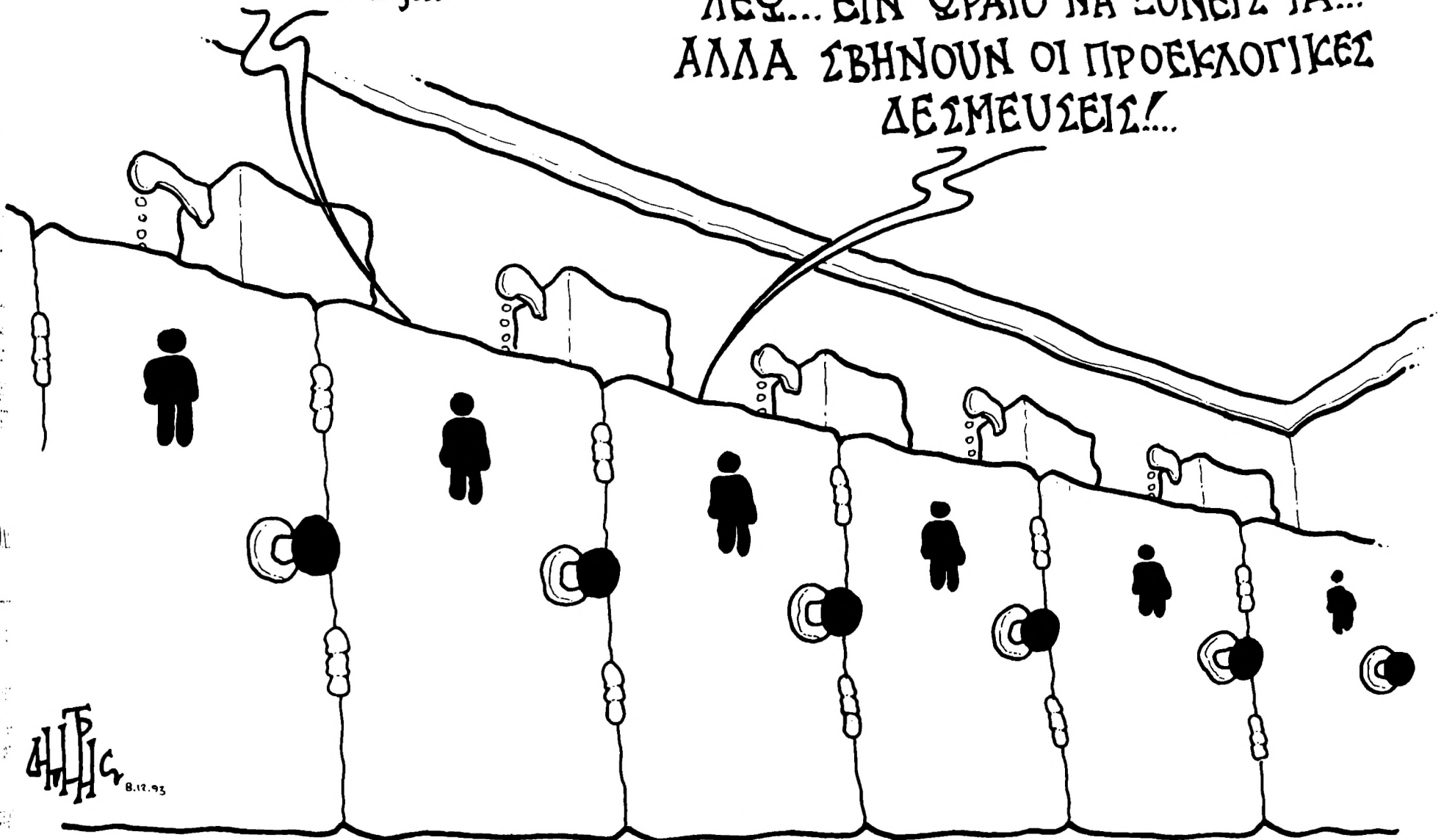
«Όλοι, πάντως, είναι Ευρωπαίοι», σημειώνει η συγγραφέας, «δηλαδή», επεξηγεί, «από την

ευρύτερη περιοχή μας, από την επαρχία μας...». Μπορεί τα θέματα στα οποία αναφέρονται καθώς και οι απόψεις τους να ποικίλουν αλλά αυτές συμπληρώνουν μάλλον οι μεν τις δε παρά αντιστρατεύονται.

ΤΙ ΕΙΠΕΣ
ΠΡΟΕΔΡΕ;...

ΛΕΩ... ΕΙΝ' ΩΡΑΙΟ ΝΑ ΞΥΝΕΙΣ ΤΑ...
ΑΛΛΑ ΣΒΗΝΟΥΝ ΟΙ ΠΡΟΕΚΛΟΓΙΚΕΣ
ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ!...

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ!

κάποιες αγορές σε δώρα, καταναλωτικά αγαθά, ρούχα, παιχνίδια. Όμως αυτό φτάνει για να πούμε με την καρδιά μας «Καλά Χριστούγεννα»;

Εμείς προτείνουμε στους φίλους μας να σκεφτούν άλλη μια φορά τις «δαπάνες εορτών». Περιτυλίγματα, κατανάλωση άσκοπη και ανόητη πολλές φορές. Ας κάνουμε όλοι μια μικρή οικονομία. Ας πάρουμε κάτι φθηνότερο για μας και τα παιδιά μας και ας δάλουμε στην άκρη ένα χρηματικό ποσό να το εμβάσουμε για το «Καραβάνι Αλληλεγγύης».

Δεν είναι μια απλή φιλανθρωπία. Η κίνησή μας θα αποδείξει ότι συμμετέχουμε έμπρακτα κι εμείς, με ανθρωπισμό και αλληλεγγύη, στο δράμα των γειτονικών μας λαών.

Ο λογαριασμός για το «Καραβάνι Αλληλεγγύης» είναι στην Εθνική Τράπεζα και έχει αριθμό: 155 / 94538140.

ΤΩΡΑ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΡΑΨΕΤΕ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

Η Γενική Γραμματεία Τύπου μας ανήγγειλε ότι από τον ερχόμενο χρόνο παύει τις συνδρομές στο ΑΝΤΙ για τεύχη που αγοράζε και έστελνε στα Γραφεία Τύπου στο εξωτερικό. Το ΑΝΤΙ από το 1981 ήταν στους καταλόγους των συνδρομητών της Γραμματείας και η παραλαβή του τεύχους στα γραφεία ήταν μια χρήσιμη σύνδεση για τους υπαλλήλους της Γραμματείας στο εξωτερικό όπως οι ίδιοι μας πληροφορούσαν όταν τους συναντούσαμε.

Ξέρουμε, θα επικαλεστούν οικονομικούς ή άλλους διαδικαστικούς λόγους. Δεν μας πειράζει. Δικό τους είναι το κράτος ό,τι θέλουν κάνουν. Λόγος δεν μας πέφτει.

Εμείς όμως καλούμε τώρα τους αναγνώστες μας να «διορθώσουν» το λάθος του κράτους μας. Τους καλούμε να γράψουν νέους συνδρομητές στο ΑΝΤΙ. Μέρρες γιορτών έχουμε και ένα καλό δώρο θα είναι μια ετήσια συνδρομή στο περιοδικό.

Γράψτε λοιπόν νέους φίλους ως συνδρομητές. Και το περιοδικό θα βοηθήσετε και στους αποδέκτες των συνδρομών θα προσφέρετε μια εναλλακτική πηγή πληροφόρησης.

Το ΑΝΤΙ περιμένει από σας!

Ελληνες ευρωβουλευτές Αλέκος Αλαβάνος, Παναγιώτης Λαμπριάς και Κωνσταντίνος Αυγερινός έχουν ξεκινήσει από πέρυσι μια ανθρωπιστική και ηγετική πρωτοβουλία: «Το Καραβάνι Αλληλεγγύης». Πριν από έναν χρόνο πήγαν περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας και έδωσαν τρόφιμα και ιατρικό υλικό στα ιστανισμένα παιδιά των χωρών αυτών. Λίγες ημέρες θα πραγματοποιηθεί το «Β' Καραβάνι Αλληλεγγύης». Άρρωστα και αυτιστικά παιδιά θα δεχθούν εφέτος φροντίδες της ανθρωπιστικής Αλληλεγγύης. Ελληνάκια από πολλά σχολεία της χώρας μας κάνουν σειρά από εκδηλώσεις και μαζεύουν χρήματα προσπαθώντας με τις κορές δυνάμεις τους να βοηθήσουν τους ηλικιακές των γειτονικών χωρών. Τις ημέρες αυτές, εμείς εδώ, μέσα στην σχετική-πολύ τεταμένη για τους πολλούς- ζεστασιά και κόπια της ειρηνικής ζωής μας θα κάνουμε

• Η ψήφιση του νομοσχεδίου του κ. **Βενιζέλου** περί τα ραδιοτηλεοπτικά, θα δώσει το πράσινο φως για τη στελέχωση της ΕΡΤ Α.Ε. Αναφέρεται στη διπλανή στήλη. Τα ονόματα που ακούγονται μέχρι στιγμής –το βέβαιο είναι πως συνεχώς αλλάζουν– είναι τα εξής: Οι κ.κ. **Αμνατιδής** και **Μ. Παπάξογλου** για τις γενικές διευθύνσεις της ΕΤ-1 και ΕΤ-2, του κ. **Α. Κοσώνα** για τη γενική διεύθυνση της ΕΡΑ, του κ. **Παν. Παναγιώτου** για τη θέση του διευθυντή της ΕΤ-2, όπως και λοιπών άλλων κομματικών δημοσιογράφων. Σε γενικές γραμμές, όμως, το έργο το 'χουμε ξαναδεί και μάλιστα υπό καλύτερες συνθήκες... Λέγεται, πάντως, ότι το δέλεαρ του κ. **Βενιζέλου** προς τους δημοσιογράφους για τη σύμφωνη γνώμη τους προς το εν λόγω νομοσχέδιο είναι η ικανοποίηση του συντεχνιακού τους αιτήματος, που αφορά στην κατάργηση της μονοθεσίας.

Δημοσιογράφοι της ΕΡΤ, λοιπόν, θα μπορούν να εργάζονται και σε ιδιωτικά κανάλια και τ' ανάπαλιν, έτσι ώστε να ικανοποιηθούν όλοι οι κομματικοί φίλοι. Αυτό, βεβαίως, δεν συμβαίνει σε κανένα μέρος του κόσμου, εν Ελλάδι όμως ανταλλάσσεται επ' αμοιβή για ένα νομοσχέδιο...

• Έχετε παρακολουθήσει δελτία ειδήσεων στα κρατικά κανάλια; Πριν από λίγο καιρό ήταν οι επίσημοι φορείς της νεοδημοκρατικής προπαγάνδας. Σήμερα, επιδιώκουν το ίδιο, καθώς όλοι γνωρίζουμε ότι άλλαξε η κυβέρνηση. Η κεκτημένη δουλικότητα μερικών, πράγματι, δεν έχει όρια...

• «Η Ελλάδα σήμερα» έφτασε στα όρια της. Μπροστά στη γενναία απόφαση να κλείσει και ν' αποδειχθεί τα λάθη της, έγινε πρωινή και κυκλοφορεί στις 7.00 π.μ. Από πού θα πάρει άραγε αναγνώστες; Τα κουκιά είναι μετρημένα. Ενώ στην αρχή ήταν εναντίον όλων και ήθελε να είναι κριτής πάντων, τώρα αισίως κλείνει ελαφρώς προς το ΠΑΣΟΚ, ακολουθώντας το δόγμα ότι η συμπολίτευση φέρνει φύλλα. Ίδωμεν αν θα διασωθεί...

• Ένας φίλος που παρακολουθούσε μετά μανίας τις πρώτες ημέρες εκπομπής του *Star Channel*, είπε ότι κινείται σε επίπεδο κομμωτηρίου! Συμφωνώ και προσυπογράφω. Τέτοιου είδους αχταρμά, πολλά χρόνια είχαμε να δούμε. Από τη μια, όλες οι παλιές σειρές που είχαν περάσει κυρίως, από την κρατική τηλεόραση, μπορεί να δημιουργούν συναισθηματική φόρτιση σε κάποιους μεγάλης ηλικίας, κυρίως θεατές και θα 'θελαν να τις ξαναδοούν. Από την άλλη, ο **Πέτρος Κωστόπουλος** και οι νεαρές ημίγυμνες καλλονές προσπαθούν να προσελκύσουν το περιέργο λαϊκίζον κοινό του *Κλικ*. Μέσα σ' όλα ο ίδιος ο **Νίκος Μαστοράκης** απευθύνεται συχνά στις νοικοκυρές, θυμίζοντάς τους πλειστάκις ότι μπορεί να κάψουν το φαγητό. Τώρα, πώς μπορούν να συνυπάρξουν όλες αυτές οι τάσεις σ' ένα κανάλι, θα το δείξει αργότερα το ποσοστό θεαματικότητας. Γιατί, εκεί παίζονται όλα...

• Πατέρας αποποιείται υιόν. Το δράμα παίχτηκε σε συνέχεια, μεταξύ τηλεοπτικής οθόνης, ραδιοφωνικού μικροφώνου και Τύπου. Ας μην δημιουργούμε γρίφους. Επ' ευκαιρία των κινητοποιήσεων της Green Peace στην ΠΕΤΡΟΛΑ του κ. **Λάτση**, που τόσο διαφημίστηκε από το ραδιοφωνικό *Σκάι*, ο τηλεοπτικός αδελφός του έκανε εκπομπή το βίο και την πολιτεία του κ. **Λάτση**, από τον άκομπο ούτως ή άλλως κ. **Γιώργο Τράγκα**. Αντίδραση πλέον από τη μεριά της *Καθημερινής*. Αποχώρησε ο δημοσιογράφος κ. **Σπύρος Αλεξίου**, ο οποίος είναι έμμισθος σύμβουλος του κ. **Λάτση** πάνω από μια εικοσαετία! Δυο ημέρες μετά, στην πρώτη σελίδα της *Καθημερινής*, δημοσιεύτηκε η είδηση ότι ο *Σκάι* δεν έχει καμιά σχέση με την εφημερίδα. Άσχετα αν ανήκουν σε πατέρα και γιο. Μην νομίζετε, όμως, πως όλα τούτα έγιναν για τον Σπύρο Αλεξίου, ότι τον κάλυψε δηλαδή η εργοδοσία, όπως πολλοί σκέφτηκαν. Το εφοπλιστικό κεφάλαιο μπορεί να κάνει τις κόντρες του, όμως, το αίμα νερό δεν γίνεται, κι αν γίνεται δεν πίνεται...

• Στο μάτι του κυκλώνα όμως γενικώς βρέθηκε την προηγούμενη εβδομάδα ο *Σκάι*, τηλεοπτικός και ραδιοφωνικός. Αποχώρησε χολωμένη η κ. **Σοφία Μιχαλίτση**, γιατί πήγε διευθυντής του τηλεοπτικού ο κ. **Γιαννίκος**. Τα μάζεψε, λοιπόν, κι έφυγε εν μία νυκτί. Διευθύντρια του *Σκάι* 100,4 έγινε η κ. **Ξένια Καλδάρα**, ως ήτο αναμενόμενο. Πάντως, αν κι ο τηλεοπτικός *Σκάι* έχει φτάσει σε θεαματικότητα 8%, κακά τα ψέματα, δεν βλέπεται. Παιδιά δεν είναι τηλεόραση αυτή... Ένα κανάλι χειρότερο κι από το πάλαι ποτέ *Κανάλι 29*. Ο *λαϊκισμός* δεν έχει όρια. Μόνο το *Μετρό* του κ. **Τσίμα** διασώζεται, αλλά έως πότε; Φτάνει ένας καλός δημοσιογράφος για να σηκώσει στις πλάτες του ένα ολόκληρο κανάλι; Στην εκπομπή πάντως με τον **Στέλιο Καζαντζίδη**, ο **Πάυλος Τσίμας** κατάφερε να φτάσει τη θεαματικότητά του στο 21%, με αποτέλεσμα να επαναληφθεί η εκπομπή και στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο. Η σεμνότητα κι η ευγένειά του, απέναντι σ' αυτή του λαϊκού βάρδου, είχαν αποτέλεσμα μια εκπομπή διαμάντι.

• Πόλεμος εκδοτών και μέσα σ' όλα και το κράτος. Οι χρυσοφόρες μικρές αγγελίες έγιναν το μήλο της Έριδος ανάμεσα στον κ. **Λαμπράκη** και στον κ. **Τεγόπουλο**. Το γράψαμε ήδη. Η υπόθεση, όμως, έχει και συνέχεια. Ο κ. **Λαμπράκης** αγόρασε την εφημερίδα *Σούπερ Αγγελία*, άρχισε κι εκείνος να δημοσιεύει δωρεάν, κι έχει γίνει πραγματικά μπάχαλο. Ο κ. **Τεγόπουλος** από τη μεριά του δημοσίευσε μια ανακοίνωση στην *Ελευθεροτυπία*, στην οποία δηλώνει ότι «η συνέχεια θα είναι ενδιαφέρουσα, γιατί τουλάχιστον από την πλευρά της *Χρυσής Ευκαιρίας* αναμένονται εκπλήξεις...» Βέβαια, η *Χρυσή Ευκαιρία* «σκίζει», χωρίς να το καταλάβει ο κ. **Τεγόπουλος** βρέθηκε μ' άλλη μια εφημερίδα και στο συγκρότημα *Λαμπράκη* τα 'χουν χάσει. Στον πανικό του, βέβαια, ο μεγιστάνας του Τύπου κατέφυγε στην προσφιλή του μέθοδο: Αγοράζει για να κάνει παιχνίδι κι έπειτα κλείνει, γιατί τα υλικά δεν ήταν καλά κι η μαγιονέζα έκοψε στο μεταξύ... Και μέσα σ' όλα το κράτος: Αναζητάει τα διαφύγοντα κέρδη από τον ΦΠΑ, από τη δωρεάν δημοσίευση των αγγελιών. Το παιχνίδι γενικώς αρχίζει να 'χει ενδιαφέρον.

• Με πρωτόδικη απόφαση δικαιώθηκε η κ. **Πέλλη Κεφαλά** που είχε απολυθεί από το συγκρότημα *Μπόμπολα* αν και συνδικαλίστρια, μετά την αποθήκευση των *Εικόνων* και την τοποθέτηση του κ. **Σωκράτη Τσιχλιά** ως διευθυντή. Αυτό σημαίνει ότι ο κ. **Μπόμπολας** είναι αναγκασμένος να την επαναπροσλάβει, εκτός κι αν κάνει έφεση, όπως άλλωστε αναμένεται. Έως ότου όμως εκδικαστεί η έφεση θα είναι αναγκασμένο να την πληρώνει κι αυτό φαντάζομαι δεν θα του αρέσει καθόλου...

• Να και μια ευγενική και δικαιολογική απόφαση της ΕΣΗΕΑ: Θυμάστε βέβαια ότι πριν από μερικούς μήνες όταν έπιασε φωτιό το συγκρότημα *Κουρή* στο Ταύρο, ένας νεαρός δημοσιογράφος πήδηξε από το παράθυρο, με αποτέλεσμα να μείνει ανάπηρος για όλη τη ζωή του. Η ΕΣΗΕΑ, λοιπόν, αν και μη μέλος της, αποφάσισε να τον εντάξει στο σώμα των δημοσιογράφων, του έδωσε σύνταξη και περίθαλψη. Λίγο θα πείτε για ένα νέο άνθρωπο που δεν θα μπορέσει να ξανατρέξει στο ρεπορτάζ αλλά φανταστείτε να έλειπε αυτό...

• Κυκλοφόρησε, έπειτα απ' μακρά κυνοφορία, το νέο μηνιαίο περιοδικό *ΟΙ* του γνωστού μας κυρίως από την *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία* **Στάθη Τσαγκαρουσιάνου**. Με χρώμα, «κλικάτο» στήσιμο και θέαμα που μάλλον δεν αφορούν το *Κλικ* (συνέντευξη **Βέλτσου**, ρεπορτάζ για τους ξένους στην Αθήνα κ.ά.) Το περιοδικό είχε αναγγελθεί ως αντι-*Κλικ*, με μια πρώτη ματιά ωστόσο, μάλλον ως *παραπληρωματικό* του *Κλικ* φαντάζει. Το στοίχημα για τον καλό συνάδελφο και τους επίσης καλούς συνεργάτες του (διευθυντής σύνταξης ο **Ν.Γ. Ευδάκης**, αρχισυντάκτης η **Σώτη Τριανταφύλλου**) τώρα μοιάζει να μπαίνει – τώρα που ο κύβος ερρίφθη. Θα ακολουθήσει τους (εμπορικούς) δρόμους του εντυπωσιασμού για να αντέξουν ή, στη, βασανιστική ούτως ή άλλως, πορεία θα προσεγγίσουν μια δημοσιογραφία (και μια περιοδική έκφραση) ουσίας; Ευχόμαστε να μην ενδώσουν στις σειρήνες της εμπορικότητας – γιατί έχουν και ικανότητες και κέφι.

ΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΟΥ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΤΗΣ ΕΣΗΕΑ ΓΙΑ ΤΑ «ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΟΝΔΥΛΙΑ»

Το ANTI δίνει στο φως της δημοσιότητας το πλήρες κείμενο ενός σημαντικού, για τα πράγματα του Τύπου, εγγράφου. Πρόκειται για το πόρισμα της προκαταρκτικής έρευνας που διενήργησε το Πρωτοβάθμιο Συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ σχετικά με την περίφημη ιστορία των «μυστικών κονδυλίων» του ΥΠΕΞ. Η εφημερίδα «Αυριανή» –αλλά και το «Ράδιο - Αθήνα» και το «Κανάλι 29»– του Γ. Κουρή δημοσίευσε στις 17.10.93 παραποιημένα και κακόβουλα «στοιχεία», στα οποία ενέπλεκε και το ANTI. Στο τεύχος 537 (29.10.91) αλλά και σε συνέντευξη Τύπου που οργάνωσε το περιοδικό αμέσως μετά το δημοσίευμα του Κουρή, δώσαμε όλες τις πληροφορίες που μας αφορούσαν σχετικά με το θέμα. Ότι δηλαδή το ΥΠΕΞ είναι συνδρομητής στο περιοδικό και εμείς εκδώσαμε το υπ' αριθμόν 167 τιμολόγιο της 16.8.93 για το αντίτιμο (2,5 εκατ. δρχ.) των 107 συνδρομών του.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του περιοδικού, το πόρισμα αυτό, που συζητήθηκε από το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ, έγινε ομόφωνα αποδεκτό και πάρθηκε η απόφαση να κληθούν μέσα σ' αυτήν την εβδομάδα πολλοί δημοσιογράφοι, προκειμένου να καταθέσουν.

Φυσικά το θέμα ενδιέφερε –και ενδιαφέρει– το σύνολο του Τύπου και του δημοσιογραφικού σώματος και για το λόγο αυτό οι εφημερίδες και τα άλλα ΜΜΕ ασχολήθηκαν επί ημέρες με την υπόθεση.

Το ANTI κατέθεσε αγωγή εις βάρος του συγκροτήματος του Κουρή και ορίστηκε ήδη η δικάσιμος για τις αρχές του επόμενου έτους.

Ας δούμε όμως ποια είναι τα νέα και πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία που προκύπτουν από το πόρισμα που υπογράφει το μέλος του Πειθαρχικού Συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ κ. Παναγιώτης Βενάρδος.

1 Η «λίστα», σημειώνεται στο έγγραφο, «χρησιμοποιήθηκε κατά τρόπο ανακριβή και παραπλανητικό».

2 Στη λίστα του ΥΠΕΞ –σύμφωνα πάντα με το συντάκτη του πορίσματος– αναφέρονται ποικίλες δαπάνες που είναι απίθανο να χαρακτηριστούν «ως απόρρητες». Πρόκειται για «αποζημιώσεις ειδικών συνεργατών και μεταφραστών, έξοδα ταξιδιών, γεύματα, συνδρομές σε ειδησεογραφικά πρακτορεία και περιοδικά, υλικά γραφείου(!), αποστολές διδλίων κ.λπ.».

3 Διαπιστώνεται, επίσης, ότι η αναφορά στη λίστα έγινε επιλεκτικά και ότι παραλείφθηκε ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ ως αποδέκτης «κάποιου ποσού».

4 Η λίστα, σημειώνει ο συντάκτης του πορίσματος, ότι «όπως γράφτηκε χωρίς να διαψευστεί, διέρρευσε στην εφημερίδα του Ταύρου από συνεργάτη του Κ. Παπούλια».

5 Ο συντάκτης του πορίσματος αναφέρει ως πιθανό συντάκτη του ανώνυμου δημοσιεύματος της «Αυριανής» το δημοσιογράφο Γ. Μαύρο.

6 Για το λόγο αυτό προτείνεται στο πόρισμα να κληθεί ο Γ. Μαύρος να δώσει τις σχετικές διευκρινίσεις.

7 Προτείνεται επίσης να κληθούν οι δημοσιογράφοι Αλέκος Ρήγας, Γιάννης Λοβέρδος και Βασ. Ζήσης να καταθέσουν για ποιες υπηρεσίες τους προς το ΥΠΕΞ αμείφθηκαν.

8 Προτείνονται επίσης να κληθούν να καταθέσουν για το τι γνωρίζουν σχετικά με την υπόθεση και τα μέλη της ΕΣΗΕΑ Γ. Βούλτεψης και Γ. Πευκιανάκης.

Αλλά οι παρατηρήσεις στο κείμενο του πορίσματος παρουσιάζουν ένα γενικότερο ενδιαφέρον. Στο κεφάλαιο «Διαπιστώσεις» λ.χ. υπάρχει αναφορά στο πώς γίνεται η διαχείριση των πόρων στα μεγάλα μέσα ενημέρωσης που ελέγχονται και κατευθύνονται από πανίσχυρα οικονομικά συμφέροντα. Τέλος, υπάρχουν αναφορές στο όλο παρασκήνιο της υπόθεσης από το παρελθόν μέχρι σήμερα και το ρόλο που έπαιξαν και ποιες είναι οι απόψεις πολιτικών προσώπων όπως οι κ. Σαμαράς, Παπακωνσταντίου, Τσουδερού κ.ά.

«ΗΘΕΛΑΝ ΝΑ ΧΤΥΠΗΣΟΥΝ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΑΛΛΑ ΔΥΣΦΗΜΗΣΑΝ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ»

- Το πλήρες κείμενο του πορίσματος της προκαταρκτικής έρευνας που διενήργησε, για λογαριασμό του Πειθαρχικού Συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ, ο δημοσιογράφος Παναγιώτης Βενάρδος δημοσιεύεται στη συνέχεια:

Χολαργός 5 / 11 / 93

Προς
Το Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό
Συμβούλιο της ΕΣΗΕΑ
Ενταύθα

Κύριοι συνάδελφοι,

Καταθέτω το πόρισμα της προκαταρκτικής έρευνας που διενήργησα, μετά από απόφαση του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου (πρακτικό αριθμ. 28/8-11-93) με σκοπό να διαπιστωθεί ποια στοιχεία υπάρχουν για τυχόν χρηματισμό δημοσιογράφων μέσω των «μυστικών κονδυλίων» του υπουργείου Εξωτερικών - θέμα στο οποίο δόθηκε τελευταία μεγάλη δημοσιότητα και ερευνά ήδη η Δικαιοσύνη.

Επειδή, όπως γνωρίζετε, τα Πειθαρχικά Συμβούλια της ΕΣΗΕΑ δρουν, σύμφωνα με το Καταστατικό, αυτοτελώς, μόνο μέσα στα πλαίσια του επαγγελματικού σωματείου μας, η έρευνα αναγκαστικά περιορίστηκε:

Στη συλλογή στοιχείων από τα πρόσφατα σχετικά δημοσιεύματα.

Σε υπηρεσιακό έγγραφο με απόρρητες δαπάνες της Διεύθυνσης Ενημέρωσης του υπουργείου Εξωτερικών.

Στην εξέταση του μοναδικού μέλους της ΕΣΗΕΑ που το όνομά του αναφέρεται σ' αυτή την απόρρητη κατάσταση.

Σε πληροφορίες που έδωσαν στον υπογράφοντα μέλη της προηγούμενης κυβέρνησης που διετέλεσαν πολιτικοί προϊστάμενοι του ΥΠΕΞ ως τις εκλογές.

Και, τέλος, στις απόψεις συναδέλφων που έχουν αρθρογραφήσει ή έχουν ασχοληθεί με τη δεοντολογική πλευρά του προβλήματος.

1. Από τη μελέτη των σχετικών δημοσιευμάτων προκύπτει ότι το θέμα «έβγαλε» η εφημ. ΑΥΡΙΑΝΗ της Κυριακής 17/10/93, με τον πρωτοσέλιδο «ξύλινο» τίτλο ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ και επεξηγηματικό υπέρτιτλο «Κύρκος, Παπουτσάκης, Σωκρατίδης και λοιποί». Οι «αποκαλύψεις» είχαν προαναγγελθεί από το «Κανάλι 29» και το «Ράδιο Αθήνα» και αναδημοσιεύτηκαν από τα άλλα φύλλα του συγκροτήματος.

Στο δημοσίευμα, που είναι ανυπόγραφο, αναφέρεται ότι η «Α» «έχει στην κατοχή της τις περίφημες λίστες των μυστικών κονδυλίων του ΥΠΕΞ», με τη σημείωση ότι «δεν δημοσιοποιούνται στοιχεία που μπορεί να βλάψουν την εξωτερική μας πολιτική, όσο εξοργιστική κι αν είναι η διανομή τους».

Και κατονομάζονται, μεταξύ άλλων προσώπων, ως «τρόφιμοι» των μυστικών κονδυλίων:

Ο δημοσιογράφος Αλέκος Ρήγας, μέλος της ΕΣΗΕΑ, που φέρεται να εισέπραξε στις 24 Σεπτεμβρίου 5.000.000 δρχ. (με αιτιολογία την ενίσχυση ορθοδόξου ιδρύματος).

Καθώς και οι δημοσιογράφοι, που δεν είναι μέλη της ΕΣΗΕΑ,

Γιάννης Λοθέρδος (φέρεται να εισέπραξε την ίδια ημερομηνία 600.000 δρχ. χωρίς αιτιολογία) και Βασ. Ζήσης (χωρίς άλλα στοιχεία).

Από τον ευρύτερο δημοσιογραφικό χώρο, εξάλλου, αναφέρονται ορισμένα έντυπα καθώς και οι εκδότες -μη μέλη της ΕΣΗΕΑ- των περιοδικών ΑΝΤΙ και ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ, Χρ. Παπουτσάκης και Κ. Κύρκος, οι οποίοι φέρονται να χρηματοδοτήθηκαν από τα «μυστικά κονδύλια» με 30 και 34 εκατομμύρια, αντίστοιχα, «ο πρώτος γιατί κατέθεσε "λαύρος κατά Ανδρέα Παπανδρέου στο Ειδικό Δικαστήριο"» και ο δεύτερος γιατί είναι αδερφός του Λεωνίδα Κύρκου!

Αυτοί οι δημοσιογράφοι ήταν ουσιαστικά στο στόχαστρο του δημοσιεύματος, όπως φαίνεται από την όλη παρουσίαση του θέματος (υπέρτιτλο, τρόπο γραφής, φωτογραφίες κ.λπ.).

Σε συνέντευξη Τύπου (19/10) Ο Χρ. Παπουτσάκης υποστήριξε ότι «η περίφημη υπόθεση των "μυστικών κονδυλίων" αφορά τις ετήσιες συνδρομές του περιοδικού, που το ΥΠΕΞ έστειλε στις πρεσβευτικές αρχές μας στο εξωτερικό. Και τα 30 εκατ. ήταν μόνο 2,5 εκατ., δηλαδή το αντίτιμο 107 ετησίων συνδρομών για τις οποίες το ΑΝΤΙ εξέδωσε το υπ' αριθμ. 167 τιμολόγιο της 16/8/93, όπως σε κάθε εμπορική σχέση».

Και κατήγγειλε ότι «η άθλια ιστορία κατασκευάστηκε από τους δώκτες του ΑΝΤΙ γιατί δεν του έχουν συγχωρήσει όσα είχε στο παρελθόν αποκαλύψει και καταγγείλει για τις αμαρτίες της οκταετίας του ΠΑΣΟΚ».

Ο εκδότης του ΑΝΤΙ, όπως ανακοινώθηκε από το περιοδικό, υπέβαλε αγωγή κατά των δημοσιογραφικών μέσων του συγκροτήματος Κουρή, ζητώντας χρηματική αποζημίωση.

Ο εκδότης - διευθυντής του περιοδικού ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ χαρακτήρισε τα δημοσιεύματα συκοφαντικά που στηρίχτηκαν σε «ηθελήμενη παραποίηση δημοσίου εγγράφου» και δήλωσε ότι «η μόνη σχέση που είχαν τα "Π.Θ." με το υπ. Εξωτερικών ήταν η εφάπαξ εγγραφή 109 συνδρομητών ετησίως για ενημέρωση των πρεσβειών εξωτερικού, έναντι του συνολικού ποσού των 2.840.000 δρχ. και όχι της "ταρίφας" των 34.080.000 δρχ.», όπως αναφέρεται στο δημοσίευμα.

Και ο Κ. Κύρκος ανακοίνωσε ότι υπέβαλε μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση εναντίον του Γ. Κουρή και των εφημερίδων που εκδίδει.

Με αφορμή τις «αποκαλύψεις» της «Α» ακολούθησε στον Τύπο «μπαράζ» δημοσιευμάτων που επικεντρώθηκαν στη διαμάχη Μητσotάκη - Σαμαρά για τη διαχείριση των κονδυλίων ενημέρωσης του ΥΠΕΞ, από τον τελευταίο, με αόριστες αναφορές για «χρηματισμό δημοσιογράφων».

Ο πρώην πρωθυπουργός επανήλθε στις γνωστές κατηγορίες του κατά του προέδρου της ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ για αυθαίρετη διαχείριση των «μυστικών κονδυλίων», που επί υπουργίας Σαμαρά «ήταν ασυνήθιστα υψηλά». Και έδωσε στη δημοσιότητα απόρρητη απόφασή του όταν ανέλαβε και υπουργός Εξωτερικών, ότι στο εξής το κύριο ποσόν δεν θα το διαχειρίζεται ο ΥΠΕΞ ανεξέλεγκτα,

«Οι συγκεκριμένοι δημοσιογράφοι ήταν ουσιαστικά στο στόχαστρο του δημοσιεύματος, όπως φαίνεται από την όλη παρουσίαση του θέματος»

αλλά θα κατανέμεται μεταξύ των αρμόδιων πολιτικών διευθύνσεων του υπουργείου.

Ταυτόχρονα διέρρηξε από τη Ρηγίλλης η πληροφορία ότι «υπάρχει κατάλογος με τα ονόματα δημοσιογράφων που πλήρωνε ο Σαμαράς από τα μυστικά κονδύλια», που όμως δεν δόθηκε στη δημοσιότητα.

Ο πρόεδρος της ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ απέρριψε τις κατηγορίες υποστηρίζοντας ότι «ο προηγούμενος συγκεντρωτικός τρόπος διαχείρισης των απόρρητων δαπανών του υπουργείου Εξωτερικών, που ίσχυε από το 1985, ήταν ο πλέον ενδεδειγμένος σε ώρες πολύπλευρων εθνικών αναγκών». Ακόμη επισήμανε ότι «η πολυπρόσωπη νέα διαδικασία που καθιέρωσε ο κ. Μητσοτάκης προεξοφλεί ατομία, δυσκινησία, ακόμη και αχρήστευση χρήσιμων για την εθνική μας ασφάλεια πηγών».

Ταυτόχρονα, δήλωσε ότι κοινοποιεί τις επιστολές που είχε ανταλλάξει με τον Κ. Μητσοτάκη επί του θέματος στο σημερινό πρωθυπουργό.

Όμως, συνέπεια αυτής της διαδικασίας, που υπερασπίζεται ο Α. Σαμαράς, είναι να μην υπάρχει σήμερα κανένα αποδεικτικό στοιχείο σχετικό με τη διαχείριση των κονδυλίων επί των ημερών του και προγενέστερα (ώς το 1985 που ίσχυε αυτή η διαδικασία) γιατί τα σχετικά παραστατικά καταστρέφονταν σχεδόν αμέσως από επιτροπή, τη σύνθεση της οποίας αποφάσισε αποκλειστικά ο υπουργός.

Μετά το θόρυβο που προκλήθηκε, ο νέος υπουργός Εξωτερικών Κ. Παπούλιας έκανε τη δήλωση (20/10/93) ότι «το υπουργείο του δεν διαθέτει καταλόγους δημοσιογράφων, σχετικά με τα μυστικά κονδύλια, ούτε κάποιο άλλο στοιχείο που αφορά τον Τύπο» και διαβεβαίωσε ότι, εφόσον προκύψουν στοιχεία από τη δικαστική έρευνα που διεξάγεται, θα δοθούν στη δημοσιότητα. Ανάλογη δήλωση είχε κάνει και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Ε. Βενιζέλος.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι το έγγραφο του ΥΠΕΞ, από το οποίο άντλησε τις «αποκαλύψεις» του ο ανώνυμος συντάκτης της ΑΥΡΙΑΝΗΣ—όπως γράφτηκε χωρίς να διαψευστεί—διέρρευσε στην εφημερίδα του Ταύρου από συνεργάτη του Κ. Παπούλια, σχεδόν αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του.

Οι ίδιες αοριστολογίες περί «τρωκτικών των μυστικών κονδυλίων» συνεχίστηκαν για μερικές μέρες από ορισμένες εφημερίδες, μέχρι που το θέμα ξεφούσκωσε εντελώς. Αλλά οι αρνητικές—και αποπροσανατολιστικές—εντυπώσεις στην κοινή γνώμη είχαν δημιουργηθεί...

2. Από την ανάγνωση μιας 5σέλιδης κατάστασης απορρήτων δαπανών της Διεύθυνσης Ενημέρωσης του ΥΠΕΞ (επισυνάπτεται, αλλά δεν είναι δημοσιεύσιμη) παρατήρησα τα εξής:

α) Αναφέρεται στο διάστημα από 1/2/93 έως 24/9/93, φέρει την υπογραφή του τότε υπουργού Εξωτερικών Μιχ. Παπακωνσταντίνου και καλύπτει, όπως φαίνεται, ποικίλες δαπάνες υπηρεσιακού χαρακτήρα. Αναγράφονται διάφορα ποσά με την αντίστοιχη, λακωνική, αιτιολογία, όπως π.χ. αποζημιώσεις ειδικών συνεργατών και μεταφραστών, έξοδα ταξιδιών, γεύματα, συνδρομές με ειδησεογραφικά πρακτορεία και περιοδικά, υλικά γραφείου, αποστολές βιβλίων κ.λπ.

Δεν είχα την αρμοδιότητα ούτε τη δυνατότητα να ερευνήσω τη νομιμότητα και τη σκοπιμότητα ορισμένων εγγραφών της λίστας—και πολύ περισσότερο γιατί η αρίθμηση του φωτοτυπημένου αντιγράφου που έχω στα χέρια μου, δεν είναι ευδιάκριτη και μπορεί να λείπει κάποια σελίδα.

Ωστόσο, από μια πρώτη ανάγνωση μου γεννήθηκε η απορία: Μα, στα «μυστικά κονδύλια» του ΥΠΕΞ θάζουν και τις δαπάνες για συνδρομές και γραφική ύλη;

β) Πρόκειται για τις ίδιες «τις περίφημες λίστες των μυστικών κονδυλίων», που αποκάλυψε η ΑΥΡΙΑΝΗ. Και πράγματι αναγράφονται τα ονόματα των δημοσιογράφων Αλέκου Ρήγα, μέλους της ΕΣΗΕΑ και Ι. Λοβέρδου.

γ) Διαπίστωσα, τέλος, ότι από τα δημοσιεύσιμα στοιχεία, ο συν-

τάκτης έχει κάνει επιλεκτική χρήση. Ενώ, λ.χ., γίνεται τόσο δυσφημιστική αναφορά στο ΑΝΤΙ και τα ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ παραλείπεται ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος», αν και αναγράφεται στην ίδια λίστα σαν αποδέκτης κάποιου ποσού με ανάλογη αιτιολογία (αγορά τευχών).

3. Έθεσα το ερώτημα στο δημοσιογράφο Αλέκο Ρήγα, το μοναδικό μέλος της ΕΣΗΕΑ που αναφέρεται στην απόρρητη κατάσταση του ΥΠΕΞ, για ποιες υπηρεσίες του εισέπραξε τα 5 εκατ. δρχ. Απάντησε με τρισέλιδη επιστολή στην οποία χαρακτηρίζει ψευδή και ανυπόστατα τα όσα δημοσιεύτηκαν. «Ουδέποτε», δηλώνει, «είχα ή έχω σχέση εργασίας ή συνεργασίας, οποιασδήποτε φύσεως, με το υπουργείο Εξωτερικών της χώρας μας. Και κατ'επέκταση ουδέποτε αμείφθηκα για οποιανδήποτε υπόθεση».

Αιτιολογώντας την είσπραξη του ποσού, ο Αλέκος Ρήγας υποστήριξε ότι υπήρξε καθ'όλα νόμιμη και έγινε για λογαριασμό του ιδρυθέντος τον περασμένο Μάρτιο στην Αθήνα σωματείου «Παγκόσμιον Θεμέλιον Ορθοδοξίας», του οποίου είναι Α' αντιπρόεδρος, γενικός διευθυντής και μέλος της τριμελούς οικονομικής επιτροπής που διαχειρίζεται την περιουσία του.

Σκοπός του σωματείου, όπως γράφει, είναι «η προάσπιση, υποστήριξη, ενδυνάμωση και ανάδειξη της Ορθοδοξίας». Ο ίδιος είναι ιδρυτικό μέλος, ενώ επίτιμος πρόεδρος είναι ο πρώην πρωθυπουργός και πρώην πρόεδρος του Αρείου Πάγου Ι. Γρίβας και μέλη καθηγητές πανεπιστημίων και άλλα γνωστά πρόσωπα. Οι πρόσδοι του συνίστανται και «από δωρεές κάθε είδους». (Επισυνάπτονται η επιστολή και το καταστατικό του σωματείου).

4. Σε συνομιλία μας ο βουλευτής της Ν.Δ. Μιχ. Παπακωνσταντίνου (διαδέχτηκε τον Κ. Μητσοτάκη στο ΥΠΕΞ στις 8/8/92) υποστήριξε ότι «έγινε κακή χρήση» των κονδυλίων από τον Α. Σαμαρά, χωρίς να δώσει άλλες εξηγήσεις και εξέφρασε την άποψη ότι το ισχύον σύστημα διάθεσης των κονδυλίων που καθιέρωσε ο πρώην πρωθυπουργός παρέχει περισσότερα εχέγγυα διαφάνειας και προστατεύει τον υπουργό και τους συνεργάτες του από τυχόν κακόπιστες υπόνοιες.

Αναφερόμενος στην περίοδο της δικής του θητείας στο ΥΠΕΞ, ο Μιχ. Παπακωνσταντίνου διαβεβαίωσε ότι κανένας δημοσιογράφος, είτε μέλος της ΕΣΗΕΑ είτε εκτός αυτής, δεν έλαβε οποιοδήποτε ποσόν με παραπλανητική αιτιολογία. «Τα κονδύλια που διετεθήσαν», υπογράμμισε, «αφορούσαν συνδρομές εντύπων τα οποία εξέδιδαν οι ίδιοι ή τις υπηρεσίες που πρόσφεραν ως ειδικοί συνεργάτες της Διεύθυνσης Ενημέρωσης».

Ειδικότερα, κατά το διάστημα από 2/1 έως 5/10/93, το συνολικό ποσόν που διετεθή, είπε, από τη Διεύθυνση Ενημέρωσης για ανειλημμένες υποχρεώσεις (κυρίως συνδρομές εντύπων, δημόσιες σχέσεις του υπουργείου, αμοιβές ειδικών συνεργατών και μεταφραστών) ανήλθε σε 104.026.643 δρχ.

Ο Μιχ. Παπακωνσταντίνου υποστήριξε ότι οι δαπάνες επί δικής του υπουργίας ήταν κατά πολύ μικρότερες απ'ό,τι στο παρελθόν και η σχετική κατάσταση παραδόθηκε μαζί με τα δικαιολογητικά στον υπουργό που τον διαδέχτηκε. Σε ερώτηση αν σώζονται στοιχεία σχετικά με τη διαχείριση αυτών των κονδυλίων από άλλες διευθύνσεις του υπουργείου, απάντησε ότι έχουν καταστραφεί όλα με την προβλεπόμενη από το νόμο διαδικασία.

«Για μεγάλη ακαταστασία στη διάθεση των κονδυλίων επί εποχής Σαμαρά» μίλησε η πρώην υφυπουργός Εξωτερικών Β. Τσουδερού. Μετά την αλλαγή της διαδικασίας από τον Κ. Μητσοτάκη, παρατήρησε, τα κονδύλια μοιράζονται στις διευθύνσεις, ανάλογα με τις ανάγκες που προβλέπονται. Είπε ότι δεν έχει στοιχεία ούτε πιστεύει ότι χρηματίστηκαν δημοσιογράφοι και απέδωσε τη μεγάλη αύξηση των «μυστικών κονδυλίων» στα μεγάλα γεγονότα που συνέβησαν, Βαλκάνια κ.λπ., τα τελευταία χρόνια.

(Σύμφωνα με δημοσιεύματα, τα «μυστικά κονδύλια από 2 δισ. περίπου που ήταν το 1989 ξεπέρασαν τα 16 δισ. τα τρία τελευταία χρόνια»).

Η πρώην ΥΦΕΞ χαρακτήρισε «ανόητο και γραφειοκρατικό» να

«Ενώ γίνεται δυσφημιστική αναφορά στο ΑΝΤΙ και τα Πολιτικά Θέματα, παραλείπεται ο Οικονομικός Ταχυδρόμος...»

καταχωρούνται οι συνδρομές και οι άλλες δαπάνες του υπουργείου Εξωτερικών στα «μυστικά κονδύλια», ενώ παραδέχτηκε ότι ο τρόπος διάθεσής τους εξαρτάται και από την κρίση του εκάστοτε υπουργού.

5. Μέσα στον ορυμαγδό των «αποκαλύψεων» διατυπώθηκαν από συναδέλφους ορισμένες σκέψεις που κατά τη γνώμη μου τοποθετούν το πρόβλημα στις σωστές του διαστάσεις.

«Όταν έχουμε αλλαγή φρουράς στην εξουσία», γράφει ο Σταύρος Λυγερός («Καθημερινή» 30/10/93), «είναι παράδοση σχεδόν να αναβιώνει η περιβόητη υπόθεση των "μυστικών κονδυλίων" του υπουργείου Εξωτερικών και του χρηματισμού δημοσιογράφων».

Ο αρθρογράφος δεν αμφισβητεί τη σκοπιμότητα των «μυστικών κονδυλίων» που διατίθενται για εθνικούς λόγους –πρακτική που ακολουθήθηκε από όλες ανεξαιρέτως τις κυβερνήσεις– αλλά σημειώνει ότι δεν υπάρχει δυνατότητα ελέγχου εάν έγινε η δέουσα χρήση.

Στην κατηγορία των «τρωκτικών» κατατάσσει τους δημοσιογράφους και όποιους άλλους πληρώνονται είτε με τη μορφή αργομισθίας είτε αλλιώς για να προσφέρουν στον υπουργό αθέμιτες υπηρεσίες, όπως η προβολή του ή ακόμη και η εξασφάλιση του απυρόβλητου.

«Ωστόσο», υπογραμμίζει, «θα ήταν απαράδεκτη γενίκευση να καταλήξουμε στο ισοπεδωτικό συμπέρασμα ότι "οι δημοσιογράφοι τα πιάνουν"».

Σχετικά με τις συνδρομές που πληρώνει το ΥΠΕΞ για να προμηθεύονται οι πρεσβείες μας ορισμένα έντυπα, σημειώνει ότι, όσο κι αν φαίνεται απίθανο, οι δαπάνες αυτές προέρχονται από τα «μυστικά κονδύλια», παρ' ότι ακολουθείται η νόμιμη διαδικασία έκδοσης τιμολογίου. Και η μόνη ένσταση που μπορεί να τεθεί είναι για τις περιπτώσεις καταχρηστικών συνδρομών.

Ο Στ.Λ. αναφέρεται στις δαπάνες για την έκδοση του «ΑΤΕΝΑ», του επίσημου περιοδικού του ΥΠΕΞ, που κι αυτές προέρχονται από τα «μυστικά κονδύλια», και θεωρεί ανεπίτρεπτο οι γνωστοί καθηγητές και εμπειρογνώμονες σε θέματα διεθνών σχέσεων καθώς και κάποιοι δημοσιογράφοι που πληρώνονται για τις συνεργασίες τους «να ταξινομούνται με επικίνδυνη επιπολαιότητα στην κατηγορία των "τρωκτικών" και να υφίστανται το σχετικό διασυρμό».

«Η "πίατσα" βοά – γράφει ο Γιώργος Καρελιάς («Ελευθεροτυπία», 29/10/93) – για λίστες που κυκλοφορούν σε κομματικά και δημοσιογραφικά γραφεία, για "λόμπι" δημοσιογράφων που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην ηγεσία του υπουργείου Εξωτερικών, διαμορφώνοντας το καθοριστικό για τις μετέπειτα εξελίξεις "προφίλ" της» (...).

Ο Γ.Κ. γίνεται πιο σαφής, επισημαίνοντας ότι «ο Α. Σαμαράς έτυχε προνομιακής προβολής» και ότι σε συγκεκριμένους ραδιοσταθμούς και εφημερίδες περίσσευαν γι' αυτόν είτε οι λιθωνωτοί είτε η έντεχνη καλλιέργεια του «ίματς», ενώ απουσίαζαν –με ελάχιστες εξαιρέσεις– και οι πιο απλές επισημάνσεις λαθών και άστοχων ενεργειών – και κατά τη διάρκεια της υπουργίας του, αλλά και τη μετέπειτα πορεία του.

«Ουδείς φυσικά ψόγος –γράφει– για τους πολιτικούς. Αυτοί κάνουν τη δουλειά τους. Και, ως γνωστόν, δεν έχουν φραγμούς στην προσπάθειά τους για έλεγχο του εν ευρεία έννοια Τύπου. Αυτοί όμως οι φραγμοί ενδιαφέρουν –ή θα έπρεπε να ενδιαφέρουν– εμάς τους δημοσιογράφους (...). Η επαναλαμβανόμενη θέση –και από τη σημερινή διοίκηση της ΕΣΗΕΑ– για "πλήρη διαφάνεια" και άλλα τετριμμένα δεν εξαντλεί τις υποχρεώσεις της».

Το μέλος της διοίκησης της ΕΣΗΕΑ Νίκος Καραντινός στην κυριακάτικη στήλη του («ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ», 7/11/93) γράφει: «Για τους Έλληνες δημοσιογράφους, που ανάλωσαν το βίο τους πολλές φορές με στερήσεις, διώξεις και άλλες δοκιμασίες – οι καταγγελίες περί μυστικών κονδυλίων, χρηματισμού και διαφθοράς

αποτελούν ηθικό διασυρμό και κατασχώνη.

Αν πραγματικά υπάρχουν μίσθαρνοι, εξωνημένοι, ανήθικοι δημοσιογράφοι, τρωκτικά μυστικών κονδυλίων, κομματικών ταμείων ή όργανα μεγιστάνων του πλούτου να αποκαλυφθούν αμέσως τα ονόματά τους. Ζητούμε σ' αυτό την αρωγή της Δικαιοσύνης».

Εξάλλου, ο συνάδελφος Β.Α. Λαμπρόπουλος, πρώην πρόεδρος του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου, που έχει ασχοληθεί με τη δεοντολογική πλευρά του ζητήματος, απαντώντας γραπτώς σε σχετική ερώτησή μου τονίζει ότι «ο διασυρμός του δημοσιογραφικού σώματος, ως αμειβομένου από τα μυστικά κονδύλια, εκφεύγει των αρμοδιοτήτων των Πειθαρχικών Συμβουλίων, αφού δεν είναι προσωπικός και εμπίπτει αποκλειστικά στη γενικότερη πολιτική της ΕΣΗΕΑ».

Και θεωρεί «το Δ.Σ. αρμόδιο να ασκήσει συνδικαλιστική πίεση, να διαμαρτυρηθεί, να απαιτήσει, ακόμη και να απεργήσει, για να αποκατασταθεί η τιμή του δημοσιογραφικού λειτουργήματος». (Επισυνάπτεται η γνωμοδότηση του συναδέλφου).

Τέλος, το ΑΝΤΙ με σχόλιό του θέτει το πρόβλημα των μικρών αδέσμευτων εντύπων γνώμης, που πασχίζουν να επιβιώσουν από τον εξοντωτικό ανταγωνισμό με τα μεγαθήρια ΜΜΕ και υπογραμμίζει: «Μια σωστή πολιτική όφειλε να φροντίζει για τη μεγαλύτερη, κατά το δυνατόν, διανομή του μικρού Τύπου σε όλες τις βιβλιοθήκες, οργανισμούς, ιδρύματα κ.λπ. Αυτό θα εξυπηρετούσε την κυκλοφορία των ιδεών, αλλά συγχρόνως θα τον βοηθούσε να είναι βιώσιμος κι ανεξάρτητος».

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Το πρόβλημα των «μυστικών κονδυλίων», που διαθέτει κυρίως το ΥΠΕΞ και άλλα υπουργεία (Άμυνας, Προεδρίας, οικονομικά υπουργεία), δεν είναι νέο. Έχει μεγάλη προϊστορία! Και με τα κονδύλια αυτά έχουν τραφεί στρατιές «τρωκτικών», από τη μετεμφυλιοπολεμική περίοδο ως το τέλος της δικτατορίας της 21ης Απριλίου, όταν ο επαγγελματικός μας χώρος έβριθε από πληροφοριοδότες, λογοκριτές κατ' επάγγελμα και υπηρέτες της μαύρης προπαγάνδας...

Αλλά και μετά τη μεταπολίτευση και ιδιαίτερα στη δεκαετία του '80, είχαν γίνει κατά καιρούς καταγγελίες «για αργομισθίες δημοσιογράφων» –και όχι μόνο από τα κονδύλια του ΥΠΕΞ– χωρίς να υπάρξει «κάθαρση», γιατί η ΕΣΗΕΑ αδράνησε.

Με αποτέλεσμα το θέμα να «σέρνεται» και να χρησιμοποιείται στο δικομματικό παιχνίδι για την κατάκτηση της εξουσίας.

Η αναγκαιότητα να διατίθενται κονδύλια για εθνικούς καθαρά σκοπούς δεν αμφισβητείται από κανέναν. Όχι όμως με το πρόσχημα αυτό να εξυπηρετούνται τα ποικίλα συμφέροντα «κυκλωμάτων» που δρουν στους κόλπους του κόμματος που βρίσκεται κάθε φορά στην κυβέρνηση.

Συνεπώς, τα κριτήρια και ο τρόπος της διαχείρισης των κάθε μορφής μυστικών κονδυλίων είναι θέμα, αυτό καθαυτό, πολιτικό, και σαν τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπισθεί, στα πλαίσια του δημοκρατικού ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας.

Για τους δημοσιογράφους όμως το πρόβλημα έχει μια άλλη ηθική - δεοντολογική διάσταση, καθώς τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει ριζικές ανακατατάξεις στο χώρο της ενημέρωσης, με τη χωρίς φραγμούς εισβολή του μεγάλου κεφαλαίου στην έντυπη και ηλεκτρονική δημοσιογραφία.

Γνωρίζουμε, αλλά παραβλέπουμε το γεγονός ότι τα περισσότερα και μεγαλύτερα μέσα ενημέρωσης (τηλεοπτικά κανάλια, ραδιοσταθμοί, εφημερίδες) ελέγχονται και κατευθύνονται από πανίσχυρα οικονομικά συμφέροντα.

Σήμερα, εκτός από την όποια κυβερνητική εξουσία –αυτόν τον... παραδοσιακό εκμαυλιστή– έχουμε να αντιμετωπίσουμε και τον οποιονδήποτε μεγαλοεπιχειρηματία που επενδύει στον τομέα ενημέρωσης και επιδιώκει εξυπηρετώντας τα συμφέροντα που εκφράζει την «υπαλληλοποίηση» των «λειτουργών της ενημέρωσης», που απασχολούνται στο μέσον που ελέγχει. Και δεν μιλάμε για «φακελάκια» ή «δωράκια», που μπορεί να παίρνουν κάποιοι

Παραβλέπουμε το γεγονός ότι τα περισσότερα και μεγαλύτερα μέσα ενημέρωσης ελέγχονται και κατευθύνονται από πανίσχυρα οικονομικά συμφέροντα...

δημοσιογράφοι, αλλά για πλήρη πλέον αναγκαστική, επαγγελματική εξάρτηση.

Και παρακολουθούμε άθουλοι και παθητικοί τις ολέθριες επιπτώσεις που έχει αυτό, τόσο στους όρους και τις συνθήκες εργασίας στα ΜΜΕ όσο και στη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών γενικότερα.

Τις συνέπειες τις ζούμε:

Γεγονότα διαστρεβλώνονται με τον πιο χυδαίο τρόπο.

Κυνήγι του ανούσιου και κακόγουστου εντυπωσιασμού.

Διευθυντικά στελέχη που ταυτίζονται με τις επιλογές του ιδιοκτήτη και γίνονται «βασιλικότεροι» από αυτόν.

Δημοσιογράφοι που δίνουν τη μάχη της αντικειμενικής ενημέρωσης και συχνά τη χάνουν πληρώνοντας το ακριβό τίμημα.

Και δημοσιογράφοι που χωρίς ενδοιασμούς διαπρέπουν στην παραπληροφόρηση και παραβιάζουν τους πιο στοιχειώδεις κανόνες δεοντολογίας.

Και την αναξιοπιστία και την ανυποληψία χρεώνεται όλο το επάγγελμα.

Αυτή είναι η άλλη, περισσότερο εμφανής –και πιο επικίνδυνη– όψη του προβλήματος των «μυστικών κονδυλίων». Η συνολική αντιμετώπισή του ανήκει στις αρμοδιότητες του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ, το οποίο οφείλει, σε σύντομο χρόνο, να προωθήσει τις πιο σωστές λύσεις (καθιέρωση ενός ευρύτερου Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας: «Πόθεν έσχες; ή ό,τι άλλο) έπειτα από πλατύ διάλογο, στα πλαίσια μιας τροποποίησης του Καταστατικού.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τα όσα εκτέθηκαν παραπάνω, μια πρώτη διαπίστωση της προκαταρκτικής έρευνας είναι ότι δεν υπάρχουν στο ΥΠΕΞ άλλες καταστάσεις των «μυστικών κονδυλίων» εκτός από αυτήν που επισυνάπτεται για το διάστημα από 1/2/93 έως 24/9/93.

Στη λίστα αυτή συμπεριλαμβάνεται το μοναδικό μέλος της ΕΣΗΕΑ Αλέκος Ρήγας, τις εξηγήσεις του οποίου θεωρώ ικανοποιητικές, καθώς και οι δημοσιογράφοι –μη μέλη της ΕΣΗΕΑ– Γιάννης Λοβέρδος και Βασ. Ζήσης, οι οποίοι προτείνω να κληθούν να καταθέσουν στο Πειθαρχικό για ποιες υπηρεσίες τους αμείφθηκαν.

(Τους αναζήτησα για να τους θέσω το ερώτημα, αλλά δεν στάθηκε δυνατόν να επικοινωνήσω μαζί τους).

Αυτή η λίστα είναι η ίδια με αυτή που διέρρευσε στην ΑΥΡΙΑΝΗ και χρησιμοποιήθηκε κατά τρόπο ανακριθή και παραπλανητικό από τον ανώνυμο συντάκτη. Το δημοσίευσμά του είχε στόχο να χτυπηθούν ορισμένα πρόσωπα, για κομματικούς καθαρά λόγους, αλλά με τον τρόπο που παρουσιάστηκε λειτούργησε δυσφημιστικά για όλο τον κλάδο.

Για το λόγο αυτό προτείνω να κληθεί ο δημοσιογράφος της ΑΥΡΙΑΝΗΣ Γιώργος Μαύρος, μέλος της ΕΣΗΕΑ, να καταθέσει στο Πρωτοβάθμιο Πειθαρχικό τι συγκεκριμένα στοιχεία γνωρίζει για την υπόθεση και να διαψεύσει ή να επιβεβαιώσει τις πληροφορίες ότι αυτός είναι ο συντάκτης του δημοσιεύματος...

Τέλος, προτείνω να κληθούν στο Πειθαρχικό οι δημοσιογράφοι, μέλη της ΕΣΗΕΑ.

Γιάννης Βούλτεψης, υπεύθυνος του Γραφείου Τύπου του κόμματος της Ν. Δημοκρατίας στο διάστημα της ηγεσίας Κ. Μητσotάκη και Γιάννης Πευκιανάκης, διευθυντής Τύπου του γραφείου του πρώην πρωθυπουργού, προκειμένου να καταθέσουν τι γνωρίζουν, αλλά και τι έπραξαν, σχετικά με τον «κατάλογο της Ρηγίλλης», στον οποίο φημολογείτο ότι αναγράφονταν ονόματα δημοσιογράφων «που πλήρωνε ο Σαμαράς» και δεν δόθηκαν ποτέ στη δημοσιότητα.

Παναγιώτης Βενάρδος
μέλος του Πρωτοβάθμιου
Πειθαρχικού Συμβουλίου
ΕΣΗΕΑ

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ΣΕΙΡΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ
(ΑΡΧΑΙΑ-ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ-ΝΕΟΤΕΡΗ)

CAROLA REINSBERG

ΓΑΜΟΣ, ΕΤΑΙΡΕΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΡΑΣΤΙΑ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

CAROLA REINSBERG

Η ΜΟΔΑ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, τηλ. 36.27.318

AIDS 1. Γιορτάσαμε και φέτος την παγκόσμια ημέρα κατά του AIDS και, εκτός από την τρομοκρατία των υγιών και των κανονικών εναντίον του φοβισμένου κοινωνικού σώματος, ελάχιστα άλλα εκόμισε η επέτειος. Η μάστιγα του αιώνα, ιδιαίτερα από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό πρόβλημα που θεραπεύει τις κυκλοφορίες, τις ακροαματικότητες και τις θεαματικότητες, γι' αυτό άλλωστε όλοι έσπευσαν να πλαισιώσουν με τη δική τους συμβατικότητα (δηλαδή με το δικό τους αφιέρωμα) τη «γιορτή». Πόσοι, όμως, υπερέβησαν την κοινοτοπία και αντιμετώπισαν το πρόβλημα με λίγο πιο ενδιαφέροντα τρόπο από εκείνον που τροφοδοτεί ο «προοδευτικός ουμανισμός» που ανέχεται μεγαλόθυμα τη διαφορά – αρκεί να μείνει αυτή μακριά από την πόρτα μας;

Media victim –εκτός των άλλων– ο φίλος της σελίδας, κάθησε στην πολυθρόνα του και... έφαγε στη μάπα όλα τα σχετικά τηλεοπτικά αφιερώματα, τα περισσότερα από τα οποία ήταν τα γνωστά τοκ-σόου, με τους γνωστούς τηλεπαρουσιαστές και τους επίσης σπουδαιοφανείς προσκεκλημένους με το βαρύ τουπέ και την πόζα. Όλοι μαζί, εκτός από το να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και το να επαναλαμβάνουν τις παραινέσεις για το πώς πρέπει να φοράμε το προφυλακτικό, δεν εκόμισαν παρά σοβαροφανείς φανφάρες στην όλη φιλολογία. Ο φίλος εξουθενώθηκε. Ήρθε και με βρήκε, να μου εκφράσει την οργή του, να εκτονωθεί ο άνθρωπος. Και ανάμεσα σε σιχτίρ και αγανάκτηση, πέταξε και το ωραίο:

– Ευτυχώς που το AIDS δεν μεταδίδεται με τη μαλακία... Ευτυχώς, διότι, τότε, όλοι θα ήμασταν φορείς!

★ ★ ★

AIDS 2. Η τηλεοπτική εκπομπή για το AIDS έρχεται από τα παλιότερα χρόνια. Απ' τη συλλογή μαργαριτών της πάλαι ποτέ ΕΡΤ. Η ρεπόρτερ έχει διπλαρώσει καμάκι του Συντάγματος και το «σταυρώνει», επειδή της εκμυστηρεύθηκε πως δεν χρησιμοποιεί προφυλακτικό όταν συνευρίσκεται με τα διάφορα κορίτσια εξ Εσπερίας που κατακτά.

– Μα δεν υποψιάζεστε ότι, πιθανόν, μπορεί

να πέσετε σε καμιάν άρρωστη;

– Άσε κοριτσάκι μου. Οι άρρωστες φαίνονται από μακριά!...

★ ★ ★

Η ΑΚΡΙΒΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΖΕΙΝ.

Πρώτα η υγεία, λένε στο χωριό μου όταν θέλουν να ξορκίσουν όλα τα δεινά που, συνήθως, φέρνει η πολιτική. Όσπου οι πολιτικοί ξαναχτυπούν με πολιορκητικό κριό –ως συνήθως– την εφορία και με πρόσχημα την προστασία της υγείας. Το διακοσάρι που επικρέμαται ως απειλή πάνω από το πακέτο τα τσιγάρα μας είναι, πλέον, πολύ κοντά η ώρα που θα γίνει πραγματικότητα. Κι αν η υγεία μας είναι δύσκολο να διαφυλαχθεί την σήμερον ημέρα, πόσο μάλλον η τσέπη μας...

Βεβαίως, η κυβέρνηση που επείγεται να μπαλώσει τρύπες γνωρίζει καλά ότι το τσιγάρο είναι ο πιο ασφαλής δρόμος για φορομπηχτική πολιτική. Οι πάντες γκρινιάζουν για λίγο και ξανά προς τη δόξα τραβούν. Αλλά να επενδύει ο κ. Γεννηματάς στο γεγονός ότι θέλει να μας εξασφαλίσει την καλή μας υγεία, ε, δεν πάει πολύ; Νομίζουμε ότι πάει πολύ, ακόμα και για τα μέτρα του ΠΑΣΟΚ.

Ζητώντας παρηγοριά και θέλοντας να διασκεδάσουμε τον πόνο μας από την επερχόμενη νέα αφαιμάξη, καταφύγαμε στις σελίδες ενός μικρού διδλίου, που μόλις κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Λεβιάθαν. Έχει γραφτεί στην Ιταλία τον περασμένο αιώνα από δύο τούρκους διανοούμενους και τιτλοφορείται *Η τέχνη του καπνίζεин και της εισπνοής ταμπάκου χωρίς να δυσχεραστούν οι όμορφες*. Απ' τις σελίδες του αντιγράφουμε ένα μικρό ανέκδοτο, αφιερωμένο εξαιρετικά στους θεριακλίδες όλης της γης (εμπρός της γης οι κολασμένοι): «Ο πάπας Βενέδικτος ο ΙΔ' (Πρόσπερος Λαμπερτίνι), μια ημέρα, κουδεντιάζοντας με ένα Φραγκισκανό ιερέα, έχοντας ανοίξει την ταμπακιέρα του, του πρόσφερε ταμπάκο: “– Ευχαριστώ την Αγιότητά σας, του είπε ο Φραγκισκανός, δεν έχω αυτό το βίτσιο! – Δεν είναι βίτσιο, του απάντησε ο πάπας, γιατί αν ήταν, θα το είχες και αυτό”».

★ ★ ★

ΛΟΓΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ. Γιώργος Καρατσαφέρης –«χέρι χέρι...»– στο Έψιλον

της περασμένης Κυριακής:

– Δεν είμαι διανοούμενος. Είμαι επινοούμενος!

Άλα, μόρτες...

★ ★ ★

ΠΟΙΟΣ ΘΥΜΑΤΑΙ ΤΟΝ ΚΟΣΚΩΤΑ;

Μήνες τώρα, στις φυλακές Κορυδαλλού, διεξάγεται μια δίκη που, σε άλλες εποχές, θα πυροδοτούσε υπερβολικά το ενδιαφέρον των Μέσων Ενημέρωσης. Σήμερα, γίνεται στα κουφά. Κι όμως, είναι η δίκη του Κοσκωτά και των συνεργατών του.

Μόνο η *Αυριανή* τη θυμήθηκε, σε κύριο άρθρο της πρώτης σελίδας, την περασμένη Παρασκευή. Κι αυτό, για να καταφερθεί κατά του εκδότη του «δρωμο - ANTI», που κατέθετε εκείνες τις μέρες στο δικαστήριο. Μάλιστα, η *Αυριανή*, σ' εκείνο το κείμενο, διαπίστωσε ότι η κατάθεση του Χρήστου Παπουτσάκη ήταν αναξιόπιστη, εξ ου και η κλήση του, την προηγούμενη Τρίτη, για να εξετασθεί κατ' αντιπαράσταση με τον τότε δικηγόρο του Κοσκωτά κ. Θ. Βαρλάμη.

Και η *Αυριανή*, βεβαίως, πήρε την απάντησή της, από τον ίδιο τον κ. Βαρλάμη, για το χαρακτηριστικό «μυθομανής» που, υποτίθεται, είχε κάνει εκείνος για τον εκδότη του ANTI.

Ο κ. Βαρλάμης δήλωσε κατηγορηματικά ότι κανέναν τέτοιο χαρακτηρισμό δεν έχει κάνει κι ότι, αντίθετα, τιμά και σέβεται τον εκδότη του ANTI.

Αλλά και για καθεαυτή την υπόθεση λυπούμαστε που και πάλι δεν θα ευχαριστήσουμε την εφημερίδα του Ταύρου. Κι αν αναρωτιέται για την αξιοπιστία ή μη του μάρτυρα, την παραπέμπουμε στα πρακτικά και στο ακροατήριο.

Ωστόσο, έχει και παραέχει λόγους να επιχαιρεί η *Αυριανή*. Έχει κυλήσει πολύ νερό στ' αυλάκι και ο αντικειμενικός σκοπός πολλών και διαφόρων να μη θυμάται σήμερα κανείς τον Κοσκωτά έχει επιτευχθεί. Τι καλύτερο θα μπορούσε να επιζητεί μια εφημερίδα που έχει αναλώσει την πολιτεία της σε στρεβλούς λιβανωτούς και σε βρώμικες συκοφαντίες;

ο Αχύριστος

Αναζητώντας νέο πρόεδρο

ΜΙΛΟΥΝ:

- ΑΛ. ΑΛΑΒΑΝΟΣ
- Φ. ΚΟΥΒΕΛΗΣ
- Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Βαδίζοντας στην τελική ευθεία προς το έκτακτο συνέδριό του, ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου βρίσκεται μπροστά σε ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα που αφορά την ηγεσία της παράταξης. Ο ΣΥΝ, μετά την εκλογική ήττα της 10ης Οκτωβρίου και την παραίτηση της Μαρίας Δαμανάκη, παραμένει ουσιαστικά ένας κομματικός οργανισμός χωρίς ηγεσία. Το πρόβλημα αποκτά πλέον ιδιαίτερη σημασία μετά την πρόσφατη εμμονή της πρώην προέδρου να μη θέσει εκ νέου υποψηφιότητα.

Συνδέεται δε άμεσα και με τα υπόλοιπα σοβαρά και προς επίλυση προβλήματα του χώρου, όπως είναι η φυσιογνωμία του, το ιδεολογικό του πλαίσιο, η στρατηγική, οι στόχοι του κ.ά., που χρονίζουν από την εποχή καταγραφής της παράταξης στο «πάνθεον» των πολιτικών δυνάμεων.

Το Αντίαπευθύνθηκε σε τέσσερα στελέχη του ΣΥΝ που είτε έχουν κάνει ήδη γνωστή την υποψηφιότητά τους για την ηγεσία της παράταξης είτε εμμέσως έχουν εκδηλώσει κατά καιρούς ανάλογο ενδιαφέρον.

Ο Αλέκος Αλαβάνος, ο Φώτης Κουβέλης, ο Νίκος Κωνσταντόπουλος και ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης καταθέτουν τις απόψεις τους για το θέμα της ηγεσίας και τον τρόπο που αυτό θα πρέπει να αντιμετωπιστεί από τα μέλη του ΣΥΝ που θα λάβουν μέρος στις συνεδριακές διαδικασίες.

Και τα τέσσερα στελέχη έχουν «ειδικό βάρος» επειδή:

- Είναι βέβαιο ότι θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο με τη στάση που θα κρατήσουν τόσο στο συνέδριο όσο και μετά απ' αυτό.
- Συμμετείχαν σε ηγετικές θέσεις τα τελευταία χρόνια – πολυτάραχα για τη ζωή της Αριστεράς χρόνια.
- Προέρχονται από διαφορετικούς, πριν από την ίδρυση του ΣΥΝ, χώρους, που σήμερα εκφράζουν και εκπροσωπούν λιγότερο ή περισσότερο διαφορετικά ρεύματα του χώρου της Ανανεωτικής Αριστεράς του ΣΥΝ.

ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΑΡΙΑ, ΤΙ;

Αλλάζει αρκετά το σκηνικό όσον αφορά τους υποψηφίους για την ηγεσία του ΣΥΝ, μετά την πρόσφατη δήλωση της Μαρίας Δαμανάκη ότι δεν θα θέσει εκ νέου υποψηφιότητα.

Αν και απομένουν έξι μέρες μέχρι την έναρξη των συνεδριακών διαδικασιών, στις ως τώρα γνωστές υποψηφιότητες (Ν. Κωνσταντόπουλος, Φ. Κουβέλης, Μ. Παπαγιαννάκης, ενώ σίγουρη θεωρείται και αυτή του Α. Αλαβάνου) είναι αρκετά δύσκολο να προστεθούν άλλες, ενώ δεν πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο να αποσυρθούν κάποιες από τις ήδη γνωστές.

Το μόνο που απομένει να καθοριστεί είναι ο τρόπος ανάδειξης της νέας ηγεσίας, δηλαδή αν αυτή θα προέλθει από το συνέδριο ή από την Κεντρική Πολιτική Επιτροπή του κόμματος, όπως γινόταν μέχρι τώρα.

Το θέμα αυτό φαίνεται να διχάζει τόσο τη βάση του κόμματος, σύμφωνα με τις πρώτες καταγραφές από τις προσυνεδριακές διαδικασίες, όσο και τα στελέχη της Θεμιστοκλέους. Σύμφωνα με πληροφορίες το θέμα θα συζητηθεί και ίσως παρθεί οριστική απόφαση στην Κεντρική Πολιτική Επιτροπή της Δευτέρας.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι πριν η Μαρία Δαμανάκη πάρει τις οριστικές αποφάσεις της, όπως αυτές δημοσιεύτηκαν στα Νέα, είχε δεχθεί πιέσεις για επιστροφή της στην ηγεσία του ΣΥΝ, τόσο από το ριζοσπαστικό Φόρουμ όσο και από το Αριστερό Ρεύμα, αλλά και από σειρά παραγόντων του χώρου. Η δε απόφασή της σχολιάστηκε ποικιλοτρόπως στη Θεμιστοκλέους, όσον αφορά τον τρόπο που διάλεξε να κάνει γνωστές τις αποφάσεις της, ενώ δημιούργησε ένα κλίμα ανησυχίας στη βάση του κόμματος, σε μια περίοδο οικοδόμησής του.

Α.ΠΕ.

«ΣΑΦΕΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ»

«Μπορεί το σκάφος της Αριστεράς ν' αλλάξει πορεία και το ταξίδι να γίνει πιο όμορφο», υποστηρίζει ο ευρωβουλευτής του ΣΥΝ Αλέκος Αλαβάνος, ενώ τάσσεται υπέρ ενός αριστερού προσανατολισμού του κόμματος. «Εγκαταλείψαμε τα λαϊκά στρώματα, μας εγκατέλειψαν κι αυτά» επισημαίνει. Διατηρεί ωστόσο την αισιοδοξία του από τις πρόσφατες επιτυχίες της Ανανεωτικής Αριστεράς στην Ευρώπη, συστήνει... υπομονή όταν τον ρωτάμε για την υποψηφιότητά του για την ηγεσία του ΣΥΝ, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι το θέμα της ηγεσίας δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί μόνον από την Κεντρική Επιτροπή αλλά να τοποθετηθούν σ' αυτόν όλα τα μέλη του συνεδρίου.

● Κύριε Αλαβάνε, λίγο πριν από τις εκλογές, αρθρογραφώντας σε κυριακάτικη εφημερίδα, επιλέξατε ως τίτλο τον αφορισμό «το τέλος του ΣΥΝ». Βρισκόμαστε κοντά στο τέλος του ΣΥΝ, ή πιστεύετε ότι το συνέδριο μπορεί να είναι η αφετηρία για μια αντίστροφη πορεία;

□ Δυστυχώς αυτός ο κίνδυνος που προσπάθησα να εντοπίσω με τον τίτλο του άρθρου μου, προκειμένου να προχωρήσουμε σε μια ταχύτατη ανασύνταξη και να τον παρακάμψουμε, πραγματοποιήθηκε όσον αφορά στην κοινοβουλευτική εκπροσώπηση του ΣΥΝ. Ελπίζω, όμως, προσωρινά μόνο.

Μέσα σε συνθήκες σοβαρής καμπής στο ανανεωτικό εγχείρημα, αναδείχνονται σημεία αισιοδοξίας με το συνέδριό μας. Δεν πρόκειται φυσικά να λειτουργήσουν αυτόματα, πρέπει να τα αρπάξουμε, να μην αφήσουμε να πάνε χαμένα. Τέτοια είναι η ενεργοποίηση των μελών, η διάθεση για συμμετοχή και έλεγχο. Ένα ευρύτερο κύμα συμπάθειας και προσδοκίας από την κοινωνία. Σημαντικά Βήματα στο χώρο της νεολαίας, που είναι αχώριστος σύντροφος της Αριστεράς. Η διάθεση για ενότητα συνδυάζεται με μια ετοιμότητα για ανοιχτή συζήτηση, τολμηρές επιλογές.

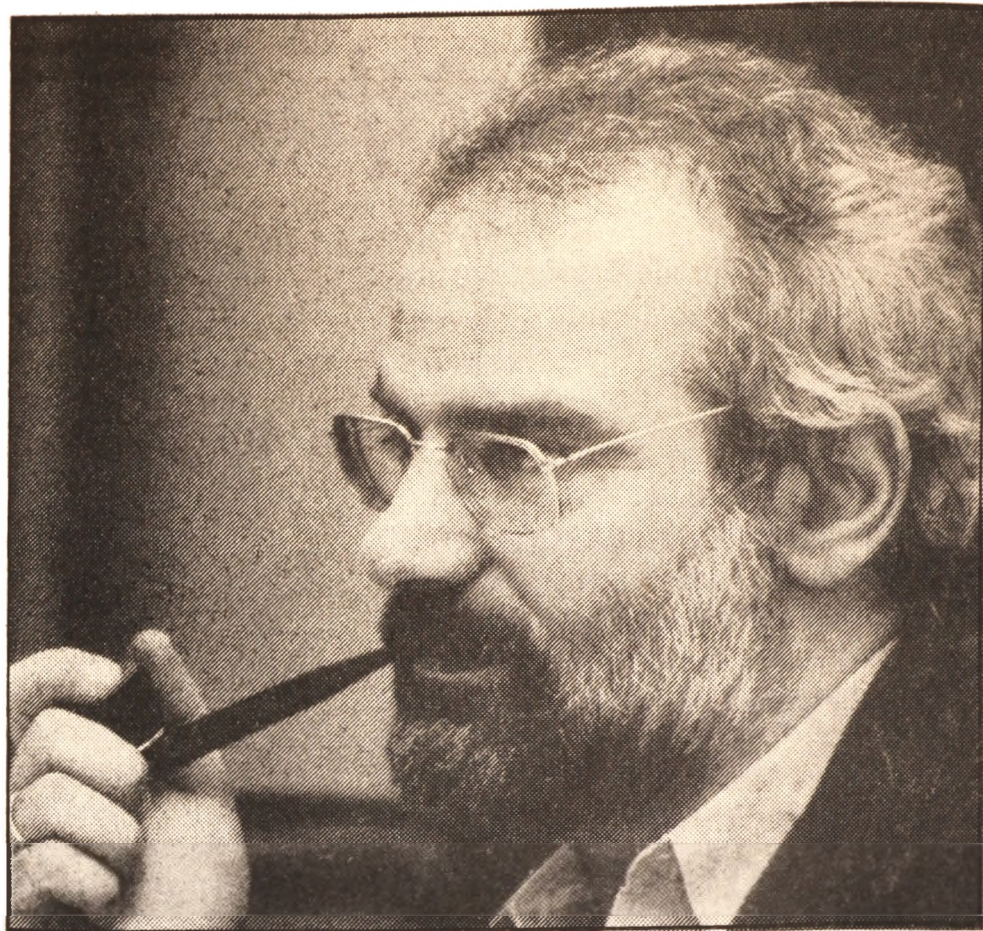
Το ανανεωτικό εγχείρημα της Αριστεράς έχει σημαντικές επιτυχίες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ας θυμηθούμε τι έγινε στην Ισπανία, Πολωνία, Ιταλία. Αν στην Ελλάδα οι καρποί είναι πενιχροί, η ευθύνη είναι κύρια δική μας. Μπορεί το σκάφος να αλλάξει πορεία –μακάρι να είχε γίνει αυτό πριν από τις εκλογές– και το ταξίδι να συνεχισθεί με καλύτερους όρους. Και να είναι πιο όμορφο.

● Χρειάζεται ο ΣΥΝ αριστερό αναπροσανατολισμό, όπως υποστηρίζουν και αρκετοί συντροφοί σας προερχόμενοι από το ΚΚΕ.

□ Νομίζω ότι ο ΣΥΝ πρέπει να πάψει να είναι μια δύναμη μόνο επίκαιρου πολιτικού λόγου και να αναζητήσει την κουλτούρα, τις αξίες, τα οράματα της Αριστεράς με αφετηρία τη νέα εποχή μας. Νομίζω ότι το κόμμα μας, που συσπειρώνει ήδη αξιόλογες δυνάμεις διανοουμένων, πρέπει να ξανανοίξει το θεωρητικό διάλογο, αφού υπάρχουν ερωτήματα υπαρκτικού ακόμα χαρακτήρα για την Αριστερά. Πιστεύω ότι δεν πρέπει να αποδεχθούμε ως οριστική την ήττα μας από τον λαϊκισμό, γι' αυτό χρειάζεται ένας δυναμικός αναπροσανατολισμός προς τα λαϊκά στρώματα, που μας εγκατέλειψαν και τα εγκαταλείψαμε. Πιστεύω ότι η σχέση μας με την οικολογία δεν πρέπει να περιορίζεται σε κάποιες προεκλογικές συσπειρώσεις, αλλά σε μια βαθιά επανατοποθέτηση των πολιτιστικών προτύπων της Αριστεράς, που σφραγίζονται ακόμα από τις ιδέες της βιομηχανικής εποχής.

Αν αυτά είναι αριστερός αναπροσανατολισμός του ΣΥΝ, τότε ναι.

● Ποιες θα πρέπει να είναι οι σχέσεις του ΣΥΝ με το ΠΑΣΟΚ.

□ Πρόκειται για σχέσεις σχημάτων που εκφράζουν διαφορετικά και διακριτά ρεύματα της ελληνικής κοινωνίας. Για τον ΣΥΝ μετά το συνέδριό του ένα πράγμα θα είναι ιδιαίτερα σημαντικό: οι σχέσεις μας με το ΠΑΣΟΚ να απορρέουν από το δικό μας αυτόνομο προσδιορισμό, κι όχι να προσδιορίζομαστε με βάση της συγκυριακές σχέσεις μας με το ΠΑΣΟΚ.

● Ακούγεται, και δεν έχει διαψευστεί ως τώρα, ότι θα θέσετε υποψηφιότητα για την ηγεσία του κόμματος. Με ποιο τρόπο θα πρέπει να γίνει η ανάδειξη της ηγεσίας του ΣΥΝ;

□ Μερικές φορές η υπομονή είναι χρήσιμη, σε τέτοια θέματα μάλιστα, ειδικά σε μας, στα ηγετικά κλιμάκια ενός εξωκοινοβουλευτικού κόμματος. Αυτή τη στιγμή, η μεγάλη προτεραιότητα είναι το συνέδριο να καθορίσει σαφείς κατευθύνσεις για την από εδώ και πέρα πορεία του ανανεωτικού μας εγχειρήματος. Στη βάση αυτή μπορεί να αντιμετωπισθεί με φυσικό τρόπο το θέμα της ηγεσίας. Με την τοποθέτηση, όπως πιστεύω εγώ, όλων των μελών του συνεδρίου, κι όχι μόνον της νέας Κεντρικής Επιτροπής.

Η Μαρία Δαμανάκη, που δήλωσε ότι δεν θα είναι υποψήφια, πιστεύω ότι θα έχει τη δική της ξεχωριστή θέση στη νέα εκκίνηση της προσπάθειάς μας μετά το συνέδριο.

Ο Αλέκος Αλαβάνος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1950. Είχε ενεργή συμμετοχή στο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα, διώχθηκε και φυλακίστηκε στην ΕΣΑ. Μέλος του ΚΚΕ και της Κεντρικής Επιτροπής για πολλά χρόνια, εντάχθηκε στον ΣΥΝ όταν το ΚΚΕ την άνοιξη του 1991 αποχώρησε. Ευρωβουλευτής - οικονομολόγος, το 1991-92 αναδείχθηκε πρώτος έλληνας πρόεδρος της πολυεθνικής ομάδας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του «Συνασπισμού της Αριστεράς». Είναι μέλος της Επιτροπής Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Προστασίας του Καταναλωτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθώς και της Επιτροπής Έρευνας, Ενέργειας, Τεχνολογίας.

Έγραψε το βιβλίο «Σημειώσεις για την Ευρωπαϊκή Αριστερά».

ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝ

Η βάση του Συνασπισμού είναι ενωμένη, διαπιστώνει ο Φώτης Κουδέλης, ο οποίος ανησυχεί, ωστόσο, επειδή διαπιστώνει εντάσεις στο ηγετικό πεδίο οι οποίες φοβάται μη διαχυθούν στους κομματικούς αρμούς. Θεωρεί ότι, στη δεδομένη στιγμή και προκειμένου να μην οξυνθεί η κρίση στους κόλπους του κόμματος, η συλλογική ηγεσία θα μπορούσε να είναι μια κάποια λύση. Ο κ. Κουδέλης, υποψήφιος για την ηγεσία του ΣΥΝ στο προσεχές συνέδριο, κάνει έκκληση για ουσιαστική δημοκρατική λειτουργία του κόμματος, ενώ κρίνει πως, έχει φθάσει ο καιρός να γίνει απολογισμός της πορείας του - «όχι για να "φάμε τις σάρκες μας" αλλά για να μπορέσουμε να συνεννοηθούμε», καθώς σημειώνει χαρακτηριστικά.

• Ποιοι υπολογίζεται ότι θα στηρίξουν την υποψηφιότητά σας;

□ Υπολογίζω πάντοτε στους συνέδρους, οι οποίοι θα εκλέξουν τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής και, βεβαίως, υπολογίζω κυρίως σε εκείνους οι οποίοι θα έχουν τις ίδιες πολιτικές απόψεις για βασικά ζητήματα που αφορούν στην παρουσία της σύγχρονης δημοκρατικής Αριστεράς που θέλουμε να εκφράζει ο Συνασπισμός.

• Νομίζετε ότι ο νέος πρόεδρος πρέπει να εκλεγεί κατευθείαν απ' το συνέδριο;

□ Είμαι εναντίον της άμεσης εκλογής για λόγους αρχής. Διότι η άμεση εκλογή οδηγεί σε αρχηγικά κόμματα, περιορίζει το δημοκρατικό έλεγχο και, σε τελευταία ανάλυση, υποβαθμίζει το ρόλο της Κεντρικής Επιτροπής. Είναι δυνατόν, όμως, σε αυτήν τη μεταβατική περίοδο να έχουμε άμεση εκλογή του προέδρου από το συνέδριο, αλλά πάντοτε με την καταστατική πρόβλεψη ότι και ο άμεσα εκλεγόμενος πρόεδρος θα λογοδοτεί και θα ελέγχεται από την Κεντρική Επιτροπή.

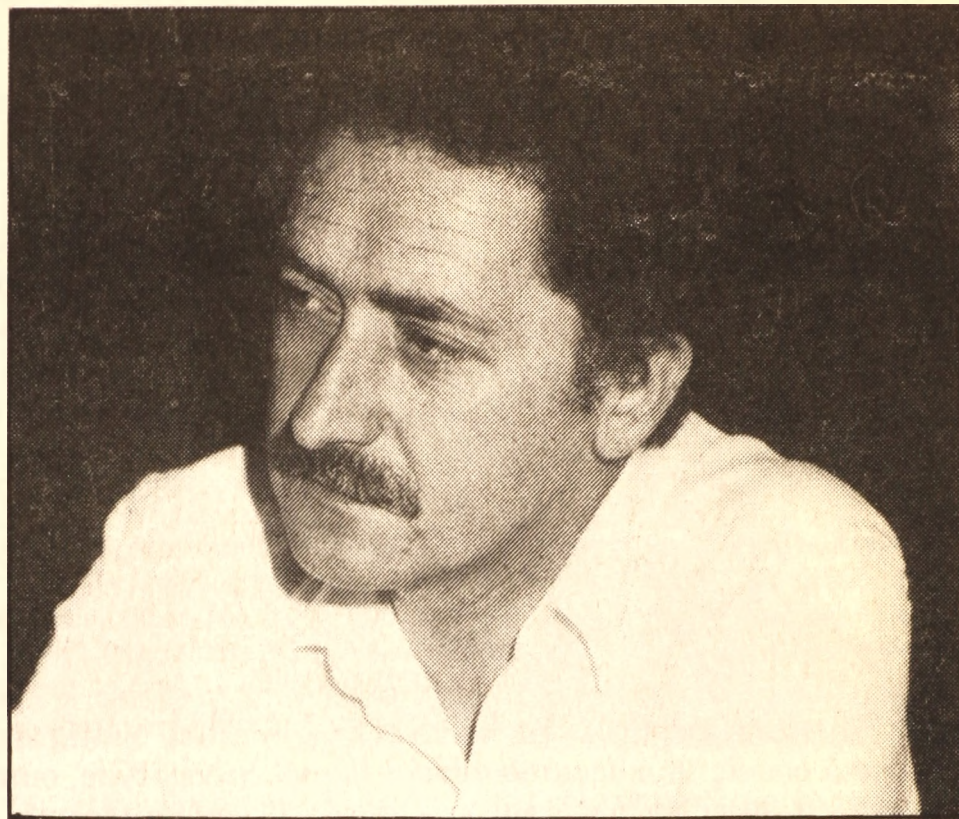
• Πιστεύετε ότι, σήμερα, θα μπορούσε να αποτελεί λύση μια συλλογική ηγεσία;

□ Ενδεχομένως να ήταν μια κάποια λύση. Διότι πράγματι υπάρχουν προβλήματα στο εσωτερικό του Συνασπισμού, είναι δυνατόν «ψυχώσεις» που έχουν σχέση με τις διαφορετικές πολιτικές, κομματικές προελεύσεις και καταγωγές των μελών να πολλαπλασιαστούν και τότε θα βρεθούμε πάρα πολύ κοντά σε στοιχεία ακόμη μεγαλύτερης κρίσης. Υποστηρίζω την ακύρωση αυτών των «ψυχώσεων» που προκύπτουν στη βάση των διαφορετικών κομματικών προελεύσεων. Δυστυχώς, όμως, δεν έχει επιτευχθεί στον αναγκαίο βαθμό αυτή η όσμωση των απόψεων και των ιδεών που θα έπρεπε να είχε εξασφαλιστεί μέσα στη διαδρομή του Συνασπισμού από το πρώτο συνέδριό του ως τώρα. Η βάση του Συνασπισμού είναι ενωμένη αλλά, εάν οι εντάσεις, οι οποίες υπάρχουν στο ηγετικό επίπεδο διαχυθούν μέσα στους κομματικούς αρμούς, τότε ανησυχώ.

• Σας καταλογίζουν μια πολιτική μέσων όρων, ενώ τάσεις στον ΣΥΝ υποστηρίζουν ότι έχετε θέσεις απολίτικες.

□ Δεν ξέρω τι λένε. Υποστηρίζω, πάντως, ότι πρέπει να κινηθούμε μακριά από τον υπεροπτικό λόγο της αυθεντίας, από απολυτότητες, και από αλαζονείες. Ο κορμός του κόμματος είναι ασθενικός, η Αριστερά βρίσκεται μπροστά σε καινούργια προβλήματα, θα έλεγα ότι παρουσιάζει στοιχεία δομικής κρίσης, αυτή την ώρα, και γι' αυτό ακριβώς υποστηρίζω την ανάγκη σύνθεσης, αλλά με πολύ καθαρούς όρους. Νομίζω ότι αυτή είναι μια βαθύτατα πολιτική θέση.

Όσοι πιστεύουν ότι κρατάνε το μαγικό κλειδί που ανοίγει όλες

τις κλειδαριές των ζητημάτων της Αριστεράς είναι τουλάχιστον αφελείς ή υποκρίνονται, όταν δεν βλέπουν σε ποια κατάσταση βρίσκεται ο Συνασπισμός, κυρίως στην έκφρασή του ηγετικό επίπεδο.

Θεωρώ ότι η σαφήνεια προκύπτει από τις πολιτικές θέσεις που διατυπώνει ο καθένας, τόσο για τον ευρωπαϊκό χαρακτήρα του κόμματος όσο και για τις κοινωνικές του αναφορές, την εναλλακτική πολιτική του πρόταξη, για τις προγραμματικές του θέσεις. Βέβαια, και για τα ζητήματα της πολιτικής των συμμαχιών, που πάντοτε τα συνδέω με το διακριτό και αυτόνομο ρόλο του Συνασπισμού. Από θέση αυτονομίας, με διακριτό το χαρακτήρα του, είναι δυνατόν να διαμορφώνει αποτελεσματικές συμμαχίες, προκειμένου να μετατοπίζεται η πολιτική εξουσία από τη συντηρητική θέση που σήμερα βρίσκεται σε προοδευτική κατεύθυνση. Εκεί νομίζω ότι κρύβεται η σαφήνεια των πολιτικών θέσεων και των προτάσεων και όχι πίσω από τις προωθούμενες εντάσεις που είναι δυνατόν να δημιουργήσουν επικίνδυνα ρήγματα στο Συνασπισμό.

• Πώς νομίζετε ότι μπορεί να ανατραπεί το δυσμενές για τον ΣΥΝ εκλογικό αποτέλεσμα.

□ Ο Συνασπισμός οφείλει να εγκαταλείψει τις εσωστρέφειες και

συνέχεια στη σελ. 47

Ο Φώτης Ε. Κουδέλης γεννήθηκε το 1948.

Σπούδασε νομικά και πολιτικές επιστήμες. Υπήρξε πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Είναι μέλος της Διεθνούς Αμνηστίας και πρόεδρος του Κέντρου Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων. Ενεργός συμμετοχή στο κίνημα ειρήνης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επιστημονικές του εργασίες, για τους θεσμούς, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το Δίκαιο, είναι δημοσιευμένες.

Προέρχεται από τη Δημοκρατική Νεολαία Λαμπράκη και το ΚΚΕ ΕΣΩΤ., του οποίου ήταν μέλος της Κ.Ε. από το 1974 και μετά. Γραμματέας της Ε.ΑΡ. μέχρι την ενσωμάτωσή της στον ΣΥΝ. - υπουργός Δικαιοσύνης το 1989. Βουλευτής του ΣΥΝ στη Β' περ. Αθηνών από 1989 ως τις εκλογές του Οκτωβρίου του 1993. Μέλος της Π.Γ. του ΣΥΝ.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΧΑΜΕΝΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ

«Οι διαφωνίες και οι επιφυλάξεις μου σε προηγούμενες επιλογές ήταν πάντα και ορατές και πολιτικά σαφείς, και για τον ΣΥΝ», υποστηρίζει ο Ν. Κωνσταντόπουλος, υποψήφιος για τη θέση του προέδρου της παράταξης.

Αναφερόμενος στον τρόπο ανάδειξης της ηγεσίας, επισημαίνει ότι είναι κάτι που κυριαρχικά θα αποφασιστεί από το συνέδριο και υπογραμμίζει: «Αποτελεί πολιτική δικαίωση για μένα ότι ο κ. Μητσοτάκης επιχείρησε νομοθετικά να μου απαγορεύσει να υπερασπιστώ ενοχλητικούς γι' αυτόν ανθρώπους και υποθέσεις».

● Ο Ν. Κωνσταντόπουλος φέρεται σήμερα να διεκδικεί την αρχηγία στον ΣΥΝ. Για μεγάλο, όμως, διάστημα είχε εκφράσει τις επιφυλάξεις του για άλλες αποφάσεις κι επιλογές του κόμματος, ενώ πολλές φορές είχε επικρίνει την ηγετική ομάδα του ΣΥΝ. Τι μεσολάβησε ή τι άλλαξε από τότε;

□ Η αποδοχή και η στήριξη των αποφάσεων ή η διαφωνία και οι επιφυλάξεις προς ορισμένες από αυτές υπήρξαν πάντα ορατές και πολιτικά σαφείς. Δεν σηματοδοτούσαν διφορούμενη στάση, ούτε διατυπώθηκαν με διπλή γλώσσα, μέσα στα όργανα ή έξω από αυτά. Πυρήνας τους υπήρξε πάντα η πεποίθησή μου για την πιο ευδιάκριτη πολιτική παρουσία και την πιο συνεπή τακτική του ΣΥΝ. Δεν χρειάζεται να σκιαμαχούμε για το πού πέφτει το περισσότερο δίκιο ή άδικο. Τα γεγονότα είναι αμείλικτα και είναι απόλυτη η δύναμη των πραγμάτων. Μια από τις αιτίες της ήττας υπήρξε και η χαμένη συλλογικότητα. Όχι ως διαδικασία δημοσίων σχέσεων και εμφανίσεων αλλά ως πολιτική λειτουργία παραγωγής και σύνθεσης θέσεων. Κι αυτό δείχνει ότι έχουμε να κατακτήσουμε πολλά ακόμη στο πεδίο των δημοκρατικών διαδικασιών. Μακριά από τις προαποφασισμένες ομοφωνίες, τις περιχαρακωμένες κι αλαζονικές διαφωνίες, αλλά και τις παραλυτικές ισορροπίες. Κοντά στη συλλογικότητα, που πέρα από μορφή λειτουργίας είναι πολιτική αξία.

● Σε ποιες συμμαχίες -κάτω από την ιδιαιτερότητα των υπαρχουσών τάσεων που έχουν διαμορφωθεί και θα εμφανιστούν στο συνέδριο- «ποντάρετε» για να εκλεγείτε στην ηγεσία του κόμματος;

□ Στο Συνέδριο του ΣΥΝ, τα μέλη που δεν πρόκειται να τροφοδοτήσουν ανταγωνισμούς, ούτε θα αναλυθούν σε ομαδικούς ή ατομικούς παραγοντισμούς. Θα αποφασίσουν για τη φυσιολογία και το ρόλο του ΣΥΝ ως ανανεωτικής Αριστεράς στις σημερινές αντικειμενικές συνθήκες και θα δώσουν λύσεις στα προβλήματα ηγεσίας και λειτουργίας του. Τα μέλη του ΣΥΝ έχουν πλήρη συνείδηση των σημερινών δυσκολιών και ειλικρινή θέληση για το ξεπέρασμά τους. Απέναντι στους συντρόφους μου στέκομαι όχι με πιστοποιητικά προέλευσης, ούτε με γραμμάτια ομαδοποιήσεων. Έτσι, άλλωστε, θα λειτουργήσουν κι όλοι οι σύνεδροι.

● Πιστεύετε ότι ο πρόεδρος του κόμματος θα εκλεγεί απ' ευθείας από το συνέδριο;

□ Το καταστατικό προβλέπει εκλογή της ΚΠΕ από το συνέδριο και του προέδρου από την ΚΠΕ. Αυτό έχω υποστηρίξει και στο παρελθόν, αυτό και διατύπωσα ως άποψη στις προσυνεδριακές διαδικασίες. Όμως, γίνεται φανερό ότι μεγάλο ποσοστό μελών ζητάει, με πολιτικό σκεπτικό, απ' ευθείας από το συνέδριο εκλογή του προέδρου. Είναι κάτι που κυριαρχικά θα αποφασιστεί από το συνέδριο.

● Είναι γνωστό ότι ο Ν. Κωνσταντόπουλος δεν είναι δημιουργία των ΜΜΕ. Ωστόσο, αρκετοί υποστηρίζουν ότι τόσο η σχέση σας με συγκεκριμένα μέσα όσο και η στάση σας στο εθνικό θέμα, ενδεχομένως να

δημιουργήσουν προβλήματα στο εσωτερικό του ΣΥΝ, στην περίπτωση εκλογής σας.

□ Από το 1975 υπερασπίζομαι δημοσιογράφους, εκδότες και ΜΜΕ στις διώξεις που αντιμετώπισαν από όλες σχεδόν τις κυβερνήσεις. Για μένα αποτελεί πολιτική δικαίωση για τη δουλειά μου το ότι ο κ. Μητσοτάκης επιχείρησε νομοθετικά να μου απαγορεύσει να δικηγорώ στον πρώτο βαθμό και σε κατηγορίες για τρομοκρατία, προκειμένου να με αποκλείσει από ενοχλητικές γι' αυτόν υποθέσεις, που έχουν χαλκευτεί σε βάρος εκδοτών και ανυπόπτων πολιτών. Δεν απολογούμαι για τη δουλειά μου. Κρίνομαι από τη δουλειά μου. Όσο για τη θέση μου στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, είναι εκείνη που ομόφωνα ψήφισε η ΚΠΕ για την υποστήριξη των συγκεκριμένων όρων. Δεν κατανοώ, λοιπόν, ποιοι είναι εκείνοι που μοιράζουν χαρακτηρισμούς ως αυθεντικοί ερμηνευτές. Τα μέλη του ΣΥΝ δεν χρειάζονται ούτε ασιογράφους ούτε εξορκιστές. Γνωρίζουν, κρίνουν και αποφασίζουν. Για το σήμερα και για το αύριο.

Ο Νίκος Κωνσταντόπουλος κατάγεται από τα Κρέσταινα Ολυμπίας. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και πήρε ενεργό μέρος στο φοιτητικό κίνημα, στους αγώνες του 1-1-4 και του 15%. Διώχθηκε και φυλακίστηκε την εποχή της δικτατορίας ως μέλος της «Δημοκρατικής Άμυνας». Τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης υπήρξε μέλος της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, διαφώνησε πολιτικά και διαγράφηκε το 1975. Από τα ιδρυτικά μέλη της «Συμμαχίας της Αριστεράς» και υποψήφιος στις εκλογές του 1977. Ιδρυτικό, επίσης, μέλος του ΣΥΝ, μετείχε στην Κεντρική Πολιτική Επιτροπή και την Πολιτική Γραμματεία μέχρι το ιδρυτικό συνέδριο της παράταξης. Υπουργός Εσωτερικών στην κυβέρνηση Τζαννετάκη, βουλευτής του ΣΥΝ από τον Απρίλιο του 1990 ως τις εκλογές του Οκτωβρίου του 1993. Δικηγόρος από το 1975. Ασχολείται με θέματα Ποινικού Δικαίου - Ατομικών και Συλλογικών Δικαιωμάτων - Δημοκρατικών Ελευθεριών και Θεσμικού Εκσυγχρονισμού.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΤΗΤΑ

Δεν μπορεί να είναι μόνο κενό γράμμα η κοινωνική ανιδιοτέλεια και η πολιτική διαθεσιμότητα που υπάρχει στις τάξεις του ΣΥΝ, υποστηρίζει ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης.

Ο εκ των ευρωβουλευτών του κόμματος, που θα είναι υποψήφιος για την προεδρία του, έχει μια σειρά από ριζοσπαστικές απόψεις, που τις αποσαφηνίζει στη μικρή συνέντευξη που ακολουθεί:

- Πώς και αποφασίσατε, κ. Παπαγιαννάκη, να θέσετε υποψηφιότητα για την προεδρία του ΣΥΝ;

□ Θα ήταν το ιδανικό στο κόμμα μας να υπήρχαν τάσεις που να μπορούν να συζητούν πολιτικά και να συμφωνούν ενώπιον του συνεδρίου σε ένα κοινό πολιτικό πρόγραμμα και, βάσει αυτού του προγράμματος, να εκλέγουμε την ηγεσία του κόμματος και όχι μόνο τον πρόεδρο.

Με αυτή τη λογική, της διαφάνειας, υπέβαλα την υποψηφιότητά μου. Και για έναν ακόμη λόγο: να ανοίξουν τα χαρτιά τους οι συνυποψήφιοί μου που φέρονται ως τέτοιοι μόνον από τις εφημερίδες.

Αν δεν επικρατήσει αυτή η λογική, όπως ήδη έχω δηλώσει, η υποψηφιότητά μου δεν έχει ισχύ.

- Ποιο μπορεί να είναι το ευρωπαϊκό στίγμα της Αριστεράς, που θέλει να εκπροσωπεί ο Συνασπισμός. Τι σημαίνει σήμερα αριστερός στην Ευρώπη;

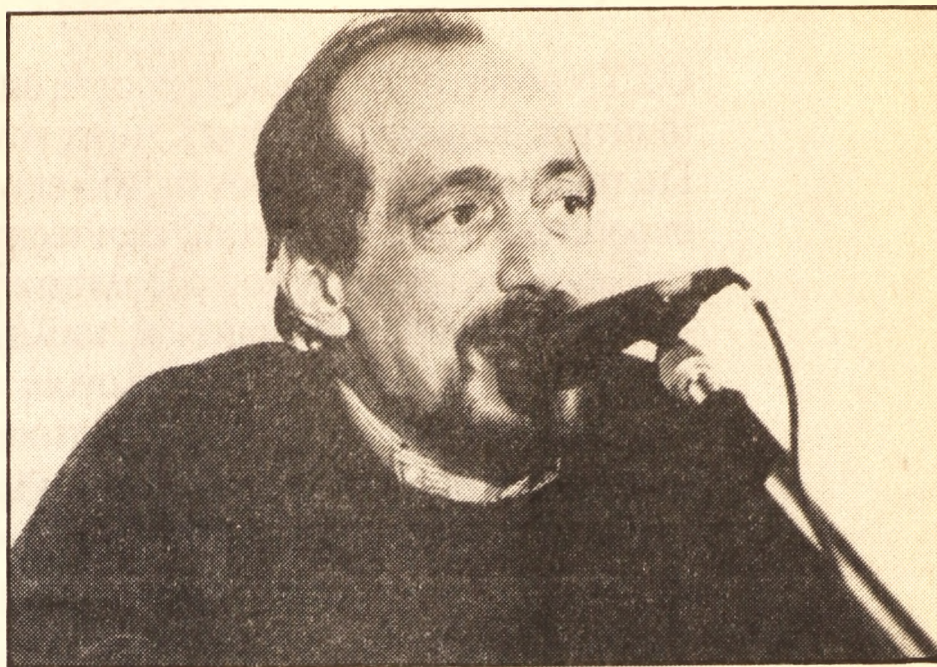
□ Δεν υπάρχει λόγος ο Συνασπισμός να υιοθετήσει δανειζόμενος από άλλους οποιαδήποτε χαρακτηριστικά. Υπάρχει αρκετό μυαλό και εμπειρία, διάθεση και πληροφόρηση. Εξάλλου, έχουμε δύο μικρά στοιχεία ακόμη, τα οποία συνιστούν οποιανδήποτε αριστερά: κοινωνική ανιδιοτέλεια και πολιτική διαθεσιμότητα.

Κοινωνική ανιδιοτέλεια σημαίνει ότι δεν δρούμε στο όνομα κάποιων συντεχνιακών συμφερόντων, υποστηρίζοντας κατεστημένα οποιουδήποτε τύπου. Η Αριστερά είναι εικονοκλαστική έτσι κι αλλιώς και δρα με κριτήρια ιδεολογικά, ανιδιοτελή όσο μπορεί, με ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα, αλληλεγγύη.

Πολιτική διαθεσιμότητα σημαίνει ότι αυτά που λες τα κάνεις και πράξη πολύ συγκεκριμένα. Απ' αυτή τη διάσταση, αν ξεκινήσουμε μπορούμε να βρούμε τα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής Αριστεράς. Για να απαντήσω στην ερώτησή σας, υπάρχουν δύο ζητήματα: Το ένα είναι πραγματολογικό. Υπάρχουν σήμερα αριστερές δυνάμεις στην Ευρώπη; Υπάρχουν. Ποιες είναι; Τα σοσιαλδημοκρατικά, τα σοσιαλιστικά, τα πράσινα κόμματα. Προσθέστε και τα υπολείμματα των κομμουνιστικών κομμάτων – που έχουν μια εντελώς διαστρεβλωμένη κατά τη γνώμη μου προοπτική αριστεράς, αλλά οπωσδήποτε ανήκουν στην κληρονομιά της.

Τι θα μπορούσε να είναι Αριστερά σήμερα στην Ευρώπη; Οι δυνάμεις εκείνες που αμφισβητούν την παρούσα κατάσταση πραγμάτων, η οποία, χρειάζεται να αναλυθεί, διότι πολλοί τη θεωρούν αυτονόητη.

Στη σημερινή εποχή, όταν διεθνοποιούνται η οικονομία, το κεφάλαιο, οι ανταλλαγές, το εμπόριο, η μόνη αριστερή απάντηση είναι η διεθνοποίηση της πολιτικής. Αυτό σημαίνει –όπως λένε κάποιοι– δημοκρατική πολιτική διακυβέρνηση του κόσμου. Επομένως, σημαίνει άλλες εξουσίες στον ΟΗΕ, άλλη αντιμετώπιση των προβλημάτων της ειρήνης, του πολέμου, της επέμβασης, της παρέμβασης. Για την Ευρώπη, που είναι σήμερα σε μικρή κλίμακα σε

σχέση με τα παγκόσμια προβλήματα, σημαίνει ταχύτατη πολιτική ενοποίηση. Το έχω πει εκατό φορές, δεν υπάρχει αριστερότερη πρόταση σήμερα από την πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης. Διότι μόνο στο πολιτικό επίπεδο μπορούν οι δυνάμεις που δεν ανήκουν στο οικονομικό κατεστημένο να δράσουν.

Το κεφάλαιο δρα ως κεφάλαιο με την παραγωγή, με το εμπόριο, με τις τιμές, με το νόμισμα, το χρηματιστήριο. Με τι δρα αυτός που δεν είναι κεφάλαιο; Η εργατική τάξη θέλετε; Γενικότερα η τάξη των εργαζομένων, οι πολίτες; Μόνο στο πολιτικό επίπεδο, με τη νομοθεσία, με τις παρεμβάσεις, με τις απαγορεύσεις. Αυτά λοιπόν που είναι πολύ καινούργια πράγματα, με συνέπειες που πρέπει να εκφράζονται καθημερινά και συγκεκριμένα, αποτελούν το αντικείμενο μιας νέας Αριστεράς.

Μια νέα Αριστερά, όμως, μπορεί να μην είναι οικολογική; Η οικολογία δεν μπορεί να είναι ένας κενός λόγος. Αυτά που λέει η συγκρότηση της Αριστεράς, οι προτάσεις της, η προοπτική της, οι οικονομικές της αντιλήψεις να έχουν μέσα εκ κατασκευής την οικολογική διάσταση. Για παράδειγμα, πρέπει να είμαστε υπέρ της ακριβούς ανάπτυξης. Το λέω καθαρά και προκλητικά και θυμώνουν μερικοί γιατί δεν καταλαβαίνουν τι σημαίνει. Όμως, αν είναι να έχουμε ανάπτυξη (και πρέπει, διότι υπάρχει παραγωγή, πρέπει να φάμε, να πιούμε, να κυκλοφορήσουμε) πρέπει να έχει ενσωματωμένο στο κόστος της, το κόστος της προστασίας του περιβάλλοντος. Παλιότερα έλεγαν: «Ο ρυπαίνων πληρώνει». Δηλαδή, όποιος έχει να πληρώσει μπορεί να ρυπαίνει; Εγώ λέω ότι δεν μπορείς να πληρώσεις για να καταστρέψεις το περιβάλλον, σου απαγορεύεται

συνέχεια στη σελ. 47

Ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης γεννήθηκε στην Καλαμάτα, το 1941. Σπούδασε οικονομικές και πολιτικές επιστήμες στην Ελλάδα και τη Γαλλία και εργάστηκε κυρίως σε διάφορα πανεπιστήμια. Ως επιστημονικός σύμβουλος ασχολήθηκε με μελέτες και έρευνες για λογαριασμό διαφόρων οργανισμών, ενώ ως οικονομικός σχολιαστής εργάστηκε στο «Βήμα», την περίοδο 1983-89. Συνεργάζεται με τα περιοδικά «Πολίτης», «Αντί», «Νέα Οικολογία», «Πόλη και Περιφέρεια». Πολιτικά δραστηριοποιείται στο χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς και το 1989 εκλέγεται ευρωβουλευτής με τον Συνασπισμό.

του Χρ. Κυριαζή

Ο ΣΥΝ οδεύει σε λίγες ημέρες προς τη διεξαγωγή του 2ου (έκτακτου) συνεδρίου του, κάτω από ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες. Αυτές είναι λίγο - πολύ κοινά αποδεκτές και, σίγουρα, αναγνωρίσιμες. Για την οικονομία και μόνον της εδώ επιχειρούμενης προσέγγισης τις αναφέρουμε επί τροχάδην: συρρίκνωση του ΣΥΝ –και της ευρύτερης Αριστεράς– σε επίπεδα κάτω του ορίου πολιτικής επιδίωξης, στέρηση της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησής του, διαρροές προς «συγγενείς» ή και «διόλου συγγενείς» –θεωρητικώς, τουλάχιστον– πολιτικούς χώρους, κρίση ηγεσίας οξυμένων διαστάσεων, οριακά ισχνή μετεκλογική παρουσία του ΣΥΝ στα μείζονα προβλήματα της χώρας, με κυρίαρχη πλέον την τάση μιας μοναστικής εσωστρέφειας κ.ά.

Μπροστά σε αυτή την κατάσταση, οι «Θέσεις» του ΣΥΝ για το συνέδριό του αποτελούν ένα απολύτως ειλικρινές διάδημα –αν η ειλικρίνεια κατά τις πολιτικές / μη-ηθικές εκδοχές της έννοιας αξιολογηθεί ως μία από τις κυριότερες ελλείπουσες διαστάσεις στο κόμμα αυτό, στο σύντομο διάστημα του πολιτικού βίου του.

Η ειλικρίνεια της χειρονομίας αυτών των «Θέσεων» έγκειται στον τρόπο που παρουσιάζονται. Μπορεί κανείς να βρει χίλια δύο μειονεκτήματα στη δομή τους, στην οικονομία της σύνταξης, στο ότι κάποιες φορές ο αναγνώστης διαπραγματεύεται με κώδικες εσώτατης επικοινωνίας. Όμως, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι τα κείμενα –όπου αρθρώνονται οι «Θέσεις», ακριβώς διότι δεν αποτελούν ένα υπόδειγμα κάποιου «σώματος», κάποιας «συλλογικότητας» (ή εκείνου του περίφημου «συλλογικού διανοούμενου»), δίνουν με αξιοσέβαστη ακρίβεια το μέτρο της κατάστασης στο οποίο βρισκόταν και βρίσκεται εντονότερα μετά τη 10η Οκτωβρίου ο ΣΥΝ: μέσα από τα κείμενα των «Θέσεων» εμφανίζεται ένας ΣΥΝ ομιλών με τους πολλούς εαυτούς του, αφηγούμενος τις πολλές ιστορίες του αριστερού παρελθόντος του, αναγιγνώσκων τις πολλές διαδρομές της πιθανής προοπτικής του.

Το πολιτικό ζητούμενο αυτής της ετερογενούς, πολλές φορές, και ετεροειδούς πολλαπλότητας είναι το αν μπορεί να ανασυντεθεί ως οργανική πολυμέρεια ενός ενιαίου –κατά το ίδιο το καταστατικό του ΣΥΝ– πολιτικού οργανισμού. Αυτή η πολλαπλότητα, που ενδέχεται να καταλήξει σε πολυκερματισμό τακτικών και αντιλήψεων –όπως συνέβη σε μεγάλο βαθμό μέχρι σήμερα– παραπέμπει στις διαφορετικές «φιλοσοφίες» που χαρακτηρίζουν τις τάσεις, τις μόνες υπαρκτές οργανωτικές μορφές σήμερα στον ΣΥΝ. Και είναι μια πολλαπλότητα που καταγράφεται με έμφαση στον προσυνεδριακό διάλογο. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο κρίσιμο *Πρώτο Κεφάλαιο* των «θέσεων» που αφορά στην «*Αποτίμηση της Πορείας του Συνασπισμού*», το κοινό κείμενο (το «επίσημο») συνοδεύεται από πέντε (!) «Προσεγγίσεις», το *Δεύτερο Κεφάλαιο* από τρεις «Προσεγγίσεις», ενώ το *Τρίτο Κεφάλαιο*, που αφορά στο ζωτικό θέμα των «*Πολιτικών Κατευθύνσεων*» του ΣΥΝ, υπάρχουν πάλι 5 (!) «Προσεγγίσεις». Σε αυτά δεν συνυπολογίζονται κάμποσες «προτάσεις» και «τροπολογίες», ούτε οι «συμβουλές» που αποτελούν πλατφόρμες - αναπτύγματα θέσεων που κατατίθενται και ως «Προσεγγίσεις».

Κάποιοι «κοινοί παρονομαστές»

Αυτή η πολλαπλότητα δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κοινοί παρονομαστές. Τέτοιοι υπάρχουν και καταγράφο-

νται στις «επίσημες» θέσεις των τριών κεφαλαίων. Πρόκειται, μάλιστα, για θέσεις αρκετά προωθημένες σε σχέση με τις προ έτους επεξεργασίες του ΣΥΝ, κυρίως σε ό,τι αφορά την οικολογική διάσταση της πολιτικής, την προσέγγιση νέων κοινωνικών αναγκών και αξιών, και τη στάση του ΣΥΝ απέναντι στους στόχους της ευρωπαϊκής ενοποίησης και του Μάαστριχτ.

Αυτές οι κοινές θέσεις αποτελούν κατά κάποιο τρόπο ένα «κεκτημένο» της ταυτότητας του ΣΥΝ. Στο κεκτημένο αυτό είναι ευδιάκριτα τα παρακάτω στοιχεία:

- η αυτονομία του ΣΥΝ και η συμβολή του στη «στρατηγική επιλογή της συνολικής ανασύνθεσης της ευρύτερης Αριστεράς»
- η ευρωπαϊκή διάσταση στη φυσιογνωμία και τοι προσανατολισμούς του, με αρκετές προγραμματικές θέσεις
- η ανάγκη να καταστεί ο ΣΥΝ αντιπρόσωπος των νέων αξιών και αντιλήψεων, οι οποίες αναδύονται πέραν των «παραδοσιακών ταξικών και κοινωνικών αντιθέσεων»
- η ανασυγκρότηση της Αριστεράς στην κατεύθυνση της οργανικής σύνδεσής της με τη «ριζοσπαστική οικολογία» –στόχος που διαπνέει ευδιάκριτα αρκετές προσεγγίσεις των «θέσεων»
- η διεκδίκηση της δυνατότητας να αποτελέσει η Αριστερά έναν εναλλακτικό πολιτικό χώρο πέρα από τ

ξυραφιού ;

νεοφιλελευθερισμό και τη σοσιαλδημοκρατία

- η οργάνωση του κόμματος με βάση την αρχή της «ενότητας στη διαφορετικότητα» και της εκ νέου «πολιτικοποίησης» του κομματικού ιστού

- η καταπολέμηση όλων των πτυχών του εθνικισμού, της ξενοφοβίας και ο τονισμός της ανάγκης για μια επιστροφή στην ηθική της πολιτικής, στις αξίες ενός κλασικού ουμανισμού και μιας επανιεράρχησης των αναγκών και των αξιών που εγγράφονται στο κυρίαρχο σήμερα παραγωγιστικό - καπιταλιστικό πρότυπο κοινωνικής οργάνωσης.

Η έλλειψη συνοχής

Το πρόβλημα όμως με αυτή την κοινή θεματική, αυτό το «κεκτημένο του ΣΥΝ», είναι ότι διατυπώνεται με τη γνωστή παρατακτική λογική, την αποφθεγματική περιγραφή, την κατάθεση προθέσεων. Είναι, π.χ., εξαιρετικά προβληματικό να παραθέτεις, να διατυπώνεις πλάι πλάι διάφορους χαρακτηρισμούς σου για μια επιθυμητή Αριστερά (δύναμη «οικουμενική», δύναμη «εθνική», δύναμη «κινηματική» και «κυβερνητική», δύναμη «οικολογική», δύναμη των «μεταϋλιστικών αξιών» και των «αναγκών των φτωχών», κ.ά.) και να μην τους αρθρώνεις στρατηγικά, με λογική εσωτερικής ιεράρχησης άρα και ισορροπίας, κατά τρόπο που να σου εξασφαλίζει έναν σαφή προγραμματικό λόγο - γέφυρα για την πολιτική σου πρακτική.

Ούτε μπορείς να διεκδικείς την αντιπροσώπευση των αδύνατων και να προτάσσεις την «ταυτόχρονη ενίσχυση των δεσμών» με «δυναμικά» στρώματα, αν δεν θέλεις να καταλήξεις σε πολυσυλλεκτικό κακέκτυπο ενός μεγάλου κόμματος· εξ άλλου είναι ήδη επαρκέστατα καταγεγραμμένη η κοινωνική ρευστοποίηση του ΣΥΝ (: αριστερός λόγος με ιστορική ρητορική φόρμα και δυσανάλογα μεσοστρωματική εκλογική ακολουθία).

Εκτός όμως της θεωρητικής συνοχής και της σαφούς προγραμματικής συνάρθρωσης, οι «θέσεις» πάσχουν και κατά το ότι αποτελούν απλή εκφορά / μεταφορά ιδεών και εννοιών της σύγχρονης μετακομμουνιστικής ευρωπαϊκής Αριστεράς, χωρίς την επεξεργασία εκείνη που θα τις αξιωνε με τον τίτλο μιας προβληματικής.

Η αιτιολογία ότι τούτο αποτελεί απόρροια της ελλιπέστατης θεωρητικής παραγωγής στο πλαίσιο του ΣΥΝ δεν συνιστά αυτομάτως και λόγο που να νομιμοποιεί αυτές τις ιδέες να φιλοδοξούν το status προγραμματικών θέσεων. Διότι όταν περάσουμε στο Κεφάλαιο με τις Πολιτικές Κατευθύνσεις, αυτή η έλλειψη συνοχής και η αδυναμία άρθρωσης πραγματικής προβληματικής αντιλαμβανόμαστε ότι δημιουργεί σημαντικά πολιτικά προβλήματα. Π.χ., από τότε η ιδέα του «κοινωνικού συμβολαίου» που εισήχθη πλέον από το ΠΑΣΟΚ στο δημόσιο βίο, ισούνται με έναν κάποιο «κοινωνικό διάλογο», ο οποίος επιπρόσθετα «αποτελεί κεκτημένο» και μάλιστα «αποτελεί τμήμα της ταξικής πάλης»; Από τότε κάποιος που φιλοδοξεί να προβάλλει ως ανανεωτής της αριστερής θεωρίας, μπορεί να ευτελίζει τόσο εύκολα τη συζήτηση για το κυρίαρχο και συνεχώς μεταβαλλόμενο μοντέλο του τριμερούς κορπορατισμού. Ή, πώς είναι δυνατόν μιαν άλλη αντίληψη περί κράτους, περί «δημοσίου» και «ιδιωτικού» και περί αυτής καθαυτής της παραγωγικής διαδικασίας να συμβιβάζεται

με περιγραφικές διεκδικήσεις του είδους «κατώτερο εισόδημα για όλους τους πολίτες», «πραγματική αύξηση των εισοδημάτων κάτω των 3 εκατομμυρίων το χρόνο», «παράταση επιδομάτων ανεργίας», «εβδομάδα 35 εργάσιμων ωρών», αλλά και «να ανοίξει η συζήτηση για τη ριζική μείωση του χρόνου εργασίας»; Μήπως επειδή αυτά παρατίθενται ως στόχοι, απαλλάσσεται ο συντάκτης τους από τη θεμιτή μομφή ότι η στάση και η λογική του απέναντι στους στόχους, εν γένει, δεν διαφέρει σε τίποτα από το γνωστό πολυσυλλεκτικό εμπειρισμό των άλλων «ξεπερασμένων» κομμάτων. Ή μήπως αυτά τίθενται ως στόχοι - ασυνάρτητοι με τα ψήγματα μιας άλλης λογικής που ανιχνεύεται στις «θέσεις», προκειμένου να αντιπροσωπευθούν και τα «λαϊκά στρώματα», επειδή έτσι επιτάσσει η ανάγκη να υπάρχουν και αναφορές σε κάποια ιστορική αριστερή ταυτότητα;

Ανεξάρτητα αν αυτό μπορεί να επιτευχθεί, υπάρχει και ένα μείζον θέμα προγραμματικής ευθύνης: Αυτοί οι στόχοι, που ορισμένοι είναι και εξαιρετικά συγκεκριμένοι, στηρίζονται σε κάποια μελέτη, ή υπακούουν στην καλή - γνωστή παράδοση ενός «λαϊκού» μαξιμαλισμού; Διότι, όταν κανείς αυτοανάγεται σε «σταθερό και ανυποχώρητο υπερασπιστή των συμφερόντων των λαϊκών στρωμάτων», θα πρέπει προηγουμένως να εξηγήσει πού χωράνε αυτές οι ρητορικές στο διεκδικούμενο νέο Λόγο του και πώς τον διαφοροποιούν από άλλους «λαϊκούς υπερασπιστές»...

ΠΑΣΟΚ - ΣΥΝ: ποιος - ποιον

Οι κοινές «επίσημες θέσεις» δεν προσεγγίζουν κρίσιμα προβλήματα της συγκυρίας. Και κυρίως δεν προσεγγίζουν το κρίσιμο ζήτημα της σχέσης του ΣΥΝ προς το ΠΑΣΟΚ - ως, εάν αυτό δημιουργεί ποικίλα «απωθημένα». Διότι σίγουρα δεν αποτελεί προσέγγιση ότι ο ΣΥΝ «φιλοδοξεί να πείσει ότι αποτελεί ένα κόμμα πέραν από το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ» (αυτό κινείται στην ευγενή περιοχή των

«δηλώσεων προθέσεων»), ότι «το ΠΑΣΟΚ κινείται στην πεπατημένη της παραδοσιακής σοσιαλδημοκρατικής διαχείρισης», ότι υπάρχει «κίνδυνος» για «συμπληρωματικότητα» του ΣΥΝ «ως προς τις πολιτικές των δύο κομμάτων που εναλλάσσονται στην εξουσία». Και το πρόβλημα της προσέγγισης αυτού του ζητήματος είναι παρόν ήδη στο Πρώτο Κεφάλαιο, όπου δεν υπάρχει καμία νύξη για τη μετατόπιση μαζών ψηφοφόρων του ΣΥΝ προς το ΠΑΣΟΚ και για τις αιτίες της (εκτός από αιτίες περισσότερο αυτοαναφορικής τάξεως).

Το ζήτημα αυτό, όμως, που λειτουργεί ως «όχημα» αποτύπωσης γενικότερων αντιλήψεων και στάσεων, αποτελεί διακύβευμα κεντρικής τάξεως για τον ΣΥΝ και αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης των επιμέρους τάσεων, αφού συνιστά τον αρμό της πολιτικής των συμμαχιών, με πολιτικές και προγραμματικές προϋποθέσεις και προεκτάσεις.

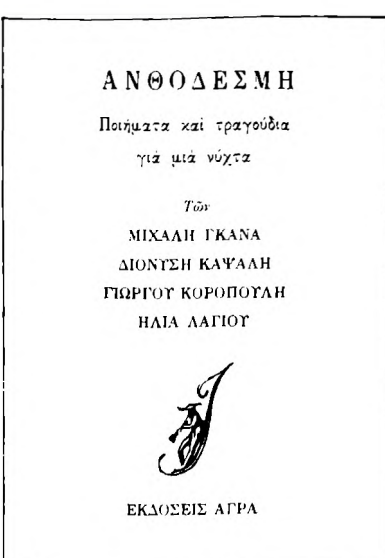
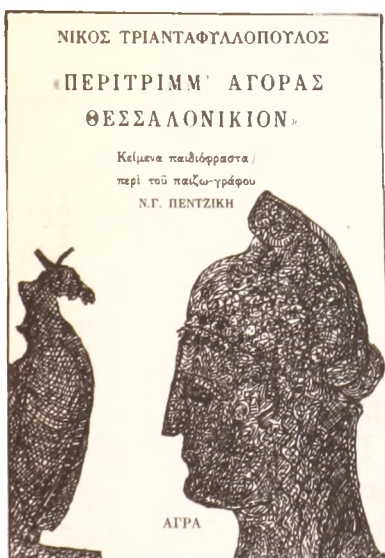
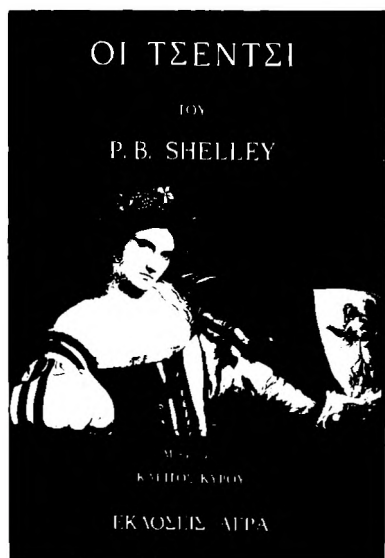
Οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των τάσεων στο κεντρικό αυτό ζήτημα είναι αρκετά σαφείς και έντονες. Και πίσω από το ζήτημα της θέσης του ΣΥΝ στο σημερινό πολιτικό σκηνικό βρίσκονται μια σειρά αντιθέσεις των τάσεων που φθάνουν σε αυτή τούτη την ερμηνεία που κάθε μία δίνει για το ιδρυτικό συνέδριο, για τη «γραμμή» μετά τον Ιανουάριο του '94, κ.τλ. Υπάρχει, π.χ. η άποψη ότι «συνολικά η Αριστερά πλήρωσε, επίσης, και πλήρωσε ακριβά τις επιλογές και πρακτικές του '89, τις οποίες ούτε το ΚΚΕ ούτε ο ΣΥΝ τόλμησαν να τις θέσουν στη δοκιμασία της κριτικής επανεξέτασης». Πρόκειται για άποψη του κειμένου των Στρατούλη - Πρωτονοτάριου, οι οποίοι ζητούν παράλληλα ενδυνάμωση της αυτοτελούς παρουσίας του ΣΥΝ μέσα από μια «ριζική αριστερή στροφή». Απέναντι σ' αυτή την άποψη, βρίσκεται εκείνη που εκτιμά ότι «ο ΣΥΝ αναλώθηκε στην επιδίωξη συνεργασίας και συντονι-

σμού με το σημερινό ΠΑΣΟΚ και μάλιστα απολογητικά». Πρόκειται για γνώμη του κειμένου των Παπακωνσταντίνου - Κατσαρού, όπου παράλληλα είναι σαφής η επιλογή της αυτονομίας του ΣΥΝ. Αυτονομία (ο ΣΥΝ ως «τρίτο πόλος») βλέπουν για τον ΣΥΝ και οι Τρίκκας - Χατζησωκράτης, οι οποίοι εκτιμούν ότι η πολιτική του ΣΥΝ διαμόρφωνε την «εικόνα μιας συμπληρωματικής ως προς το ΠΑΣΟΚ δύναμης». Αυτή ακριβώς η λογική του «τρίτου πόλου» αντικρούεται από το κείμενο των Γιατζόγλου - Χατζηδημητρίου κ.ά., που πιστεύουν ότι στην αφετηρία του ΣΥΝ υπάρχει «η ιδέα της συνολικής ανασύνθεσης του αριστερού χώρου (και του ΠΑΣΟΚ μαζί)» και αυτή η ιδέα υποστασιώθηκε σε «στρατηγική πρόταση» κατά το ιδρυτικό συνέδριο του ΣΥΝ.

Στη συνέχεια όμως αντιπαρατέθηκαν σ' αυτή την ιδέα οι προτάσεις του «κόμματος "τρίτου πόλου"». Προτάσεις» συνεχίζουν τα στελέχη αυτά του ΣΥΝ, «οικοδομημένες σε μια λάθος βάση: την αναζήτηση ενός πολιτικού χώρου που πια δεν υπάρχει».

Τα στελέχη αυτά βλέπουν τον ΣΥΝ «ως μαχητική συνιστώσα ενός μεγάλου αριστερού δημοκρατικού ρεύματος» και δεβαιώνουν ότι «θα εργαστούν με όλες τις δυνάμεις τους για την επιτυχία αυτής της άποψης».

Οι απόψεις αυτές, παράλληλα με άλλες, που αφορούν σε γενικότερα προγραμματικά και ιδεολογικά ζητήματα (π.χ. η αντιπαράθεση, σχηματικά μιλώντας, «παλαιοαριστερών» και «παραδοσιακών» με τους «νεοαριστερούς» και «εκσυγχρονιστές»), καθιστούν εξαιρετικά δυσχερές το έργο του 2ου (έκτακτου) συνεδρίου του ΣΥΝ, αν αυτό το έργο έχει να κάνει με τη διατήρηση της συνέχειας του ΣΥΝ. Δεν είναι ν' απορεί κανείς, αφού η πολιτική κρίση δεν παράγει προβλήματα μόνο για τη Ν.Δ. και το δεξιό χώρο...

Σε λιγότερες από δέκα ημέρες το συνέδριο του ΣΥΝ, ο «δημόσιος χώρος» της Αριστεράς, ή – τέλος πάντων – όσοι θα λάβουν μέρος σε αυτές τις διαδικασίες, θα αποφασίσουν για μια σειρά από σοβαρότατα θέματα.

Σχέδια, σκέψεις, απόψεις, ιδέες, θα αντιπαρατεθούν, θα διασταυρωθούν, ενδεχομένως και να συγκλίνουν.

Φυσιогνωμία, στρατηγική, κομματική δομή, ανάδειξη ηγεσίας, αποτυπώνονται στις επιλογές του δεκαπενθημέρου.

Όλη αυτή η τετραήμερη συνεδριακή διαδικασία –ή δοκιμασία όπως αρκετοί επιμένουν– θα αποτελέσει άραγε την αφετηρία για μια άλλη πορεία; Ο απόηχος των πρόσφατων αποτελεσμάτων της Αριστεράς στην Ευρώπη, ίσως κεντρίσει τον εγωισμό και των καθ' ημάς αριστερών, χαλιναγωγώντας πάθη και μικροψυχίες. Ίδωμεν...

Ανδρέας Πετρόπουλος

«Ν' ΑΛΛΑΞΟΥΝ ΠΟΛΛΑ»

Μαρία Δαμανάκη

(Νέα, 6.12.1993)

«Δεν υπάρχει περίπτωση να αλλάξω άποψη. Άλλωστε η παραίτησή μου ήταν μια δύσκολη πολιτική απόφαση μετά από ώριμη σκέψη. Δεν πάρθηκε για να αναιρεθεί λίγες ημέρες μετά. Πρέπει να αλλάξουν πάρα πολλά που έχουν σχέση με τη συγκρότηση του ΣΥΝ. Να γίνει κόμμα που υπερασπίζεται τη σοβαρότητά του, την ύπαρξη και την προοπτική του. Επιδίδεται να αλλάξει ριζικά η ηγεσία του κόμματος. Να αναδειχθούν νέοι άνθρωποι στις οργανώσεις που ζουν μέσα στην κοινωνία.

ΠΡΩΤΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Πότης Παρασκευόπουλος

(Ελευθεροτυπία, 5.12.1993)

«Αναγκαία, λοιπόν, είναι η ύπαρξη πολιτικού σχηματισμού της ελληνικής ανανεωτικής αριστεράς. Και αυτός δεν μπορεί να είναι το ΚΚΕ και ας επέζησε κοινοβουλευτικά. Ο Συνασπισμός της Αριστεράς έχει και τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες να είναι η πολιτική και κομματική έκφραση της σύγχρονης και ανανεωτικής αριστεράς και ας υπέστη εκλογική ήττα. Το πρόβλημα του Συνασπισμού είναι να επεξεργαστεί και να προσδιορίσει με σαφήνεια την ιδεολογική και πολιτική ταυτότητα της ανανεωτικής αριστεράς. Και το δεύτερο πρόβλημα του Συνασπισμού της Αριστεράς είναι η εσωτερική λειτουργία του. Είναι αναγκαία η ενιαία έκφραση της ανανεωτικής πολιτικής της αριστεράς. Η "πολυτασική" έκφραση δεν κάνει πειστική την πολιτική του Συνασπισμού. Το έκτακτο συνέδριό του πρέπει να σταθεί με ιδιαίτερη προσοχή σε αυτό. Η ελεύθερη λειτουργία των τάσεων είναι δημοκρατική υγεία σε ένα κόμμα. Αλλά όσο αυτές οι τάσεις λειτουργούν ως συνθετική επεξεργασία διαφορετικών απόψεων και όχι εξισορροπητική. Είναι

δημοκρατική υγεία όσο δεν καταλήγουν σε ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα με αυτόνομη υπόσταση και λειτουργία των διαφόρων τάσεων. Διαφορετικά οδηγούν σε πολιτική αποσύνθεση και διάλυση του ενιαίου κομματικού οργανισμού».

ΗΓΕΣΙΑ, ΠΕΡΙΧΑΡΑΚΩΣΗ, ΕΝΟΤΗΤΑ

Φώτης Κουδέλης

(Αυγή, 5.12.1993)

«Η ανάδειξη της ηγεσίας του κόμματος πρέπει να αποτελεί την έκφραση και την προέκταση μιας ουσιαστικής ολόπλευρης και συνεχούς συλλογικής λειτουργίας των μελών του. Να μην αποτελεί εκδήλωση και αποτέλεσμα τεχνητών συσχετισμών και καταστάσεων που διαμορφώνονται και εξαντλούνται σε προσωποπαγείς επιλογές και επιφάσκουσες δημοκρατικές διαδικασίες. Χωρίς να υποτιμώ τη συμβολή των προσώπων, εκείνο που πρέπει κατ' εξοχήν να κριθεί είναι οι πολιτικές επιλογές, ο χαρακτήρας και η φυσιогνωμία του κόμματος, το πλαίσιο της πολιτικής του πρότασης. Εκείνο που προέχει είναι η ουσιαστική ενότητα και η συσπείρωση των δυνάμεων του κόμματος...

ΠΕΔΙΟ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗΣ

Θόδωρος Μαργαρίτης

(Εποχή, 5.12.1993)

«Επειδή μιλάμε για τη "Νέα Αριστερά" υπάρχουν ορισμένα όρια. Αφορούν την απόρριψη της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας και του παραδοσιακού κομμουνισμού. Το τόξο αυτών των δυνάμεων δεν μπορεί παρά να είναι πολύμορφο και αντιφατικό. Πρόκειται για μια μεταβατική εποχή. Μέχρι να δρεθεί ο κοινός βηματισμός, απαιτείται σεβασμός της διαφορετικότητας, ανοχή στην "άλλη" άποψη. Δεν υπάρχει "αριστερομετρητής" για ζύγισμα. Υπάρχει μόνο η πείρα –ή αρνητική πείρα– των πολυδιασπάσεων.

Επομένως, η εμμονή στις αρχές της συνύπαρξης και της ενότητας. Ίσως και με

την έννοια του αυτοσκοπού. Φυσικά με την προσήλωση στην πολιτική δράση, με τη συμμετοχή στα μαζικά κινήματα.

Με δύο λόγια όσο κατανοητές είναι οι αντιπαραθέσεις για μια σειρά προβλήματα (πολιτικά και όχι μόνο), αλλά τόσο υπερβολικές μπορούν να κριθούν οι κάθετες ιδεολογικές αντιπαραθέσεις. Όταν μάλιστα υποκαθιστούν το νηφάλιο διάλογο. Η επιδίωξη για "μέσους όρους" στους ιδεολογικούς προσδιορισμούς –ενός φορέα της Ανανεωτικής Αριστεράς– είναι όχι μόνο χρήσιμη, ίσως και αναγκαία. Στο κάτω κάτω από την παρέμβαση στην κοινωνία, από την άσκηση της πολιτικής, κρίνεται έμπρακτα κάθε αριστερή θέση και όχι μόνο από μια μανιχαϊστική θεώρηση του ζητήματος της φυσιогνωμίας ενός πολιτικού σχήματος».

ΑΡΙΣΤΕΡΟ ΠΕΥΜΑ, ΣΥΝ ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ...

Γιάννης Δραγασάκης

(Εποχή, 5.12.1993)

«Η υπόθεση της νέας Ριζοσπαστικής Αριστεράς που θέλουμε να οικοδομήσουμε δεν αφορά μόνο τις δυνάμεις του ΣΥΝ. Αφορά ένα πολύ ευρύτερο τόξο δυνάμεων που περιλαμβάνει: δυνάμεις που αγωνίστηκαν σε διάφορες φάσεις για την ανανέωση του κομμουνιστικού κινήματος ή επιμένουν στην αναθεμελίωσή του κομμουνιστικού οράματος με δημοκρατία και ελευθερία.

Δυνάμεις που αντιδρούν στη νέα συναινέση της σοσιαλδημοκρατίας με το φιλελευθερισμό και γίνονται φορείς ριζοσπαστικών τάσεων μέσα στα σοσιαλδημοκρατικά και σοσιαλιστικά κόμματα. Δυνάμεις ιδιαίτερα της νεολαίας, που αντιδρούν με ριζοσπαστικό τρόπο στην κρίση της πολιτικής και αναζητούν νέους δρόμους πολιτικής ένταξης και συμμετοχής.

Ο ΣΥΝ πρέπει με τις ιδεολογικές του αναφορές, με την πολιτική του δράση και με διαρκείς πρωτοβουλίες του να αναφέρεται και να εκφράζει όλον αυτόν τον ευρύτερο χώρο, τον εν δυνάμει χώρο της Νέας Αριστεράς».

ΠΑΣΟΚ: Κόντρες -

του Τάσου Παππά

«Καλά, τι συμβαίνει με τον πρωθυπουργό; Πώς επιτρέπει να εμφανίζονται αυτά τα φαινόμενα στο εσωτερικό της κυβέρνησης;», αναρωτιόταν μεγαλοφώνως βουλευτής του ΠΑΣΟΚ από τους παλαιότερους και απ' αυτούς που στο παρελθόν έχουν νιώσει «στο πετσί» τους την οργή του Α. Παπανδρέου, επειδή τόλμησε δημοσίως να αρθρώσει άποψη που δεν ταίριαζε με το τρέχον την εποχή εκείνη εσωκομματικό κλίμα. Η αλήθεια είναι ότι ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δείχνει να ανέχεται τις περιπτώσεις διαφωνιών, που έχουν εκδηλωθεί μέχρι τώρα και οι οποίες δεν είναι λίγες, αν σκεφθεί κανείς ότι δεν έχουν περάσει ούτε δύο μήνες από τη στιγμή που το ΠΑΣΟΚ ανέλαβε τα ηνία της χώρας.

Δυο πράγματα συμβαίνουν: Ή το ΠΑΣΟΚ έγινε ξαφνικά πιο ανεκτικό απέναντι στις πρωτοβουλίες στελεχών του που δεν συνάδουν προς το επικρατούν καθεστώς και ο αρχηγός του περισσότερο διαλλακτικός στις ενστάσεις που διατυπώνουν συνεργάτες του, ή ο **Ανδρέας Παπανδρέου** δεν είναι πλέον σε θέση να τιθασεύσει τις φυγόκεντρες τάσεις και να επιβάλει την κομματική τάξη, όπως γνώριζε άριστα να κάνει στο παρελθόν. Βεβαίως, υπάρχει και η πιο μακιαβελική εκδοχή που θέλει τον πρωθυπουργό να αφήνει να «σέρνεται» αυτή η κατάσταση, να εκτίθενται διάφορα πρόσωπα και, την κατάλληλη στιγμή, θα επέμβει, ικανοποιώντας και το αίσθημα των μελών που θα έχουν αγανακτήσει από τους «κορδακισμούς» ενίων παραγόντων του Κινήματος. Η ερμηνεία αυτή υπολογίζει στην ιδιοσυγκρα-

σία του γενάρχη του ΠΑΣΟΚ, στη μαστοριά του περί την τακτική, και αναμένει, λίαν προσεχώς, την επιβεβαίωση μέσα από κάποια κίνηση του που θα ανατρέψει την ατμόσφαιρα αφασίας που φαίνεται να εδραιώνεται σε κυβέρνηση και κόμμα.

«Κόντρες» αλλά όχι σούζες

Τα προβλήματα είναι όντως πολλά. Σε επίπεδο κυβέρνησης υπάρχει η σύγχυση γύρω από το θέμα των Σκοπίων και οι εξ αυτού αμφίδημοι διπλωματικοί χειρισμοί. Η αλήθεια που εκστόμισε ο υπουργός αναπληρωτής Εξωτερικών **Θόδωρος Πάγκαλος**: «Είναι χαμένη η υπόθεση του ονόματος») δεν «ακούσθηκε» καλά από τα περισσότερα κυβερνητικά στελέχη και μερικά απ' αυτά έσπευσαν να διαμαρτυρηθούν. Άλλα με οξείς τόνους (**Παπαθεμελής, Γιαννόπουλος**) και άλλα με ήπιο τρόπο (**Παπούλιας, Γ. Παπανδρέου**). Η σκληρή γλώσσα του κ. **Πάγκαλου** για το ρόλο της Γερμανίας που ξέφευγε από τα διπλωματικά εσκαμμένα, προκάλεσε την αντίδραση του **Α. Τσοχατζόπουλου**, του **Γ. Καψή** και άλλων. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ παρακολούθησε σιωπηλός τις «κόντρες» -σκοπίμως λένε όσοι ισχυρίζονται ότι τον γνωρίζουν καλά. Αμήχανος όμως δείχνει ο **Α. Παπανδρέου** και στις λοιπές αξιόμιπτες ενέργειες στελεχών του ΠΑΣΟΚ. Ποιος θα φανταζόταν, επί παραδείγματι, πριν από λίγα χρόνια τον **Α. Παπανδρέου** να «καταπίνει» τις κριτικές που αφορούν στο πρόσωπο του -τρόπος διοίκησης κόμματος; Ποιος θα φανταζόταν τον **Α. Παπανδρέου** να μην ασχολείται με τα συντροφικά μαχαιρώματα που πλήττουν τη συνοχή της κυβέρνησης και υπονομεύουν την εικόνα της στο μέσο πολίτη;

Αναντίρρητα το 1994 δεν είναι 1981. Αναντίρρητα η εποχή των μαζικών καρατομήσεων έχει παρέλθει. Αναμφίβολα η αυτονομία των κορυφαίων παραγόντων του ΠΑΣΟΚ έχει διευρυνθεί και θεσμικώς έχει μερικώς κατοχυρωθεί. Αλλά το ζητούμενο είναι αν ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έχει τη δυνατότητα να διευθετήσει τις διαφορές στο εσωτερικό του κόμματος, ή μήπως δεν ενδιαφέρεται γιατί έχει προ πολλού επιλέξει το δρόμο της προεδρίας και καθημερινώς συνειδητοποιεί ότι πρέπει επιτέλους ν' ανοίξει το παιχνίδι της διαδοχής του εγκαίρως.

Ο καυγάς για το συνέδριο

Η υπόθεση αυτή που θα κρίνει το μέλλον του ΠΑΣΟΚ θα παιχτεί -τουλάχιστον ένα μέρος της- στο επικείμενο συνέδριο, για το χρόνο σύγκλησης του οποίου ήδη έχουν διασταυρώσει «τα ξίφη τους» τα μέλη του Εκτελεστικού Γρα-

αλλά όχι σουζες!

φείου. Οι οπαδοί της σύγκλησης του συνεδρίου εντός της προθεσμίας που όρισε ο **Α. Παπανδρέου** -έξι μήνες μετά τις εκλογές- επιμένουν, να γίνει πάση θυσία με το πρόσχημα της συνέπειας ως προς την εξαγγελία αλλά η ουσία έγκειται στην αγωνία τους να μην εισπράξουν αυτοί, δηλαδή η σημερινή κομματική ηγεσία, το κόστος από την ενδεχόμενη μείωση της επιρροής του ΠΑΣΟΚ στις ευρωεκλογές, τις νομαρχιακές και τις δημοτικές εκλογές. Στην ομάδα αυτή ανήκουν ο γενικός γραμματέας **Άκης Τσοχατζόπουλος**, τα στελέχη που κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος μ' αυτόν (**Δασκαλάκης, Κοτσακάς**) και κατέχουν νευραλγικά πόστα στον κομματικό ιστό καθώς και εκείνοι που είναι εκτός ομαδοποιήσεων και δεν βλέπουν το συνεδριακό σώμα ως το πεδίο αντιπαράθεσης κλειστών μηχανισμών (**Πάγκαλος, Οικονόμου, Μωραΐτης κ. ά.**). Προς την ίδια κατεύθυνση πιέζουν και μεγάλες οργανώσεις του κόμματος, όπως είναι η νομαρχιακή της Α' Αθήνας, η οποία ζητεί να ξεκινήσουν τώρα οι διαδικασίες του συνεδρίου, να διεξαχθεί αυτό τον Απρίλιο και να λυθεί το θέμα των γραμματέων τομέων που έχουν αναλάβει κυβερνητικές θέσεις. (Απαιτείται συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής που δεν φαίνεται να γίνεται πριν από τις γιορτές).

Συνέδριο όμως κάτω από τις υπάρχουσες συνθήκες και με τους δεδομένους εσωκομματικούς σχηματισμούς συνεπάγεται ανανέωση της κομματικής εντολής στη σημερινή ηγεσία. Γι' αυτό και τα στελέχη που έχουν πολλούς λόγους να θέλουν να αλλάξει το «στάτους» στην κορυφή της ηγετικής πυραμίδας -δεν εννοούμε στη θέση του προέδρου- επιθυμούν να παρέλθει αρκετός χρόνος μέχρι τη διεξαγωγή του συνεδρίου (για να συζητηθούν τα εκκρεμή ζητήματα σε βάθος λένε οι ίδιοι, για να δοκιμασθεί η ηγεσία και στις επόμενες τρεις εκλογικές αναμετρήσεις είναι η αλήθεια που εντέχνως αποκρύβουν). Θεωρούν ότι τα αποτελέσματα δεν θα είναι εντυπωσιακά για το ΠΑΣΟΚ και συνεπώς η ευθύνη της υποχώρησης θα μεταφερθεί στις πλάτες του **Α. Τσοχατζόπουλου** και των λοιπών υποστηρικτών του.

Ο κ. **Τσοχατζόπουλος** αντιλαμβάνεται τις προθέσεις των αντιπάλων του και δεν σκοπεύει να παραιτηθεί από τη στόχευση να γίνει το συνέδριο στην ορισμένη ημερομηνία. Παράλληλα, κινείται στην κατεύθυνση ενίσχυσης των ερεισμάτων του στο κομματικό πεδίο συνάπτοντας συμμαχίες -σταθερές ή ευκαιριακές- και με άλλα στελέχη και με ανθρώπους που επιστρέφουν στο ΠΑΣΟΚ και έλκουν την πολιτική τους καταγωγή από το χώρο του Π.Α.Κ.

Και ο Μίμης!

Για το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ ενδιαφέρεται και ο **Μίμης Ανδρουλάκης** και ήδη έκανε την παρέμβασή του. Στην επιστολή που έστειλε σε στελέχη και μέλη του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ, καθώς και σε ανθρώπους που βρίσκονται στη μεθόριο των δύο κομμάτων εκδηλώνει με σαφήνεια την πρόθεσή του «να συμβάλει στο μετασχηματισμό του ΠΑΣΟΚ σ' ένα σύγχρονο κόμμα του δημοκρατικού σοσιαλισμού». Στην ίδια επιστολή ο κ. **Ανδρουλάκης** μιλάει και για τις εξελίξεις στο χώρο του ΣΥΝ αναφέροντας: «Μετεκλογικά εντάθηκαν τα εκφυλιστικά φαινόμενα, οι δυζαντικές διεργασίες και οι ευκαιριακές συμμαχίες για την αρχηγία έξω από κάθε στρατηγική και πολιτική. Σβήνει και η τελευταία ελπίδα μιας θετικής και τολμηρής του παρουσίας».

Είναι γνωστό ότι την παρουσία **Ανδρουλάκη** στο συνέ-

δριο του ΠΑΣΟΚ πολλοί την επιθυμούν. Άλλωστε έχει γίνει περίπου το «μήλον της έριδος» για τις διάφορες ομάδες στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ. Ο ίδιος διατηρεί σχέσεις και με τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας **Γιώργο Γεννηματά** -συναντώνται στη λογική του κοινωνικού συμβολαίου- αλλά και με τον **Κώστα Λαλιώτη** -είναι αυτή η περίεργη χημεία που ενώνει τους πρωταγωνιστές της γενιάς του Πολυτεχνείου, ανεξαρτήτως των πολιτικών και των ιδεολογικών τους προτιμήσεων.

Κοντολογής, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο το ΠΑΣΟΚ μπαίνει εισαγωγικά στο μείζον θέμα που θα κληθεί να απαντήσει και επιγράφεται: «Μετά τον Ανδρέα τι;».

LAURA CHAPMAN

Διδακτική της Τέχνης

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Το βιβλίο αυτό αφορά την καλλιτεχνική εκπαίδευση από το νηπιαγωγείο μέχρι το τέλος γυμνασίου. Απευθύνεται σε όσους διδάσκουν μέσα και έξω από την τάξη αλλά και στους γονείς και σε όσους ενδιαφέρονται για μια ζωντανή καλλιτεχνική αγωγή.

Σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες αποτελεί βασικό βιβλίο υποδομής, κάτι που έλειπε από την ελληνική βιβλιογραφία. Με 150 φωτογραφίες και άψογη επιμέλεια από τον καθηγητή της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών Π. Χριστοδουλίδη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744 - FAX: 3639962

Λίγο ακόμη για να δρασκελίσουμε προς τη χρεοκοπία

του Κωνσταντίνου Τσαλόγλου

Οι προσκεείμενοι στην εξουσία και οι καιροσκόποι σχολίασαν τον προϋπολογισμό ή τις πρώτες φορολογικές «βολιδοσκοπήσεις» αποφαινόμενοι ότι «κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση». Όμως, παρόμοιες εκτιμήσεις – που αγνοούν ότι μόνον η εθνικοοικονομική ανάπτυξη θα εξασφαλίσει τη σταθερότητα – το μόνο που ενθαρρύνουν είναι η καταδράθρωση της οικονομίας της χώρας. Με έναν ή δύο ακόμη τέτοιους προϋπολογισμούς οδηγούμαστε με βεβαιότητα στη χρεοκοπία.

Η Ν. Δημοκρατία βεβαίωσε τον ελληνικό λαό ότι με τη φιλελεύθερη πολιτική της ιδιωτικής πρωτοβουλίας θα έλυνε τα προβλήματα που σώρευσε η κυβερνητική οκταετία του ΠΑΣΟΚ, χωρίς να θίξει τα νομίμως «κεκτημένα» κανενός. Δεν επαληθεύτηκαν οι διαβεβαιώσεις της. Η εκλογική ήττα έγινε αναπόφευκτη, ακόμη και χωρίς την, ανεξιχνίαστη ως τώρα, κομματική ανταρσία του κ. Σαμαρά και των φίλων του.

Η ανυπαρξία οικονομικής πολιτικής

Το ΠΑΣΟΚ διεκδίκησε την εξουσία με την υπόσχεση να πετύχει εκεί όπου απέτυχε η «δεξιά» του κ. Μητσοτάκη. Διότι, όπως άφηνε να εννοηθεί, εκτός όλων των άλλων πλεονεκτημάτων του, ΔΕΝ διέθετε πλέον πρόγραμμα εθνικοοικονομικής πολιτικής. «Ο κρατισμός απέθανε... Τώρα, τί;».

Το τελευταίο τούτο – η ανυπαρξία, δηλαδή, οικονομικής πολιτικής – υπήρξε, φαίνεται, ιδιαίτερα πειστικό για την πλειοψηφία του εκλογικού σώματος. Με αποτέλεσμα την περιφανή εκλογική νίκη του πρώην «κινήματος» του κ. Α. Παπανδρέου.

Ο προϋπολογισμός που κατέθεσε την περασμένη Τρίτη στη Βουλή ο κ. Γ. Γεννηματάς, και τα φορολογικά μέτρα που «κατατέθηκαν» σε... τηλεοπτικό σταθμό για μια πρώτη «κοινωνική» επεξεργασία, έδωσαν την ευκαιρία και στους περισσότερους αφοσιωμένους οπαδούς να αντιληφθούν ότι το ΠΑΣΟΚ πράγματι δεν διαθέτει ίχνη προγράμματος για αποτελεσματική εθνικοοικονομική διαχείριση. Ήταν και η μόνη προεκλογική μη-διακήρυξη που... δικαιώθηκε! Η

αποδοκιμασία και αυτής της κυβέρνησης είναι πλέον θέμα πρώτης εκλογικής ευκαιρίας!

Ήταν αδύνατον ο νικητής των πρόσφατων εκλογών να προτείνει ευφύτερη και αποτελεσματικότερη δημοσιονομική πολιτική από εκείνην που ενέπνευσε τον προϋπολογισμό του 1994. Όχι μόνο γιατί τα δημοσιονομικά πράγματα έχουν αιχμηρότερα αγκάθια και από όσα ένας οργισμένος σκαντζόχοιρος. Αλλά γιατί ήταν αδιανόητο, η παραταξιακή λογική, η οποία επεξεργάστηκε με ιδεολογικό δογματισμό την ανάγκη εκμηδένισης της ισχύος του φιλελεύθερου, κεφαλαιοκρατικού καθεστώτος, όταν κέρδισε την εξουσία του 1981, να ανασύρει μέσα από τη διεθνή και και ελληνική αντίθεση συγκυρία, τις προσφορότερες λύσεις για το ξεπέραςμα, από τον καπιταλιστικό μηχανισμό, των μεγάλων δυσκολιών που αντιμετώπιζει.

Η ανάληψη από το ΠΑΣΟΚ της ευθύνης για άσκηση δημοσιονομικής και γενικότερης οικονομικής πολιτικής ικανής να τα βγάλει πέρα με τον αδυσώπητο ανταγωνισμό κόστους και ποιότητας που προϋποθέτει η επιβίωση της «Ευρώπης» του Μάαστριχτ, βρίσκει, αυτό το κόμμα, ψυχολογικά, ιδεολογικά και πρακτικά εντελώς απροετοίμαστο. Μετά την αποδυνάμωση της διεθνούς θέσης της χώρας που προκάλεσε η οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ κατά την οκταετία 1981-89, η αποδυνάμωσή της και μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα ολοκληρώσει τη συνεισφορά του κ. Α. Παπανδρέου υπέρ των ιστορικών ατυχιών του έθνους. Για τις οποίες ατυχίες, δεν ευθύνεται, φυσικά, μόνον αυτός.

Ωραιοποιώντας –δεν πρωτοτυπεί, άλλωστε– τη δημοσιονομική της συνταγή, η

σημερινή κυβέρνηση, την ονομάζει «σταθεροποιητική» και «αναπτυξιακή».

Προϋπολογισμός ή Δράκουλας;

Και σε ό,τι μεν αφορά στον «σταθεροποιητικό» της χαρακτήρα η φορολογική πολιτική για την οποία θα γίνει λόγος πιο κάτω, είναι υπεραρκετή για να εξασφαλίσει ένα διαμετρικά αντίθετο αποτέλεσμα. Για την «αναπτυξιακή» του διάσταση, εξ άλλου ο προϋπολογισμός προβάλλει τόσο ευεργετικό υπέρ της εθνικής οικονομίας όσο εμφανιζόταν και ο... κόμης Δράκουλας όταν αναζητούσε τη βιολογική του ευεξία στην αφαίμαξη των θυμάτων του!

Οδηγεί σε ανεπανόρθωτα καταστροφικά αποτελέσματα κάθε δημοσιονομική πρακτική που επιχειρεί την εξυγίανσή της με απίσχναση της εθνικής οικονομικής δραστηριότητας, αντί να καταφεύγει στην αντίστροφη διαδικασία. Υγιή δημόσια οικονομικά είναι αδύνατον να υπάρξουν αν δεν λειτουργούν υγιείς πηγές άντλησης των εσόδων τους. Και η λειτουργία παρόμοιων πηγών απαιτεί τον απεγκλωδισμό τους από τις απλώς φοροσυλλεκτικές, αντιπαραγωγικές σκοπιμότητες μιας κακής δημοσιονομικής πολιτικής.

Δεν είναι αποκλειστικώς ελληνικό φαινόμενο. Εδώ, όμως, η εγκατάλειψη των παραγωγικών επενδύσεων, εξαιτίας του αρνητικού παραγωγικού κλίματος που προκαλεί ψηφοθηρική δημοσιονομική πολιτική, πρόφελος της χρηματιστικής κερδοσκοπίας, τα ογκώδη και άκοπα οφέλη όταν επενδύται σε τίτλους του Δημοσίου, έχει προσλάβει διαστάσεις απαγορευτικές για κάθε προσδοκία σταθεροποίησης και εξυγίανσης. Αν διπροσελκυστεί, επομένως, διαθέσιμο εγχώριο

ριο και διεθνές χρήμα σε παραγωγικές επενδύσεις, υπό όρους ελκυστικότερους από αυτούς της χρηματιστικής κερδοσκοπίας, η απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τις οικονομίες των εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα μεγαλώνει. Αλλά για να αποθαρρυνθεί η κερδοσκοπία αυτής της μορφής αποτελεί προβαδίζουσα ανάγκη το «σπάσιμο» του φαύλου κύκλου, του αέναου δανεισμού του Δημοσίου, με όλο και υψηλότερα επιτόκια, που σωρεύουν, στη μια μεριά χρέη, και στην άλλη εκφυλιστικά κέρδη.

Η «συνταγή» ΠΑΣΟΚ χειρότερη από τη Νεοδημοκρατική;

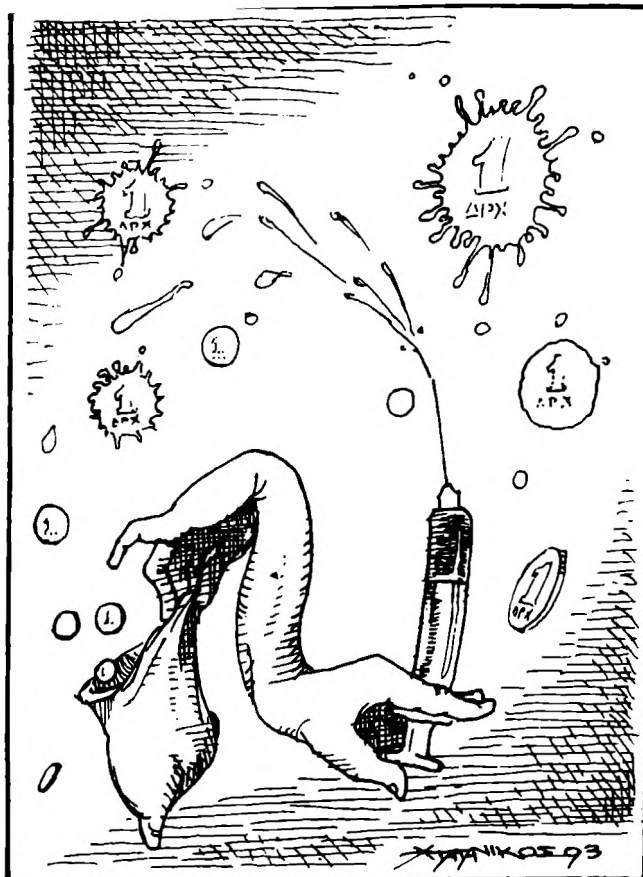
Η Ν. Δημοκρατία πίστευε ότι το «σπάσιμο» αυτού του φαύλου κύκλου θα γινόταν με τις αποκρατικοποιήσεις, παράλληλα με τη διεύρυνση της φορολογίας. Η «συνταγή» του ΠΑΣΟΚ είναι ακόμη χειρότερη.

Το ΠΑΣΟΚ προσδοκά την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών με τη σύλληψη, όχι μόνον όσων φοροδιαφεύγουν, αλλά και του μεγαλύτερου δυνατού μέρους των κερδών των επιχειρήσεων που ήδη φορολογούνται. Πέρα από τα έσοδα που έτσι θα προκύψουν, προβλέπεται ο μεγαλύτερος εσωτερικός και εξωτερικός δανεισμός, ο οποίος, αυταπόδεικτα, οδηγεί στην ισχυροποίηση του φαύλου κύκλου, και όχι στην ακύρωσή του.

Τόσο στη μία όσο και στην άλλη περίπτωση, εκείνα που μένουν ανέπαφα είναι η ανόητη και ανεπιχειρηματολόγητη πεποίθηση των κυβερνώντων ότι το κράτος θα είναι για πολύ καιρό ακόμη σε θέση να υπηρετεί το δημόσιο χρέος με τους ως τώρα ρυθμούς, καθώς και η πλεονεκτική θέση του κερδοσκοπικού κεφαλαίου έναντι του παραγωγικού.

Είναι φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο να αντιληφθούν οι υπεύθυνοι ότι αν δεν ανακοπούν οι λειτουργίες που γεννούν την εθνικοοικονομική και τη δημοσιονομική κρίση, είναι αδύνατον να ξεπεραστεί η κρίση. Αρνούμενες, οι «εθνικά υπερήφανες», κυβερνητικές εξουσίες της τρέχουσας δεκαετίας να ζητήσουν από τους δανειστές μας την αναδιαπραγμάτευση των όρων εξόφλησης του χρέους μας, αρνούνται στην πραγματικότητα να σταματήσουν την προϊούσα κατεδάφιση της εθνικής οικονομίας, με όλα τα συνδρόμα της εθνικής μειονεξίας που την παρακολουθούν. Εμποδίζουν, έτσι, τη δημιουργία ενός χρονικού διαστήματος αρκετού για να προωθηθεί, χωρίς υπέρογκες δανειστικές πιέσεις, ο πλουτισμός της οικονομίας με υγιείς πηγές άντλησης δημοσιονομικών εσόδων.

Η καταπολέμηση, τώρα, του πληθωρισμού -σ' αυτό αναφέρεται κυρίως ο όρο «σταθεροποίηση»- επιχειρείται, αποκλειστικά και μόνο, με τη συρρίκνωση της κατανάλωσης, ιδιωτικής και επενδυτικής. Ο πληθωρισμός, όμως, για την τρέχουσα ελληνική οικονομική πραγματικότητα, συντηρείται

εξαιτίας ακριβώς της συρρικνούμενης κατανάλωσης.

Μύθοι για τον πληθωρισμό

Δεν ευθύνονται άμεσα για τον πληθωρισμό τα υψηλά επιτόκια του τραπεζικού χρήματος. Αυτά τα επιτόκια έχουν σταθερό ύψος -αντιπροσωπεύουν, συνεπώς, σταθερό παράγοντα κόστους- εδώ και αρκετά χρόνια. Δεν εξηγείται, λοιπόν, γιατί ενοχοποιούνται στην ετήσια διαμόρφωση του πληθωρισμού. Δεν ευθύνεται ούτε το ενδεχόμενο διατάραξης της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών. Η ενιαία κοινοτική αγορά με την απρόσκοπτη και αδασολόγητη προσφορά οποιουδήποτε είδους λείπει από την εσωτερική μας αγορά, και η παρουσία ενός αυξανόμενου εργατικού υπερπληθυσμού από ανέργους και από οικονομικούς πρόσφυγες, κάνει αδικαιολόγητες τις ανατιμήσεις και απ' αυτή την αιτία. Ανεπαρκή δικαιολογία για τον πληθωρισμό προσφέρει ακόμη και η διολίσθηση της δραχμής, σε συνδυασμό με τον εισαγόμενο πληθωρισμό. Τα ποσοστά των ανατιμήσεων σε είδη και υπηρεσίες είναι πολλαπλάσια του αρθροίσματος των ποσοστών διολίσθησης και εισαγόμενου πληθωρισμού.

Τον πληθωρισμό -τον πραγματικό πληθωρισμό και όχι τα προκατασκευασμένα «μεγέθη» που επικαλούνται όλες οι κυβερνήσεις για να «περάσουν» τις σφικτές εισοδηματικές τους πολιτικές- τον εκτρέφει η συνεχής μείωση της αγοραστικής ικανότητας του μεγαλύτερου τμήματος του πληθωρισμού, προκαλούμενη από την άμεση -με τις αμοιβές- και με την έμμεση -τη φορολογική- περικοπή του πραγματικού εισοδήματός του. Και είναι λάθος να πιστεύεται ότι η κάμψη του πληθυσμού που προβάλλεται επίσημα τα τελευταία δύο-τρία χρόνια οφείλεται στην επιτυχή «σταθεροποιητική» πολιτική της αντίστοιχης περιόδου. Οφείλεται στην επιδότηση -παράνομη δεδαίως- των τιμών από τη φοροδιαφυγή και την φοροκλοπή!

Όταν δεν αποδίδεται στα δημόσια Τα-

μεία ο ΦΠΑ διότι κατακρατείται από όσους έχουν την ευθύνη είσπραξής του και όταν τα πραγματικά κέρδη δεν διαμορφώνονται στο επίπεδο που θα επέτρεπε η ακριβής φορολόγησή τους, τα ευρύτατα περιθώρια ιδιωτικών εσόδων που έτσι δημιουργούνται διευκολύνουν την εμφάνιση τιμών χαμηλότερων από όσο θα επέβαλε η επιδίωξη των επιχειρήσεων χωρίς αυτή την ιδιόμορφη «επιδότηση».

Ο μηχανισμός είναι ο ίδιος με αυτόν που υπαγορεύει τις νόμιμες επιδοτήσεις τιμών για τις προσφερόμενες από δημόσιες επιχειρήσεις υπηρεσίες. Αν, π.χ., το κράτος δεν επιδοτούσε την τιμή των εισιτηρίων των λεωφορείων, το ύψος αυτής της τιμής δεν θα ήταν 75 αλλά 150 δραχμές, γιατί τόσο υπολογίζεται το πραγματικό κόστος λειτουργίας του οχήματος με το σημερινό αριθμό επιβατών. Εφόσον μειωνόταν ο αριθμός των επιβατών και, παράλληλα, αυξάνονταν τα έξοδα λειτουργίας της επιχείρησης, η τιμή του εισιτηρίου θα επιβαρυνόταν αναπόφευκτα.

Η σταθεροποίηση μέσω της ανάπτυξης

Η ευεργετική επίδραση της φοροδιαφυγής στον τιμάριθμο αντιστατεύεται, ασφαλώς, την ηθική και δημοσιονομική βάση για την πάταξή της. Πρέπει, ωστόσο, να γίνει αποδεκτό ότι η επιτυχία της φοροσυλλεκτικής προσπάθειας θα πληρωθεί με επίταση του πληθωρισμού και της ανεργίας, άρα, με αποτυχία της σταθεροποιητικής πολιτικής. Κάθε επιχείρηση που βρίσκεται μπροστά στη συνεχή μείωση του κύκλου εργασιών της, ή θα ανεβάσει τις τιμές των λιγότερων, πλέον, ειδών που εμπορεύεται, ή θα «κατεβάσει τα ρολά».

Από όποια πλευρά και αν θελήσει κανείς να προσεγγίσει το θέμα, είναι φανερό ότι χωρίς εθνικοοικονομική ανάπτυξη, σταθεροποίηση δεν εξασφαλίζεται. Και για όσο διάστημα ο προϋπολογισμός του κράτους θα λιπαίνει τα θησαυροφυλάκια των μεγάλων αγοραστών με τους εκατοντάδες δισεκατομμυρίων δραχμών αφορολόγητους τόκους των ομολόγων και των εντόκων γραμματίων του, η αντιφοροκλεπτική σταυροφορία για «σταθερότητα» και «ανάπτυξη» θα εξακολουθήσει να θυμίζει την «αρπαγή» ενός μαδημένου πετεινού, αντί της περιζήτητης «χρυσότοκου όρνιθας»!...

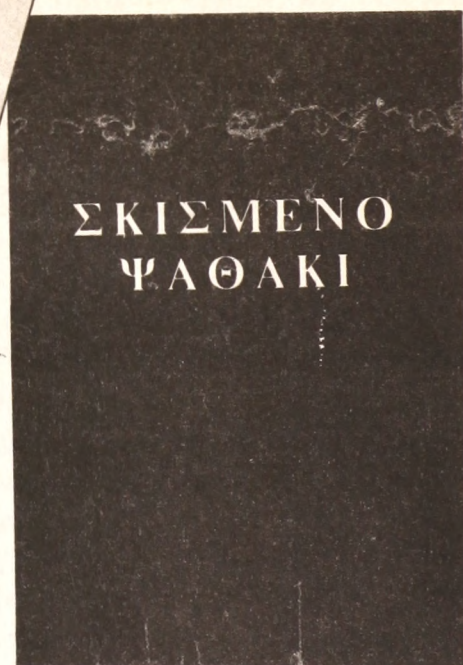
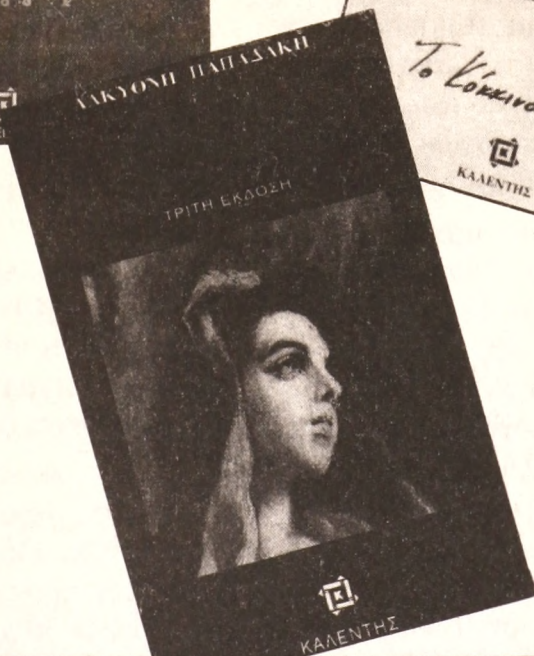
Οι προσκείμενοι στην εξουσία και οι καιροσκόποι, σχολιάζοντας τον προϋπολογισμό του κ. Γεννηματά, αποφαινόνται πως «κινείται προς την ορθή κατεύθυνση». Δυστυχώς, οι κινούμενοι προς την «ορθή κατεύθυνση» -σύμφωνα με το πάγιο σχόλιο των «ειδικών»- προϋπολογισμοί της τελευταίας δεκατετραετίας, το μόνο που κατάφεραν ήταν να σύρουν την οικονομία ως το κατώφλι της χρεοκοπίας. Ένας, δύο προϋπολογισμοί όμοιας κατεύθυνσης χρειάζονται ακόμα για να το δρασκειλίσουμε!

ΑΛΚΥΟΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Μετά ● το «Κόκκινο σπίτι»
● την «Μπόρα»
● το «Χρώμα του φεγγαριού»
(Α΄ Βραβείο Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών)

Κυκλοφορεί το:

ΣΚΙΣΜΕΝΟ ΨΑΘΑΚΙ

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΤΗΣ Μαυρομυζάλη 5 Τηλ. 36.01.551 - FAX 36.23.553

Μια ζωή θυμάμαι τον εαυτό μου να φτιάχνει στέκια και καταφύγια για την ψυχή μου. Κι εκεί που είναι όλα έτοιμα κι έχω αρχίσει να βολεύομαι, εκεί που είναι τα πάντα τακτοποιημένα και κάθομαι λίγο να ξεκουραστώ και να κάμω τσιγαράκι, μπαίνει ο διάολος μέσα μου και μου την ανάβει.

— Τι 'ναι τούτα δω τα σκιάχτρα; μου λέει. Δεν είναι για σένα η λούφα, κορίτσι μου. Πάλι πλαστογραφίες κάνεις;

Και βροντάω τότε ένα ασιχτίρ και τα κάνω όλα κεραμιδαριό.

Ύστερα κάθομαι σταυροπόδι και γλείφω τις πληγές μου σαν το σκυλί. Δεν πειράζει, λέω. Πάμε γι' άλλα. Όπως και να 'χει το πράμα, η Ρόζυ γεννήθηκε με το βλέμμα καρφωμένο στο ξημέρωμα. Όρτζα τα πανιά λοιπόν.

Ένα μικρό ψαροκάικο είναι η ζωή μου. Ένα μικρό φθαρμένο ψαροκάικο που έχει σμαραγδιά φεγγάρια στο κατάρτι του κι έναν ξεσκούφωτο ήλιο αληταρά για τιμονιέρη. Ένα ψαροκάικο, δίχως ρότα.

— Πού πάμε, καπετάνιο; με ρωτάει ο τιμονιέρης και μου κλείνει το μάτι.

— Όπου πάν' τα κύματα! λέω επίσημα εγώ.

Και τα σμαραγδιά φεγγάρια που είναι στο κατάρτι, σκάνε σαν ρόδια στην κουβέρτα.

Κι ο ξεσκούφωτος ήλιος ο αληταράς παρατάει το τιμόνι του και χορεύει. Και η νύχτα γεμίζει χιλιάδες ήλιους, αληταράδες. Και η ψυχή μου γεμίζει νύχτες πολύχρωμες. Γεμίζει σμαραγδιά φεγγάρια και θαλασσινά πουλιά. Πού να χωρέσουν μέσα μου όλ' αυτά; Πού να στριμωχτούν, π' ανάθεμά τα;

Η Βούλα των αυθαιρέτων

της Γεωργίας Δάμα

Μόνο με απορία μπορούσαν να αντιμετωπίσουν οι κάτοικοι της Βούλας το θέαμα την επόμενη μέρα της καταστροφικής πλημμύρας. Τα φορτηγά ανέβαιναν φορτωμένα για να εναποθέσουν τα μπάζα ακόμη μια φορά στο ίδιο σημείο που θεωρείται η αιτία του κακού. Το Λυκόρεμα, που αποτελούσε κάποτε το ποτάμι του Υμηττού στην πλευρά της Βούλας, υποδέχθηκε πάλι τους χωμάτινους όγκους που είχε κατεβάσει εικοσιτέσσερις ώρες πριν, οδηγώντας τους μέσω της δίκαιης ροής του νερού στην παραλία. Η εύκολη πρόσβαση της θάλασσας δεν έμεινε επίσης ανεκμετάλλευτη. Έτσι, ενώ η μεγαλύτερη ποσότητα μπάζων αποθηκεύτηκε με προχειρότητα στο ρέμα –δεν γνωρίζουμε για πόσο διάστημα, οι προβλέψεις των δελτίων καιρού είναι δυσοίωνες– τα υπόλοιπα ακολούθησαν την απαγορευμένη, δεδαίως, από τη νομοθεσία, θαλάσσια οδό...

Αν την προηγούμενη δεκαετία ήταν άγνωστο στους αρμόδιους φορείς ότι το μπάζωμα προϋποθέτει μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κανείς δεν μπορεί να ισχυρισθεί το ίδιο και σήμερα. Επιπλέον, ειδικά στην περιοχή της Βούλας, είναι γνωστό το πρόβλημα της παραλιακής λεωφόρου, η οποία συχνότατα, και με αρκετά μικρότερες ποσότητες νερού, μετατρέπεται σε λίμνη.

Παρ' όλα αυτά ένα νέο πολεοδομικό σχέδιο υπεγράφη από το υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ κατόπιν εισηγήσεως του δήμου και με τη σύμφωνη γνώμη και υπογραφή του Οργανισμού Αθήνας. Με το νέο αυτό σχέδιο νομιμοποιείται η οικοδόμηση στη δασική έκταση με τη λιγοστή άγρια βλάστηση που απέμεινε στην περιοχή και με τον τρόπο αυτό εντάσσεται επίσημα στο σχέδιο πόλης.

Το Δασαρχείο δεδαιώνει ότι πρόκειται για δασική έκταση –πόσο συχνά εξετάζονται οι καταπατήσεις;– ενώ κάτοικοι της Βούλας προσφεύγουν στο Συμβούλιο Επικρατείας, απαιτώντας την ακύρωσή του.

Με απόφαση του δημάρχου το μπάζωμα

Η μεγάλη νεροποντή αποτελεί τραγική ειρωνεία για το δήμαρχο, μας λέει ο Μάκης Σταύρου, εκπρόσωπος του τοπικού «Ομίλου Φίλων του Βουνού και της Θάλασσας». Οι εξηγήσεις του δεν χρειάζονται σχόλιο: «Τα μέλη των οικολογικών οργανώσεων γνωρίζοντας τον κίνδυνο της οικοπεδοποίησης και του τελευταίου πρασίνου στο δουνό, πρότει-

ναν στο δήμο να προχωρήσουν στην αναδάσωση της περιοχής σε συνεργασία με άλλους φορείς και συλλόγους. Την παραμονή της πλημμύρας, όμως, ο δήμαρχος, κ. Αποστολάτος, με δημόσια τοποθέτησή του, την απαγόρευσε και αρνήθηκε να εγκρίνει τη συμμετοχή του δήμου με τα κατάλληλα μηχανήματα. Το επιχείρημα που προέβαλε είναι ότι δεν υπάρχει το απαραίτητο νερό για να ποτίζονται λόγω της παρατεταμένης λειψυδρίας. Την επόμενη ακριβώς ημέρα, δεχτήκαμε τη μεγαλύτερη νεροποντή των τελευταίων τριάντα χρόνων».

Ο δήμαρχος, κ. Αποστολάτος, ύστερα από τις ζημιές που υπέστη ο Δήμος Βούλας, αρχίζει απεργία πείνας, διαμαρτυρόμενος για την αδιάφορη στάση της πολιτείας! Με απόφαση δική του όμως έπεφταν τα μπάζα στο Λυκόρεμα, υποστηρίζει ο κ. Μάκης Σταύρου, αλλά και κάτοικοι της Βούλας. Την καταγγελία επιβεβαιώνουν τα πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου (117/87).

Συγκεκριμένα, στις ερωτήσεις του δημοτικού συμβούλου, Ε. Γλένη: «Μέχρι τώρα πού έχουν πέσει μπάζα; Με ποια τιμή και ποιος όρισε αυτήν; Σε ποιές συγκεκριμένες περιοχές πρόκειται να γίνει μπάζωμα;», ο κ. Αποστολάτος απαντά: «Θα πέσουν στο Πανόραμα, πάνω από το γεφυράκι και στην παραλία. Μέχρι τώρα έχουν πέσει μπάζα στο Λυκόρεμα με άδεια δική μου από γνωστό εργολάβο».

Ποιος δεν είναι υπεύθυνος;

Η λογική του μπάζωματος των ρεμάτων στη Βούλα, άρχισε να γίνεται πράξη το 1972,

αμέσως μετά τις τελευταίες πυρκαγιές του Υμηττού. Αφού το δουνό κάηκε, στη συνέχεια ακολουθήθηκε η γνωστή τακτική: οικοπεδοποίηση. Η πολιτεία τότε επιβράδευσε την αυθαιρεσία –όπως συμβαίνει και σήμερα– εντάσσοντας την καμένη έκταση στο Σχέδιο Πόλης.

Η κατάσταση ολοκληρώθηκε με την οικοπεδοποίηση και την οικοδόμηση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι διατάξεις επέτρεψαν να χτιστούν στο δουνό έως και έξι όροφοι!

Όμως για τους κατοίκους αυτής της νέας περιοχής –οι οποίοι ασφαλώς διαθέτουν αρκετά υψηλή οικονομική επιφάνεια, εφόσον έχτισαν πολυτελείς κατοικίες– δεν ήταν δυνατή η παραμονή τους χωρίς την ύπαρξη δρόμων. Αυτό είχε αποτέλεσμα όχι μόνον να χτίζουν στις μπαζωμένες ή τις καμένες εκτάσεις, αλλά και να ασκήσουν πιέσεις για τη δημιουργία οδικού δικτύου.

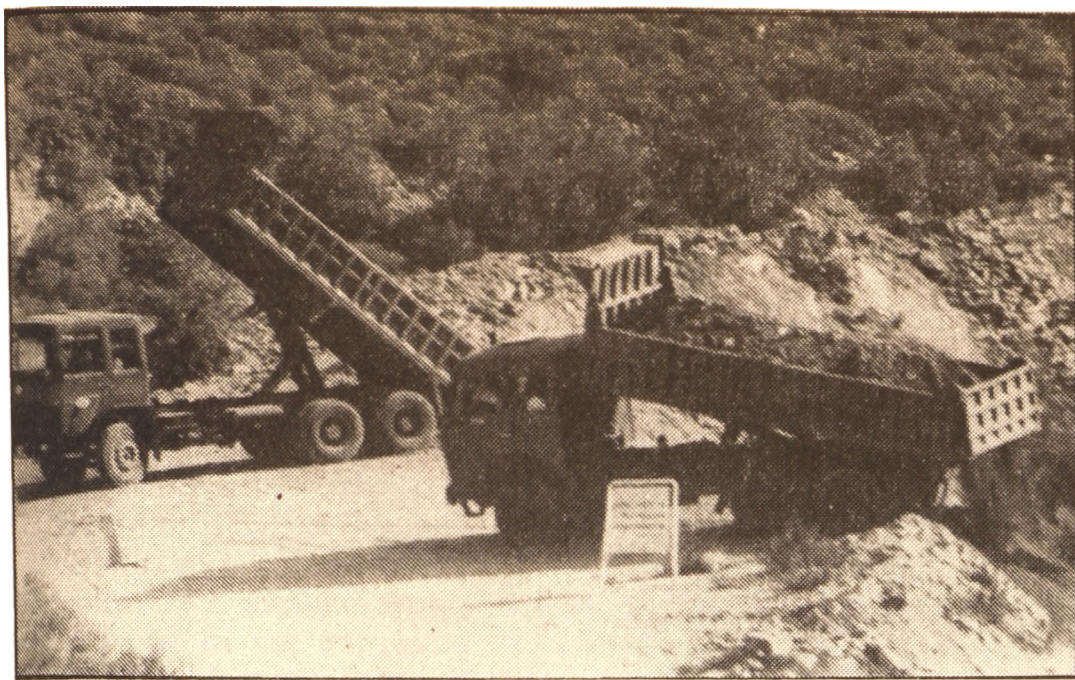
Ακολουθεί η κάλυψη των ρεμάτων για την κατασκευή των δρόμων ως η πλέον προσιτή λύση, αφού τα ρέματα δεν ανήκουν σε κανέναν. Σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 ολοκληρώνεται το μπάζωμα και η οικοδόμηση του Λυκορέματος, που αποτελούσε την κύρια διέξοδο του βρόχινου νερού προς τη θάλασσα. Και όλα αυτά χωρίς να υπάρξει καμιά απολύτως πρόβλεψη και κατασκευή για αγωγούς ομβρίων υδάτων.

Ένα άλλο παράδειγμα –εκτός εκείνου του Λυκορέματος– είναι το μπάζωμα του ρέματος της Αθηναΐδας, που δημιούργησε αντίστοιχα προβλήματα στη Βάρη.

Το νερό ακολουθεί το δρόμο του...

Οι λόγοι που επικαλείται ο δήμαρχος, κ. Αποστολάτος, για την απεργία πείνας, είναι μεν αληθοφανείς αλλά απέχουν πολύ από την πραγματικότητα, όπως καταγγέλλουν μέλη της τοπικής οικολογικής οργάνωσης. Υποστηρίζουν ότι ο κ. Αποστολάτος αναφέρεται στην κατασκευή των αγωγών έως άλλοι για να αποφύγει τις δικές του ευθύνες για το μπάζωμα των ρεμάτων, κατά τη διάρκεια της επτάχρονης θητείας του στο δημαρχείο και να μεταθέσει το πρόβλημα στην Πολιτεία.

Ένας άλλος λόγος που επικαλούνται, είναι ότι ο δήμαρχος –εργολάβος οικοδομών στο επάγγελμα–, ζητεί με τον τρόπο αυτό μερίδιο από την πίτα της κατασκευής του αποχετευτικού ομβρίων υδάτων. (Ο προϋπολογισμός είναι 8 δισ. και, όπως αναφέ-

Η επόμενη μέρα της πλημμύρας. Μαζί με τον ήλιο, τα μπάζα επιστρέφουν στα ρέματα. Ξεχνάμε νωρίς.

ρουν, ο κ. Αποστολάτος δήλωσε ότι μπορεί να το αναλάβει με 5 δισ.).

Εκτός από την προσφυγή τους στο Ανώτατο Δικαστήριο για την ακύρωση του Νέου Πολεοδομικού Σχεδίου, οι κάτοικοι και οι τοπικές οργανώσεις ετοιμάζουν κινητοποιήσεις με βασικό αίτημα να καθαριστούν τα μπάζα που αποτελούν μονίμως απειλή από το Λυκόρεμα και την Αθηναίδα, να υποστηριχθούν οι φυσικές δεξαμενές στις υπώρειες του Υμηττού για τη συγκέντρωση νερού που είναι απαραίτητο για το πότισμα του πρασίνου, τη συνέχιση της αναδάσωσης, καθώς και τη δειροφυτεύση των δημόσιων χώρων της περιοχής και τέλος την άμεση έναρξη των εργασιών κατασκευής αγωγών για τα όμβρια ύδατα.

Τρεις μέρες πριν από τις εκλογές ο κ. Χρήστος Κατσιγιάννης υπέγραψε προέγκριση κατασκευής λιμανιού, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό την καταστροφή της μιας από τις δύο ελεύθερες παραλίες για τους λουόμενους.

Με τη δημιουργία ενός νέου λιμανιού στην παραλία της Βούλας ξεκίνησαν οι διαφωνίες από τους κατοίκους και τους παράγοντες της περιοχής με το δήμο για τον οποίο το λιμάνι σημαίνει μεγάλα οικονομικά οφέλη.

Το ήδη υπάρχον λιμάνι του Ναυτικού Αθλητικού Ομίλου Βούλας (ΝΑΟΒ) είναι η αιτία μόνιμης διαμάχης με το δήμο, που το διεκδικεί για δημοτική εκμετάλλευση. Σύμφωνα με πληροφορίες και στοιχεία των τοπικών οργανώσεων, ο Ναυτικός Όμιλος το χρησιμοποιεί για να λιμενίζει σκάφη «υψηλών προσώπων». Έτσι, διαθέτει τις απαραίτητες προσβάσεις σε κάθε κυβέρνηση, αλλά ο δήμος της Βούλας στερείται της δυνατότητας να το εντάξει στις δικαιοδοσίες του. Αλλά ο δήμος φαίνεται ότι διάλεξε τελικά άλλη λύση, όπως μας καταγγέλλουν οι οικολογικές οργανώσεις, ο δήμος, πιεζόμενος από παράγοντες της περιοχής, που ήθελαν να λιμενίσουν τα σκάφη τους και με την προοπτική μιας μεγάλης πηγής εσόδων, αποφάσισε την κατασκευή του νέου λιμανιού σε έναν από τους δύο ελεύθερους ορμίσκους, τον Κόκκινο Βράχο.

Οι διαδικασίες που ακολουθούνται για την κατασκευή ενός τέτοιου έργου είναι αρκετά χρονοβόρες και εν τω μεταξύ το θέμα γνωστοποιείται και αρχίζουν οι αντιδράσεις. Έτσι ο δήμαρχος αποφάσισε να απλοποιήσει τις διαδικασίες. Η μέθοδος αυτή είναι ο χαρακτηρισμός της μαρίνας ως «δημοτικό αλιευτικό καταφύγιο». Με τον τρόπο αυτό παρακάμπτονται οι άδειες και οι μελέτες που απαιτούνται από το ΥΠΕΧΩΔΕ και η κατασκευή προχωρά κανονικά με την απλή άδεια του νομάρχη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει όμως το γεγονός της υπογραφής της προέγκρισης του νέου λιμανιού από τον κ. Χρήστο Κατσιγιάννη την προ των εκλογών εβδομάδα, (Πέμπτη, 7/10/93).

Η ακτή της Βούλας έχει έκταση μόλις δύο χιλιομέτρων και εμφανίζει τελευταία την εικόνα ανάπτυξης της Γλυφάδας. Διαθέτει δύο πλάζ, το λιμάνι του Ναυτικού Αθλητικού Ομίλου, ένα κέντρο διασκέδασης, μια ψαροταβέρνα, τρεις ντίσκο και ένα εστιατόριο. Αυτά όλα, εκτός του ότι αποκλείουν την πρόσβαση προς την παραλία, δυσχεραίνουν και τη φυσική απορροή των ομβρίων υδάτων, λόγω της υπερυψωμένης διαμόρφωσης –υπερυψωμένα επίπεδα– στην παραλία.

Οι τοπικοί σύλλογοι υποστηρίζουν ότι ο

δήμαρχος άρχισε το μπάζωμα της παραλίας κατά το μήνα Απρίλιο, χωρίς την απαραίτητη έγκριση του λιμεναρχίου και των άλλων αρμοδίων Αρχών. Τα έργα όμως σταμάτησαν ύστερα από καταγγελίες, ενστάσεις, και έπειτα από μια σειρά αποφάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου. Μετά απ' αυτά υποχρεώνεται ο δήμος να υποβάλει σχέδια για προέγκριση στο ΥΠΕΧΩΔΕ και το πετυχαίνει –ως συνήθως– τις μέρες των εκλογών.

Καταστροφή τεραστίων διαστάσεων θεωρούν τη σχεδιαζόμενη μαρίνα οι τοπικές οργανώσεις που με ψήφισμά τους καταδικάζουν αυτές τις μεθοδεύσεις. Με ψήφισμα και στοιχεία που αφορούν στην υπόθεση καταφέρνουν να αποσπάσουν κάποια δεσμευτική απάντηση του νομάρχη για την επανεξέταση του θέματος.

Η παραλία τη νύχτα

Σε χαρακτηρισμένη έκταση από το Συμβούλιο της Επικρατείας «ως χώρο πρασίνου» λειτουργεί νυχτερινό κέντρο με άδεια του δήμου. Με απόφασή του το Σ.τ.Ε. το έκρινε κατεδαφιστέο, αλλά ο μεν ιδιοκτήτης έκανε προέκταση, ο δε εφέτης που πρωτοστάτησε στην ένσταση, ξυλοκοπήθηκε μπροστά στα δικαστήρια!

Οι καταγγελίες αφορούν και το τμήμα που απέμεινε στην παραλία, στο χώρο που διεκδικείται από το δήμο και τον ΕΟΤ. Εκεί σχεδιάζεται η κατασκευή ενός νυχτερινού κέντρου, με την μέθοδο «χτίζω ό,τι και όπου θέλω», αρκεί να δώσεις στο κτίριο το χαρακτηρισμό «δημοτικό περίπτερο». Όπως υποστηρίζουν κάτοικοι της περιοχής που εκφράζουν την αντίθεσή τους με το έργο, ο δήμαρχος απειλεί με μηνύσεις και δηλώνει ότι υπονομεύεται το έργο της δημαρχίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της όλης κατάστασης αποτελεί το Δημαρχείο, στο οποίο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, στα δημοτικά συμβούλια που διαρκούν έως αργά τη νύχτα, οι ομιλούντες είναι αδύνατο να ακουστούν λόγω της έντασης της μουσικής του νυχτερινού κέντρου στο ισόγειο του ίδιου κτιρίου...

ΑΠΟΣΤΟΛΑΤΟΣ: «ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΤΣΙ»

Ο δήμαρχος Βούλας, κ. Αποστολάτος, έπειτα από ερώτησή μας, παραδέχεται ότι αρνήθηκε τη συμμετοχή του δήμου στη δειροφυτεύση που οργάνωσε η οικολογική οργάνωση «Όμιλος του Βουνού και της Θάλασσας», χαρακτηρίζει την οργάνωση κερδοσκοπική εταιρεία και θεωρεί ότι ήταν πλαστογραφημένες οι υπογραφές που περιέχονται στο υπόμνημα προς το νομάρχη, με το οποίο ζητείται να μην κατασκευαστούν άλλα κέντρα διασκέδασης.

Συγκεκριμένα, μας είπε ότι στην παραλία της Βούλας δεν υπάρχει κανένα νυχτερινό κέντρο, ότι τα έχει κατεδαφίσει όλα ενώ, αντιθέτως, έχει διαμορφώσει τους χώρους της παραλίας με πεζοδρομήσεις και πράσινο.

Τονίζει ότι μπορεί να αναλάβει με 5 δισ. δρχ. και χρονοδιάγραμμα τριών ετών το έργο των αποχετευτικών αγωγών, ενώ ο πρόεδρος της ΕΥΔΑΠ κοστολογεί το ίδιο έργο με ένα ποσό που ανέρχεται σε 16 δισ.

Η κυβέρνηση κυρίαρχος του παιχνιδιού;

Αναδρασμός στο χώρο των ΜΜΕ το προηγούμενο δεκαπενθήμερο, με το νέο νόμο περί τα «ραδιοτηλεοπτικά»

που κατέθεσε εσπευσμένα στη Βουλή ο υφυπουργός Τύπου κ. Βενιζέλος. Ποιος το περίμενε αλήθεια, απ' το συνταγματολόγο και καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που δήλωνε το 1989 υπέρμαχος του πλουραλισμού στα ΜΜΕ, που ζητούσε την επίλυση των προβλημάτων του χώρου χωρίς αποσπασματικές ρυθμίσεις μικρής εμβέλειας, να βρίσκεται τώρα, ως πολιτικός πλέον, ν' αντιφάσκει μ' όσα έλεγε και να συντάσσει νομοσχέδιο στο οποίο να πρεσβεύει ακριβώς τ' αντίθετα: Μ' άλλα λόγια, πρότεινε στην κυβέρνηση ένα νόμο που την κάνει κυρίαρχο του παιχνιδιού, όχι μόνο στα κρατικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα αλλά και στα ιδιωτικά, έστω κι αν έγινε προσπάθεια αυτό να διασκεδαστεί, μ' αποτέλεσμα να βγει την προηγούμενη εβδομάδα μια ανακοίνωση απ' το υπουργείο Προεδρίας που δεσμεύει δήθεν την κυβέρνηση ότι δεν θ' ανακληθούν οι ήδη δοσμένες άδειες...

Διατάξεις

Περίληπτικά, το νομοσχέδιο περιλαμβάνει τα εξής:

- Μειώνεται ο αριθμός του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης σε εννέα μέλη, εκ των οποίων τα τέσσερα θα υποδεικνύονται από το πρώτο κόμμα της Βουλής, δύο απ' το δεύτερο, ένα απ' το τρίτο, ενώ το ένατο, που θα είναι και ο πρόεδρος του ΕΣΡ, θα υποδεικνύεται απ' τον πρόεδρο της Βουλής. (Μ' άλλα λόγια το πρώτο κόμμα θα έχει πέντε απ' τα εννέα μέλη, άρα και την πλειοψηφία στις αποφάσεις!).
- Τα επίμαχα θέματα θα παραπέμπονται σε προδικικά διατάγματα.
- Η διοίκηση της ΕΡΤ διορίζεται από τον υπουργό Προεδρίας,

Ίσως, όταν διαβάσετε αυτές τις γραμμές, το νέο νομοσχέδιο που έφερε στη Βουλή ο κ. Βενιζέλος να αποτελεί νόμο του κράτους. Ωστόσο, πρόκειται για ένα πραγματικό δείγμα γραφής ολοκληρωτικής κυβερνητικής παρέμβασης στο χώρο των ΜΜΕ

δρίας, αφού προηγουμένως παρουσιαστεί σε ακρόαση από το ΕΣΡ. (Τώρα, πάντως, πρώτα θα γίνει ο διορισμός και στη συνέχεια θα περάσουν από ακρόαση, αφού το ΕΣΡ δεν έχει ακόμη δημιουργηθεί κι έτσι προστάζουν οι κυβερνητικές αποφάσεις...).

- Η ΕΤ-3 γίνεται αυτόνομος περιφερειακός κλάδος της ΕΡΤ, με δικό της προϋπολογισμό, θα διοικείται από πενταμελές περιφερειακό συμβούλιο, το οποίο θα ορίζεται από τον υπουργό Προεδρίας.

- Ιδρύεται η Εθνική Επιτροπή Ηλεκτρονικών Μέσων Ενημέρωσης, στην οποία θα συμμετάσχει ολόκληρο το ΕΣΡ, αλλά και εκπρόσωποι των φορέων που συμμετείχαν και στην προηγούμενη σύνθεση του ΕΣΡ.

- το ANTI, μόλις και είχε προλάβει στο προηγούμενο τεύχος και είχε κάνει ένα αιχμηρό σχόλιο για το νομοσχέδιο. Ωστόσο, στο δεκαπενθήμερο που πέρασε κι άλλα δημοσιεύματα εμφανίστηκαν στον Τύπο: Κατ' αρχάς, η Καθημερινή, δημοσίευσε μια επιθετική συνέντευξη με τον υφυπουργό Τύπου κ. Βενιζέλο, όπου πραγματικά αναιρούσε τον εαυτό του ως επιστήμων και ως πολιτικός! Για ν' ακολουθήσει, στην ίδια εφημερίδα -την προηγούμενη Κυριακή- μια σωστή ανάλυση του νομοσχεδίου απ' την Πόπη Διαμαντάκου με τίτλο «Ρεαλισμός ή κυνισμός», αποδεικνύοντας ότι «στόχος (των μέχρι τώρα) κυβερνήσεων δεν ήταν η αναβάθμιση της ΕΡΤ, αλλά η υποταγή της στις επιδιώξεις τους. Στην πραγματικότητα, ο ραδιοτηλεοπτικός χώρος, ρυθμιζόταν με παρασκηνιακές κυβερνητικές ενέργειες. Το νέο

νομοσχέδιο δεν επιχειρεί διόλου ν' ανατρέψει τα δεδομένα, να μειώσει δηλαδή την παρέμβαση της κυβέρνησης στη ρύθμιση των ραδιοτηλεοπτικών θεμάτων. Στόχος του είναι να καταργήσει τα προσχήματα. Να νομιμοποιήσει και πάλι αυτό που γινόταν στη σκιά, να δώσει επισήμως τη ηγία στην κυβέρνηση». Δύο ημέρες αργότερα, στην ίδια εφημερίδα, φιλοξενείται άρθρο της Φανής Πετραλιά (μέλος του Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ), με τίτλο «Η κατάφωρη οπισθοδρόμηση» και υπότιτλο «Ανεξέλεγκτα θα μπορεί η κυβέρνηση να ρυθμίζει εν λευκώ το τηλεοπτικό πεδίο».

Αντίθετη η ΕΣΗΕΑ

Ας σημειωθεί, ότι στα τέλη της προηγούμενης εβδομάδας και το Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ είχε ταχθεί με απόφασή του εναντίον, όπου εξέφραζε «τη ριζική αντίθεση του τόσο στη φιλοσοφία του νομοσχεδίου όσο και στις επιμέρους ρυθμίσεις του, οι οποίες δεν αποκόπτουν τον ομφάλιο λώρο της ΕΡΤ Α.Ε. με την εκάστοτε κυβέρνηση, ούτε αναμορφώνουν το πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας των ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών μέσα σ' ένα σύγχρονο αντισυγκεντρωτικό πνεύμα». Η απόφαση αυτή της ΕΣΗΕΑ δεν δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες, εκτός εξαιρέσεων, η λογοκρίθηκε, τουλάχιστον ως προς τη λέξη «αντισυγκεντρωτικό».... (Ενδιαφέρον θα 'χε να ξέραμε τα ποσοστά των τάσεων στο Δ.Σ. για να ληφθεί αυτή η κατά πλειοψηφία απόφαση...).

Καταπέλτης όμως ως προς το νομοσχέδιο υπήρξε και το άρθρο

του Νίκου Αλιβιζάτου στο Βήμα (5-12-1993), όπου, συνταγματολόγος προς συνταγματολόγο, λέει: «Δύο φαίνονται να είναι οι γραμμές πλεύσης που η κυβέρνηση επέλεξε για τα μέσα ενημέρωσης σήμερα: Κομματική χειραγώγηση για τα κρατικά και "αυτορρύθμιση" για τα ιδιωτικά. Με αυτό τον τρόπο προσεγγίζεται η "απορρύθμιση" που, πάντοτε, κατά την έκφραση του υφυπουργού Προεδρίας, χαρακτηρίζει τα ραδιοτηλεοπτικά πράγματα». Όσο για το ΕΣΡ, ο κ. Αλιβιζάτος σημειώνει: «Μετατρέπεται σε διακομματικό όργανο, εξ ορισμού εξαρτημένο, το οποίο, όση καλή θέληση κι αν επιδείξουν τα μέλη του, είναι αμφίβολο αν θα μπορέσει ως τέτοιο να αντιταχθεί σε κάποιο ισχυρό συγκρότημα ή να επιβάλει στοιχειωδώς σοβαρές κυρώσεις...». Και καταλήγει στο άρθρο του ο συνταγματολόγος και καθηγητής Αλιβιζάτος, να προτείνει στον υφυπουργό Τύπου «να μην επιμείνει στην επιψήφιση ενός διαστικού νομοσχεδίου που περιπλέκει περισσότερο τα όσα επιχειρεί να "προσεγγίσει"...». Στις αντιδράσεις που προκλήθηκαν ο κ. Βενιζέλος απαντά πως πρόκειται για «κατ' αρχήν προσέγγιση» του χώρου, επιμένοντας ότι το νομοσχέδιο είναι «μεταβατικό»! Γνωρίζουμε όμως όλοι, ότι στην Ελλάδα ουδέν μονιμότερον του «προσωρινού», ή «μεταβατικού»...

Περιπλοκές

Το νέο νομοσχέδιο, λοιπόν, δείγμα γραφής της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα του κυβερνητικού εκπροσώπου κ. Βενιζέλου, έρχεται να περιπλέξει ακόμη περισσότερο τα πράγματα στον ήδη θολό χώρο των ΜΜΕ, υποκρύπτει παγίδες φαλκιδεύει τον πλουραλισμό στην πληροφόρηση και δίνει επίσημα πια, το πράσινο φως στην κρατική παρέμβαση και χειραγώγηση τόσο στα κρατικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα όσο και στα ιδιωτικά.

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Η επίσημη κρατική σφραγίδα της Ρωσίας. Το κόκκινο άστρο, το σφυρί και το δρεπάνι αντικαταστάθηκαν με προεδρικό διάταγμα του Γέλτσιν με τα τσαρικά σύμβολα.

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Την Κυριακή ο ρωσικός λαός κατέρχεται και πάλι στις κάλπες για να αποφασίσει για το μέλλον του. Δεν έχει και πολλές επιλογές. Η απόπειρα απότομης μετάβασης από το κομμουνιστικό καθεστώς στην ελεύθερη αγορά και σε πολιτικό σύστημα με στοιχειώδεις δημοκρατικές διαδικασίες και δικαιώματα, οδήγησε σε τρομακτικά προβλήματα και εκτεταμένη εξαθλίωση μεγάλων κοινωνικών στρωμάτων.

Όλοι αντιλαμβάνονται ότι οι θυσίες που θα χρειαστεί ακόμη να υποστεί ο ρωσικός λαός θα είναι μεγάλες, ώστε η χώρα αυτή να ορθοποδήσει και να προσφέρει στοιχειώδεις και ανεκτό βιοτικό επίπεδο στο λαό της.

Η πολιτική παράδοση της μεγάλης αυτής χώρας βαρύνει και πάλι καταθλιπτικά στην επιλογή της Κυριακής. Οι μεταρρυθμίσεις στη Ρωσία έγιναν πάντα από τα πάνω, από ισχυρούς ηγέτες που με αυταρχικό τρόπο προσπάθησαν σε κάθε ιστορική περίοδο να εκσυγχρονίσουν τη χώρα, από τον Μεγάλο Πέτρο μέχρι τον Λένιν και τον Στάλιν.

Πάνω σε αυτό το ιστορικό πρότυπο κινείται και ο νέος «τσάρος» Γέλτσιν, που στις αρχές του περασμένου Οκτωβρίου συνέτριψε την αντίσταση του Κοινοβουλίου, επένδυσε τον εαυτό του με όλες τις προεδρικές εξουσίες για τις οποίες ζητεί τώρα την νομιμοποιητική επικύρωση από το ρωσικό λαό.

Γιατί αυτό που έχει σημασία στις εκλογές αυτές δεν είναι τόσο η σύνθεση των 450 μελών της νέας Βουλής (Κρατική Δούμα) και των 172 αντιπροσώπων των 88 περιοχών της Ρωσίας. Οι εξουσίες της νέας Βουλής θα είναι περιορισμένες. Αντίθετα, ο πρόεδρος θα είναι πανίσχυρος, πραγματι-

Όλοι αντιλαμβάνονται ότι οι θυσίες που θα χρειαστεί ακόμη να υποστεί ο ρωσικός λαός θα είναι μεγάλες, ώστε η χώρα αυτή να ορθοποδήσει και να προσφέρει στοιχειώδεις και ανεκτό βιοτικό επίπεδο στο λαό της.

κός «τσάρος». Γι' αυτό σημασία έχει η έγκριση του νέου Συντάγματος. Έτσι κι αλλιώς οι περισσότερες πολιτικές ομάδες που εμφανίζονται στις εκλογές δεν αποτελούν πραγματικά πολιτικά κόμματα αλλά συναθροίσεις και συσπειρώσεις γύρω από πολιτικές προσωπικότητες.

Τα 13 κόμματα και συνασπισμοί εμπίπτουν χοντρικά σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη ανήκουν οι φιλελεύθερες και μεταρρυθμιστικές δυνάμεις που θέλουν να βάλουν τη Ρωσία οριστικά στο δρόμο της δυτικής καπιταλιστικής ανάπτυξης. Σε αυτό το μπλοκ σημαντική δύναμη είναι η *Επιλογή της Ρωσίας* με ηγέτη τον οικονομολόγο Γκαϊντάρ, αρχιτέκτονα της οικονομικής πολιτικής του Γέλτσιν. Το φιλο - προεδρικό στρατόπεδο έχει πολλές πιθανότητες να έρθει πρώτο εφόσον μάλιστα τυγχάνει πολύ ευνοϊκής μεταχείρισης από τα ελεγχόμενα ηλεκτρονικά ΜΜΕ. Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από κεντρώες πολιτικές δυνάμεις, το τρίτο από οικολογικές ομάδες και ομάδες γυναικας, ενώ στην τέταρτη το Κομμουνιστικό Κόμμα που ποντάρει στο σύνδρομο του «χαμένου παραδείσου», το Αγροτικό Κόμμα και το ακροδεξιό ψευδεπίγραφο Φιλελεύθερο Δημοκρατικό Κόμμα.

Ωστόσο, η έγκριση του Συντάγματος σημαίνει στην ουσία απόλυτες προεδρικές εξουσίες, μια πρώτη γεύση των οποίων έχει ήδη πάρει ο ρωσικός λαός.

Κατά συνέπεια, η επιλογή των εκλογών αυτών έχει λιγότερο να κάνει με τη δημιουργία ενός λειτουργικού και ισορροπού πολιτικού συστήματος και περισσότερο με τη εν λευκώ εξουσιοδότηση του Γέλτσιν να οδηγήσει τη χώρα σε οποιανδήποτε κατεύθυνση επιθυμεί.

Πιθανότατα θα έπρεπε να επιλέγουν ανάμεσα σε μια παγκοσμιοποίηση του εμπορίου με όρους μόνο οικονομικούς και μια παγκοσμιοποίηση του εμπορίου με όρους και κοινωνικούς και πολιτιστικούς και οικολογικούς και εξισορροπητικούς των ανταλλαγών Βορρά/Νότου. Το βέβαιο, ωστόσο, είναι ότι το «δίλημμα» τίθεται όπως παρουσιάστηκε παραπάνω και ότι η πλειοψηφία των χωρών προκρίνει την πρώτη εξίσωση, ΝΑΙ στη ΓΚΑΤΤ=παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη που την ερμηνεύει με τους δικούς της ίσως όρους η κάθε μια.

Τις τρεις τελευταίες ωστόσο εβδομάδες οι συνομιλίες φαίνονταν να οδηγούνται σε αδιέξοδο χωρίς φυσικά να αποκλείεται κάποιος συμβιβασμός την ύστατη ώρα. Μετά την έγκριση από το Κογκρέσο της NAFTA, οι ΗΠΑ παρουσιάστηκαν με αυξημένη διαπραγματευτική ισχύ, κυρίως απέναντι στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και διεκδίκησαν το

Ο αμερικανός διαπραγματευτής Μίκι Κάντορ και ο επίτροπος εμπορίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης Λέον Μπρίτταν ανακοίνωσαν την περασμένη εβδομάδα ότι «σημαντική πρόοδος» σημειώθηκε στις συνομιλίες τους για την GATT, εκτός του τομέα των οπτικοακουστικών

μεγαλύτερο δυνατό όφελος από μια διεθνή συμφωνία για το ελεύθερο εμπόριο, στη λο-

γική ίσως του παζαριού της Ανατολής: «ζητάμε δέκα για να συμφωνήσουμε στα επτά».

Το γεγονός αυτό βέβαια προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις όχι μόνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της Ιαπωνίας – που έχει αναγκαστεί στο παρελθόν να παραχωρήσει το 20% της αγοράς της των ημιαγωγών στους αμερικανούς κατασκευαστές¹ και των χωρών του Τρίτου Κόσμου, κυρίως αυτών που δεν θέλουν και δεν μπορούν να θυσιάσουν την εγχώρια κλωστοϋφαντουργία τους στον παρατεταμένο προστατευτισμό των ΗΠΑ.

Οι προστριβές των ΗΠΑ με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα κυρίως τη Γαλλία, για τις επιχορηγήσεις των αγροτικών προϊόντων είναι γνωστές. Η Γαλλία απειλούσε μέχρι πρόσφατα με βέτο σε περίπτωση που οι ΗΠΑ δεν δέχονταν την αναθεώρηση της συμφωνίας του Blair House, που προβλέπει τη μείωση κατά 21% των επιχορηγήσεων των αγροτικών προϊόντων και που ουσιαστικά επιβλήθηκε από τις ΗΠΑ με την απειλή ενός δασμού ύψους 200% σε διάφορα αγροτικά προϊόντα μεταξύ των οποίων και τα λευκά γαλλικά κρασιά². Η απάντηση των ΗΠΑ, βέβαια, ήταν σαφής, «η συμφωνία του Blair House είναι αδιαπραγμάτευτη». Αυτό τουλάχιστον υποστήριξε ο Μίκι Κάντορ, αμερικανός εκπρόσωπος για θέματα διεθνούς εμπορίου.

Προς «παγκοσμιοποίηση της ροής εμπορευμάτων, υπηρεσιών, κεφαλαίων»;

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Πέντε μέρες υπολείπονται της τελικής συνόδου για το κλείσιμο του Γύρου της Ουρουγουάης και την υπογραφή της Γενικής Συμφωνίας για τους Δασμούς και το Εμπόριο (ΓΚΑΤΤ). Οι σχετικές συνομιλίες με στόχο την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου ξεκίνησαν πριν από επτά χρόνια στην Ουρουγουάη. Οι 115 χώρες που συμμετέχουν σ' αυτές δεν κατόρθωσαν να καταλήξουν σε μια συμφωνία πριν από το Δεκέμβριο του 1990, οπότε είχε ορισθεί αρχικά το κλείσιμο των διαπραγματεύσεων. Η 15η του Δεκέμβρη παρουσιάζεται τώρα ως η δεύτερη και τελευταία ευκαιρία τους. Έχουν δύο επιλογές ή να πουν ΝΑΙ στη ΓΚΑΤΤ = παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη ή να πουν ΟΧΙ στη ΓΚΑΤΤ = εμπορικός πόλεμος = ύφεση. Δίλημμα ή ψευτοδίλημμα;

Χαρακτηριστικό επίσης του αδιεξόδου που διαφαινόταν είναι ότι ο αμερικανός πρόεδρος, Μπιλ Κλίντον στην προσπάθειά του να κερδίσει έδαφος για την NAFTA δεσμεύτηκε στις εγχώριες κλωστοϋφαντουργίες να ισχύσουν τουλάχιστον για 15 χρόνια μετά την υπογραφή της ΓΚΑΤΤ οι περιοριστικοί δασμοί στα εισαγόμενα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα. Ενώ αρχικά είχε συμφωνηθεί ότι το μεταβατικό αυτό στάδιο θα ήταν δέκα χρόνια.

Κρίσιμα θέματα

Δύο κρίσιμα ακόμη θέματα που εκκρεμούν μέχρι την τελευταία στιγμή είναι αυτά των οικονομικών υπηρεσιών και του πολυμερούς εμπορίου. Οι ΗΠΑ επιμένουν από τη μια να ανοίξουν την αγορά τους σε συγκεκριμένες μόνο χώρες, κυρίως ευρωπαϊκές, από τις οποίες έχουν αντισταθμιστικά οφέλη και από την άλλη να διατηρήσουν τις διμερείς εμπορικές σχέσεις, την πεπατημένη, που τους επιτρέπει με απειλές και κυρώσεις να εισβάλουν σε όποια αγορά θέλουν. Ενώ οι Ευρωπαίοι, ιδιαίτερα οι Γάλλοι, προσπαθούν να προστατέψουν την εγχώρια κινηματογραφική παραγωγή και την εγχώρια κουλτούρα, που θεωρούν ότι απειλείται από τις αμερικανικές ταινίες και τα αμερικανικά τηλεοπτικά προγράμματα.

Με λίγα λόγια ενώ βρισκόμαστε σε από-

σταση αναπνοής από την τελική σύνοδο για την ΓΚΑΤΤ τα μεγάλα και καθοριστικής σημασίας θέματα δεν έχουν βρει τη λύση τους. Σε ποιο βαθμό τελικά η κάθε πλευρά θα εμμένει στις θέσεις και τις διεκδικήσεις της;

Στη μία και στις δύο Νοεμβρίου συναντήθηκαν στις Βρυξέλλες ο Μίκι Κάντορ, αμερικανός διαπραγματευτής και ο Σερ Λίον Μπρίτταν, κοινοτικός επίτροπος, επιφορτισμένος με τις εξωτερικές οικονομικές υποθέσεις, σε μια προσπάθεια να ανισχεύσουν μερικά από τα παραπάνω κρίσιμα θέματα. Τα αποτελέσματα των συνομιλιών ήταν κάθε άλλο παρά εντυπωσιακά. Οι δύο πλευρές θεώρησαν ότι κάποια πρόοδος επιτεύχθηκε αλλά παραδέχτηκαν ότι τα μεγάλα θέματα παραμένουν, και τόνισαν ότι πολύ λίγος χρόνος έχει μείνει πια μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου.

Είναι γνωστό βέβαια ότι και το προηγούμενο όριο του Δεκεμβρίου του '90 θεωρούνταν αδιαπραγμάτευτο αλλά τελικά μετατέθηκε. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ανοιχτό το ενδεχόμενο αναβολής. Οι ΗΠΑ από τη μεριά τους έχουν ήδη προετοιμάσει – ή έτσι διαδίδουν για ευνόητους λόγους – μια εναλλακτική εμπορική συμφωνία με την Ασία. Το γεγονός δε θεωρείται σε καμιά περίπτωση ότι υποβαθμίζει την πρόθεση των ΗΠΑ να υπογραφεί η ΓΚΑΤΤ. Κατά βάση όλες οι χώρες που μετέχουν στις συνομιλίες επιθυμούν να κλείσει ο Γύρος της Ουρουγουάης και, μάλιστα, να κλείσει μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου. Μέχρι τότε ο Μπιλ Κλίντον έχει τη δυνατότητα να υποβάλει την όποια συμφωνία απευθείας για έγκριση από το Κογκρέσο. Μετά τις 15 Δεκεμβρίου η συμφωνία που θα υποβληθεί για έγκριση θα περάσει από το κόσκινο του Κογκρέσου που μπορεί να επιβάλει όποιες διορθωτικές αλλαγές θεωρήσει αναγκαίες, πράγμα που σημαίνει ότι πολλά θέματα θα πρέπει να ξανατεθούν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Η τελευταία αυτή παράμετρος μπορεί να επηρεάσει ως ένα βαθμό τις διαπραγματευτικές εξελίξεις. Από την άλλη, οι ΗΠΑ πιέζουν «παίζοντας» αυτή τη στιγμή και με την υπογραφή της NAFTA αλλά και με την πρόσφατη σύνολο στο Σηάτλ του Φόρουμ των χωρών της Ασίας και του Ειρηνικού. Ανώτατο κοινοτικό στέλεχος δήλωσε με αφορμή το τελευταίο γεγονός: «Ο Κλίντον υπονοεί προφανώς ότι έχοντας στενές εμπορικές σχέσεις με τον Ειρηνικό και το Δυτικό Ημισφαίριο μπορεί να κάνει και χωρίς εμάς»¹.

Πολύπλευρες πιέσεις

Πίεση ωστόσο αναμένεται να ασκήσουν και η Βρετανία με τη Γερμανία. Θα πιέσουν

στην τελική στροφή τη Γαλλία, που πιθανότατα θα εγκαταλείψει το δέτο και θα περιοριστεί να ζητήσει κάποιες «επεξηγήσεις» ορισμένων σημείων της συμφωνίας του Blair House. Σαφώς, δεν είναι εύκολο ούτε για τη γαλλική κυβέρνηση να εκτονώσει την πίεση του ενός εκατομμυρίου γάλλων αγροτών αλλά ούτε και για την αμερικανική και αναδιπλωθεί σε σχέση με αυτά που έλεγε στους αμερικανούς συνδικαλιστές διά στόματος Μίκι Κάντορ ότι θα στοχεύσει πρωταρχικά μέσω της ΓΚΑΤΤ «στη βελτίωση της μοίρας των Αμερικάνων εργαζομένων. Εάν οι συνέπειες της δεν είναι θετικές για μας δεν θα την υιοθετήσουμε². Η αμοιβαία, ωστόσο, υποχώρηση μάλλον φαίνεται αναγκαία. Όχι τόσο για το ποσό των 270 δισ. δολ. που προβλέπει ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ ότι θα προκύψει μέσα στην επόμενη δεκαετία από την απελευθέρωση του εμπορίου – πράγμα άλλωστε ανεξακρίβωτο (οι οικονομολόγοι της ΓΚΑΤΤ ανεβάζουν το ποσό στα 745 δισ. δολ.) όσο για το δούναι και λαβείν μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης, Βορρά - Νότου, Ειρηνικού – Ατλαντικού, που μπορεί να λειτουργήσει μακροπρόθεσμα εξισορροπητικά για τη διεθνή αλλά και την εσωτερική πραγματικότητα κάθε μιας από τις χώρες που θα μπουν στην παγκόσμια εμπορική κοινότητα. Για το λόγο αυτό διακεκριμένος διπλωμάτης υποστήριξε στο Associated Press ότι «ελάχιστα, αν όχι κανένα, κράτη θα ρισκάρουν την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στις διαπραγματεύσεις επειδή δεν θα πάρουν όλα όσα επιδιώκουν».

Κοινός ψαλμός

Σε λίγο θα ξέρουμε. Οι προθέσεις θα γίνουν θέσεις. Αυτό που από τώρα μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα είναι ότι δεν θα είναι θέσεις που θα προβλέπουν τη διασφάλιση του πολίτη, της αλληλεγγύης και της δημοκρατίας μέσα «στην παγκοσμιοποίηση της ροής των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων, το συνεχή και αδιάλειπτο επαναπροσδιορισμό της παραγωγής κάθε τόπου, τη δίνη των γιγαντιαίων επιχειρήσεων που βρίσκονται ταυτόχρονα παντού και πουθενά»³. Αυτό που μπορούμε επίσης να πούμε, αν και με λιγότερη βεβαιότητα, είναι ότι όλοι οι διαπραγματευτές της ΓΚΑΤΤ με αμοιβαίες υποχωρήσεις της τελευταίας στιγμής θα προσπαθήσουν να διασώσουν ό,τι διασώζεται προκειμένου να προχωρήσουν όλοι μαζί. Όσο για τον Τρίτο Κόσμο, αυτός θα μείνει ουσιαστικά και πάλι «εκτός νυμφώνος» διότι άλλοι θα πάρουν τη μερίδα του λέοντος.

1. *Le Monde Diplomatique*, Μάιος '93
2. *Le Monde Diplomatique*, Μάιος '93
3. *Newsweek*, Νοέμβριος 30/93
4. *Le Monde Diplomatique*, Μάιος '93
5. *Le Monde Diplomatique*, Μάιος '93

Στη Νάπολη με 55,5%, στη Ρώμη με 53,5%, στην Τζένοβα με 59,1%, στη Βενετία με 55,4% και στην Τεργέστη με 53%, η Αριστερά κατόρθωσε να σταματήσει τη μετατόπιση των συντηρητικών ψηφοφόρων προς τους νεοφασίστες και τους ρατσιστές της Λέγκας του Βορρά και παίρνει στα χέρια της τη διαχείριση των μεγαλύτερων δήμων της χώρας.

Στη Ρώμη, οι νεοφασίστες παίρνουν 46,5%, στη Νάπολη 44,5% και στην Τεργέστη 47%, ενώ η Λέγκα, που κερδίζει σε όλους τους μικρούς και μεσαίους δήμους του Βορρά, σταματάει με 40,9% στην Τζένοβα και 44,6% στη Βενετία.

Οι δημοτικές εκλογές συντάραξαν κυριολεκτικά όχι μόνο την ιταλική πολιτική σκηνή αλλά και τη διεθνή δημοκρατική κοινή γνώμη.

Ο αρχηγός του νεοφασιστικού κόμματος **Φίνι**, που μόλις πριν από ένα χρόνο γιόρταζε στη Ρώμη μαζί με τους ναζισκίν την κατάληψη της εξουσίας από τους φασίστες το 1922, υποσχόμενος τάξη και ασφάλεια, κατόρθωσε να απορροφήσει το μεγαλύτερο τμήμα του συντηρητικού εκλογικού σώματος φθάνοντας στο 46,5%.

Η νίκη της Αριστεράς οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Το ΔΚΑ και ένα μέρος των Πρασίνων υπήρξαν από τους πρωταγωνιστές της κατάργησης της απλής αναλογι-

Παρά την ήττα της στο δεύτερο γύρο των δημοτικών εκλογών στη Νάπολη, η εγγονή του Μουσολίνι και βαφτισιά της Σοφίας Λώρεν, Αλεξάνδρα, συγκέντρωσε ποσοστά ψήφων —όπως και σε άλλες περιοχές το νεοφασιστικό κόμμα— που εμβάλλουν σε μεγάλη ανησυχία, διότι η φασιστική δεξιά απορροφά την κατάρρευση της Χριστιανοδημοκρατίας.

κής, ενώ όλη αυτή την περίοδο στηρίζουν με την αποχή τους στο Κοινοβούλιο την κυβέρνηση των πέντε διεφθαρμένων κομμάτων, που κυριολεκτικά εξαφανίστηκαν από τον πολιτικό χάρτη της χώρας.

Το ΔΚΑ και οι Πράσινοι, υποστηρίζοντας ένα εκλογικό σύστημα που βοηθάει τους συνασπισμούς των κομμάτων, ήξεραν από την αρχή ότι θα μπορέσουν να συσπειρώσουν μεγάλο μέρος συντηρητικών δυνάμεων με του μέρους τους, που δεν μπορεί να πάει με την Κομμουνιστική Επανοικοδόμηση, τη Λέγκα ή το ΜΣΙ. Δεν είναι τυχαίο ότι σε πολλές περιπτώσεις προτίμησαν να συμμαχήσουν με τους συντηρητικούς δεξιούς παρά με την Επανοικοδόμηση, όπως δεν είναι τυχαίο ότι ο Ρουτέλι στο Ρώμη, για να αντιπαρατεθεί στο νεοφασίστα Φίνι, υποστήριζε ότι ήταν υπέρ της κατάργησης της απλής αναλογικής, ενώ ο Φίνι ήταν υπέρ της διατήρησής της.

Νίκη της Αριστεράς και της... θατσερικής πολιτικής!

του Αργύρη Παναγόπουλου

Η ιταλική Αριστερά απομονώνοντας τους νεοφασίστες του MSI και τους αντιδραστικούς της Λέγκας του Βορρά παίρνει στα χέρια της τη διαχείριση όλων των μεγάλων δήμων και προετοιμάζεται για τις πολιτικές εκλογές που θα γίνουν την άνοιξη του '94. Ενώ η FIAT συνεχίζει τις μαζικές απολύσεις, η ALFA ROMEO ετοιμάζεται να κλείσει και ο Μπερλουσκόνι γίνεται μελανοχίτωνας, ο Οκέτο τάσσεται υπέρ των ιδιωτικοποιήσεων, του θατσερικού προϋπολογισμού της κυβέρνησης Τσιάμπι και ανησυχεί για τις τιμές των μετοχών στο χρηματιστήριο.

Η «ωριμότητα» του ΔΚΑ!

Ο Οκέτο απέδειξε ότι κατανόησε πλήρως τη μετεξέλιξη του ΙΚΚ σε ΔΚΑ. Τη Δευτέρα μετά τις εκλογές του πρώτου γύρου ο Οκέτο έσπευσε να καθησυχάσει το Χρηματιστήριο του Μιλάνου που είχε ανησυχήσει για την άνοδο της Αριστεράς. Την επομένη δήλωνε ότι στη Βουλή θα ψηφίσει το θατσερικό προϋπολογισμό που παρουσίασε η κυβέρνηση Τσιάμπι και στην ουσία λεηλατεί το κοινωνικό κράτος που είχαν κατακτήσει οι Ιταλοί εργαζόμενοι μετά τους λαϊκούς αγώνες της δεκαετίας του '60 και του '70, ενώ αμέσως μετά δήλωσε ότι, σε περίπτωση που το ΔΚΑ συμμετάσχει στο μέλλον σε μια κυβέρνηση συνασπισμού, θα συνεχίσει το πρό-

γραμμα ιδιωτικοποιήσεων που προετοίμασε η χριστιανοδημοκρατία του Αντρεόττι και το σοσιαλιστικό κόμμα του Κράξι, του Ντε Μικέλνι και του Αμάτο.

Για τους Πράσινους εκτός από την εκλογή του Ρουτέλι, που προέρχεται πολιτικά από το κόμμα του Πανέλλα, και το 10% που πήραν ως κόμμα στη Ρώμη, τα εκλογικά τους ποσοστά μειώθηκαν ομοιόμορφα σε όλη την Ιταλία.

Financial Times, *washington Post* και *New York Times* εκθειάζουν τις αλλαγές του ΔΚΑ και την ωριμότητα με την οποία αντιμετωπίζει τα καυτά ιταλικά προβλήματα, ενώ η οικονομική εφημερίδα του συλλόγου των ιταλών βιομηχάνων *Il Sole 24 Ore* συγχαίρει τον Οκέτο που βοήθησε την άνοδο κατά 3,34% των τιμών του χρηματιστηρίου, την άνοδο κατά 4 δρχ. της τιμής της λιρέττας έναντι του δολλαρίου και 1 δρχ. έναντι του μάρκου.

Δεν έχει άδικο ο διευθυντής του *Μανιφέστο Λουίτζι Πίντορ* που, σχολιάζοντας τα εκλογικά αποτελέσματα, υποστηρίζει:

«Θα το πούμε αμέσως, με το ίδιο ενωτικό πνεύμα και την ίδια διαύγεια που δώσαμε την εκλογική μάχη, ότι δεν μας άρεσε σε καμιά περίπτωση η επιφανειακή και μονόπλευρη αντίδραση του Οκέτο και των ηγετών του ΔΚΑ που για να ενισχύσουν την ηγετική εικόνα του κόμματός τους, άνοιξαν κατά κύριο λόγο πολεμική εναντίον ενός ανύπαρκτου αριστερού εξτρεμισμού που, στην ουσία, στρέφεται εναντίον ενός μεγάλου τμήματος του λαϊκού εκλογικού στρώματος, με μόνο στόχο να διαβεβαιώσουν τις αγορές και τα χρηματιστήρια πριν από τους ίδιους τους

φυσικούς και κοινωνικούς συνομιλητές τους για το μέγεθος της νίκης.

Επειδή τα ονόματα είναι στην ουσία πράγματα και καταστάσεις δεν πιστεύω ότι ένας συνασπισμός που θέτει την υπψηφιότητά του για να διαχειριστεί την ιταλική κρίση μπορεί να συνεχίζει να αυτονομάζεται της Αριστεράς, της δημοκρατικής Αριστεράς, της δημοκρατικής και προοδευτικής Αριστεράς, της δημοκρατικής συμμαχίας, της καλής διακυβέρνησης και της καλής διαχείρισης της εξουσίας (σ.σ. ονόματα των συνδυασμών στους οποίους συμμετείχε το ΔΚΑ). Δεν πιστεύω ότι τα μεγάλα προβλήματα της εργασίας, της αλληλεγγύης, του περιβάλλοντος, της παραγωγής και της κατανάλωσης, της παιδείας και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, των μεγάλων θεμάτων που απασχολούν την κοινωνική και τη δημόσια ζωή, του όγκου των εσόδων και της ποιότητας των κρατικών δαπανών και των συνθηκών της καθημερινής μας ζωής μπορούν να παραμένουν λέξεις ασυνάρτητες και απροσδιόριστες μεταξύ τους. Ίσως στο τέλος θα πρέπει να κάνουμε και μια ερώτηση: Ποιος θα πληρώσει τελικά την κρίση, τις δαπάνες της κοινωνικής εξυγίανσης σε μια χώρα που λεηλατήθηκε από τους διαχειριστές της εξουσίας;».

Σε αυτά τα ερωτήματα, το ΔΚΑ επιμελώς για μήνες αποφεύγει να απαντήσει, ενόψει της προεκλογικής περιόδου που ανοίγεται.

Το κοινωνικό κράτος καταρρέει

Από την άλλη μεριά ο Μπερλουσκόνι, ο Ανιέλι και ο σύλλογος των βιομηχάνων συνεχίζουν μια επιθετική πολιτική, που μέχρι στιγμής είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας, την περιθωριοποίηση μεγάλων κοινωνικών στρωμάτων και την κατάρρευση των ελάχιστων κοινωνικών παροχών που εγγυόταν το ιταλικό κράτος.

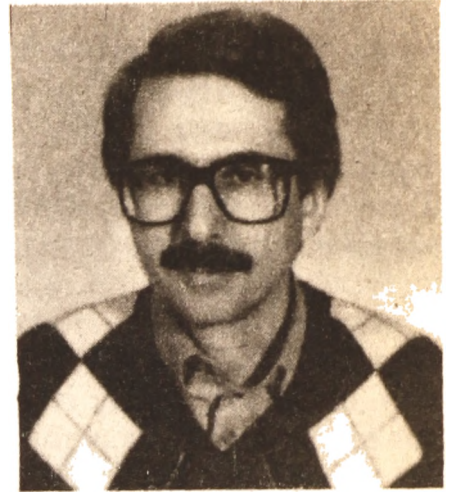
Ενώ οι καταλήψεις των πανεπιστημίων και των σχολείων άρχισαν σιγά σιγά να αποτελούν τα εμφανή δείγματα της αντίδρασης των νέων στα μεγάλα εργοστάσια της βορείου Ιταλίας, τόσο οι απλοί εργάτες όσο και το διοικητικό προσωπικό, μπροστά στο δίλημμα της ανεργίας και του ταμείου ανεργίας, απομονώνουν τα επίσημα συνδικάτα και την πολιτική των συνδιαλλαγών και αρχίζουν δικούς τους αυτόνομους αγώνες.

Η εκλογική νίκη της Αριστεράς δεν αντικατοπτρίζει σε καμιά περίπτωση την ίδια την κοινωνική δύναμη. Ο δρόμος των ευρωπαϊκών σοσιαλιστικών και σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων και κυρίως αυτών της νότιας Ευρώπης ίσως δεν είναι ο κατάλληλος για την επίλυση της πεντηκονταετούς ιταλικής πολιτικής κρίσης και της ανόδου της Αριστεράς στην εξουσία.

Αργύρης Παναγόπουλος

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

Δοκίμια II

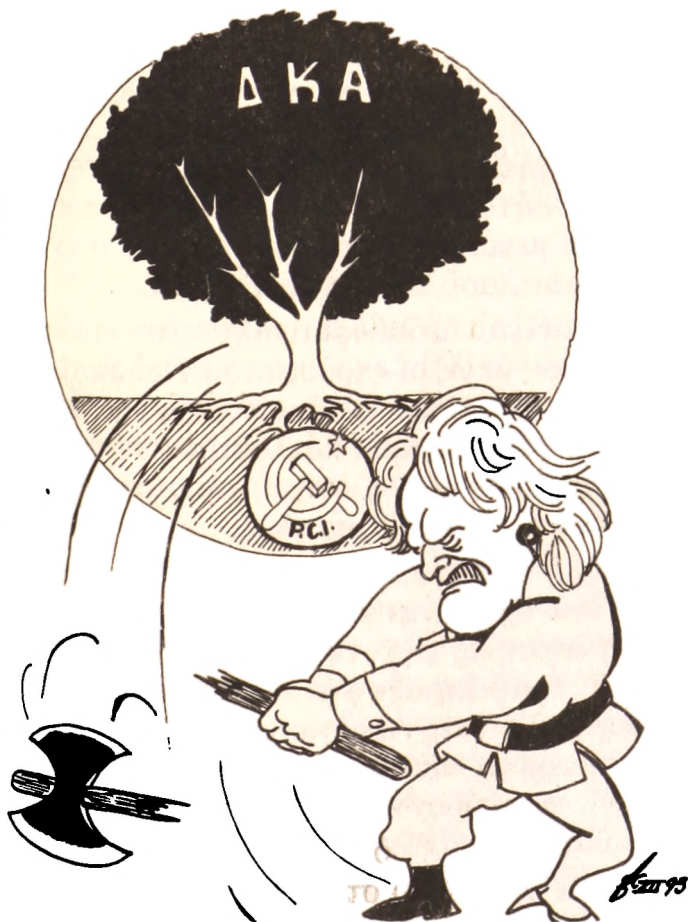
ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Στο βιβλίο αυτό έχουν συγκεντρωθεί κείμενα που αναφέρονται στη λογοτεχνία και ιδιαίτερα στην ποίηση.

Κείμενα για πρόσωπα: τον Σεφέρη, την Δημουλά, τον Έλιοτ, τον Σκυθίνο, τον Όργουελ, τον Βιζυηνό, τον Ταχτσή, αλλά και για τα είδη: το παραμύθι, το χρονογράφημα κ.ά., λιτά, άμεσα και οξυδερκή και που δικαίως κατατάσσουν τον Ν. ΔΗΜΟΥ σαν έναν από τους καλλίτερους νεοέλληνες κριτικούς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 106 80
ΤΗΛ. 3639962 - 3607744

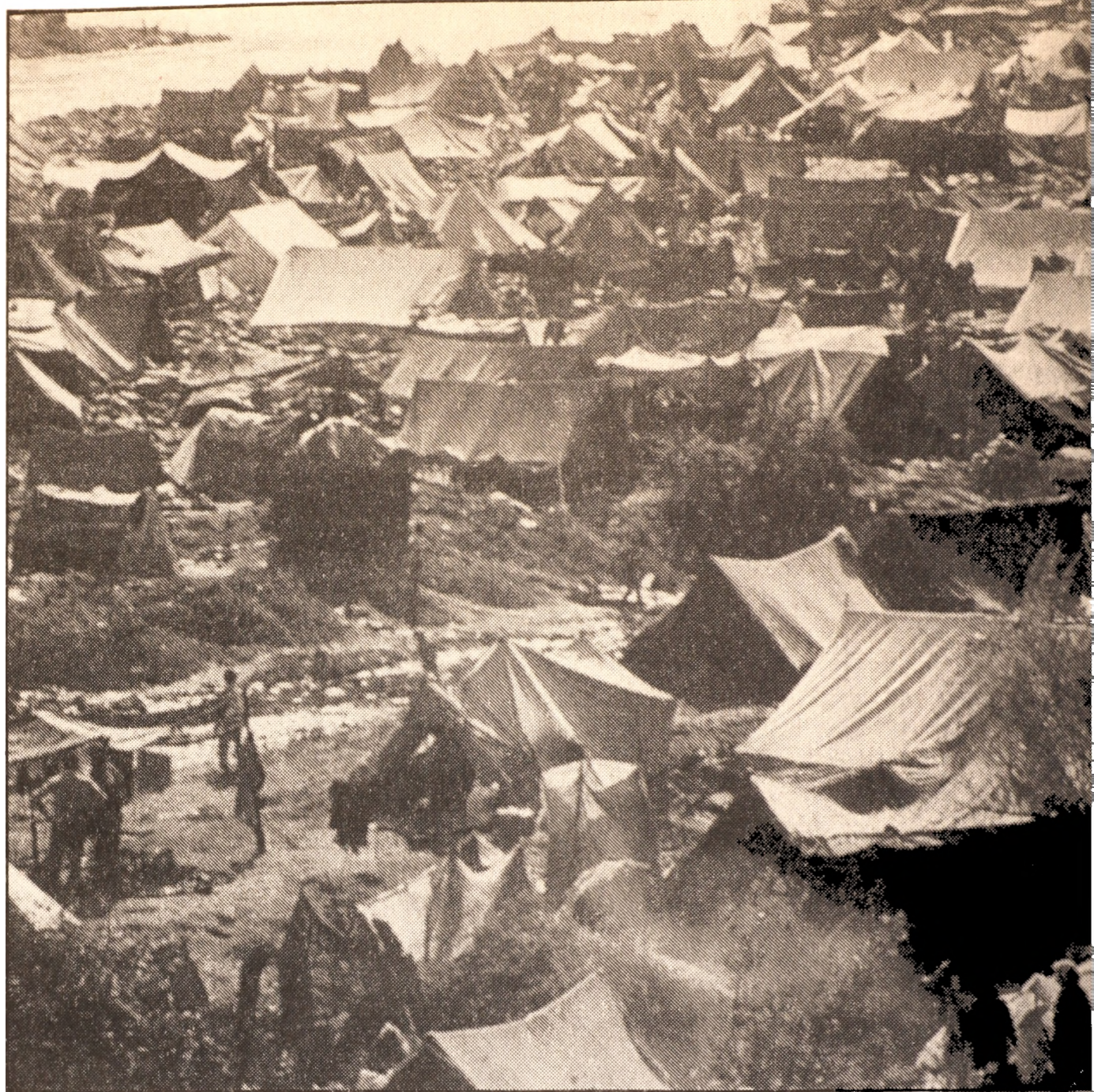

Τον περασμένο μήνα η γερμανική κυβέρνηση του κ. Κολ απαγόρευσε τη δραστηριότητα του Κουρδικού Κόμματος των Εργαζομένων (ΡΚΚ) στο έδαφός της κι άλλων 35 συναφών οργανώσεων, παίρνοντας αφορμή επιθέσεις Κούρδων εναντίον τουρκικών στόχων. Ανάλογα μέτρα έλαβε και η Γαλλία. Η απαγόρευση στη Γερμανία συνοδεύτηκε και από πολλές συλλήψεις Κούρδων του ΡΚΚ και φυσικά από εντατικοποίηση των μέτρων ασφαλείας και της επιτήρησης κατά της κουρδικής κοινότητας.

Έγινε, λοιπόν, δεκτό το αίτημα της Τουρκίας ότι το κουρδικό κίνημα και ο αγώνας για βασικά ανθρώπινα δικαιώματα είναι «τρομοκρατικός». Και η Δύση, όπως είναι γνωστό, νιώθοντας αλλεργία απέναντι στην «τρομοκρατία» συμπαράτάσσεται με το επίσημο τουρκικό κράτος και την πολιτική της Τσιλέρ, που δεν είναι άλλη από την πλήρη στρατιωτική καθυπόταξη των «ορεισίδιων Τούρκων», όπως αποκαλείται ένας λαός 12 εκατ. που έχει τη δική του κουλτούρα και τη δική του γλώσσα και δε ζητεί τίποτα περισσότερο από αυτό που ζητούν –και που παραχωρείται εύκολα και απλόχερα από τη Δύση– άλλοι λαοί ελάχιστου αριθμητικού μεγέθους.

Στόχος των μέτρων αυτών στη Δύση είναι να απομονωθεί το ΡΚΚ και να ενισχυθεί η Τσιλέρ από φόβο μήπως η συνεχιζόμενη κουρδική εξέγερση γονατίσει τελικά το τουρκικό κράτος ή δημιουργήσει μια παρατεταμένη πολιτική αστάθεια με απρόβλεπτες συνέπειες για την ασφάλεια στην περιοχή – όπως βλέπουν το θέμα οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και οι ΗΠΑ.

Και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι στο πρόσφατο τεύχος του περιοδικού TIME η Ελλάδα είναι μεταξύ των χωρών (Ιράκ, Ιράν και Αρμενία) που κατηγορούνται ότι βοη-

Στρατόπεδο Κούρδων προσφύγων στα σύνορα Τουρκίας - Ιράκ

θούν μυστικά τους «Κούρδους τρομοκράτες».

Επαναλαμβάνεται δηλαδή και πάλι η γνωστή επωδός εναντίον της Ελλάδας, κατά τρόπο τελείως χοντροκομμένο και απροσημάτιστο, με κάποιες θολές αναφορές σε «αυξανόμενα στοιχεία» για τη δήθεν αυτή ελλη-

νική ανάμειξη. Αυτή η επιδίωξη για την απομόνωση των «τρομοκρατών» στην Ευρώπη έχει κι άλλο στόχο. Αποσκοπεί στο να στερήσει τον ένοπλο αγώνα του ΡΚΚ από πολύτιμες πηγές πολιτικής και οικονομικής στήριξης εφόσον στην Ευρώπη υπολογίζεται ότι ζουν πάνω από 1,5 εκατ. Κούρδων, που τρέφουν μεγάλη συμπάθεια απέναντι στον αγώνα του λαού τους στην Τουρκία.

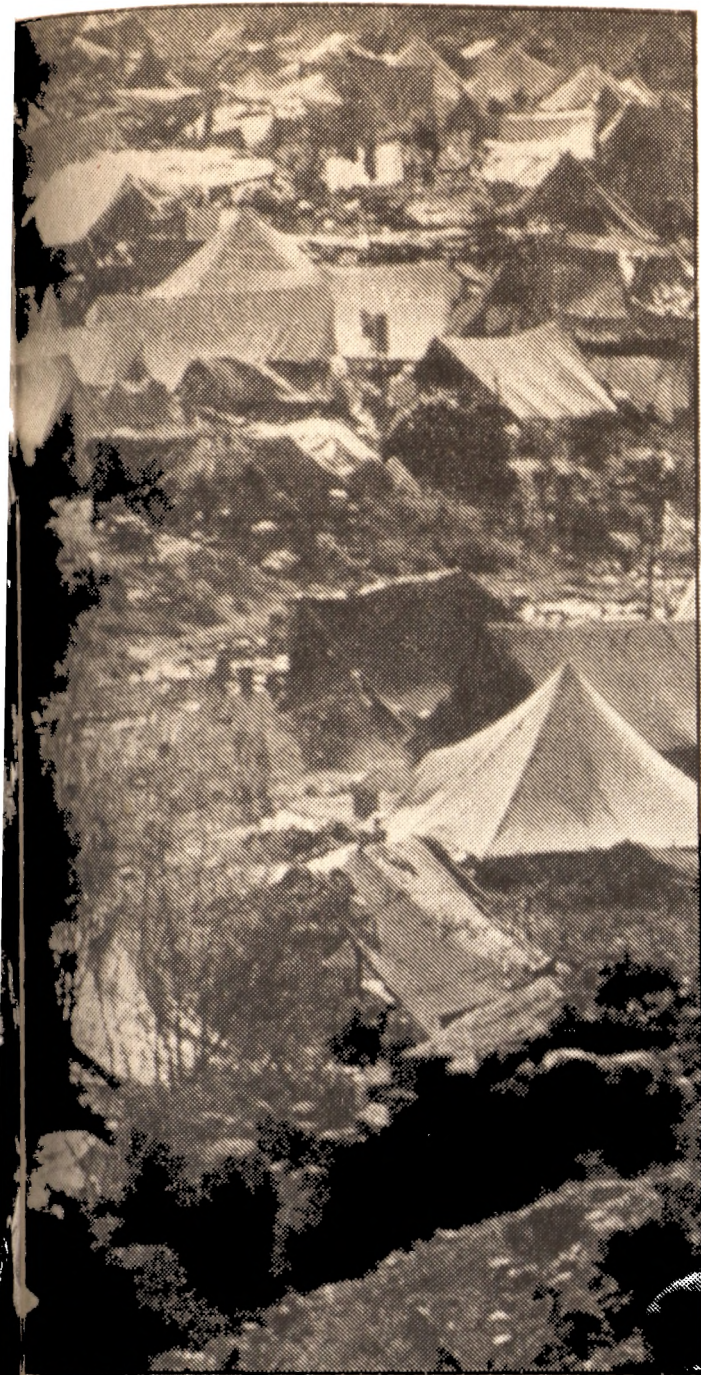
Λησμονείται βεβαίως ότι οι χθεσινοί «τρομοκράτες», όπως οι «πρόσφατοι» Παλαιστίνιοι γίνονται κάποτε αξιόπιστοι και καθόλα αξιοσέβαστοι, νόμιμοι και ισότιμοι συνομιλητές όταν έρχεται η στιγμή της ειρηνικής επίλυσης των προβλημάτων.

Αλλά η Τουρκία εξακολουθεί να γνωρίζει μόνο ένα τρόπο για να «συνδιαλέγεται» με τις μειονότητες της: την εξόντωση και τη σφαγή. Αυτό έπραξε στο παρελθόν με τους Έλληνες και τους Αρμένιους. Αυτό πράττει και σήμερα με τους Κούρδους. Δεν ιδρώνει το αυτί της εφόσον κανείς δεν την πιέζει. Να θυμηθούμε άραγε την προ μηνών και επ' ολίγον ψύχρανση των γερmano - τουρκικών σχέσεων λόγω της χρήσης γερμανικών

Κραυγές βοήθειας

του Κ. Βασιλείου

Και πάλι η Δύση κλείνει τα μάτια και τα αυτιά της μπροστά στο δράμα του κουρδικού λαού για να μη δυσανεστήσει τη σύμμαχό της Τουρκία.

όπλων εναντίον των Κούρδων της Τουρκίας; Και στη σημερινή ακριβώς αντίστροφη πολιτική που μεταπηδά στο άλλο άκρο θέτοντας στην παρανομία το PKK;

Γεγονός είναι, όπως παραδέχεται και το ίδιο το TIME, ότι το PKK χαίρει μεγάλης υποστήριξης μεταξύ των Κούρδων της Τουρκίας. Από μια μικρή ένοπλη ομάδα έχει εξελιχθεί σε μάχιμο ένοπλο κίνημα με 5.000 καλά εξοπλισμένους αντάρτες, που υποστηρίζονται από μια πολιτοφυλακή 150.000 ανδρών και στηρίζονται σε 2 εκατ. περίπου συμπαθούντες.

Ελάχιστες φωνές συμπάθειας υψώνονται μέσα στην Τουρκία για μια διαφορετική πολιτική απέναντι στο «κουρδικό πρόβλημα». Κι όσες υψώνονται αναγκάζονται να σιωπήσουν. Διανοούμενοι και δημοσιογράφοι του προοδευτικού χώρου δολοφονούνται εν ψυχρώ. Και η κ. Τσιλέρ παρουσιάζεται «σκληρή», υπακούοντας φυσικά στα κελεύσματα των στρατιωτικών που στην ουσία καταστρώνουν, επιβάλλουν και εκτελούν την πολιτική έναντι των Κούρδων.

Αλληλένδετος στόχος της ενορχηστρωμένης επίθεσης για την εμφάνιση του ένοπλου κουρδικού κινήματος στα μάτια της δυτικής κοινής γνώμης ως «τρομοκρατικού», είναι ο ίδιος ο ηγέτης του PKK Abdullah Ocalan. Ακόμη και ο έγκυρος τούρκος δημοσιογράφος Αλί Μπιράκ τον χαρακτηρίζει ως «αλαζόνα και ως άνθρωπο που αγαπά τον εαυτό του!».

Στα τελευταία 70 χρόνια 16 εξεγέρσεις των Κούρδων της Τουρκίας έχουν κατασταλεί και πνιγεί στο αίμα. Ανάλογη τύχη είχαν και οι εξεγέρσεις των Κούρδων του Ιράν και του Ιράκ. Αλλά αυτό που «ανησυχεί» ιδιαίτερα τη Δύση είναι η σημερινή φάση της ένοπλης εξέγερσης και του ένοπλου αγώνα που δεν φαίνεται καθόλου παροδικό φαινόμενο, λόγω της διάρκειας και της αντοχής που παρουσιάζει.

Σε 11.000, σύμφωνα με επίσημους υπολογισμούς, υπολογίζονται μετριπαθώς τα θύματα, στρατιωτικοί και άμαχοι, της σύγκρουσης που έχει εξαπλωθεί σε 20 επαρχίες της νοτιοανατολικής Τουρκίας, κάπου 30 θύματα την ημέρα. Η πόλη του Diyarbakir μοιάζει με το Danang στο αποκορύφωμα του πολέμου στο Βιετνάμ, με εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες, ενώ γύρω στην περιοχή ολόκληρη η πολεμική τουρκική μηχανή σφυροκοπά μέρα και νύχτα τα κουρδικά εδάφη, ισοπεδώνοντας δεκάδες χωριά κι αφήνοντας πίσω της ερείπια. Κάπου 200.000 άνδρες του τουρκικού στρατού, μάχιμες μονάδες, ειδικές μονάδες και ομάδες πολιτοφυλακής, έχουν ριχτεί στη μάχη για την «τελική λύση» του προβλήματος. Για την ασιατική Τουρκία το «πρόβλημα» απειλεί την εδαφική ακεραιότητα της χώρας με τον αναπόφευκτο διαμελισμό της αν ο κουρδικός λαός καταφέρει να αποκτήσει την ανεξαρτησία του και τότε το «κακό» θα απλωθεί και στις γειτονικές χώρες.

Οποιες και να 'ναι οι τουρκικές προθέσεις, όση υποστήριξη κι αν έχει η πολιτική της τουρκικής κυβέρνησης, γεγονός είναι ότι οι πιο έμπειροι και έγκυροι παρατηρητές επισημαίνουν ότι καθαρά στρατιωτική λύση του «προβλήματος» δεν μπορεί να υπάρξει.

Η Τουρκία που κόπτεται για την τύχη των δικών της μειονοτήτων αλλού, θα υποχρεωθεί αργά ή γρήγορα να αναγνωρίσει αυτό που τώρα αναθεματίζει. Αρκεί, βεβαίως, ο κουρδικός λαός να δείξει το σθένος και την αποφασιστικότητα που απαιτείται για να πετύχει αυτό που πραγματικά αποτελεί στοιχειώδη προϋπόθεση για την ύπαρξή του: την αναγνώρισή του ως ενός ξεχωριστού λαού που έχει δικαιώματα. Δικαιώματα τα οποία η τουρκική κυβέρνηση προσπαθεί να αγνοήσει με δάνανσο και αιμοσταγή τρόπο.

Κυκλοφορεί το βιβλίο:

**«ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ
-ΜΕΓΑΛΟΣΥΝΗ ΤΟΥ
ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ»**

του επίτιμου Αρεοπαγίτη
Αλέξανδρου Τζένου.

Το βιβλίο αυτό
διευρύνει πάρα πολύ την
αποδεικτική βάση
του προγενέστερου
βιβλίου του

**«ΓΕΝΕΣΗ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ».**

Τα δυο αυτά βιβλία
περιέχουν
προωθημένες έρευνες
σε επιλεγμένες
πολυάριθμες περιοχές,
της Ελληνικής Γλώσσας,
πλαισιωμένης και από τις
άλλες Ινδοευρωπαϊκές
Γλώσσες.

Και μαζί αναδεικνύουν
τις συντεταγμένες,
που ορίζουν τη Γλώσσα
και τη Σκέψη
των Ελλήνων
αλλά και των άλλων
Ινδοευρωπαϊκών λαών.

**ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΔΙΑΘΕΣΗ:
Τ. ΠΙΤΣΙΛΟΣ,
Σοφοκλέους 4,
τηλ. 3211237 - 3218872**

Στερνό αντίο σε παλιούς μας φίλους

DIANA PYM (1908 - 1993)

Τον Απρίλη του 1946, η Νταϊάνα φτάνει στην Αθήνα με τρεις δουλευτές του Εργατικού Κόμματος. Από αριστερά: Στάνλεϋ Τίφαν, Λέσλι Σόλυ, Νταϊάνα Πυμ, Νόρμαν Ντοντς.

Η Νταϊάνα Πυμ πέθανε στις 5 Σεπτεμβρίου στην Αγγλία, σε ηλικία 84 ετών. Οι παλαιότεροι αριστεροί θα θυμούνται με αγάπη τους αγώνες της για τη δημοκρατία στην Ελλάδα και την απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων σε κρίσιμες ιστορικές περιόδους, όταν το αριστερό κίνημα στην Ελλάδα χρειαζόταν κάθε εξωτερική υποστήριξη για να σώσει από το εκτελεστικό απόσπασμα και τις φυλακές τους κρατουμένους.

Η Νταϊάνα Πυμ γεννήθηκε το 1908 από οικογένεια στρατιωτικών. Οι δύο παππούδες της και ο πατέρας της ήταν στρατηγοί και από τους θείους της ένας ήταν επίσης στρατηγός και ένας ναύαρχος. Ο πατέρας της, ο sir John Gough, σκοτώθηκε στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και μεταθανάτια του απονεμήθηκε ο τίτλος του ιππότη.

Ενώ η οικογένειά της δεν είχε καμιά σχέση με τα Πανεπιστήμια, η Νταϊάνα επέμενε να σπουδάσει ιστορία στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, μια πράξη που ήταν πρωτοποριακή ιδιαίτερα για μια γυναίκα εκείνης της εποχής. Στο Cambridge συναντήθηκε και παντρεύτηκε με τον Τζακ Πυμ, αρχιτέκτονα και εξάδελφο του συντηρητικού βουλευτή και πρώην υπουργού Εξωτερικών Φράνσις Πυμ. Έχουν δύο κόρες, έναν γιο και επτά εγγόνια.

Έπειτα από το πτυχίο, το ζευγάρι, εγκατεστημένο πια στο Λονδίνο, επηρεάστηκε πολύ από το πρόβλημα ανεργίας της εποχής (1930) και από την άνοδο

του φασισμού. Η κρίσιμη στιγμή για την Νταϊάνα έφτασε όταν είδε την αστυνομία να χτυπάει τους διαδηλωτές της Πορείας της Πείνας στο Hyde Park. Μαζί με τον άντρα της προσχώρησε τότε στο Εργατικό Κόμμα και διορίστηκε αντιπρόσωπος του κόμματος στην Εποπτική Επιτροπή Σχολείων του Shoreditch, μιας φτωχογειτονιάς του Λονδίνου. Δύο φορές την εβδομάδα η Επιτροπή αυτή δεχόταν τους γονείς που είχαν ανάγκη δημόσιας χρηματικής βοήθειας. Την πείρα που απέκτησε σ' εκείνο το διάστημα, η Νταϊάνα, τη θεωρεί το πολιτικό της πανεπιστήμιο.

Το 1938 εκλέχτηκε δημοτική σύμβουλος του δήμου St. Pancras του Λονδίνου, όπου ανέλαβε τον τομέα πρόνοιας της μητέρας και του παιδιού και αργότερα, με την απειλή του πολέμου, τον τομέα πολιτικής αντι-αεροπορικής άμυνας. Έπειτα, όμως, από διαφωνία με το Εργατικό Κόμμα, προσχώρησε στο

Κομμουνιστικό Κόμμα Αγγλίας.

Με την έκρηξη του πολέμου το 1939, ο άντρας της κατατάχτηκε εθελοντής ως απλός στρατιώτης, ως το τέλος όμως είχε φτάσει στο βαθμό του αντισυνταγματάρχη. Η Νταϊάνα συνέχισε τη δουλειά της στην οργάνωση της πολιτικής αντι-αεροπορικής άμυνας και στη γειτονιά όπου ήταν υπεύθυνη γνωρίστηκε με πολλούς Έλληνες και Κυπρίους (ανάμεσά τους και με τον Εζεκία Παπαϊωάννου του ΑΚΕΛ).

Στο θέατρο Garrick του Λονδίνου, στις 25 Οκτωβρίου 1945 δημιουργήθηκε η Λίγκα για τη Δημοκρατία στην Ελλάδα (League for Democracy in Greece) με τη βουλευτή D.N. Pritt στη θέση του προέδρου και με τον Πυμ ως επίτιμο γραμματέα. Η ιστορία της Λίγκας συμπυκνώνεται σε ένα άρθρο που έγραψε η ίδια και η Μάριον Σαράφη με χαρακτηριστική μετριοφροσύνη το 1984 στο περιοδικό *Journal of the Hellenic Diaspora*. Το *Αντί* (τ. 245,

11-11-1983) έχει δημοσιεύσει σχετική ομιλία της για το ίδιο θέμα που έδωσε η Πυμ στο *City University* του Λονδίνου, το 1978.

Η Λίγκα έκανε αρκετά αισθητή την παρουσία της, ταράκωνώντας τη βρετανική κοινή γνώμη και τη βρετανική κυβέρνηση για την κατάσταση στην Ελλάδα και στη διάρκεια του Εμφυλίου και στη μετέπειτα περίοδο, συμπεριλαμβανομένης και της περιόδου της στρατιωτικής δικτατορίας (1967 - 74), μετά την πτώση της χούντας η Λίγκα μετονομάστηκε σε «Φίλοι της Δημοκρατίας στην Ελλάδα», τα δε πολύτιμα αρχεία της Λίγκας δωρίστηκαν στο τμήμα Νεοελληνικής Ιστορίας του King's College του Λονδίνου.

Η Πυμ έτρεφε βαθιά αγάπη για την Ελλάδα και σαν «γνήσια» Ελληνίδα πάντα συζητούσε πολιτικά με τους φίλους της. Οι επιζώντες θα τη θυμούνται πάντα.

Ο Πήτερ Τόμσον, στενός φίλος της Ελλάδας, συμπαραστάτης στις δύσκολες στιγμές, ιδιαίτερα στην περίοδο 1967-74, πολύτιμο στέλεχος του γραφείου Τύπου του Λονδίνου μετά, έφυγε νωρίς σε ηλικία 53 χρόνων. Σεμνός αλλά επίμονος στην υπόθεση που είχε αφιερωθεί, γνώστης του Κυπριακού απ' τους λίγους, ο Πήτερ διακρινόταν για την επαγγελματικότητα και το σπάνιο ήθος του. Το σημείωμα που έγραψε ο φίλος του δημοσιογράφος Τζων Τορόντ στην εφημερίδα The Independent εκφράζει όλους τους φίλους του στην Αγγλία, την Ελλάδα και την Κύπρο. Το αναδημοσιεύουμε σε συνοπτική μορφή στη μνήμη του.

«Γεννήθηκε στο Σάσεξ το 1940. Στη δεκαετία του '60 ο Τόμσον έζησε στην Κρήτη και την Κύπρο, ενώ το 1969 μετέφρασε στα αγγλικά ποιητική συλλογή του Γιώργου

PETER THOMSON

Σεφέρη. Η φασιστική δικτατορία στην Ελλάδα, το 1967, υπήρξε καθοριστική στιγμή για τον Τόμσον.

Ήταν κήρυξη πολέμου σε οτιδήποτε θεωρούσε ως αξιοπρεπές και σημαντικό για τη "δική του" Ελλάδα. Όταν επέστρεψε στην Αγγλία έγινε γραμματέας της Επιτροπής για την Αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα. Το 1974, όταν έπεσε η δικτατορία, η κυβέρνηση εθνικής ενότητας διέταξε το άμεσο ξεκαθάρισμα της ελληνικής πρεσβείας στο Λονδίνο - και κάλεσαν τον Τόμσον να χειριστεί τις σχέσεις με τον Τύπο για λίγες ημέρες. Έμεινε, όμως, εκπρόσωπος Τύπου της πρεσβείας επί 14 χρόνια - και ουδέποτε εγκατέλειψε τη "χίπινη" εμφάνισή

του. Δεν δίσταζε να εμφανίζεται σε επίσημες διπλωματικές εκδηλώσεις με μαλλιά μέχρι τους ώμους, πλούσια γένια, ένα παλιό δερμάτινο σακάκι και ειρηνιστικά σήματα καρφίτσωμένα στο μαύρο πουκάμισό του.

Οι συνάδελφοί του δημοσιογράφοι, εκτιμούσαν και τις γνώσεις του και τη φιλία του -θυμούνται τις ατελείωτες βραδιές με τσιγάρα και ρετσίνα, σε ταβέρνες της Λευκωσίας ή του Λονδίνου. Ο Τόμσον συνέχισε να διδάσκει αγγλικά σε ξένους φοιτητές και το 1978 γνωρίζει μια Ισπανίδα φοιτήτρια, την Κάρμεν, την οποία παντρεύεται το 1981. Το 1988 εστάλη στην Ελλάδα ως ανταποκριτής της "Ιντιπέντεντ" και έμεινε στη θέση αυτή ως τον Απρίλιο του 1992. Η εφημερί-

δα τον θεωρεί έναν από τους δύο ποιητές που χρησιμοποίησε ως ανταποκριτές».

Σε μια ποιητική του συλλογή «Bed - time stories» προαναγγέλλοντας την πίκρα ενός πρόωρου θανάτου - την πίκρα για όσα δεν θα προλάβαινε να κάνει έγραφε:

And now for perhaps ten minutes he will

concentrate with a fierce intensity of what has plagued him for years, A sense of some purpose unfulfilled, a goal, not yet in view, an identity only partially

realised, and he will measure, as so often before,

the extent of his achievements against the proximity

of his death.

Οι ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ προτείνουν

Ένα συγκλονιστικό πολιτικό θρίλερ που θα κάνει το αίμα να παγώσει στις φλέβες μας στη σκέψη του πώς θα ήταν σήμερα ο κόσμος μας αν ο Χίτλερ είχε κερδίσει πραγματικά τον πόλεμο.

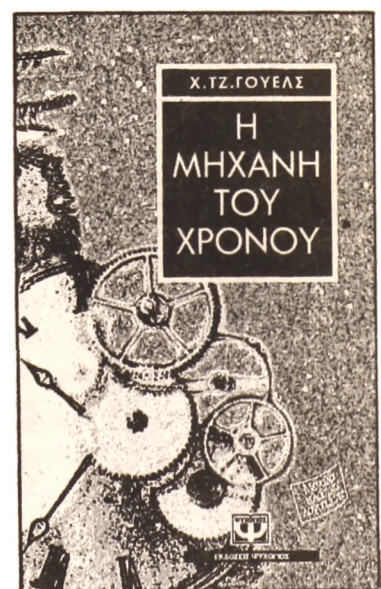

Σε κάποια βαλκανική χώρα, το κομμουνιστικό καθεστώς του Στόγιο Πετκόνοφ έχει καταρρεύσει και ο γηραιός σταλινικός ηγέτης πρόκειται να δικάσεται. Όμως, ο Πετκόνοφ είναι δύσκολος αντίπαλος, και οι συνθήκες της μετακομμουνιστικής εποχής είναι πολύ περίπλοκες.

Το παιδί, ο παπάς, ο καθοδηγητής του κόμματος, ο ναυτικός, η κυνηγημένη κοπέλα, ο Νεαρός Μοναχός που Διαβάζει, όλοι αυτοί αλλά και όλοι όσοι βρίσκονται πίσω τους, όλοι σύμβολα μιας εναγώνιας αναζήτησης αλλά και μιας απέραντης ανάγκης για φυγή, όλοι αναζητούν τους λόγους που θα τους οδηγήσουν στην ελευθερία.

Όταν η μηχανή σταμάτησε ο Χρονολαξιδιώτης βρέθηκε ξαφνικά στο έτος 802.700. Σε κάποια άλλη, ουτοπική εποχή, τα όντα φαίνονταν να ζουν σε τέλεια αρμονία. Ο Χρονολαξιδιώτης σκέφθηκε πως θα μπορούσε να αποκαλύψει τα μυστικά τους. Όμως, ξαφνικά ανακάλυψε πως η μηχανή του είχε εξαφανιστεί.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1 - 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ: 3602535 - 3618654
Telefax: 01 - 3640683

Για αναγνώστες με απαιτήσεις

■ ΠΕΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΚΡΥΟ

Χρειάζεται το θερμόμετρο να κατεβεί πολύ κάτω από το μηδέν και να πλησιάσουν τα Χριστούγεννα για να θυμηθούν οι αστικές κοινωνίες της αφθονίας και του υπερκαταναλωτισμού ότι μέσα στους ίδιους τους κόλπους τους υπάρχουν τμήματα, άνθρωποι με σάρκα και οστά, που είναι άστεγοι και πεθαίνουν από το κρύο και την πείνα έξω στους δρόμους. Στη Γερμανία, τη Δανία, την Αγγλία, στις μεγαλουπόλεις των φανταχτερών χριστουγεννιάτικων διακοσμήσεων συνυπάρχουν οι εικόνες του Ντίκενς, των ξεχασμένων και των περιθωριακών. Στη Γαλλία 400.000 άστεγοι. Μέσα στα σκουπίδια του σύγχρονου πολιτισμού ανασύρονται τα πτώματα της «γης των κολασμένων». Ποια «Λευκή Βίβλος» θα τους σώσει στη σύγχρονη κοινωνία που έχει χάσει το έρμα και την αλληλεγγύη της; Πώς θα κερδηθεί αυτός ο πόλεμος κατά του εσωτερικού εχθρού; Ποιος θα εμπνεύσει ξανά τις χαμένες αξίες, που κάποτε, παρά τις ανισότητες και την κοινωνική αδικία, έδειχναν τουλάχιστον κάποια κοινωνική ευαισθησία;

■ ΣΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΟΥ ΓΚΡΕΜΟΥ

Δύο εβδομάδες πριν από τις εκλογές στη Σερβία, η οικονομία της χώρας καταρρέει και τα περιθώρια χρόνου για να γίνει κάτι, ώστε το μηνιαίο εισόδημα των συνταξιούχων να μην αντιστοιχεί σε δύο μπουκάλια γάλα έχουν στενέψει απελπιστικά. Ο πληθωρισμός τρέχει με ρυθμό 10.000%. Το τοπικό νόμισμα δεν έχει καμιά απολύτως ανταλλακτική αξία. Η διάλυση της οικονομίας πλήρης. Ακόμη χειρότερες μέρες περνούν το λαό της Σερβίας, ενώ δίπλα τους ο χειμώνας και ο πόλεμος δημιουργούν αρκετή δουλειά για τους νεκροθάφτες.

■ ΕΥΘΡΑΥΣΤΗ ΕΙΡΗΝΗ

Από την αποφασιστικότητα Ισραηλινών και Παλαιστινίων να τηρήσουν τα συμφωνημένα και να προχωρήσουν με μικρά αλλά σταθερά βήματα στο δρόμο της συμφιλίωσης θα εξαρτηθεί η ειρήνη στη Μέση Ανατολή. Οι ταραχές που έχουν ξεσπάσει, η επάνοδος της Ιντιφάντα, η συμπεριφορά των εξτρεμιστικών στοιχείων, δείχνουν ότι κι από τις δυο πλευρές κάποιοι δεν θέλουν την ειρήνη κι ότι είναι αποφασισμένοι να ανατρέψουν την ειρηνευτική διαδικασία μ' όλα τα μέσα. Η εφαρμογή της συμφωνίας για την αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων από τα κατεχόμενα έχει οριστεί για τις 13 Δεκεμβρίου. Δεν πρέπει να καθυστερήσει. Γιατί οι εχθροί ελλοχεύουν για να εκμεταλλευθούν το παραμικρό.

■ ΣΧΕΔΟΝ ΧΡΟΝΟΣ!

Παρ' όλα όσα γράφονται για την εικόνα, τη δημοτικότητα και την πολιτική του Κλίντον -ένα σχεδόν χρόνο που

κυβερνά- αυτός κατάφερε να περάσει από το κογκρέσο το 88,6% των νομοσχεδίων του.

Ποσοστό επιτυχίας σπανιότατο για αμερικανό πρόεδρο. Κι αυτό σημαίνει πως μπορεί να κυβερνήσει και να θέσει σε κίνηση μερικές από τις μεταρρυθμίσεις που έχει υποσχεθεί στον αμερικανικό λαό.

■ NEVER SAY NEVER

Το «ποτέ» συχνά εκστομίζεται από τους πολιτικούς αλλά ουδέποτε, φυσικά, τηρείται. Και ορθώς. Γιατί η ρευστότητα, η αλλαγή των συνθηκών είναι σύμφωνη με την ίδια την πολιτική κι αλλίμονο αν τα πράγματα παρέμειναν άκαμπτα και ακίνδυνα.

Η προσαρμογή είναι η συνταγή της επιβίωσης. Έτσι, ακόμη και ο διάλογος μεταξύ βρετανικής κυβέρνησης και Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού (IRA), με τους «τρομοκράτες» είναι δυνατός. Η πολιτική δεν πρέπει να έχει ενδοιασμούς, ιδιαίτερα όταν πρόκειται να λυθεί ένα πρόβλημα, φέροντας τη συμφιλίωση και την ειρηνική συμβίωση.

■ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟ- ΛΙΣΜΟΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η νέα γενιά διπλωματών στο σύγχρονο δυτικό κόσμο προσανατολίζεται στην οικονομία και την τεχνολογία. Νέα προγράμματα καταρτίζονται στις ειδικές σχολές, που χωρίς να παραγνωρίζουν τα «παραδοσιακά» ενδιαφέροντα της διπλωματίας ρίχνουν το βάρος στα νέα προβλήματα. Μελετώνται σήμερα περισσότερο οι πολιτισμικές και εθνοτικές ρίζες των συγκρούσεων. Στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, τα μαθήματα διεθνών σχέσεων εγκαταλείπουν το διπολικό σχήμα και δίνουν έμφαση στο συνδυασμό οικονομικής και πολιτικής επιστήμης για το σχεδιασμό πολιτικών προτάσεων. Μεγαλύτερη σημασία δίνεται επίσης στις τοπικές και στις περιφερειακές συγκρούσεις. Το ενδιαφέρον όμως για τις διεθνείς σχέσεις αυξάνεται συνεχώς, όπως φαίνεται από τις αυξήσεις υποψηφίων για σπουδές σε επίπεδο Master στις 15 καλύτερες σχολές της Αμερικής.

Star System: Σε ρομαντικές πόζες φωτογραφήθηκε από τη διάσημη φωτογράφο Ανι Λέμπονιτς η Χίλαρι Κλίντον, και οι φωτογραφίες της δημοσιεύονται στα τεύχη του Δεκεμβρίου του περιοδικού Vogue. Δεν άρεσαν και πολύ στον αμερικανό πρόεδρο, κι ας δείχνουν ότι η γενιά του '60 μπορεί να είναι ακόμη «ρομαντική». Το θέμα βέβαια δεν είναι αυτό. Είναι η πολιτική ως θέαμα και ως εικόνα. Στο σημερινό κόσμο των εικόνων και τη δύναμή τους, υποτάσσονται τα πάντα.

■ Αν δεν το έχετε αντιληφθεί—εδώ και πέντε μέρες—κακό του κεφαλιού σας... Το «ξυστό» μπήκε στη ζωή μας από το Σάββατο 5 του Δεκέμβρη και καλά να πάθουμε. Από μια άποψη, αυτό το «στιγμαίο λαχείο», δεν αφήνει στα αθλητικά πράγματα τούτης της χώρας. Ωστόσο, βρείτε μου φίλαθλο σε πρακτορείο ΠΡΟ-ΠΟ, που να μην... ξύνει, αφού έχει ήδη παίξει ΠΡΟ-ΠΟ και πριν «τα ακουμπήσει» στο ΛΟΤΤΟ... Αφήνει αδιάφορο τη στήλη το πώς και γιατί δόθηκε αυτό το νέο παίγνιο σ' αυτόν που δόθηκε. Όμως: είναι δέδαιο πως ο εκδότης του «ξυστού» θα αυξήσει το κύρος του στη λίστα των δισεκατομμυριούχων, εν αντιθέσει με τους πελάτες, που αιχμάλωτοι σε μια νέα παγίδα, σύντομα θα δάζουν το χέρι στην τσέπη να ζεσταθούν και θα πιάνουν φόδρα... Αξίζει να φτύσει κάθε σωστός πολίτης τη νέα μορφή τζόγου. Πάντως, το «ξυστό» διοχετεύτηκε στην αγορά και μπορεί κανείς να το παίζει από το πρωί ως τη βαθιά νύχτα. Το πόθεν έσχες δεν τον πιάνει, όσα κι αν ποντάρει...

■ Δύο προπονητές, στις μέρες που πέρασαν, δρέθηκαν αντιμέτωποι με τη σκληρή πραγματικότητα. Απομακρύνθηκαν από τη δουλειά τους και... όπως δείχνουν τα πράγματα θα γιορτάσουν τα Χριστούγεννα ξεχασμένοι. Είναι οι **Βασίλης Δανιήλ**, τεχνικός της ποδοσφαιρικής ομάδας «Ξάνθη» και ο **Ζέλικο Παβλίσεβιτς**, κόουτς της ομάδας μπάσκετ του Παναθηναϊκού. Και στους δύο, μάλλον ζητήθηκαν παραιτήσεις, οι οποίες και δόθηκαν με συνοπτική διαδικασία έπειτα από ήττες. Η Ξάνθη έχασε γηπεδούχος από τη «μικρή» Νάουσα. Ο Παναθηναϊκός, ηττήθηκε στη Γλυφάδα από την... Έφες Πίλσεν Τουρκίας. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει το μέλλον αυτών των ομάδων, που διαθέτουν διοικήσεις με πολλά χρήματα, πάντως...

■ Αντικαταστάτης του Παβλίσεβιτς εμφανίστηκε ένας παλιός καλός τεχνικός που έχει επιτυχίες με την Εθνική, ο **Κώστας Πολίτης**, σοβαρός και δημοκρατικού χαρακτήρα. Αυτός ο προπονητής στις πρώτες εμφανίσεις του Παναθηναϊκού πρέπει να ένωσε «θαυματοποιός», αφού—εδώ το θαύμα...—η ομάδα παρουσιάστηκε αναγεννημένη. Νίκησε την ισχυρή ισπανική Μπανταλόνα με τόση άνεση που πρέπει να φόδισε τον Πολίτη. Ο τελευταίος, μέσα στη μέθη της πρόσληψης στη μεγάλη ομάδα της Αθήνας έπεσε στην περίπτωση. Δήλωσε: «Θα βοηθούσα τον Παναθηναϊκό και χωρίς χρήματα». Προφανώς, για να συγκινήσει τους υποστηρικτές. Κρίμα. Διότι είναι κοινό μυ-

στικό πως θα κερδίσει περισσότερα από 120.000.000 για διάστημα 18 μηνών. Είναι σκληρό να σε κοροϊδεύουν υποψήφιοι πολυεκατομμυριούχοι...

■ Η υπουργός του Πολιτισμού κυρία **Μελίνα Μερκούρη** ζει και αναπνέει για τη μέρα που θα συνοδεύσει—ως επικεφαλής—την εθνική ομάδα ποδοσφαίρου στις Ηνωμένες Πολιτείες για την τελική φάση του Μουντιάλ '94. Προφανώς, αυτή η λαμπρή εξόρμηση της ανακουφίζει την πικρία από το 0,29% που προορίζει ο νέος προϋπολογισμός για τον Πολιτισμό. Η ουσία είναι πως το ποδόσφαιρο φαίνεται ότι «παίρνεται τώρα στα σοβαρά» από τους πολιτικούς. Με εξαίρεση τον εκπρόσωπο της Νέας Δημοκρατίας, την Παρασκευή 3 τρέχοντος, πραγματοποιήθηκε στο «Ιντερκοντινένταλ» η πρώτη συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου Ποδοσφαίρου, του φορέα που μόλις δημιουργήθηκε για το... Μουντιάλ. Συνεδροί: **Λιάνης, Μικρούτσικος, Πάγκαλος, Λιδανός, Γ. Παπανδρέου** και εκπρόσωποι των κομμάτων. Ο τελευταίος μπήκε στην αίθουσα συνεδρίασης κλείνοντας πίσω του τις πόρτες. Που σημαίνει ότι έμειναν «απ' έξω» μόνον εκείνοι που γνώριζαν ποδόσφαιρο...

■ Το μπάσκετ σε ευρωπαϊκό πλαίσιο είχε ένα από τα σημαντικότερα δεκαπενθήμερα της σύγχρονης ιστορίας του, σε διασυλλογικό επίπεδο. **Πανιώνιος, Ολυμπιακός, Περιστέρι** νίκησαν πανίσχυρες ομάδες εκτός έδρας και έδειξαν πως το άθλημα στην Ελλάδα διανύει τις υψηλότερες τιμές του. Δυστυχώς, στο εγχώριο πρωτάθλημα οι συγκινήσεις αφορούν πε-

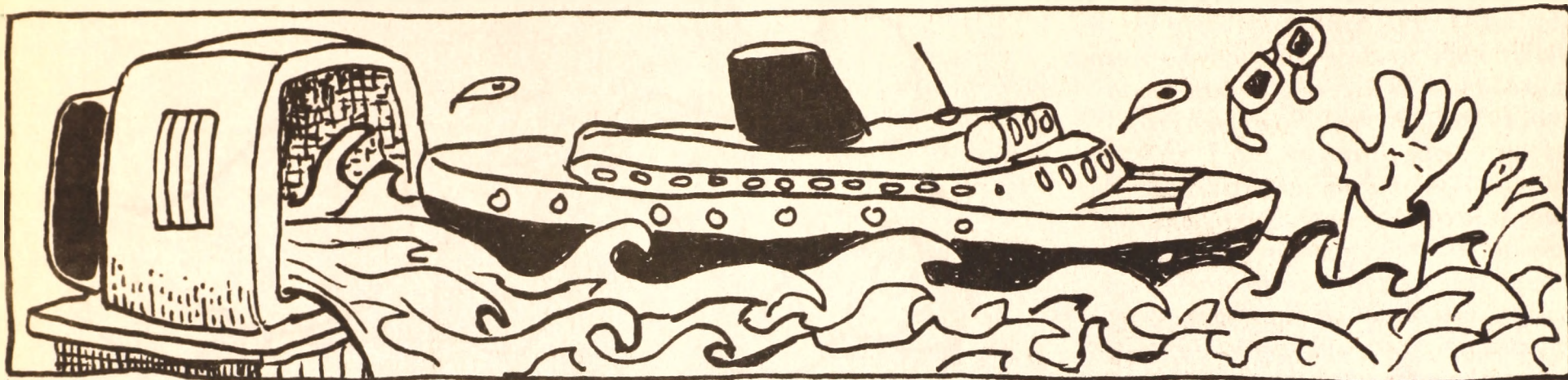
ρισσότερο σε βρωμιές από τις εξέδρες που έχουν στόχο αθλητές. Στη Θεσσαλονίκη ο αρχηγός της εθνικής (και πλεί μείκερ του Πανιώνιου) **Παναγιώτης Γιαννάκης** έζησε θλιβερό απόγευμα το Σάββατο 27 Νοεμβρίου, πέφτοντας θύμα των οπαδών του Άρη. Η συμπεριφορά σε βάρος του **Γιαννάκη** ήταν προμελετημένη, αλλά δεν δρέθηκε εισαγγελέας, αθλητικός δικαστής να επέμβη. Για παραιτήσεις διοικήσεων, δέδαια, δεν μπορεί κανείς να εκφράσει φιλοδοξία. Εκεί η αγριότητα έχει ριζώσει βαθιά—ας μην ζητάμε ευαισθησίες... Το ντέρμπι ΠΑΟΚ - Ολυμπιακού ήταν λιγότερο «άγριο» και ο **Παναγιώτης Φασούλας** έμεινε με το φόβο. Προφανώς λειτούργησε το πατριωτικό στην εξέδρα του «Αλεξάνδρειου Μέλαθρου».

■ Ολοκληρώνονται στις 15 του μήνα οι μεταγραφές και όλα δείχνουν πως η μεγάλη «κίνηση» δεν θα γίνει. Ο Παναθηναϊκός απέκτησε δύο καλούς αμυντικούς **Κολιτσιδάκη - Γεωργιάδη**, μολονότι είναι φανερό η αδυναμία του στο κέντρο. Ο Ολυμπιακός συνεχίζει τις αναζητήσεις του σε δύο από τις πέντε ηπείρους του πλανήτη, ψάχνοντας προπονητή και ξένο παίκτη. Εντυπωσίασε το ενδιαφέρον των Ιαπώνων για τον 30χρονο—πια—καλό σέντερ φορ **Όλεγκ Προτάσφ**. Τον Ουκρανό συμφώνησαν να αγοράσουν από τον Πειραιά οι Ιάπωνες αντί του ποσού των 110 εκατομμυρίων δραχμών. Άραγε, θα υπάρξει ποτέ ενδιαφέρον από ξένους για Έλληνα ποδοσφαιριστή; Διαθέτουμε και καλύτερους και νεότερους του κυρίου Προτάσφ.

Γιώργος Αρκουλής

Το πλοίο της αγάπης

Ο -Superstar- Μαστοράκης είναι μάστορας στην ανακύκλωση σκουπιδιών. Και τα σκουπίδια, είτε παρουσιαστούν στις δύο είτε στις τρεις διαστάσεις, σκουπίδια παραμένουν

Οχι δεν αναφέρομαι στο ομώνυμο σήριαλ της πλειστοκαίνου περιόδου που κατέπλευσε στις οθόνες μας μέσω του STAR CHANNEL. Όσοι έχουν περάσει από τις τάξεις του ελληνικού στρατού σίγουρα γνωρίζουν τι είναι το «πλοίο της αγάπης»: είναι, κατά στρατιωτικό ευφημισμό, η σκουπιδιάρα του στρατοπέδου· είναι επίσης και η ονομασία της πιο βρώμικης, της πιο εμετικής αγγαρείας που μπορεί να εκτελέσει ένας οπλίτης, αν δεν είναι τσάτσος.

Παρακολουθώντας επισταμένως την πρεμιέρα του καινοφανούς αστέρος, ένιωσα ότι ξαναζούσα τα ζοφερά χρόνια της θητείας· για μια ακόμη φορά, ο επιλοχίας (στεγνός και δηλητηριώδης, σαν τον Μαστοράκη) με είχε αγγαρεία στο πλοίο της αγάπης. Τι να κάνω κι εγώ λοιπόν, θυθίστηκα μέχρι το λαιμό στην πολύχρωμη, πλαδαρή σκουπιδόμαζα του «ψυχαγωγικού» καναλιού, προσπαθώντας να ξεорκίσω την αηδία με τη νοσταλγία· στάθηκε αδύνατον.

Το 1993 δεν είναι 1973 ή 1974, κι οι άνθρωποι δεν μαζεύονται πλέον στο καθιστικό του τυχερού γείτονά τους που έχει τηλεόραση, για να δουν το Πέιτον Πλέις. Η μυσταγωγία μπροστά από τη συσκευή, με τους ξηρούς καρπούς, το θερμούτ και τα γαριδάκια έχει χαθεί ανεπιστρεπτί και, σήμερα, η Λάσση δεν είναι παρά ένα ακόμη μπιφτεκοθρεμμένο κόλει· η οικογένεια της Μπονάντσα σήμερα φαίνεται ό,τι ακριβώς είναι, δηλαδή δέκα λεβεντοκόπανοι που παίζουν τους καουμπόιδες, κι όσο για τον Στηβ Μαγκάρετ, τον ήρωα του ΧΑΒΑΗ 5-0, είναι καιρός πλέον να

τον φουντάρουν στα αφρισμένα κύματα του Ειρηνικού με τσιμέντο στα πόδια παρέα με τον Τσάρλυ και τους αγγελικούς του πισινούς. Φτάνει πια, *WE'VE HAD ENOUGH*, για να το πούμε σε μια γλώσσα κατανοητή από τον άρχοντα των αμερικανικών απορριμμάτων. Οι οικολόγοι θα είχαν να διδάχουν πολλά, πάντως, απ' αυτόν το λιπόσαρκο τηλεορασάνθρωπο με τη βραχνή φωνή και το αμερικανικό τζόκει· όντως, ο Μαστοράκης είναι μάστορας στην ανακύκλωση σκουπιδιών. Και τα σκουπίδια, είτε παρουσιαστούν στις δύο είτε στις τρεις διαστάσεις, σκουπίδια παραμένουν.

Βέβαια, ο υιοθετημένος από το σκούρο πράσινο, σχεδόν μαύρο συγκρότημα Κουρή, ξέρει να κάνει τηλεόραση. Άλλωστε, ο ίδιος ο Κουρής είχε δηλώσει πως όταν έβοσκε γελάδια στην Κεφαλονιά, ο Μαστοράκης έκανε τηλεόραση. Ίσως ο κόσμος (μας) να ήταν καλύτερος αν ο Κουρής είχε μείνει στα γελάδια του και ο Μαστοράκης στην υπερατλαντική του Μέκκα, ένας ακόμη τυχάρπαστος παρατρεχάμενος των ισχυρών του σόου μπίζνες.

Δυστυχώς, όμως, τα βοοειδή δεν κέρδισαν τον Κουρή, κι εμείς κερδίσαμε την ουρανομήκη εγωπάθεια του Μαστοράκη. Αυτόν, και τις ανεξάντλητες ικανότητές του να πολτοποιεί την έννοια της ψυχαγωγίας (της αγωγής της ψυχής) για να τη σερβίρει υδαρή και εύπεπτη, ένα νερόπλυμα για τηλεθεατές με I.Q. θερμοκρασίας δωματίου, στο οποίο κολυμπούν και δυο - τρεις νόστιμες μπουκίτσες. Ας πούμε τα *CARTOONS* ή ο μεταμοντέρνος είρων Τζούμας με την έξοχη μετεωρολογική

του παρλάτα (ευτυχώς που υπήρξε ο πίνακας με τα στοιχεία από πίσω του) ή ο Κωστόπουλος με το σεξ του που, πράγματι, πουλάει.

Όσο για τον Τσαουσόπουλο, που βάζει αξιοπρεπείς (;) ανθρώπους να χαϊδεύουν μαγιονέζες ή για τον Τουρνά, ο οποίος αν δεν με απατά η μνήμη μου κάποτε τραγουδούσε με την ψυχή του, τι να πει κανείς; Μάλλον τίποτε δεν υπάρχει για να ειπωθεί, ειδικά όταν εκρήγνυται στην οθόνη ο κόρφος της Μπαλατσινού. Ο Μαστοράκης θά'πρεπε να μας εφοδιάζει (όταν προβαίνουν οι καλλίπυγες και λυσίκομες θεραπαινίδες του) όχι με φτηνά τρισδιάστατα γυαλιά, παρά με ολόκληρες ηλεκτρονικές στολές εφοδιασμένες με υπερευαίσθητους αισθητήρες αφής, γεύσης και όσφρησης, για να δυσματωθούμε άπαξ διά παντός με τη συσκευή μας και το κανάλι του...

Τέτοια τεχνολογία όμως είναι ακόμη, ευτυχώς ή δυστυχώς, απρόσιτη από τον Μαστοράκη και τον μαικήνα του, ο οποίος θά'πρεπε να δοσκήσει πάρα πολλά γελάδια ακόμα για να την προμηθευτεί. Έτσι, λοιπόν, έμεινα με τη γεύση και την οσμή της πολυκαιρισμένης σκουπιδίλας μετά την αγγαρεία, χωρίς να εντυπωσιαστώ ούτε από το ρομπότ - βραχίονα που διευθετούσε τις διντεοκασέτες (τα γιαπωνέζικα μοντέλα σου μιλάνε κιόλας), ούτε από τις άνευρες και αφυδατωμένες ειδήσεις. Με δυο λόγια, δεν «ψαρώσαμε» κ. Μαστοράκη και προτιμήσαμε, μετά την απόπλου του πλοίου της αγάπης, να κάνουμε ένα καλό ντους και να πάμε σινεμά.

Παύλος Μεθενίτης

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ:

συνέχεια από τη σελ. 19

να σπάσει το φαύλο κύκλο των ατέρμονων συζητήσεων – μάλιστα, συζητήσεων εντός των τειχών.

Αυτό προϋποθέτει, όμως, ουσιαστικά δημοκρατική λειτουργία του κόμματος, σεβασμό στην άποψη της μειοψηφίας, σεβασμό στην ύπαρξη και τη λειτουργία των τάσεων, αλλά κυρίως σεβασμό σε αυτό που τα συλλογικά όργανα με πλειοψηφία αποφασίζουν, γιατί αυτή η συλλογική απόφαση που παίρνεται από τα συλλογικά όργανα πρέπει να είναι το αποφασιστικό πλαίσιο και η πολιτική γραμμή δράσης του κόμματος.

Η όποια ηγεσία προκύψει εάν δεν εξασφαλίσει στοιχεία ενότητας και τη συλλογική λειτουργία του κόμματος, φοβάμαι ότι θα αποτύχει, γιατί προσωποποιημένες τάσεις και αντιθέσεις που τραβήχτηκαν στα άκρα στο παρελθόν θόλωσαν την εικόνα του Συνασπισμού προς τα έξω και τραυμάτισαν την αντοχή του κόσμου της Αριστεράς. Αυτά είναι στοιχεία που εγώ δεν θέλω να τα υποτιμώ.

Εκκρεμεί ένας απολογισμός για αυτό που πάρα πολλοί έπραξαν ή και γι' αυτό που κάποιοι άλλοι παρέλειψαν. Ένας απολογισμός όχι με την έννοια «να φάμε τις σάρκες μας», αλλά για να μπορέσουμε επιτέλους να συνεννοηθούμε.

Στο βαθμό που δεν θα υπάρξει αυτή η συνεννόηση, για άλλη μια φορά θέλω να καταγράψω την ανησυχία μου.

Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ:

συνέχεια από τη σελ. 21

εκ των προτέρων. Όχι μόνο οικονομικά και διοικητικά, αλλά φιλοσοφικά. Με τον τρόπο που ζούμε, που καταναλώνουμε.

Να πω άλλη μια προκλητική φράση. Θέλουμε λιτότητα. Οικολογική, ενεργειακή λιτότητα, –και, δέβαια, αναλογικά κατανοημένη στο κοινωνικό σώμα. Δηλαδή, τι; Η Αριστερά να υποστηρίζει αυτούς που μπορούν να καταναλίσκουν ενέργεια μπόλικη και οι άλλοι που δεν έχουν, οι φτωχοί, οι κάτοικοι του Τρίτου Κόσμου, αυτοί να παραμείνουν εκεί που βρίσκονται; Όχι λιτότητα αναλογική, λοιπόν. Χρειάζεται αλλαγή των σχέσεων και αλλαγή του συσχετισμού των δυνάμεων. Η οικολογική διάσταση ξαναβάζει όλα τα βασικά προβλήματα της Αριστεράς με καινούργιο τρόπο.

• Τι θέση έχετε για τα ζητήματα στα οποία υπάρχουν βαθιές διαφωνίες στο εσωτερικό του ΣΥΝ, όπως π.χ. στα εθνικά θέματα;

□ Υπάρχουν πρακτικά προβλήματα που μας χώριζαν. Τώρα, όμως, που πολλοί ανακαλύπτουν ξαφνικά την γοητεία του ενιαίου συγκεντρωτικού και ομοιογενούς κόμματος ξεχνάνε ότι ακριδώς σε αυτά τα ζητήματα που χωριστήκαμε –πολλές φορές και με ακρότητες–, σε αυτά πήραμε αποφάσεις με τον καλύτερο τρόπο και έχουμε επίσημη γραμμή. Με συζήτηση, με ανοίγματα, με πρόσκληση εμπειρογνομώνων. Να θυμίσω ότι για τα εθνικά κάναμε, Κεντρική Επιτροπή στη Θεσσαλονίκη, στην οποία κουβαλήθηκε ολόκληρο το Πανεπιστήμιο, μέχρι εκπρόσωποι της μειονότητας από τη Θράκη, απλά μέλη του κόμματος, δημοσιογράφοι, απλοί πολίτες που πήραν το λόγο και μίλησαν. Καταλήξαμε σε κάποιες γραμμές.

Ειδικά για το Μακεδονικό αργήσαμε, κατά τη γνώμη μου, ταλαντευτήκαμε πολύ, καταλήξαμε όμως σε απόφαση και υπήρξε μια μεγάλη πλειοψηφία όπως και μειοψηφία. Το ίδιο έγινε και σε άλλα ζητήματα όπως το Μάαστριχτ, αν θα εγκρίνουμε ή όχι τη συνθήκη. Κάναμε δύο συνεδριάσεις και καταλήξαμε πάλι με πλειοψηφία –από εκείνη την πλειοψηφία, μερικοί λένε σήμερα ότι αλλάξαμε γνώμη, κάναμε λάθος τότε. Δικαίωμά τους απόλυτο, αλλά δεν μπορούν να πουν ότι δεν ίσχυε η απόφαση. Πήραμε μια απόφαση επώδυνη. Το ίδιο κάναμε για την εκτροπή του Αχελώου. Αυτά είναι θετικά στοιχεία για το Συνασπισμό.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΔΩΝΗ»
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3, ΑΘΗΝΑ 106 79, ΤΗΛ. 01/36.37.973
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΑΘΗΝΑ: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3, 106 79 ΓΙΑΝΝΙΝΑ: ΜΙΧ. ΑΓΓΕΛΟΥ 27, 455 32
ΤΗΛ. 36.41.787, FAX 36.30.312 ΤΗΛ. 35.026, FAX 38.011

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΟΥΝ ΜΕΧΡΙ 31/1/1994

Α) ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

- 1) Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ: ΗΘΙΚΗ, τόμοι 2
- 2) ΓΚΕΟΡΓΚ ΧΕΓΚΕΛ: Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ, μετάφρ. Δημ. Τζωρτζόπουλου
- 3) ΓΚΕΟΡΓΚ ΧΕΓΚΕΛ: ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ, μετάφρ. Γιάννη Τζαβάρα
- 4) ΓΙΑΝΝΗ ΤΖΑΒΑΡΑ: ΕΡΩΤΑΣ - ΠΟΛΕΜΟΣ
- 5) ΟΤΤΟ ΦΡ. ΜΠΟΛΝΟΟΥ: ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΣΚΗΣΗΣ, μετάφρ. Ιωάν. Θεοδωρόπουλος

Β) ΙΣΤΟΡΙΑ & ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

- 1) ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΕΛΟΥΔΗ: ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, ΘΕΩΡΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Γ) ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- 1) ΤΑΣΟΥ ΓΚΑΓΚΑ: ΠΑΡΑΘΥΡΑ ΔΙΧΩΣ ΟΥΡΑΝΟ, νουβέλα
- 2) ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΙΑΤΗ: ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΛΙ ΜΑΣ, διηγήματα
- 3) ΝΙΚΟΥ ΣΙΔΕΡΩΜΕΝΟΥ: ΤΟ ΚΑΪΚΙ ΠΟΥ 'ΚΛΑΨΕ, διηγήματα

Δ) ΠΟΙΗΣΗ

- 1) ΤΑΚΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ: ΤΡΙΤΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
- 2) ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΡΑΤΖΑ: ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ
- 3) ΣΠΥΡΟΥ ΤΟΥΠΟΓΙΑΝΝΗ: ΠΛΑΝΟΔΙΟ ΦΩΣ
- 4) ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΥΡΙΔΗ: ΘΕΡΙΝΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΟ
- 5) ΑΛΕΞΗ ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ: Ο ΞΕΝΟΣ ΚΗΠΟΣ
- 6) ΕΛΕΝΗΣ ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ: ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΞΗΜΕΡΩΣΕΙ

Ε) ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

- 1) ΜΠΕΡΝΑΡ ΣΩ: Η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΊΦΕΝΙΣΜΟΥ, μετάφρ. Γιώργου Χριστογιάννη

ΣΤ) ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

- 1) ΟΥΙΛΙΑΜ ΣΑΙΞΠΗΡ: ΤΡΙΚΥΜΙΑ, μετάφρ. Τάσου Ρούσσου
- 2) ΚΑΡΛΟ ΓΚΟΛΤΟΝΙ: Η ΒΕΝΤΑΛΙΑ, μετάφρ. Αλίκης Αλεξανδράκη
- 3) ΙΒΑΝ ΤΟΥΡΓΚΕΝΙΕΦ: ΕΝΑΣ ΜΗΝΑΣ ΣΤΗΝ ΕΞΟΧΗ, μετάφρ. Αλέξη Σολομού
- 4) ΜΟΛΙΕΡΟΥ: ΕΡΩΤΙΚΑ ΠΕΙΣΜΑΤΑ, μετάφρ. Νικολάου Ποριώτη

Ζ) ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

- 1) ΜΑΝΩΛΗ ΚΟΡΡΕ: ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΜΟΣ Γ', Ο ΜΙΔΑΣ ΕΧΕΙ ΑΥΤΙΑ ΓΑΪΔΑΡΟΥ & ΠΑΤΑΡΙ
- 2) ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΒΑΒΛΙΔΑ: Ο ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Ο ΑΣΤΡΟΝΑΥΤΗΣ ΚΑΙ Η ΚΟΜΗΣΣΑ
- 3) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΑΚΗ: ΟΙ ΚΕΡΚΕΜΕΖΟΙ - ΡΕΒΕΚΑ ΚΑΙ ΜΑΡΚΟΣ - ΚΑΛΑΜΠΑΚΟΣ

Η) ΙΣΤΟΡΙΑ

- 1) ΚΙΜΩΝΟΣ ΚΟΕΜΤΖΟΠΟΥΛΟΥ: ΟΙ ΛΑΖΑΙΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ

Θ) ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

- 1) ΗΒΗΣ ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ: ΠΡΟΣΩΠΟ ΕΙΝΑΙ Η ΑΝΩΝΥΜΗ ΚΥΠΡΙΑ
- 2) ΘΑΝΑΣΗ ΠΑΝΤΟΥΛΑ: ΜΙΑ ΖΩΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ
- 3) ΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΑ: ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ
- 4) ΚΩΝ/ΝΟΥ ΔΟΥΚΑ: ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

Ι) ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

- 1) ΚΩΣΤΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ: ΕΣΠΕΡΑΝΤΟ, Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ

ΙΑ) ΙΣΤΟΡΙΚΗ & ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

- 1) ΚΑΝΕΛΛΑΣ ΛΑΓΑΚΟΥ: Η ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ
- 2) ΙΑΣΩΝΑ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ: ΠΥΡΟΒΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΗΔΕΣ
- 3) ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΝΤΟΥΛΑ: ΣΙΩΠΟΤΟΣ

ΙΒ) ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

- 1) ΖΑΦΕΙΡΗ ΒΑΟΥ & ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ: Ο ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΣ ΣΤΙΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ (ΛΕΥΚΩΜΑ)

Γνωρίστε τον Ελληνικό Πολιτισμό
με τις Εκδόσεις Ποιότητας

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

που τιμούν τα ελληνικά γράμματα
και συμβάλλουν στην ανάπτυξη
των κλασικών σπουδών και της παιδείας
στην πατρίδα μας

Κάθε βιβλίο μας είναι το πολυτιμότερο
και φθηνότερο δώρο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ. Ιπποκράτους 8, Αθήνα, τηλ. 36.27.318

ΜΙΑ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Απάντηση σε βιβλιοκριτική που δημοσιεύθηκε στο *Βήμα* αποτελεί η επιστολή που ακολουθεί

Είναι κοινός τόπος, νομίζω, ότι αυτό που προωθεί την έρευνα και τη σκέψη γενικότερα είναι ο καλόπιστος και τεκμηριωμένος διάλογος. Έχοντας αυτή την αρχή κατά νου, θα επιχειρήσω να συζητήσω τα επιχειρήματα που αναπτύσσει ο κ. Χαράλαμπος Καράογλου, βιβλιοκρίνοντας το βιβλίο μου *Βιβλιογραφία Ανδρέα Κάλβου (1818 - 1988)*, Αθήνα: Ε.Λ.Ι.Α 1993, στην εφημερίδα *Το Βήμα*, 7 Νοεμβρίου 1993, σσ. Β6-Β7 (38, 59).

1. Ο κ. Καράογλου αναφέρει ότι διεξήλθα και κατέγραψα ένα πολυάριθμο υλικό «σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα», προφανώς ορμώμενος από όσα αναφέρει ο καθηγητής Μ.Γ. Μερακλής στο σύντομο πρόλογό του: η πραγματικότητα είναι ότι η συλλογή, κατάταξη και καταγραφή του υλικού κράτησε κοντά δέκα χρόνια (Ιούλιος 1984 - Ιανουάριος 1993), διάστημα όχι πάρα πολύ μεγάλο, όχι όμως και σχετικά μικρό.

2. Η σύγκριση της βιβλιογραφίας Κάλβου με τις βιβλιογραφικές εργασίες του κ. Ν. Γουλανδρή (για τον Δ. Χατζή) και της κ. Αικ. Μακρυνικόλα (για τον Γ. Ρίτσο), έτσι πρόχειρα και συνοπτικά όπως δίνεται, παραπλανά και προβληματίζει, αφού μονολεκτικά αφορίζει ή εκθειάζει βιβλία με διαφορετικό χαρακτήρα, μέθοδο και προσανατολισμό.

3. Ο κ. Καράογλου θεωρεί ότι η πλασματική διόγκωση της βιβλιογραφίας Κάλβου, οδήγησε στο να χρησιμοποιηθούν πολύ μικρά τυπογραφικά στοιχεία για να γίνει επιφανής η έκδοσή της: η αλήθεια είναι ότι κάλλιστα θα μπορούσε το ίδιο ακριβώς σε όγκο βιβλίο να είχε βγει με πλήρως ευανάγνωστους τυπογραφι-

κούς χαρακτήρες: υπήρξε, όμως, μια σχετική σμίκρυνση των τυπογραφικών στοιχείων απ' ενός μεν για να μη βγει το βιβλίο σε σχήμα Α4, οπότε θα ήταν πολύ πιο δύσκολο για τον αναγνώστη απ' ό,τι το να τυπωθεί με μικρότερα τυπογραφικά στοιχεία, απ' ετέρου δε γιατί το ποσόν που είχε διατεθεί ως επιχορήγηση για την εκτύπωση του βιβλίου δεν επέτρεπε ούτε κατά διάνοια την εκ νέου στοιχειοθέτησή του με στοιχεία φωτοσύνθεσης ή την εκτύπωσή του σε μεγαλύτερο τυπογραφικό σχήμα. Μακάρι η δυσχεροσύνη της έκδοσης να περιορίζεται στους μικρούς τυπογραφικούς χαρακτήρες και να είναι αυτή η μόνη αιτία «δοκιμασίας» των αναγνωστών, όπως αφήνει να διαφανεί ο κ. Καράογλου.

4. Είναι αλήθεια ότι δοκιμάζω μια θεματική κατάταξη που δεν συμβαδίζει πλήρως με «κάποιον από τους δοκιμασμένους και απλούστερους τρόπους κατάταξης του υλικού, τους οποίους έχουν υιοθετήσει άλλοι παλαιότεροι και εμπειρότεροι βιβλιογράφοι» (αναρωτιέμαι: γιατί δεν υποδεικνύονται αυτοί οι τρόποι καθώς και όσοι τους δοκίμασαν;). Η συγκεκριμένη, όμως, διάρθρωση βγαίνει από την εξονυχιστική μελέτη του υλικού και αποσκοπεί στο να διευκολύνει το μελετητή. Το ότι λήμματα επαναλαμβάνονται κάτω από διαφορετικές θεματικές κατηγορίες δεν μπορώ να καταλάβω σε τι δεν βοηθά το χρήστη.

Μπορεί να αυξάνεται ο αριθμός των σελίδων, όμως προφυλάσσεται ο αναγνώστης από περιττά ξεφυλλίσματα και εξασφαλίζεται περισσότερο η σαφήνεια και το εύρηστο της βιβλιογραφίας.

Η συνεχής αρίθμηση των λημμάτων έχει γίνει για να βοηθείται ο χρήστης στις θεματικές διασυνδέσεις και για ευκολία στην παραπομπή και όχι για να αυξηθεί, απλώς και μόνο, ο συνολικός

αριθμός των λημμάτων. Από τη στιγμή μάλιστα που ένας από τους κύριους στόχους της βιβλιογραφίας είναι να δειχθεί με ενάργεια η πορεία των καλδικών σπουδών κατά θεματική ενότητα, σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο, αδυνατώ να κατανοήσω σε τι ενοχλεί η αναγραφή όλων των αναδημοσιεύσεων μιας βιβλιογραφικής πηγής σε ξεχωριστά λήμματα κάτω από διαφορετικές θεματικές κατηγορίες. Η όποια διόγκωση της βιβλιογραφίας εν τέλει θα αποτελούσε μειονέκτημα από τη στιγμή που δεν θα διευκολυνόταν ο αναγνώστης στην έρευνά του: κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να υποδηλώνει ο κ. Καράογλου με τα λεγόμενά του. Το ερώτημα είναι: εάν υποθέσουμε ότι έστω η βιβλιογραφία περιοριζόταν σε 1.500 αντί των 3.734 λημμάτων, θα ήταν πιο χρήσιμη στον μελετητή; Εδώ να σημειώσω, για την αποκατάσταση της αλήθειας, ότι ο συνολικός αριθμός των λημμάτων της βιβλιογραφίας (μαζί με τις ενδιάμεσες προσθήκες που δεν εμφανίζονται πουθενά αθροιστικά) είναι 4.138 λήμματα: αυτά που επαναλαμβάνονται αυτούσια, κάτω από διαφορετικές ενότητες, είναι 959: εάν, λοιπόν, αφαιρέσουμε το δεύτερο αριθμό από τον πρώτο, μας μένουν 3.179 καθαρά λήμματα, ήτοι 1.679 παραπάνω από αυτά που υπολογίζει ο κ. Καράογλου. Όσο για το αν η θεματική κατάταξη του υλικού θα ικανοποιούνταν με πίνακες στο τέλος της βιβλιογραφίας κατά τρόπο πιο οικονομικό, όπως στη βιβλιογραφία Πρεβελάκη του Κάσδαγλη (όπου η φύση του υλικού είναι εντελώς διαφορετική), θα είχα να παρατηρήσω ότι θα έπρεπε να βασιστώ σε μίαν τελείως διαφορετική φιλοσοφία σύνταξης από αυτή που, καλώς ή κακώς, ακολούθησα. Έχω την αίσθηση ότι έτσι ο αναγνώστης θα χανόταν σε ανιχνεύσιμες πινάκων και σε συνεχή ξεφυλλίσματα, τουλάχιστον σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι τώρα.

5. Όσον αφορά στις «απλές σχεδόν αναφορές του ονόματος του Κάλβου ή απλή χρήση 2 -3 στίχων του σε δημοσιεύματα απολύτως άσχετα με τον Ζακύνθιο ποιητή», νομίζω ότι εξηγούμαι πλήρως στην εισαγωγή μου όταν παραπέμπω στην πιο κάτω φράση του Ιωάννη Συκουτρή:

«Το πολύ δεν βλάπτει, η παράλειψις όμως ενός στοιχείου, το οποίον ο βιβλιογράφος σήμερα κρίνει περιττόν και ασήμαντον, ημπορεί αύριον να έχη σημαντικής συνεπείας» (σ. ιν, σημ. 7). Νομίζω δε ότι η φράση του Δ. Καραμβάλη: «Η κριτική θέλει, παραφράζοντας το γνωστό στίχο του Κάλβου, "αρετήν και τόλμην" [...]» (λήμμα 1542) ή εκείνη του Τ. Λιγνάδη (με αφορμή τον *Βυσσινόκηπο* του Τσέχωφ): «Ο χρόνος, ο κατά Κάλβον φθονερός γέρον και των έργων εχθρός, ματαιώνει προθέσεις, μεταβάλλει αποτελέσματα [...]» (λήμμα* 1546b) δεν στερούνται αξίας για το μελετητή του Κάλβου: αντίθετα, δείχνουν πώς λειτουργεί και επιδιώνει η ποίησή του σε κείμενα τα οποία δεν αναφέρονται αποκλειστικά σε αυτόν.

6. Απορώ πώς βρίσκει ο κ. Καράογλου αναντιστοιχία ανάμεσα σε τίτλους μερικών θεματικών ενότητων και στο περιεχόμενό τους, χρησιμοποιώντας μάλιστα ένα καθ' όλα ατυχές παράδειγμα. Αν διάβαζε προσεκτικότερα τον τίτλο της υπ' αριθμόν VIII κατηγορίας, θα έβλεπε ότι αυτός περιλαμβάνει όχι μόνο τον Κάλβο στις ανθολογίες, **μα και ανθολογήσεις ποιημάτων του Κάλβου**. Ύστερα από αυτά, έχει μεγάλη σημασία να μας υποδείξει πειστικά ο κ. Καράογλου «άλλες μεμονωμένες περιπτώσεις λανθασμένης ή αμφιλεγόμενης, έστω, ένταξης λημμάτων σε κάποια ενότητα», αντί να διαστρεβλώνει, ηθελημένα ή αθέλητα, την αλήθεια.

7. Σχετικά με το υπόμνημα που συνοδεύει τα λήμματα και πάλι επιχειρείται συνειδητά να δοθεί μια διαστρεβλωμένη αντίληψη των πραγμάτων, αν ληφθεί υπ' όψιν το παράδειγμα που χρησιμοποιεί ο κ. Καράογλου για να στηρίξει την άποψή του. Το λήμμα 1251 αναφέρει δύο αξιοπρόσεκτες αναφορές στον Κάλβο του κ. Στεργιόπουλου σε σχέση με τον Παπατσώνη (που για λόγους συντομίας δεν αναγράφονται εδώ), οι οποίες σε **καμιά περίπτωση** δεν αποτελούν «Μονολεκτική σύνδεση και σύγκριση του Παπατσώνη με τον Κάλβο». (Πώς θα μπορούσαν, άλλωστε, έντεκα αράδες να αποτελούν μονολεκτική σύνδεση και σύγκριση;) Η πρώτη αναφορά αφοράται από την ιδιοτυπία

της ποίησης του Παπατσώνη και η δεύτερη από την αίσθηση της φύσης στο έργο του. Χώρια που μια τυποποιημένη περιγραφή, όπως αυτή του κ. Καράογλου, θα στερούσε από το μελετητή τη δυνατότητα να δει ότι ο κ. Στεργιόπουλος, στις δύο αυτές φράσεις του, αναφέρεται συσχετισικά προς τον Παπατσώνη -εκτός από τον Κάλβο- και στους Καβάφη - Σικελιανό. Δεν καταλαβαίνω δε την αρχή του κ. Καράογλου ότι «μια βιβλιογραφία δεν είναι δυνατόν να υποκαταστήσει τα ίδια τα πράγματα». Σκόπιμα παραπλανά όταν γράφει πως «σε αντίθεση με μια σύντομη περίληψη ενός κειμένου, η παράθεση αποσπασμάτων είναι η εύκολη λύση», αφού: i) αναφέρεται ρητά στην εισαγωγή ότι αναγράφονται αυτούσιες οι σύντομες αναφορές που είναι άξιες λόγου (όπως και στην πιο πάνω περίπτωση), ενώ ii) για τα αυτοτελή εκτενή δημοσιεύματα δίνονται τα κατά την κρίση του βιβλιογράφου κύρια σημεία τους σε περίληψη μαζί με μερικά χαρακτηριστικά αποσπάσματα. Το τελευταίο παραδέχεται, έστω και αρνητικά, ο κ. Καράογλου λίγες μόλις αράδες πιο πάνω όταν γράφει: «Συχνά, το υπόμνημα διογκώνεται με περιττούς γενικόλογους χαρακτηρισμούς για την αξία του λήμματος, ή με περιττές πληροφορίες, ή και με την παράθεση αποσπασμάτων». Θα έπρεπε, λοιπόν, να είναι προσεκτικότερος ο κ. Καράογλου, ώστε να μην υποπίπτει σε τέτοιου είδους αντιφάσεις. Και είναι τουλάχιστον πολύ εύκολο το συμπέρασμα ότι τάχατες με ευκολία απέρριψα (!) «τα φρονιμότερα παραδείγματα της Κριτικής Βιβλιογραφίας του "Κρητικού Θεάτρου" του Μ.Ι. Μανούσακα και του Στέφ. Κακλαμάνη», από τη στιγμή που και πάλι είναι προφανής η διαφορά που χωρίζει τις δύο βιβλιογραφικές εργασίες ως προς τη φύση και τον προορισμό τους. Και πάλι, συνειδητά, μου αποδίδονται προθέσεις που δεν είχα.

8. Όσο για τα έντυπα που έχουν ερευνηθεί, νομίζω ότι ήμουν σαφής στην εισαγωγή (σ. ii - iii). Η μεν αναφορά των βιβλιοθηκών και των αρχείων στις δελτιοθήκες και βιβλιοστάσια των οποίων πραγματοποίησα έρευνα από αυτοψία δεν είναι καθόλου «άσκοπη», αφού

προειδοποιείται ο χρήστης για τους χώρους στους οποίους έχω ερευνηθεί για σχετικά με τον Κάλβο στοιχεία. Στα ευρετήρια περιοδικών εκδόσεων αναγράφονται αριθμοί λημμάτων με περιοδικά και εφημερίδες που περιέχονται στη βιβλιογραφία και όχι μόνο ο τίτλος. Για δε τα υπόλοιπα έντυπα σημειώνω: «Προσωπικά, δεν αποδελτίωσα εξαντλητικά και συστηματικά περιοδικά ή εφημερίδες. Αυτό θα απαιτούσε δαπάνη χρόνου πολλοί λαπλάσιου των οκτώ ετών που ήδη δαπανήθηκαν προκειμένου να προχωρήσω στην ολοκλήρωση και σύνταξη αυτής της βιβλιογραφίας. Πεποίθησή μου είναι ότι προκειμένου να γίνει με επαρκή πληρότητα μια τέτοια εργασία, θα χρειαζόταν ίσως -πέρα από την απρόσκοπτη από κάθε βιοποριστική μέριμνα εργασία, που, φυσικά, δεν υπήρχε- η απόφαση μιας ομάδας, τουλάχιστον, βιβλιογράφων να συνεργαστούν, μοιραζόμενοι τόμους περιοδικών και εφημερίδων προς αποδελτίωση, ή η καλή διάθεση άλλων λογίων να μου επισημαίνουν ό,τι σχετικό με τον Κάλβο υποπίπτει στην αντίληψή τους και να μου το αποδελτιώνουν. Αλλά, καταπώς επισημαίνει ο Ιωάννης Συκουτρής, «και δι' αυτό χρειάζεται κάποια πρωτοβουλία κεντρική και πνεύμα αφιλαύτου συνεργασίας, και τούτο δεν είναι εύκολο να ευρεθί εις έναν τόπον, όπου ο καθένας βλέπει με βλοσυρότητα κάθε άλλον, που θα θελήσει ν' ασχοληθί με τον ίδιον κλάδον επιστημονικής ερεύνης».

9. Τα ευρετήρια της βιβλιογραφίας είναι όσο γινόταν πιο αναλυτικά και αυτό για διευκόλυνση της έρευνας και όχι για «πληθωριστική διάθεση». Ίσα ίσα που ενοποιούνται συγγενείς έννοιες, ενώ θα μπορούσαν να δοθούν ως ξεχωριστά λήμματα. Στο ευρετήριο δε των καλδικών θεμάτων (το οποίο ίσως να μην υπήρχε εάν εξέλειπαν τα σχόλια σε κάθε λήμμα) περιλαμβάνονται λήμματα: α) σχετικά με τον Κάλβο και β) σχετικά με τις Ωδές. Επομένως, δεν μπορώ να κατανοήσω σε τι βλάπτει τον καλόπιστο χρήστη της βιβλιογραφίας η αναγραφή του ονόματος Κάλβος (στην ονομαστική ή γενική κατά περίπτωση χάριν σαφηνείας) ή της λέξης Ωδών πριν

από κάθε σχετική αναγραφή. Εάν έβαζα το όνομα του ποιητή μόνο στην πρώτη αναγραφή (Κάλβου αγάπη) και στη συνέχεια εννοείτο το όνομά του στην ίδια πτώση, πώς θα διετύπωνα αμέσως πιο κάτω λήμματα όπως Κάλβος, «αετός της Ζακύνθου»;

10. Νομίζω, όμως, ότι η τελευταία παράγραφος της κριτικής του κ. Καράογλου είναι εκείνη που προδίδει φθόνο και κακία προς το πρόσωπό μου, αφού πραξικοπηματικά μου αποδίδει, πέρα από την ακλόνητη βεβαιότητα για τις επιλογές και τις απόψεις μου της Εισαγωγής (θέση που δεν την τεκμηριώνει ούτε με μία φράση), μια διάθεση σχεδόν υπεροπτική απέναντι σε βιβλιογραφικές μεθόδους παλαιότερων (ούτε γι' αυτό κάνει τον κόπο να επιχειρηματολογήσει). Για όνομα του Θεού, αυτό ξεπερνάει τα εσκαμμένα! Εάν ήταν έτσι, δεν θα χρησιμοποιούσα ως αρχικό μεθοδολογικό μοντέλο τις αρχές του Ιωάννη Συκουτρή όπως διατυπώνονται στο μελέτημά του «Η βιβλιογραφία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» (στο οποίο έμμεσα παραπέμπει σε σημείο του κειμένου του και ο κ. Καράογλου): ούτε θα δαπανούσα έξι ώρες συζητώντας για τη βιβλιογραφία Κάλβου μαζί του στο γραφείο μου στο Πανεπιστήμιο του Birmingham, ευχαριστώντας τον γι' αυτό μάλιστα στην «υπεροπτική» κατά τα άλλα- εισαγωγή μου (σ. iii). Σκόπιμα δε στο τέλος απομονώνει μια φράση από μια πρότασή μου λέγοντας ότι χαρακτηρίζω τη βιβλιογραφία αυτή «μοναδική στο είδος της». Η πρόταση ολόκληρη έχει ως εξής: «Η βιβλιογραφία αυτή, μοναδική ως τα σήμερα στο είδος της -όπως θέλω να πιστεύω- για τα ελληνικά δεδομένα, αποτελεί ένα είδος Παραρτήματος στη διδακτορική μου διατριβή» (σ. i). Δεν πέφτει τάχα ο κ. Καράογλου και πάλι σε αντίφαση όταν αναγράφει ότι «είναι η πρώτη εργασία του είδους, που καλύπτει τόσο εκτεταμένη χρονική περίοδο»; Και πάλι ο καλόπιστος αναγνώστης καλείται να βγάλει τα συμπεράσματά του. Όσο για το αν έχω κατανοήσει «τη χρησιμότητα και την ευχρηστία της χρονολογικής ή μιας άλλης θεματικής ταξινόμησης του υλικού», αυτό θα φανεί από την ανταπόκριση των ειδικών μελετητών καθώς και την

πορεία και την όποια χρησιμότητα του βιβλίου μέσα στο χρόνο.

Απορίας άξιον, ωστόσο, παραμένει το γεγονός ότι ενώ ο κ. Καράογλου παραδέχεται την αξία της βιβλιογραφίας αυτής (ιδίως στις δύο πρώτες παραγράφους της κριτικής του) και αναγνωρίζει ότι αδυναμίες σαν και αυτές που περιγράφει «δεν λείπουν από κανένα βιβλίο», αυτός επικεντρώνει την προσοχή του σχεδόν αποκλειστικά σε ό,τι θεωρεί ως μειονεκτήματα της έκδοσης.

Γιώργος Ανδρειωμένος

ΣΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΔΩΡΕΙΣΤΕ ΒΙΒΛΙΑ

Δωρείστε
τις εκδόσεις
ΝΕΦΕΛΗ

ΡΑΦΑΕΛ ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ

Οι νύχτες μου είναι πιο
όμορφες απ' τις μέρες σας
(μυθιστόρημα)

Φυλάξου απ' τη γλύκα των
πραγμάτων
(μυθιστόρημα)

Γράμμα συνώμης
(μυθιστόρημα)

Περάστε και κλείστε την
πόρτα
(μυθιστόρημα)

ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ

Χιουρρέμ
(μυθιστόρημα)

...θα σας θυμούνται
για πάντα

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80
ΤΗΛ.: 3607744 - 3639962

ΦΑΡΣΕΣ

• Στο προηγούμενο τεύχος, ο ποιητής Γιάννης Πατίλης, με επιστολή του, στηλίτευε κάποιες λογοτεχνικές φάρσες. Οι δύο από τους τρεις στηλιτευθέντες (οι ποιητές Ηλίας Λάγιος - Γιώργος Κακουλίδης) απαντούν σ' εκείνη την επιστολή:

Πολυαγαπημένο μας Αντί, με έκπληξη και ενθουσιασμό διαβάσαμε στο προηγούμενο τεύχος σου επιστολή του Ποιητή Γιάννη Πατίλη, η οποία σχολίαζε, αποτιμούσε, στηλίτευε και εντέλει κατακεραύνωνε τις ταπεινές φαρσικές μας δραστηριότητες. Η έκπληξη οφείλεται στο ότι καταδέχτηκε να ασχοληθεί με εμάς, τους εκπροσώπους της (όπως μας καταδικάζει) «προσωρινής» λογοτεχνίας ο -εξ αντιδιαστολής- εκπρόσωπος της «Αιώνιας». Ο ενθουσιασμός οφείλεται στο ότι, μετά τη Ρώμη που σεμνύνεται για τον Κάτωνα τον Τιμητή απέκτησε επιτέλους και ο τόπος μας κριτή, παιδαγωγό και ηθικοδιδάσκαλο· ναι, τον Γιάννη τον Ατίμητο, τον Φαρσεροφάγο ο οποίος ζώστηκε τ' άζματα και ξεκίνησε τον αγώνα τον καλό για να οδηγήσει τον πνευματικό μας βίο έξω από τα «ερμητοπία του Dolce».

Αρχικώς μιλήσαμε για έκπληξη και ενθουσιασμό. Τώρα να προσθέσουμε: σεβασμό, συγκίνηση και ευγνωμοσύνη. Κι αφού όλα δγήκαν φόρα παρτίδα ας μιλήσουμε διεξοδικά.

Καλή αρχή με τον σεβασμό. Θαυμάσαμε την ρητορική δεινότητα (δημοσθενείου τάξεως) και τον άπογο χειρισμό της Ελληνικής (σολωμικής τάξεως) από τον Ποιητή. Αυγάει κιερώνειο ύψος σε όλη την επιστολή του, ιδιαίτερα δε στην πρόταση «Γιατί ο κ. Κακουλίδης... Dolce». Ω εμείς, ανεπαρκέστατοι και αθλιότατοι, που χρειαστήκαμε σχεδόν πρωινό, σπουδάζοντας την ανθηρή του φράση, ώσπου να ανακαλύψουμε ποια και που, ρήματα, υποκείμενα, κατηγορούμενα και αντικείμε-

να. Δείγμα τολμηρό και άξιο ενός νέου τύπου γραφής, λεπταίσθητης πατιλικής υφής το οποίο θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «έμφρονα λετρισμό» ή ίσως «αλαμπουρνέζικο συλλογισμό». Αν ο Maitre διαφωνεί με τους ορισμούς μας ας ονοματοδοτήσει τη σχολή του, όπως Αυτός κρίνει.

Σειρά έχει η συγκίνηση. Συγκίνηση δικαιολογημένη, μιας και ένας ποιητής (και μάλιστα Ο Ποιητής) παίρνει θέση κατά της απώλειας και του «τελευταίου ίχνους ανθρώπινης ευαισθησίας», καθώς και κατά του «αγριανθρωπικού στυλ της εποχής». Και όλα τελούνται σε μια ατμόσφαιρα μυσταγωγίας, σε ένα κλίμα ψυχικής ευγένειας και πνευματικής ανατάσεως π.χ. «οι συμπλέοντες με όλα τα μήντια», «οι μεροκαματιάρηδες του καταραμένου στυλ», «οι τάχα μου περιθώριο» με κορύφωση και καμάρι μας εκείνο το αδρό, μαλαρμεϊκών τόνων απόφθεγμα το σχετικό με το «ελεεινό ψυχόδραμα της ιδιωτικής (μας) ζωής».

Και εδώ, στο «ελεεινό ψυχόδραμα» έρχεται να κατασταλάξει η ευγνωμοσύνη. Γενιές και σχολές ψυχαναλυτών (φρουδοί, αντλεριανοί, γιουνγκικοί, λακανικοί και όπου πάει νους σαλταρισμένου) δεν θα μπορούσαν να συλλάβουν και να αποτυπώσουν με τέτοια ενάργεια το δραματικό της καταστάσεώς μας. Ουαί ημίν. Όντας «μεροκαματιάρηδες του καταραμένου στυλ» και τα λοιπά πατίλεια και ευπρεπή συντριβόμεθα ψυχικώς, μετανοούμεν επί ματαίω, ευχαριστούμεν τον, ευγνωμονούμεν τον και οδεύουμε μόνοι μας στο (προφανώς) αιώνιο κολαστήριο της Πατίλειου Ηθικής να λάβουμε τη σκληρή και δικαιοποινή που μας αξίζει. Τέλος, στους ευτελείς και αχρείους ψιθυριστές που ήρθαν, μας ήδραν και μας είπαν ότι τάχα μου ο Πατίλης θύμωσε γιατί δεν προκρίναμε Αυτόν για την επί δεκαετία συνεχή δράδευσή Του με το Α' και Β' κρατικά βραβεία ποιήσεως και πεζογραφίας απαντούμε ότι ο Ποιητής είναι υπεράνω των φτηνών βραβείων της πολιτιστικής ψωροκώστεινας. Απευθύνουμε λοιπόν νέα έκκληση, αυτή τη φορά προς σύμπασα την ανθρωπότητα και ειδικώς τη Σουηδική Ακαδημία, για την επί εικοσαετία συνεχή δράδευση

του Ποιητή (ή του Πατίλη - είναι συνώνυμα) με το Νόμπελ Λογοτεχνίας ώστε Αυτός (δηλαδή ο Πατίλης), αθώς, ανυποψίαστος και τσάμπα μάγκας και τον στίχο να αφήσει ήσυχο και την ευγενική τέχνη της επιστολογραφίας να θεραπεύσει με το πάσσο Του ανεβάζοντας τις μετοχές του στο χρηματιστήριο της «Αιώνιας» Λογοτεχνίας.

Οι όχι αθώοι φαρσέρ
Γιώργος Δ. Κακουλίδης
Ηλίας Κ. Λάγιος

Υ.Γ. Όσο για την πληροφορία που δίνει ο Ποιητής ότι ο Παντελής Μπουκάλας εννοούσε εμάς στο κείμενό του της 9.11.93 στην «Καθημερινή» την διαψεύδουμε. Ο Παντελής Μπουκάλας είναι άνθρωπος εγνωσμένου ήθους και εάν εννοούσε εμάς ασφαλώς θα μας κατονόμαζε

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

• Είχε κλείσει η ύλη του Αντί όταν, στις 23.11, έφθασε η παρακάτω επιστολή «συμπαράστασης» στον πρύτανη της Παντείου κ. Κώνστα. Ως οφείλουμε, δημοσιεύουμε την επιστολή και παραπέμπουμε στα δημοσιεύματα, στα δύο προηγούμενα τεύχη μας.

Κύριε Παπουτσάκη,

σχετικά με το σημείωμα με τίτλο «Φίλος από τα παλιά» που επιφύλαξε στο τεύχος της 12η Νοεμβρίου τρέχοντος (σελ. 10), που αναφέρεται στο πρόσωπο του σημερινού Πρύτανη του Παντείου Δημήτρη Κώνστα, εμείς που υπογράφουμε αυτό το κείμενο διδάσκοντες στην έδρα του Συνταγματικού Δικαίου και στελέχη του φοιτητικού αντιδικτατορικού αγώνα στο Πάντειο την εποχή εκείνη, έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής. Δεν γνωρίζουμε εάν ο κ. Κώνστας πριν τη δικτατορία, δηλαδή, εάν υπολογίζουμε σωστά, πριν τα 21 του χρόνια, ήταν δεξιός, αριστερός ή κεντρώος, «δυναμικός» ή όχι. Ούτε μας αφορούν οι ενδοπανεπιστημιακές αντιπαραθέσεις που φαίνεται πως εμπνέουν το δημοσίευμα ή οι μετά τη δικτατορία πολιτικές επιλογές του κ. Κώνστα, με τον οποίο, άλλωστε, δεν είχαμε ούτε έχουμε όλοι τις ίδιες πολιτικές απόψεις.

Εκείνο που γνωρίζουμε είναι ότι μετά τον Απρίλιο του 1967,

ως φοιτητής και στέλεχος του Φροντιστηρίου Συνταγματικού Δικαίου, που διήυθνε ο καθηγητής Γ. Δασκαλάκης, έδειξε θάρρος, δημοκρατικό ήθος και συμπαραστάθηκε με όλες του τις δυνάμεις στους φοιτητές που αντιμετώπιζαν διώξεις, στρατεύσεις κ.λπ. Για τη στάση του, άλλωστε, αυτή, προπηλακίστηκε και απειλήθηκε. Στη θέση του βοηθού της Γενικής Πολιτειολογίας προτάθηκε από τον καθηγητή Γ. Δασκαλάκη με αξιοκρατικά κριτήρια (Σεπτέμβρης του 1972) και διατήρησε τη θέση του μόλις 9 μήνες, αφού λίγο μετά τα γεγονότα της Νομικής ο κ. Κώνστας έφυγε στο εξωτερικό, από όπου μετά δίμηνο έστειλε την παραιτήσή του. Από ό,τι γνωρίζουμε είναι το μόνο μέλος του διδακτικού προσωπικού του Παντείου που παραιτήθηκε στη διάρκεια της δικτατορίας.

Εάν ο κ. «Χ.Γ.» ή η διεύθυνση του «Αντί» έχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι ο κ. Κώνστας είτε ως φοιτητής είτε ως βοηθός στην Πάντειο, στα χρόνια της δικτατορίας ενήργησε ως «πληροφοριοδότης» της ασφάλειας, τότε πρέπει να δοθούν αμέσως στη δημοσιότητα. Αναρωτιόμαστε, μάλιστα, γιατί κρατήθηκαν κρυφά 19 ολόκληρα χρόνια. Εάν τέτοια στοιχεία δεν υπάρχουν οφείλετε, πιστεύουμε, να αποκαταστήσετε αμέσως την αλήθεια. Δηλώνουμε, δε, ότι θα καταθέσουμε στο δικαστήριο για τα παραπάνω και για κάθε συναφές ζήτημα, στην περίπτωση που το θέμα φθάσει στη δικαιοσύνη.

Καλτσόγια - Τουρναδίτη Νίκη (τότε βοηθός Παντείου του Συνταγματικού Δικαίου), **Καρανόπουλος Γιώργος** (τότε φοιτητής Παντείου, μέλος επιτροπής αντιδικτατορικού αγώνα - στρατεύτηκε από τη δικτατορία), **Μαρίνος Θεόφιλος** (τότε φοιτητής Παντείου, μέλος επιτροπής αντιδικτατορικού αγώνα - στρατεύτηκε από τη δικτατορία), **Μιχόπουλος Μιχάλης** (τότε φοιτητής ΠΑΣΠΕ, μέλος σπουδαστηρίου Συνταγματικού Δικαίου), **Πετριτσόπουλος Βασίλης** (τότε βοηθός Παντείου του Συνταγματικού Δικαίου), **Πετρούλακος Παναγιώτης** (τότε βοηθός Παντείου του Συνταγματικού Δικαίου).

Δόθηκε στη δημοσιότητα και ο νέος προϋπολογισμός, για να διαπιστωθεί για μια ακόμη φορά πως ο πολιτισμός είναι γραμμένος στα παλαιότερα των υποδημάτων των κρατούντων -όποιο πολιτικό πρόσημο κι αν φέρουν. Δεν θα αναφερθούμε σε νούμερα, σε ποσοστά που τείνουν στο μηδέν, σε απόπειρες έκφρασης και επιθυμίες δημιουργίας πολιτιστικής υποδομής, που θα μείνουν, ξανά, ανεκπλήρωτες. Θα αναφερθούμε απλώς στο δυνανάλογα υψηλό ποσό (800 εκατ.), που δίδεται στο Μέγαρο Μουσικής -έναν φορέα που μπήκε ξαφνικά στη ζωή μας και που, σε τελική ανάλυση, δεν θά 'πρεπε να έχει και τόση ανάγκη κρατικά χρήματα, αν σκεφτεί κανείς μόνο τις προσβάσεις του σε σπόνσορες και στην «υψηλή κοινωνία». Βεβαίως, υπήρχε δέσμευση από την προηγούμενη υπουργό Πολιτισμού -αλλά, ποιος αποκλείει ότι θα ξαναυπάρξει δέσμευση και στο μέλλον, από τους ανθρώπους του Οργανισμού του Μεγάρου που έχουν προωθηθεί στο υπουργείο Πολιτισμού; Και μια ακόμη ερώτηση: Είναι αλήθεια ότι το Μέγαρο έχει επιχορηγηθεί και για την κατασκευή του περιβόητου υπόγειου γκαράζ (με τη συνακόλουθη καταστροφή του ελάχιστου περίξ πρασίνου) με ένα πολύ σημαντικό ποσό, εκτός κονδυλίων προϋπολογισμών;

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΑΖΑΝΗΣ

«ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ ΔΕΝ ΠΑΡΗΚΜΑΣΕ»

Ανάμεσα στ' όνειρο και την ποίηση θα κινηθεί η νέα παράσταση του Θεάτρου Τέχνης, με το έργο «Όπως σας αρέσει» του Σαίξπηρ. Ο σκηνοθέτης Γιώργος Λαζάνης μιλάει για τους καινούργιους στόχους του Θεάτρου, στην Πέγκυ Κουνενάκη (στη φωτογραφία, Αθ. Καραγιαννοπούλου, Κάτια Γέρου, από τις πρόδες του έργου).

ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ

ΚΑΒΑΦΗΣ - ΤΣΙΡΚΑΣ

Με αφορμή το πρόσφατο συνέδριο Καβάφη στην Αλεξάνδρεια, μια συνέντευξη με τον μεταφραστή του Ναίμ Ατσία και ένα κείμενο του Σοφιανού Χρυσοστομίδα για τον Στρατή Τσίρκα.

Στο προηγούμενο τεύχος, από αθλεψία, παραλείφθηκε η υπογραφή της Δηώς Καγγελάρη, που είχε γράψει την κριτική θεάτρου για τον «Κατσούρμπο», που ανεβαίνει σε σκηνοθεσία Λευτέρη Βογιατζή. Επί τη ευκαιρία, σας ενημερώνουμε ότι η κριτικός Δηώ Καγγελάρη ξεκίνησε τακτική συνεργασία με το ANTI.

«Στην Αλεξάνδρεια ακούς τις εσωτερικές φωνές...»

• Ο αιγύπτιος μεταφραστής του Καβάφη **Ναΐμ Ατσία** μιλάει στο ANTI

του Απόστολου Λυκεσά

Ο εορτασμός για τα 150 χρόνια της ελληνικής κοινότητας της Αλεξάνδρειας είχε τελειώσει. Στις 30 Οκτωβρίου, ακόμη και για τους λιγοστούς Έλληνες της κοινότητας, όλα επέστρεφαν στους φυσιολογικούς τους ρυθμούς. Στους δρόμους της Αλεξάνδρειας πουλιόνταν γκαβάφες, καβούρια και ασφούρ ελ γκάνα (πουλιά του παραδείσου). Στη λεωφόρο Κορνίς ο αέρας του ερχόταν από τη Μεσόγειο προμηνούσε τη βραδινή καταιγίδα που συνέπεσε με ένα ολόγιομο φεγγάρι. Πάνω από όλα όμως συνεχιζόταν η κίνηση σ' αυτή την πολιτεία των τεσσάρων εκατομμυρίων ανθρώπων, με τον ιδιόρρυθμο νωχελικό της τρόπο που σε παρασέρνει στην αμερμηνυσία της. Στο ανακαινισμένο παλαιό ξενοδοχείο CECIL, εκεί όπου έπαιρνε τον καφέ της η Ιουστίνη του Ντάρελ, συνάντησε το ANTI τον κ. Ναΐμ Ατσία, τέως αντιπρόεδρο του Συμβουλίου Επικρατείας της Αιγύπτου και μεταφραστή της ελληνικής ποίησης και λογοτεχνίας, όχι μόνο στην Αίγυπτο αλλά σ' ολόκληρο τον αραβικό κόσμο. Κι ο ίδιος άλλωστε θεωρεί τον εαυτό του ανεπίσημο πρεσβευτή της χώρας μας έχοντας μεταφράσει στα αραβικά 80 Έλληνες ποιητές και λογοτέχνες. Στην περίπτωση του κ. Ατσία το αραβικό και το ελληνικό στοιχείο βρίσκονται σε αγαστή συνύπαρξη. Με ελληνικό αίμα να κυλά στις φλέβες του από τη μητέρα του, λάτρης της ελληνικής κουλτούρας, κόπτης το θρήσκευμα και Άραβας ταυτοχρόνως, συμπυκνώνει δύο πολιτισμούς που στις 28 και 29 Οκτωβρίου γιόρταζαν διά της ελληνικής κοινότητας 150 χρόνια συμβίωσης, με όλα τα θετικά και τα αρνητικά που αυτή συνεπάγεται. Τι ελπίδες έχει να διασωθεί η ελληνική παρουσία στην Αίγυπτο; Το ελληνικό πανεπιστήμιο που συζητείται να δημιουργηθεί στην Αλεξάνδρεια, και πώς οι Αιγύπτιοι αντιμετωπίζουν την ελληνική κουλτούρα και τα έργα της; Συνυπάρχουν και πώς ο μουσουλμανικός πολιτισμός με τον χριστιανικό; Απαντήσεις λιγόλογες από τον κ. Ατσία που έμαθε και μαθαίνει από το 1957 για την Ελλάδα μέσα από το έργο του ως μεταφραστής. Για όσους οι λέξεις έχουν ακόμη σημασία και περιεχόμενο ας προσέξουν αυτή τη χαμηλή φωνή.

• Ποια ήταν η αιτία για να αρχίσετε να μεταφράζετε ελληνική λογοτεχνία στα αραβικά;

□ Ξεκίνησα και συνεχίζω ως ερασιτέχνης. Με ενέπνευσε η μητέρα μου, η οποία μου έμαθε ελληνικά στο σπίτι και άρχισα να μεταφράζω περισσότερο σαν εξάσκηση, γιατί κατά τα άλλα πήγαινα σε αραβικό σχολείο. Αυτός όμως που με έσπρωξε κυρίως στην μετάφραση είναι ο Θεοχάρης Νικολόπουλος, δημοσιογράφος της εφημερίδας ΤΟ ΦΩΣ. Ο άνθρωπος αυτός αγαπούσε τόσο τα

βιβλία που κοιμόταν πάνω τους. Μια μέρα που περπατούσαμε στο Κάιρο, στην Ασμπέκια, πήρε από ένα πάγκο ένα βιβλίο και μου το χάρισε λέγοντάς μου ότι μια μέρα μπορεί να το μεταφράσω. Ήταν ένα θεατρικό έργο του Γιώργου Θεοτοκά: «Το γιοφύρι της Άρτας». Το μετέφρασα και ανέβηκε ως παράσταση για το θεατρικό τμήμα του ραδιοφώνου τον Οκτώβριο του 1966 με τέτοια επιτυχία που ο σκηνοθέτης κάλεσε στην Αίγυπτο τον Θεοτοκά. Δυστυχώς μια εβδομάδα πριν έλθει, απεδίωξε. Εγώ συνέχισα και μέσα στα

επόμενα δύο χρόνια εκδόθηκε η πρώτη ανθολογία ελλήνων λογοτεχνών στην Αίγυπτο

Χριστιανισμός-Μουσουλμανισμός

• Πώς δημιουργήθηκε αυτό το κοινό για την ελληνική λογοτεχνία;

□ Μετά τη μετάφραση του Ζορμπά ποιήταν ορόσημο. Από τότε ταξιδεύω και εγώ στην Ελλάδα όπου απέκτησα πολλούς φίλους όπως ο Αντώνης Σαμαράκης.

• Το φιλολογικό κοινό πώς αντιμετωπίζει την ελληνική λογοτεχνία;

□ Μέχρι στιγμής εκτός από ανθολογίες ποιητών και λογοτεχνών έχω μεταφράσει και 39 θεατρικά έργα και όχι μόνο στη Αίγυπτο. Μεταφράσεις διαφόρων έργων έχουν δημοσιευθεί στο Ιράκ, το Κουβέιτ, τη Σαουδική Αραβία, τη Συρία, το Λίβανο και τη Λιβύη. Παντού αυτά τα έργα αγαπήθηκαν.

• Στο δυτικό κόσμο υπάρχει μια πολύ κακή εικόνα για τη μουσουλμανική κουλτούρα σε σημείο που κάποιοι να την αντιμετωπίζουν μέχρι και εχθρικά. Αυτή η κουλτούρα πώς αγκάλιασε έναν Καβάφη, ή έναν Καζαντζάκη έχοντας υπόψη ότι αυτοί οι συγκεκριμένοι μεταφέρουν μηνύματα έξω από το θρησκευτικό πλαίσιο του Ισλάμ;

□ Το πρόβλημα υπάρχει. Θεωρώ όμως ότι ο αληθινός μουσουλμανισμός δεν είναι κατά της προόδου, της μόρφωσης ή των άλλων θρησκειών και πολιτισμών. Είναι μια θρησκεία με λογική. Οι περισσότεροι φίλοι, συνεργάτες και συνάδελφοί μου είναι μουσουλμάνοι και εγώ δεν αισθάνθηκα ποτέ το μίσος που υποψιάζεται ο κόσμος. Αλλά και αν αυτό υπάρχει στους μουσουλμάνους τι γίνεται με τους χριστιανούς; Κοιτάξτε στην Ιρλανδία. Η Αίγυπτος είναι εμπνευσμένη από πολλές συνήθειες και παραδόσεις. Θα ήταν λάθος εξαιτίας κάποιων στενόμυαλων να απομακρυνθούμε από τον ευρωπαϊκό πολιτισμό ή εσείς από εμάς.

• **Θα επιμείνω. Στη Δύση ο μουσουλμανισμός θεωρείται από πολλούς ως τροχοπέδη στην κουλτούρα και τον πολιτισμό. Ότι πάσχει από μια «θρησκευτική στενομυαλιά»...**

□ ...κι εγώ θα σας ζητούσα να μου πείτε ποια είναι σήμερα η κουλτούρα της Δύσης. Η τηλεόραση; Ποιοι είναι οι αναγνώστες στο δικό σας κόσμο; Αυτοί που παρακολουθούν ποδόσφαιρο; Αυτά όμως είναι κοινά προβλήματα. Από κοινού λοιπόν θα πρέπει να βρούμε λύσεις. Εδώ τουλάχιστον ο κόσμος θέλει να μάθει. Κι όχι μόνο για ότι έχει να κάνει με την Γαλλία, την Αγγλία ή τις ΗΠΑ αλλά και για την Ισπανία ή την Ελλάδα. Κι αν εγώ δεν μετέφραζα έργα Ελλήνων να είστε σίγουρος ότι θα μάθαιναν γι' αυτά από γαλλικές ή αγγλικές μεταφράσεις. Και σ' αυτό τον τομέα είμαστε πιο ενεργητικοί από εσάς.

• **Μεταφράζοντας τον Καβάφη αντιμετωπίσατε δυσκολίες; Πώς σταθήκατε απέναντι στα ποιήματά του τα οποία έχουν υπαινιγμούς σε ερωτικές ιδιαιτερότητες;**

□ Η γλώσσα στον Καβάφη έχει την δική της λογική. Μια λογική όμως που εμένα δεν με δυσκόλεψε, γιατί και τα ποιήματα είναι τέτοια που μπορεί να τα αισθανθεί οποιοσδήποτε σε οποιονδήποτε τόπο και γλώσσα. Σε ό,τι αφορά τα ερωτικά του, είχα αναστολές και δεν τα μετάφραζα γιατί τέτοιες αναφορές στην αραβική ποίηση αποφεύγονται. Ο κ. Κωστής Μοσκόφ όμως με έπεισε για το αντίθετο. Ότι δηλαδή ως μεταφραστής του Καβάφη δεν είχα το δικαίωμα να τον λογοκρίνω και ότι την επιλογή μου μπορώ να την κάνω μόνο ως αναγνώστης. Τελικά διαπίστωσα ξαναδιαβάζοντας αυτά τα ποιήματα ότι η αναφορά στο σεξ είναι το κάρδο του ποιήματος και ότι αν σκαλίσεις τον πίνακα θα βρεις και κοινωνική παρατήρηση και άλλα νοήματα.

• **Πώς σχολιάζετε το γεγονός ότι ενώ στην Αίγυπτο έχουν μεταφραστεί πολλά έργα Ελλήνων το ίδιο δεν συμβαίνει στην Ελλάδα;**

□ Αυτό μόνο έχω να πω στους φίλους Έλληνες. Ο ποιητής και ο λογοτέχνης δεν παίρνουν διαταγές από καμιά θρησκεία. Οι αρλούμπες, ο φανατισμός και ο γνώμες του πεζοδρομίου θα μένουν για πάντα εκεί. Διαβάστε τις ανησυχίες μας, δρείτε τη μεγαλο-

σύνη του λαού μας. Αλλά πώς να το κάνετε όταν σήμερα που μιλάμε στο γραφείο κάποιου εκδότη στην Ελλάδα είναι πεταμένες μεταφράσεις έργων αιγυπτίων συγγραφέων που έκανα εγώ και ο φίλος μου ο Βαλλιαντάτος;

Αλεξάνδρεια: εσωτερικές φωνές

• **Πώς νιώσατε αυτές τις δύο μέρες στην Αλεξάνδρεια που οι Έλληνες γιόρταζαν τα 150 χρόνια παρουσίας τους στην πόλη; Αυτή η παρουσία θα έχει συνέχεια;**

□ Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη της προσέδωσε μια δυναμική αξιοζήλευτη. Τώρα πια, για λόγους λίγο ως πολύ γνωστούς, είναι ελάχιστοι. Αλλά με τις νέες παγκόσμιες συνθήκες που δημιουργούνται μπορούν να ξανάλθουν. Φυσικά οι συνθήκες έχουν πλέον αλλάξει. Όσο για τον εορτασμό, η παρουσία μου εδώ και η σχέση μου με τα ελληνικά γράμματα που μεγαλούργησαν στην Αλεξάνδρεια δίνουν την απάντηση.

• **Άκουσα πολλά αυτές τις μέρες για την δύναμη του εμπορίου και των οικονομικών σχέσεων αλλά καμιά αναφορά στην κουλτούρα. Δεν σας ενοχλεί αυτό;**

□ Άκουσα χθες έναν έλληνα καθηγητή να λέει ότι ο νέος κόσμος βασίζεται στην τεχνολογία. Και ότι το νέο πανεπιστήμιο που οι Έλληνες θέλουν να κάνουν στην Αλεξάνδρεια πρέπει να στραφεί σ' αυτή την κατεύθυνση. Εγώ δεν ξέρω αν το πανεπιστήμιο θα γίνει, αλλά πρέπει να το μελετήσετε και να σκεφτείτε πολύ. Ο κ. καθηγητής ξεχνά ότι η ίδια η Αμερική «αγοράζει» πλέον από την Ευρώπη λογοτέχνες και ποιητές επειδή αισθάνθηκε ότι δεν μπορείς να έχεις εύρωστο σώμα και μικρό κεφάλι. Δεν μπορείς επίσης να έχεις ένα μεγάλο κεφάλι χωρίς αισθήματα. Αν αυτά δεν υπάρχουν και κυρίως δεν διαλέγονται μεταξύ τους, δεν υπάρχει συμμετρία και φθάνουμε σε ανισορροπίες. Και κυρίως δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το σώμα είναι το εργαλείο του μυαλού και του αισθήματος.

• **Διάφοροι μύθοι, παλαιοί και σύγχρονοι τυλίγουν την Αλεξάνδρεια. Είναι υπεύθυνη και η λογοτεχνία γι' αυτό;**

□ Εδώ έμαθα εγώ ό,τι κατέχω. Αυτή η πόλη είναι σαν μια φωνή που μιλά μέσα σου. Σου δίνει. Σε αντίθεση με το Κάιρο που σου παίρνει και όπου πρέπει να δίνεις συνέχεια για να σταθείς. Η Αλεξάνδρεια σου δίνει την ευκαιρία να ακούσεις τις εσωτερικές φωνές. Το Κάιρο έχει φώτα. Εκδότες και κριτικές. Λάμψη. Αν θέλεις όμως να είσαι λογοτέχνης πρέπει να ζήσεις στην Αλεξάνδρεια. Όσο για την Αλεξάνδρεια της λογοτεχνίας αυτή είναι μια τεχνητή πόλη. Ένα ψέμα. Ο Ντάρελ και οι άλλοι που έγραψαν έκαναν χρήση της δικής τους Αλεξάνδρειας, όχι των Αιγυπτίων. Η αληθινή Αλεξάνδρεια είναι έξω από τα ξενοδοχεία, στους δρόμους.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

εθνολογία

Περιοδική έκδοση της
Ελληνικής Εταιρείας Εθνολογίας
Τόμος 1/1992

Αθήνα
1993

Σε μια καλαίσθητη έκδοση και ερχόμενος να καλύψει ένα σημαντικό κενό στον ελληνικό χώρο, κυκλοφόρησε ο 1ος τόμος του περιοδικού ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ, επετηρίδας της Ελληνικής Εταιρείας Εθνολογίας.

Σε μια περίοδο ανάπτυξης του τομέα εθνολογίας - ανθρωπολογίας, με την ίδρυση ιδιαίτερων πανεπιστημιακών τμημάτων, τη διεύρυνση της εμπειρίας από την επιτόπια έρευνα, την εκπόνηση πολλών σχετικών εργασιών κ.λπ., η ύπαρξη ενός ειδικού περιοδικού μπορεί ν' αποτελέσει το χώρο σύγκλισης και αντιπαράθεσης των απόψεων εκείνων, που απηχούν τις τάσεις της εθνολογίας στην Ελλάδα σήμερα και που αποκαλύπτουν την πολλαπλότητα της ελληνικής κοινωνικής πραγματικότητας.

Γράφουν οι:

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ: Ο κύκλος ανάπτυξης του νοικοκυριού στο Λεωνίδιο

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Π. ΑΛΕΞΑΚΗΣ: Ρευστότητα των τρόπων παραγωγής και κοινωνικό πλεόνασμα στη Μάνη

ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥΝΤΑΣΑΚΗ: Ο ρόλος της ναυτιλίας στις κοινωνικές μεταβολές ενός αρθανίτικου χωριού της Άνδρου

ΚΟΡΝΗΛΙΑ Ι. ΖΑΡΚΙΑ: Η συμβολή της Ανθρωπολογίας του Χώρου

ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΣΚΙΑΔΑ: Πολιτισμική αλλαγή και υλικός πολιτισμός. Η κοινωνική ιστορία της «κολαϊνας» στην Όλυμπο Καρπάθου

ΑΙΓΛΗ ΜΠΡΟΥΣΚΟΥ: «Ο Αυγερινός και η Πούλια». «Ο Γιάννης και η Μαριώ». Από το μύθο στο παραμύθι

ΜΙΡΑΝΤΑ ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΥ και ΕΛΕΝΗ ΨΥΧΟΠΟΥ: «Άσματα» και τραγούδια. Προβλήματα έκδοσης των δημοτικών τραγουδιών

ΑΛΕΚΟΣ Ε. ΦΛΩΡΑΚΗΣ: Εθνογραφικές προδιαγραφές ενός μονασίου μαρμαροτεχνίας.

Κεντρική διάθεση: Γεω. Τούμπας & Σία, Βιβλιοπωλείο Νεφέλη, Μαυρομυχάλη 9, 106 79, Αθήνα τηλ. 3604793.

Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας, Ερεσσού 43, 10681, Αθήνα, τηλ. 3619465.

Ο Στρατής Τσίρκας ως ιστορικός ερευνητής

του Σοφιανού Χρυσοστομίδα

ΚΑΒΑΦΗΣ και Τσίρκας δέσποσαν και φέτος –ως «πρόσωπα» ή ως προσέγγιση– στο Διεθνές Συμπόσιο Καβάφη (12-16 Νοεμβρίου), στο Κάιρο και στην Αλεξάνδρεια. Το Συμπόσιο, χάρη στο μόχθο του Κωστή Μοσκόφ, Μορφωτικού Συμβούλου της πρεσβείας μας στην Αίγυπτο, έγινε ήδη «θεσμός» (το φετινό Συμπόσιο είναι το τρίτο κατά σειρά), με αξιόλογες πάντα συμμετοχές, αιγυπτίων, ελλήνων ή ξένων διανοητών. Στο πλαίσιο του φετινού συμποσίου έγιναν και τα εγκαίνια της «Αΐθουσας Στρατή Τσίρκα», που στεγάζεται στο Μουσείο Καβάφη, στην οδό Σαρμ Ελ Σεχ, στην Αλεξάνδρεια, ενώ, παράλληλα, κυκλοφόρησε στα αραβικά, ο «Νουρεντίν Μπόμπα», σε μετάφραση του Γιάννη Μελαχροινούδη.

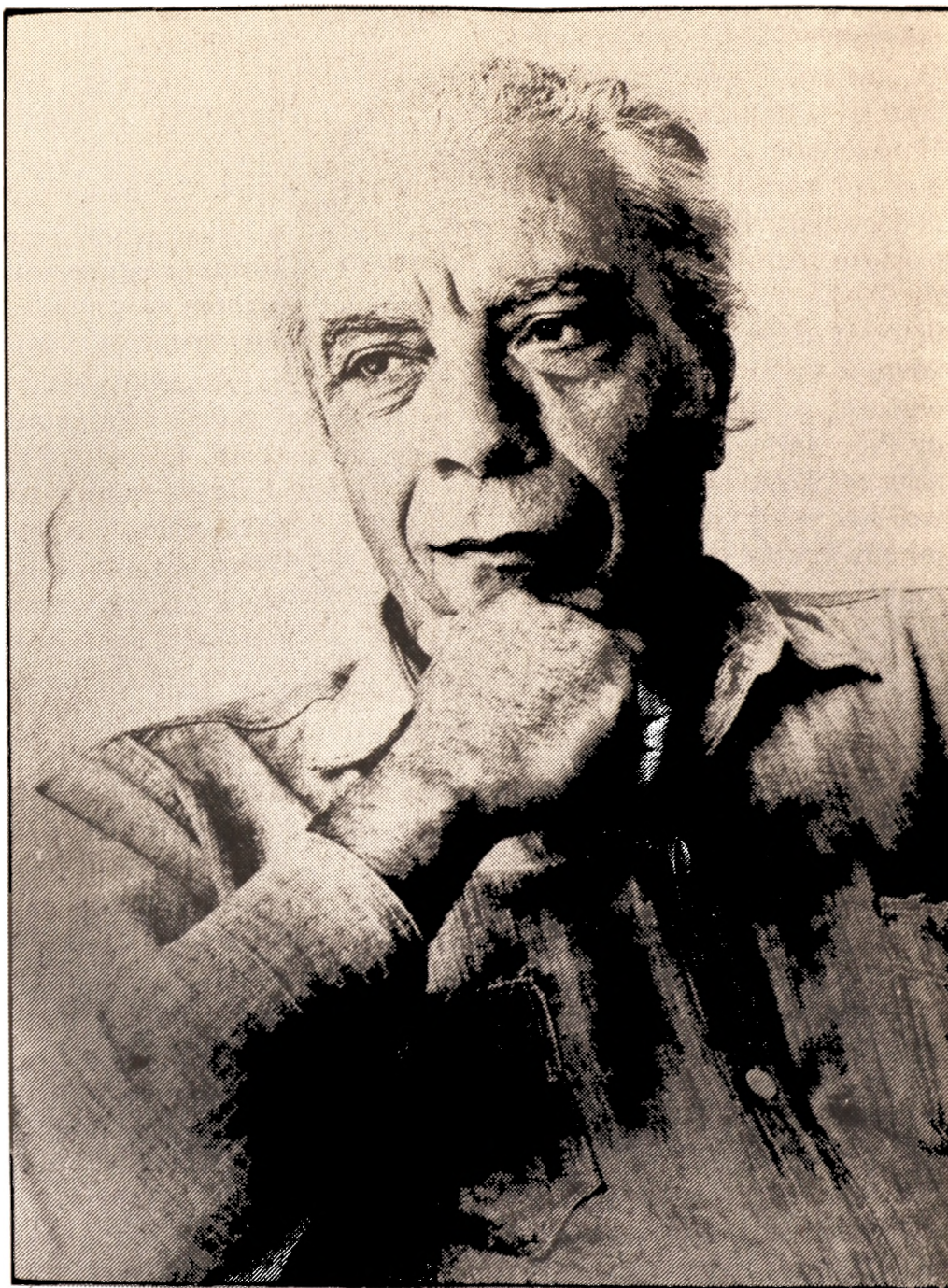
Ανακοινώσεις ή εισηγήσεις με θέμα τον Καβάφη έκαναν, από αιγυπτιακής πλευράς, οι καθηγητές πανεπιστημίου Άχμετ Έτμαν (ελληνιστής και πρόεδρος του Τμήματος Κλασικών Σπουδών του πανεπιστημίου του Καΐρου), Έντουαρντ Αλ Χαράτ, Μ. Αμπούντι, Χ. Ιμπραήμ, Λόφι Άμπντελ Ουαχάμπ, Σάγιεντ Σάντεκ και Ραμαντάν Μπασταουίσι. Για τον Καβάφη μίλησαν, επίσης, ο Ισπανός ελληνιστής Μπαντένας ντε λα Πένα, καθηγητής του πανεπιστημίου της Μαδρίτης, ο ιρλανδός καθηγητής (και ποιητής) Ντέσμοντ Ο' Γρέιντι, ο καθηγητής Τζ. Ρόντενμπεκ, κ.ά.

Για το «πρόσωπο» ή το έργο του Καβάφη μίλησαν –από ελληνικής πλευράς– οι καθηγητές πανεπιστημίου Ανδρέας Παναγόπουλος και Βασίλης Καραποστόλης, ο μουσικοσυνθέτης Νίκηφ. Ρώτας και η κ. Φαίδρα Κωνσταντινίδου, η διευθύντρια του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου κ. Α. Τσιάντη, η κ. Χαρίκλεια Καραποστόλη, ο ποιητής Έκτωρ Κακναβάτος και οι Β. Αλεξάκης, Π. Θασίτης, Τ. Λιθεριάδης, Α. Δαβαράκης και Κ. Θεολόγου, ενώ για τον Στρατή Τσίρκα μίλησαν οι Απ. Παπαϊωάννου, καθηγητής πανεπιστημίου, Σπ. Τσακνιάς, Γ. Χειμώνας, ο ζωγράφος Γιάννης Μαγκανάρης και ο συνεργάτης του Αντί Σοφιανός Χρυσοστομίδης (Αντήνωρ).

Δίνουμε πιο κάτω το κείμενο της παρέμβασης του Σοφ. Χρυσοστομίδα, με θέμα: «Ο Στρατής Τσίρκας ως ιστορικός ερευνητής»:

Υπάρχουν χιλιάδες ορισμοί για την ιστορία. Και άλλοι τόσοι για την ποίηση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, μας προκύπτει και κάποιος ανταγωνισμός ανάμεσα στην ιστορία και την ποίηση... Ο Αριστοτέλης, λόγου χάρη, επέμενε πως η ποίηση είναι πιο φιλοσοφική, άμα έχει μεγαλύτερη αξία από την ιστορία. Και ο Καβάφης καμάρωνε πως είναι μόνο ποιητής. «Δεν θα μπορούσα ποτέ να γράψω μυθιστόρημα ή θέατρον»... Αλλά προκειμένου περί ιστορίας, το πράγμα διαφέρει: «Αισθάνομαι μέσα μου –μας διαδεβαίωνει– 125 φωνές να με λένε ότι θα μπορούσα να γράψω ιστορίαν»...¹.

Δεν ξέρω αν κάποια φωνή –ένδον φωνή– είπε ποτέ στον Τσίρκα ότι

θα μπορούσε κι εκείνος να γράψει ιστορία. Και όσο και αν του άρεσε η «πολυπλοκότητα των ειδών» –ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, μαχόμενη δημοσιογραφία, ένταξη και συμμετοχή στο «κοινωνικό γίγνεσθαι» (το τελευταίο λέγεται και «κομματική δουλειά»...)– αμφιβάλλω αν είχε ποτέ σκεφθεί ν' ασχοληθεί και με την ιστορική έρευνα. Και όμως, μέσα από το βιβλίο του «Ο Καβάφης και η εποχή του»,², ο Τσίρκας μάς χάρισε μερικές εξαιρετικές σελίδες από την ιστορία της Αιγύπτου και, ειδικότερα, από την ιστορία του ελληνισμού της Αλεξάνδρειας, από τον 19ο ως τις αρχές του 20ού αιώνα.

Έτσι, όμως, ερχόμαστε και στο αντικείμενο αυτής της παρέμβασης, η οποία χρεωστά τον ερεθισμό της στην επέτειο των 150 χρόνων

από την ίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας και στην προσπάθεια συγκρότησης στην «αλεξανδρινή πατρίδα» –για να χρησιμοποιήσω μια διατύπωση του σημερινού προέδρου της κ. Στέφανου Ταμβάκη– πανεπιστημίου με την επωνυμία «Μέγας Αλέξανδρος».

Η ιστορία, βέβαια, δεν είναι ένα απλό διανοητικό παιχνίδι που ικανοποιεί τις ανάγκες του νου... Η ιστορία –μας λέει ο Νίκος Σβορώνος– είναι για τον επιστήμονα – πολίτη ένα υπεύθυνο έργο ζωής, καθώς, μέσα από την ανάλυση μιας συγκεκριμένης πραγματικότητας, προσφέρει «κάποια επιστημονική και κατά τούτο αντικειμενική δάση, απαραίτητη προϋπόθεση κάθε πολιτικού προγραμματισμού, κάθε πολιτικής παιδείας»³. Ο Τσίρκας, όμως, δεν ήταν επιστήμονας ιστορικός. Και, ως εκ τούτου, δεν φιλοδόξησε να μας δώσει «δάση» για οποιονδήποτε πολιτικό προγραμματισμό. Ο Τσίρκας ξεκίνησε την έρευνά του αναζητώντας τις «περιστάσεις» ορισμένων ποιημάτων του Καβάφη, από εκείνα που χρονολογούνται «προ του 1911». Και με τον όρο «περιστάσεις» εννοούσε «τις βιοτικές καταστάσεις του ποιητή, κοιταγμένες μέσα από το πνεύμα εκείνης της εποχής, με τις συγκεκριμένες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της»⁴. Ο ίδιος ο Τσίρκας μάς ανιστορεί πώς άρχισε τη μελέτη του αυτή. Ήταν –μας λέει– ένα δράδυ (Ιανουάριος του 1955) όταν, ξαναδιαβάζοντας τις «Θερμοπύλες», σταμάτησε στους στίχους:

«γενναίοι οσάκις είναι πλούσιοι, κι όταν
είναι πτωχοί, πάλι εις μικρόν γενναίοι»

Περίεργο – σκέφθηκε. Τι θέλουν οι πλούσιοι κι οι φτωχοί με τους τριακόσιους του Λεωνίδα; Και τι ήταν, επιτέλους, αυτό το ποίημα; Ηθικό πορτραίτο, επιτάφιο εγκώμιο, υπαινιγμός με σύγχρονα γεγονότα; Και ο Εφιάλτης ποιος ήταν; Και οι Μήδοι ποιοι να ήταν; Τα πρώτα αυτά ερωτήματα φέραν κάποια αναπόδραστα άλλα: Ποιος ήταν ο Καβάφης; Πού γεννήθηκε, πού έζησε, ποιους δασκάλους είχε, πού εργάστηκε, με ποιους συναναστράφηκε και πώς εξηγείται αυτή η ξαφνική (γύρω στα 1900) ωρίμανσή του, η ένταση του ψυχικού του κραδασμού, η δραματικότητα της απελπισίας του, αυτός ο τόσο προσωπικός τόνος της φωνής του; Και κάτι ακόμα: Οι καταστάσεις της παρακμής στην ποίησή του ήταν καρποί μόνον προσωπικής πείρας ή και πείρας κοινωνικής; Και ήταν άσχετες, άραγε, με τα δράματα και τα πάθη του καιρού του, με την πραγματική ιστορία της παροικίας και της Αιγύπτου;

Είναι γνωστή η πολεμική που επιφύλαξαν στο έργο αυτό του Τσίρκας κριτικοί όπως ο Μάρκος Αυγέρης, ο Τίμος Μαλάνος, ο Μανόλης Γιαλουράκης, κ.ά., που διαφώνησαν όχι μόνο με τη μέθοδο των «τριών κλειδιών»⁵ που χρησιμοποίησε ο Τσίρκας για να διερευνήσει τις «περιστάσεις» και τις «πηγές» του Καβάφη, αλλά και με την κεντρική ιδέα του Τσίρκας ότι η εποχή του Καβάφη προσιδιάζει στην ελληνιστική παρακμή και ότι ο ποιητής μεταχειρίστηκε το υλικό της ιστορίας για να φωτίσει σύγχρονα γεγονότα και πρόσωπα.

Δεν θα ενδώσω στον πειρασμό να εμπλακώ κι εγώ στην αντιπαράθεση αυτή, μια και το θέμα μας είναι η συμβολή του Τσίρκας στη «σκιαγράφηση» (αυτόν τον όρο χρησιμοποιεί ο ίδιος) της ιστορίας της Αιγύπτου και, πιο πολύ, της «αληθινής ιστορίας του ελληνισμού της Αλεξάνδρειας». Θα καταγράψω μόνο δύο διαφορετικές απόψεις του κριτικού Μάρκου Αυγέρη και του ιστορικού Νίκου Σβορώνου. Ο πρώτος υποστηρίζει ότι «ούτε η παροικία της Αιγύπτου, ούτε ο αστισμός στην άλλη Ελλάδα, δείχνουν φανερά σημάδια παρακμής, κοντά στις αρχές του εικοστού αιώνα»⁶. Ο Νίκος Σβορώνος, αντίθετα, βλέπει στο έργο του Καβάφη, δεμένο με τη βυζαντινή και ελληνιστική παράδοση, «την κρίση της νεότερης δυτικής κοινωνίας»⁷. Ο καθείς και το όπλο του.

Αλλά και αν δεχθούμε ότι δεν υπάρχει πραγματική αντιστοιχία ανάμεσα στις πηγές έμπνευσης του Καβάφη και τις ερμηνείες που δίνει ο Τσίρκας, κανείς, νομίζω, δεν θα αμφισβητήσει τη «χρονική μνεία», την «ιστορική διάσταση» της προσφοράς του Τσίρκας, όπως προκύπτει, όπως εκρέει από τη μελέτη του για τον Καβάφη.

Πέρσι, μιλώντας από το ίδιο αυτό δήμα, με θέμα «Ο Τσίρκας ως δημοσιογράφος», είχα σταθεί –μεταξύ άλλων– στη «συνεργασία του μυθιστορηματικού και του ιστορικού χρόνου», που σημαδεύει ολόκληρο το συγγραφικό έργο του. Σήμερα, αν κάτι πρέπει να προσθέσουμε είναι ότι στο έργο του Τσίρκας για τον Καβάφη, δεν έχουμε απλώς «ιστορικό χρόνο», αλλά «ιστορία» – ακριβέστερα εμπλουτισμό της ιστορικής προβληματικής σε ό,τι αφορά, τουλάχιστον, στην ιστορία της Αιγύπτου και την ιστορία του αλεξανδρινού ελληνισμού.

Κάπου ο Όσκαρ Ουάιλντ λέει ότι «το μόνο χρέος που έχουμε απέναντι στην ιστορία, είναι να την ξαναγράψουμε». και αυτό το χρέος απέναντι στη «μητέρα Αίγυπτο», απέναντι στον αιγυπτιώτη ελληνισμό, τον αλεξανδρινό ελληνισμό, ο Στρατής Τσίρκας το εκπληρώνει με το παραπάνω. Με αγάπη, με συνέπεια, με πάθος, με ασίγαστο πάθος.

Κάποιοι θα πουν ενδεχομένως ότι, ο ιστορικός «δεν πρέπει να ξεκινά από το παρόν» και ότι στη μελέτη της ιστορίας, δεν έχουν θέση οι συναισθηματικές φορτίσεις ή τα πάθη. Είναι η λογική που θέλει τον ιστορικό κάτι σαν αποκοσμικό τέρας ή βαλσαμωμένο δεσπότη! Αλλά ο Τσίρκας ήταν ένας ζωντανός άνθρωπος που ζούσε έντονα την εποχή του, ένας πολίτης – διανοούμενος που είχε ιδέες, οράματα, πάθη. Γι' αυτό και οι σελίδες ιστορίας που μας χάρισε, είναι σελίδες ζωντανές, σελίδες αλήθειας.

Από τις πρώτες αράδες του βιβλίου του για τον Καβάφη, ο Τσίρκας επείγεται –θα έλεγε κανείς– να μας δώσει το στίγμα του. Γράφει έτσι στη σελίδα 14: «Από τότε δεν τον ξαναείδα (τον Καβάφη). Γρήγορα με τράβηξαν άλλοι ορίζοντες. Ένας ανόητος φανατισμός δε μ' άφηνε να επιζητήσω νέα συνάντηση όσες φορές ξαναπήγα στην Αλεξάνδρεια. Ένα απόγευμα στο Κάιρο, μέσα στο δρόμο έμαθα πως πέθανε». Και προσθέτει: «Εκείνες τις μέρες ο Χίτλερ, καγκελάριος πια, ξαπολούσε το μεγάλο κύμα της τρομοκρατίας στη Γερμανία»... Να τώρα και ένας άλλος «ιστορικός χρόνος»: Μετά το βομβαρδισμό της Αλεξάνδρειας από τον αγγλικό στόλο (είμαστε στα 1882), οι Άγγλοι θα στήσουν ένα υπαίθριο στρατοδικείο, στην πλατεία Μωχάμεντ Άλι, μπροστά στα Μικτά Δικαστήρια. Οι τρεις στρατοδίκες είναι άγγλοι αξιωματικοί. Και η διαδικασία φυσικά συνοπτική. Όσοι Αιγύπτιοι προσάγονταν με την κατηγορία του «εμπρηστή», δεν τη γλιτώνουν. Ποινή: θάνατος διά τουφεκισμού, που εκτελείται αυθωρεί, λίγα μέτρα πιο κάτω, στην πλατεία των Προξένων... Ο Τσίρκας καταγράφει τη σκηνή όπως τη δίδει ο Ηρ. Λαχανοκάρδης, στο βιβλίο του «Παλαιά και Νέα Αλεξάνδρεια». Αλλά οι συνειρμοί του νου είναι ασύνοροι. Πολύ περισσότερο, όταν παρεμβάλλεται και η ιστορική μνήμη! Η συκοφαντία του εμπρησμού –γράφει ο Τσίρκας– είναι δοκιμασμένη. Την είχε χρησιμοποιήσει και ο Θιέρσος, όταν έπνιγε στο αίμα την Κομμούνα. Τότε, κάθε τραυματισμένη γυναίκα του λαϊκού Παρισιού θεωρούνταν pétroleuse. Και η κατάληξη του Τσίρκας: «Η απόσταση από τον τοίχο του Πιέρ Λασαίζ (στο Παρίσι) ως τα δένδρα της πλατείας των Προξένων (στην Αλεξάνδρεια), δεν είναι θαρρώ τόσο μεγάλη, όσο αποξαρχής φαίνεται»⁸.

Ο μυθιστορηματικός κόσμος του Τσίρκας είναι απλωμένος, ανοιχτός. Και, φυσικά, «ορίζεται από τη ματιά και τη φωνή του συγγραφέα που τον συνέθεσε και τον καθήλωσε με τη γραφή»⁹. Γι' αυτό –πέρα από την Αίγυπτο– προσεγγίζει χώρους όπως τον ελλαδικό, τον ευρωπαϊκό (Λαϊκό Μέτωπο στη Γαλλία, εμφύλιος στην Ισπανία), το μεσανατολικό, γι' αυτό δεν έχει πρόβλημα ν' ανοίξει κουβέντα λ.χ. με έναν ιρλανδό καθολικό παπά, κάπου εκεί στην πλατεία Σιμόν Μπολίβαρ¹⁰ ή να μεταφράσει –κάτω από «Ένα πορτοκαλί φεγγάρι»– τους στίχους που αφιέρωσε η Έθελ Ρόζεμπεργκ στα παιδιά της, λίγες μέρες πριν εκτελεσθεί μαζί με τον άνδρα της¹¹.

Όμως ο Τσίρκας είναι Αιγυπτιώτης. Γεννήθηκε στο Κάιρο, σπούδασε στην Αμπέττειο, δούλεψε δέκα ολόκληρα χρόνια σε μια βαμβακομηχανή (σε ένα χωριό της Άνω Αιγύπτου), ξέρει –όπως και ο φίλος του Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης¹²– τι γίνεται όταν γυρίζουν τα μακινέτα, όταν η σκόνη, το χώμα και οι ψιλές ίνες του βαμβακιού

Ο Σ. Τσίρκας με τη γυναίκα του, Αντιγόνη, το καλοκαίρι του '37 στην Αλεξάνδρεια

χώνονται ύπουλα παντού, στα ρούχα, στα μάτια, στα πνεμόνια των ανθρώπων, στα πνεμόνια των παιδιών.

Και, φυσικά, ξέρει πολλά από τη ζωή, το μόχθο, τους δόγγους του φελάχου. Να είναι τυχαίο ότι η πρώτη του ποιητική συλλογή έχει τίτλο «Φελάχοι»; Αυτό το δέσιμο του Τσίρκα με την Αίγυπτο, δεν ήταν κάτι το «στιγμιαίο», το απλώς συναισθηματικό, το ρομαντικό, το ιδεολογικό. Είναι βίωμα ζωής. Ο Τσίρκας ταυτίζεται με όλες τις χαρές και τις λύπες αυτού του τόπου. Και το απέδειξε με τα ίδια τα κείμενά του, με διηγήματα, όπως «Ο Ζντ Άχμετ στην πολιορκία του ΠΚΠ» ή με νουβέλες, όπως ο «Νουρεντίν Μπόμπα».

Όμως, ας ξαναγυρίσουμε στη μεγάλη μελέτη «Ο Καβάφης και η εποχή του». Πιστεύω, ότι η μελέτη αυτή είναι το «Opus Vitae» του Τσίρκα, σε ό,τι αφορά στη συμβολή του στην ιστορία του αλεξανδρινού ελληνισμού και, σε μικρότερο βαθμό –μια και η σχετική βιβλιογραφία είναι πλουσιότερη– στην ιστορία της Αιγύπτου. Ο Τσίρκας –σημειώνει ο Παύλος Ζάννας– «κινήθηκε για πρώτη φορά στις μεγάλες διαστάσεις μιας νωπογραφίας, ζωντάνεψε μια εποχή»¹³. Και παρά το ότι η παρόθεση στοιχείων είναι πυκνή και διαρκής, η μελέτη, στο μεγαλύτερό της μέρος, «διαβάζεται σα μυθιστόρημα». Να, λόγου χάρη, πώς περιγράφει μια σκηνή από την επανάσταση του Άχμετ Οράμπι:

«... Στις 9 Σεπτεμβρίου 1881 όλος ο στρατός που βρίσκεται στο Κάιρο, με τα κανόνια του, βαδίζει εναντίον των ανακτόρων του Άβδιν και τα πολιορκεί. Στη μέση της πλατείας, περιστοιχισμένος από τους συντρόφους του, ο Οράμπι με ξεγυμνωμένο σπαθί φωνάζει στο Χεδίβη να έρθει για ν' ακούσει τα αιτήματα της επανάστασης. Ύστερα από μια δραματική αμφιταλάντευση –ο άγγλος ελεγκτής Α. Κόλβιν τον ψιθυρίζει «Σκοτώστε τον επί τόπου!», ενώ ο γάλλος πρόξενος του είχε συστήσει φρόνηση και ψυχραιμία– ο Χεδίβης προσκαλεί τον Οράμπι να ξαναβάλει το σπαθί στη θήκη του και να μιλήσει. Η επανάσταση ζητάει: 1) Να φύγει το υπουργείο Ριάζ Πασά. 2) Εκλογές για Βουλή αντιπροσώπων του λαού (...), 3) Ν' ανήλθει ο στρατός σε 18 χιλιάδες άντρες, αφού ο στρατός είναι ο

μόνος προστάτης φρουρός του όπλου λαού, 4) Ισότιμη μεταχείριση όλων των Αιγυπτίων, εξάπλωση της εκπαίδευσης, πολιτικές ελευθερίες για όλους, κ.ά. Όλα τα αιτήματα γίνονται δεκτά. Ο Τεουφίκ διώχνει τον Ριάζ και ξαναφέρει τον Σερίφ Πασά, που σχηματίζει υπουργείο. Οι στρατιωτικοί απλώς το ανέχονται. Ο Οράμπι...»¹⁴.

Αλλά, ίσως η μεγαλύτερη προσφορά του Τσίρκα είναι ότι φωτίζει καταστάσεις και πράγματα που συνδέονται με τη ζωή, τις δραστηριότητες, τους θεσμούς, τις πρακτικές της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας – με τη ζωή, τα προβλήματα, τις ανησυχίες, τις ελπίδες της ίδιας της παροικίας. Έως το 1958 που κυκλοφορεί τη μελέτη του, το μόνο αξιόλογο βοήθημα που υπάρχει είναι το δίτομο σύγγραμμα του Αθανάσιου Γ. Πολίτη «Ο Ελληνισμός και η νεωτέρα Αίγυπτος»¹⁵. Ο Τσίρκας δεν τα βάζει κάτω! Ψάχνει παντού, σε βιβλιοθήκες, στο Μουσείο Μιχαηλίδη, στους παλιούς τόμους της αλεξανδρινής εφημερίδας «Ταχυδρόμος».

Ξέρω ότι μόνο για να διεξέλθει και να μελετήσει τους τόμους του «Ταχυδρόμου» διέθεσε ώρες, εβδομάδες, μήνες! Και, τότε, βέβαια, δεν υπήρχαν ούτε κομπιούτερ, ούτε μικροφίλμ. Στα υπόγεια του «Ταχυδρόμου» –που, φυσικά, δεν διέθεταν κλιματισμό– θα ένωσε, υποθέτω, πάνω του το βάρος των τόμων του «Ταχυδρόμου» ή –αν προτιμάτε– τον «ταριχευμένο και μαγικά συντηρημένο χρόνο». κα-ταπώς θα έλεγε ο Χόρχε Μπόρχες¹⁶. Συγκρατώ μια συνομιλία που είχα με τον Τσίρκα, λίγες εβδομάδες μετά την κυκλοφορία του «Καβάφη» του. Τον ρώτησα για τις εμπειρίες του από εκείνη την παρατεταμένη «συνάφεια» του με παλιούς, κιτρινιασμένους τόμους ή αρχαία εφημερίδων. «Ήταν –μου είπε– μια επίπονη δουλειά, αλλά και πολύ συναρπαστική! Αν με ρωτήσεις σε ποιο “σώμα” του “Ταχυδρόμου”, σε ποια σελίδα, δημοσιεύθηκε το τάδε άρθρο ή η τάδε νεκρολογία ή η τάδε διαφήμιση των τσιγάρων Τσωνακλή ή του “Αθηναίου”, τότε λεγόταν “Χεδιβικόν ζαχαροπλαστείον”, μπορώ να σε παραπέμψω με σιγουριά»¹⁷.

Γιατί δίνω τις λεπτομέρειες αυτές; Τις δίνω απλώς για να θυμίσω τον προσωπικό μόχθο –πνευματικό, αλλά και σωματικό– του «ερευνητή Τσίρκα». Κάπου ο Βάρναλης λέει πως ένα έργο μπορείς συνέχεια να το διορθώνεις, να το τελειοποιείς... Γι' αυτό οι Αρχαίοι στα αγάλματά τους δεν έγραφαν ο τάδε «εποίησε», αλλά «εποιεί»¹⁸... Και ο Τσίρκας για να δώσει το δικό του Καβάφη, επί τρία χρόνια «εποιεί»...

Στα χρονικά περιθώρια μιας σύντομης παρέμβασης, είναι αδύνατο βέβαια να δώσεις όλο τον πλούτο των στοιχείων, των «πληροφοριών», των καταστάσεων που δίνει ή περιγράφει ο Τσίρκας, προσεγγίζοντας την ιστορία του αιγυπτιώτη ελληνισμού. Και, ίσως, το μόνο που μπορείς να δώσεις είναι την «ειδή του δένδρου». Ο Τσίρκας ξεκινά από «τα χρόνια της ακμής», τότε που ο Πασάς του Καίρου είναι ο Μοχάμετ Άλι. Και θεοί του Μοχάμετ Άλι είναι οι θεοί του εμπορίου. Αλλά έμποροι, τα χρόνια εκείνα είναι κυρίως οι Έλληνες, που παίζουν ουσιαστικά, κατά την εκτίμηση του Τσίρκα, το ρόλο αστικής τάξης. Είναι έμποροι και, παράλληλα, στενοί συνεργάτες, σχεδόν επιτελείς του Πασά. Παράδειγμα: Στην εκστρατεία κατά του Σουδάν, στα 1838, ο Μοχάμετ Άλι συνοδεύεται από το γενικό πρόξενό της Ελλάδας (δηλαδή από τον παλιό φίλο του Μιχ. Τσοίτσα), από τον Παυλίδη (διάβαζε Δράνελ Πασά) και από το γιατρό Στ. Λάσκαρη, που φέρει τον τίτλο του «μπέτη».

Γύρω στα 1840, ο ελληνισμός της Αλεξάνδρειας βρίσκεται στην ακμή του. Χτίζει σχολεία, νοσοκομεία, εκκλησίες, «δημιουργεί πολιτισμό». Και οι δομές των ιδρυμάτων του είναι δημοκρατικές. Από το σημείο αυτό και πέρα, ο Τσίρκας –αναζητώντας τις πηγές έμπνευσης του Καβάφη, ακριδέστερα τις σχέσεις του έργου του ποιητή με την πραγματικότητα– παρακολουθεί, καταγράφει, βιώνει όλους τους κραδασμούς ή τις κατακτήσεις του κοινοτικού θεσμού, τις καλές ή ολιγότερο καλές μέρες του αλεξανδρινού ελληνισμού. Και επειδή δεν είναι ασιογράφος, επειδή δεν πιστεύει πως τα έργα των ανθρώπων πρέπει να κρίνονται με βάση κάποιες... επιγραφές των Πτολεμαίων («όλοι είναι λαμπροί, ένδοξοι, κραταιοί, αγαθοεργοί»...), ο λόγος του Τσίρκα ποικίλλει: Πότε καταφατικός, πότε αρνητικός, πότε

έντονα επικριτικός και τότε απλώς ανθρώπινος... Όταν λ.χ. με απόφαση της Κοινότητας, η φοίτηση των παιδιών στα κοινοτικά σχολεία, στα χρόνια 1883 και 1884, γίνεται δωρεάν, η προσέγγιση Τσίρκα δεν μπορεί παρά να είναι θετική. Όταν η Κοινότητα, στα 1887, τροποποιεί το καταστατικό της επί το αριστοκρατικότερο (όπου ανάλογα με το ύψος της συνδρομής σου, αποκτούσες και αντίστοιχο αριθμό ψήφων...), η προσέγγιση Τσίρκα δεν μπορεί παρά να είναι αρνητική... Και όταν ο Γεώργιος Αβέρωφ, ο πλουσιότερος Έλληνας της Αιγύπτου και «*πρόεδρος της των Αλεξανδρέων Ελληνικής Κοινότητας*» θα αφήσει το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του στο έθνος και την Κοινότητα, ο Τσίρκας θα δώσει τις δικές του προεκτάσεις: Όχι αυτή η διαθήκη δεν είναι ένα απλό νομικό έγγραφο κάποιου βαθύπλουτου ομογενούς που, άκληρος στα ογδόντα του χρόνια, κάθεται και μοιράζει τα υπάρχοντά του... Όχι, αυτός ο Μετσοβίτης γέρος, που αγαπούσε με πάθος μυστικιστικό την Ελλάδα και που οι Αλεξανδρινοί αριστοκράτες του πλούτου τον αποκαλούσαν «*κοτσαμπάση*», ήξερε να ορθώνει *σχολεία - Θερμοπύλες*.

Αλλά ο Τσίρκας δεν στάθηκε μόνο στα μεγάλα ονόματα. Καλοί οι οι μεγάλοι ευεργέτες, αλλά κάπου υπάρχει και το ανώνυμο πλήθος, οι απλοί πάροικοι. Όταν δημοσιεύεται η διαθήκη του Γεωργίου Αβέρωφ, η ανεργία –γράφει ο Τσίρκας– «*μάστιζε τα παροικιακά πλήθη της Αλεξανδρείας*». Και την ίδια χρονιά, στο Κάιρο, οι τσιγαράδες, Γραικοί, Ευρωπαίοι και Αιγύπτιοι, ενωμένοι στο σωματείο τους, κατεβαίνουν σε σκληρούς αγώνες, γιατί τους είχαν περικόψει την τιμή της χιλιάδας από 22 σε 18 γρόσια... Και επειδή αναφέρθηκε στην εφημερίδα «*Ταχυδρόμος*», επιτρέψτε μου να παραθέσω δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από την αρθρογραφία της εφημερίδας αυτής και τα οποία δεν μπορούσαν να ξεφύγουν από την προσοχή του ερευνητή Τσίρκα:

«*Αξιοθρήνητος είναι η των Ελλήνων κατάστασις από της εις την Αίγυπτον ελεύσεως των επί πολιτισμώ καυχωμένων Άγγλων. Παν ό,τι ελληνικόν περιφρονείται και καταπατείται. Εις οιανδήποτε δημοσίαν ή ιδιωτικήν υπηρεσίαν εισεχώρησαν οι Άγγλοι, πρώτη αυτών μέριμνα ην να εκδιώξωσι τους Έλληνας καθ' ων τρέφουσι ακατονόμαστον μίσος*».

Ιδού και ένα δεύτερο απόσπασμα από άλλο άρθρο:

«*Πριν ή όμως επέλθη η τελεία καταστροφή, η τε κυβέρνησις του Χεδίδη και αι λοιπαί ευρωπαϊκαί δυνάμεις δέον να λάωσι στάσιν ανδρικήν και να απαιτήσωσι την εκκένωσιν της Αιγύπτου υπό των Άγγλων, διότι αν μη τούτο γένηται, αλλοίμονον και εις τους Αιγυπτίους και εις τας ξένas ενταύθα παροικίας*».

Το πρώτο άρθρο είναι γραμμένο το Μάρτιο του 1891, το δεύτερο τον Ιούλιο του ιδίου έτους¹⁹.

Όμως η λέξη «*εκκένωση*» –«*Αλ Γκαλά*» στα αραβικά– συνέχεια, πρωτίστως, την ψυχή του αδύναμου ακόμα τότε αιγυπτιακού εθνικού κινήματος, με επικεφαλής το νεαρό φλογερό πατριώτη Μουστάφα Κάμελ.

Λίγα χρόνια αργότερα, η λέξη θα γίνει το κεντρικό σύνθημα ενός ολόκληρου λαού. Και τη γράφει –για να θυμηθούμε το *Liberté* του Πωλ Ελυάρ– παντού: Στους δρόμους, στα σπίτια, στο χωράφι, στην τσάπα, στο ψωμί, στο αλάτι, στο βόδι, στα δένδρα, στην έρημο, στο ποτάμι, στις φτερούγες των πουλιών! Παντού: «*Αλ Γκαλά*». Τη λέξη θα την απαντήσουμε και στο διήγημα «*Σε καιρό και σε τόπο*», από τη σειρά «*Ο ύπνος του θεριστή*»²⁰. Κατά σύμπτωση, ένα ακριβώς χρόνο μετά τα δύο αυτά άρθρα του «*Ταχυδρόμου*» που αναφέραμε, ο Καβάφης, με άρθρο του στον αλεξανδρινό «*Τηλέγραφο*», «*ζητάει από τους Άγγλους ν' αφήσουν την Κύπρο να ενωθεί με την Ελλάδα*»²¹.

Κλείνοντας, θα ήθελα να πω ότι η ιστορία του αιγυπτιώτη ελληνισμού είναι ένα κομμάτι από την ιστορία της Αιγύπτου, αλλά και από την ιστορία της νεότερης Ελλάδας. Ο Σεφέρης, και ενώ είχαν αρχίσει κιόλας να φαίνονται τα πρώτα σημάδια της διαρροής, επέμενε ν' αποκαλεί την Αλεξάνδρεια «*μεγάλη μητρόπολη του ελληνισμού*»²². Από τη σκοπιά αυτή, δεν χωρεί αμφιβολία πως όλοι όσοι μόχθησαν για να συγγράψουν την ιστορία του αιγυπτιώτη ελληνισμού –από τον

Αθανάσιο Πολίτη και τον Ράδο Ραδόπουλο²³ έως τον Μανώλη Γαλουράκη²⁴– δεν έκαναν τίποτε άλλο παρά να δώσουν σελίδες από την ιστορία της Αιγύπτου, από την ιστορία της Ελλάδας. Και, ανάμεσα στις σελίδες αυτές, ξεχωριστή θέση κατέχει ασφαλώς η προσφορά του Στρατή Τσίρκα, έστω και αν αφετηρία της στάθηκε ο Καβάφης.

Ο Τσίρκας δεν επεκαλέσθη ποτέ τον τίτλο του ιστορικού. Πίστευε όμως, στην «*ιστορική συνείδηση*» του συγγραφέα. Και είναι αυτή, ακριβώς η συνείδηση –μια συνείδηση που «*δένει οργανικά τα περασμένα με τα τωρινά και ζωντανεύει το παρελθόν ως προϊστορία του παρόντος*»²⁵– που τον κρατάει ανάμεσά μας ζωντανό, επίκαιρο, έναν φιλικό και κεφάλτο πάντοτε συνομιλητή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1) Γ. Λαχωνίτης: Καθαφικά αυτοσχόλια, Αλεξάνδρεια, 1942, σελ. 22.
- 2) Στρατής Τσίρκας: Ο Καβάφης και η εποχή του, Κέδρος, Αθήνα, 1958.
- 3) Νίκος Γ. Σβορώνος: Επισκόπηση της ελληνικής ιστορίας, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990, σελ. 10.
- 4) Στρατής Τσίρκας, ο.π. σελ. 17.
- 5) Στρατής Τσίρκας, ο.π. σελ. 315 και Γ.Γ. Αλεξανδράτος: Οι «*Θερμοπύλες*» του Καβάφη - Ερμηνευτικά σημειώματα, Ανάτυπο από το περ. «*Παρνασσός*», τομ. ΚΔ' (1982), Αθήνα, 1982, σελ. 529.
- 6) Στρατής Τσίρκας, ο.π. σελ. 22.
- 7) Νίκος Γ. Σβορώνος, ο.π. σελ. 135.
- 8) Στρατής Τσίρκας, ο.π. σελ. 118.
- 9) Π.Α. Ζάννας: Για τον Στρατή Τσίρκα, Περ. «*Ο Πολίτης*» τ. 32, σελ. 49.
- 10) Στρατής Τσίρκας: Αλλαξοκαιριά - Δεκαοχτώ κείμενα, Κέδρος, 1970, σελ. 115.
- 11) Στρατή Τσίρκα: Τα διηγήματα, Κέδρος, 1978, σελ. 167.
- 12) Γεώργιος Φίλιππον Πιερίδης: Οι δαμδακάδες, ορίζοντες, Αλεξάνδρεια, σελ. 24-25.
- 13) Π.Α. Ζάννας, ο.π., σελ. 47.
- 14) Στρατής Τσίρκας: Ο Καβάφης και η εποχή του, σελ. 93.
- 15) Αθ. Γ. Πολίτης: Ο ελληνισμός και η νεωτέρα Αίγυπτος, τόμοι 2, «*Γράμματα*», Αλεξάνδρεια - Αθήναια, 1928 και 1930.
- 16) Χόρχε Λονίς Μπόρχες: Ο δημιουργός, Ύψιλον, Αθήνα, σελ. 7.
- 17) Προσωπικές σημειώσεις Σοφ. Χρ.
- 18) Μανώλη Χαλδατζάκη: Ο Καβάφης στην υπαλληλική του ζωή, Αθήνα, 1967, σελ. 69.
- 19) Στρατής Τσίρκας, ο.π., σελ. 169 και 174.
- 20) Στρατής Τσίρκας: Ο ύπνος του θεριστή, Αλεξάνδρεια 1954, σελ. 134.
- 21) Στρατής Τσίρκας: Ο Καβάφης και η εποχή του, σελ. 174.
- 22) Γεώργιος Φίλιππον Πιερίδης: Μνήμες και ιστορίες από την Αίγυπτο, Τα τετράδια του Ρήγα, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 67.
- 23) Ραδ. Γ. Ραδόπουλος: Ο βασιλεύς Φουάτ ο Α' και η αναγεννημένη Αίγυπτος, Αλεξάνδρεια, 1930.
- 24) Μανώλης Γαλουράκης: Η Αίγυπτος των Ελλήνων, Αθήνα 1967.

«Το Θέατρο Τέχνης δεν παρήκμασε...»

της Πέγκυ Κουνενάκη

Οπως σας αρέσει»: Κωμωδία του Σαίξπηρ, η οποία ελάχιστα παίζεται στο ελληνικό θέατρο, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Δεκεμβρίου, θα δοθεί η πρεμιέρα της στο θέατρο Τέχνης «Κάρολος Κουν» της οδού Φρυνίχου, στην Πλάκα. Έργο γεμάτο ποίηση κι έρωτα, διαδραματίζεται στο μαγικό δάσος του Άρντεν, που δεν είναι άλλο απ' την αγροτική περιοχή όπου γεννήθηκε ο Σαίξπηρ. Η παράσταση του Θεάτρου Τέχνης έχει δύο τουλάχιστον καινοτομίες: Αφ' ενός, η σκηνογραφία ανήκει στον Άγγλο Τίμοθυ Ο' Μπράιαν –παλιό γνώριμο του Κουν, που έχει ασχοληθεί πολύ με το έργο του Σαίξπηρ– και αφ' ετέρου, τη μουσική θα κάνει ο Λαυρέντης Μαχαιρίτσας που οι περισσότεροι έχουν συνδέσει μ' άλλου είδους ακούσματα.

Με νέες προοπτικές που ενδυναμώνονται απ' την επιχορήγηση της «Χάινεκεν» η μία σκηνή του Θεάτρου Τέχνης ξεκινάει αρκετά φιλόδοξα (στο «υπόγειο» της οδού Σταδίου συνεχίζεται η περσινή επιτυχημένη «Γέρμα», επιδιώκοντας να προσεγγίσει το κοινό μέσα από ένα ποιητικό σαιξπηρικό κείμενο, κόντρα στις εύκολες επιλογές που προσφέρει η θεατρική πιάντα, εκτός θέβαια κάποιων εξαιρέσεων που ούτως ή άλλως πάντα υπάρχουν.

Αποκαλυπτικός για τα τεκτονόμενα και τις επιλογές του ο σκηνοθέτης Γιώργος Λαζάνης, μιλάει στο ANTI:

• «'Όπως σας αρέσει, λοιπόν, ένα έργο που δεν παίζεται συχνά...

– Ναι, ίσως γιατί έχει πολλούς ρόλους. Θυμάμαι, παλιότερα, είχε παιχτεί απ' την Κοτοπούλη και τον Παπά, κι ύστερα με Ορλάντο το Δημήτρη Μυράτ. Είναι μια απ' τις κωμωδίες του Σαίξπηρ που ενώ απευθύνεται στο διανοούμενο εν τούτοις διαθέτει πολλά λαϊκά στοιχεία, ίσως γι' αυτό παίζεται συχνά στην Αγγλία. Αν δεν πολυπαίζεται εδώ, είναι εξ αιτίας της πολυπρόσωπης διανομής. Απαιτούνται τριάντα ηθοποιοί. Οι κύριοι ρόλοι είναι δεκαοχτώ, κι αυτοί που θα τους παίξουν πρέπει να 'ναι καλοί ηθοποιοί.

«Οι τέχνες μαραζώνουν»

• Τι σας έκανε ν' ανεβάσετε αυτό το έργο;

– Νομίζω πως ζούμε σε μια εποχή που όλες οι τέχνες και βασικά το θέατρο μαραζώνουν.

Ανάμεσα στ' όνειρο και την ποίηση θα κινηθεί η νέα παράσταση του Θεάτρου Τέχνης, με το έργο «'Όπως σας αρέσει» του Σαίξπηρ. Ο σκηνοθέτης Γιώργος Λαζάνης, μιλώντας στο ANTI, αναφέρεται στο έργο που ελάχιστα παίζεται στην Ελλάδα, απαντά στους κακόβουλους, που θέλουν το Θέατρο Τέχνης να έχει χάσει την αίγλη του, και εκπληκτος με τη διαμαρτυρία των εργαζομένων στις επιχειρήσεις Μαρινόπουλου αρνείται τα πέντε εκατομμύρια, εφόσον πάνε στους εργαζόμενους...

Η Κάτια Γέρου, στο «'Όπως σας αρέσει», που ανεβαίνει με σκηνοθεσία Γιώργου Λαζάνη από το Θέατρο Τέχνης

Αυτό οφείλεται κυρίως στα κανάλια. Ο κόσμος έχει εθιστεί σ' ό,τι προβάλλουν, που κινείται ανάμεσα στη βία και στη χοντρή φάρσα. Ωστόσο, υπάρχουν άνθρωποι που θα 'θελαν να δουν την ποίηση επί σκηνής. Σ' αυτούς τους λίγους απευθυνόμαστε. Αν και μοιάζει με μάταιος κόπος. Το καλό και ποιητικό θέατρο δεν γίνεται πιστευτό. Και γιατί άλλωστε; Όταν οι περισσότεροι ζουν απ' την παραοικονομία, γιατί να πιστέψουν το λόγο του Σαίξπηρ... Απευθυνόμαστε, λοι-

πόν, στους λίγους που επιδιώκουμε όμως να γίνουν περισσότεροι. Ο Σαίξπηρ απευθύνεται και στο λαϊκό άνθρωπο και στον διανοούμενο. Κάνει μια ποιητική προσέγγιση στο θέμα του. Κι αυτό προσπαθώ να δώσω, όχι με τραίνα κι αυτοκίνητα επί σκηνής, αλλά όπως είναι.

• Πού σας παρασύρει το μαγικό δάσος του Άρντεν;

– Το έργο αρχίζει μέσα σ' ένα μαύρο σκηνι-

κό. Έχει σπάσει η κοινωνική αρμονία. Τι έχει συμβεί; Ο Φρεδερίκος σφαιτερίζεται το δουκάτο απ' τον αδελφό του και τον στέλνει εξορία. Όλες οι πρώτες σκηνές αναφέρονται στη δικτατορία που έχει επιβάλει ο Φρεδερίκος. Οι διωγμένοι εγκαταλείπουν το δουκάτο και πηγαίνουν στο δάσος του Άρντεν. Αυτό το μαγικό ταξίδι θα 'πρεπε να μπορεί να το κάνει κάθε άνθρωπος, γιατί αφήνει περιθώρια στα αισθήματά του να εκδηλωθούν. Παρότι το δάσος είναι χιονισμένο, κρυώνουν, δεν έχουν τροφή, κυνηγούν πουλιά και ζώα για να επιβιώσουν, ωστόσο αφήνονται. Ξεφεύγουν απ' το ποιος θα κλέψει τον άλλον, απ' τις ίντριγκες, απ' όλα τα κακά μιας διαρθρωμένης κοινωνίας. Αφήνονται στον πλούτο της φύσης. Κι η φύση παρακινεί πάντα στο καλό. Η οργανωμένη κοινωνία είναι αυτή που δημιουργεί το κακό. Αυτό όμως είναι το ένα μέρος του έργου. Απ' την άλλη υπάρχει ο έρωτας της Ροζαλίντας με τον Ορλάντο. Θα συναντηθούν στο δάσος κι εκείνη μασκαρεμένη θα τον μνησει στον έρωτα. Δεν προσπαθούν ν' αναγνωριστούν – αφού έχουν ξανασυναντηθεί στο δουκάτο – αλλά να γνωρίσουν ο ένας τον άλλον. Η τελετουργία της μύησης είναι ένα όμορφο παιχνίδι που γίνεται ακόμη πιο γοητευτικό κάτω απ' τις συνθήκες του, κάτω απ' τις συνθήκες του δάσους του Άρντεν.

Υπάρχουν όμως κι άλλα τρία ζευγάρια ερωτευμένων. Η Ροζαλίντα πρέπει να δώσει λύση σ' όλους, και στον ευατό της. Η εμφάνιση του Υμεναίου, που θα δώσει λύση σ' όλα τα ειδύλλια, είναι το σκηνοθετικό πρόβλημα.

Θα πρέπει να εμφανιστεί ως μασκαράτα – σύμφωνα με το όλο πνεύμα του έργου – η ως από μηχανής Θεός; Προτίμησα τη μασκαράτα που μ' επικεφαλής τη Ροζαλίντα φέρνει τον Υμεναίο μ' όλη τη μεγαλοπρέπεια που του πρέπει, για να δώσει τη λύση. Αυτό είναι ένα παιχνίδι ψυχής. Δεν μπορεί να διανοηθεί κανείς το πώς μπορούν οι άνθρωποι ν' αλλάζουν στη φύση, να βλέπουν τα πράγματα πιο καθαρά, να παραμερίζουν το ατομικό συμφέρον, τις μικρότητες, όλες τις αδυναμίες που δημιουργεί η κοινωνία, που μας αναγκάζει να μην είμαστε εμείς αλλά να παίζουμε άλλους ρόλους. Κι αυτοί οι ρόλοι μάς αναγκάζουν να φαινόμαστε άλλοι απ' ό,τι είμαστε πραγματικά. Το δάσος του Άρντεν δεν είναι ένας μαγικός τόπος αλλά ο φυσικός κόσμος που μπορεί να μας βοηθήσει ν' αλλάξουμε».

«Ο Σαίξπηρ είναι μέλλον»

• Διατηρείτε, λοιπόν, όλο το ποιητικό και ονειρικό στοιχείο του έργου χωρίς να επιχειρείτε κάποιους εκσυγχρονισμούς...

– Ο εκσυγχρονισμός θα φτάνει μέχρι εκεί όπου θα καταλαβαίνει ο θεατής ότι αυτοί οι άνθρωποι δεν ανήκουν στο παρελθόν. Γιατί, όπως λέει ο Πήτερ Μπρούκ, «ο Σαίξπηρ δεν είναι παρελθόν αλλά μέλλον». Μπορεί να

φτάσαμε στον Μπέκετ, τον Ιονέσκο ακόμη και τον Μπρεχτ, όμως, όλοι αυτοί οι συγγραφείς εμπεριέχονται στον Σαίξπηρ. Είναι ο συγγραφέας που δίνει αφορμή στο μελλοντικό θεατή. Και σαν ποίηση και σαν τεχντροπία. Ο Σαίξπηρ εμπεριέχει μέσα του τον κινηματογράφο. Οι εναλλαγές των σκηνών είναι τόσο γρήγορες, τόσο σύντομες, που μοιάζουν κινηματογραφικές. Με δύο-τρεις πινελιές ο Σαίξπηρ έδινε ολόκληρους χαρακτήρες. Κι όλα αυτά πριν από τέσσερις αιώνες! Αυτό το έργο δεν μπορώ να πω ότι το κάνω μόνο για το κέφι μου αλλά για να προσεγγιστεί ο μεγάλος ποιητής. Δεν το κάνουμε γιατί ικανοποιούμαστε εμείς, αλλά γιατί θέλουμε να προσεγγίσουμε τον κόσμο με τα μεγάλα λόγια ενός μεγάλου ποιητή...

• Σ' αυτή την παράσταση καινοτομείτε κατά κάποιον τρόπο. Χρησιμοποιείτε το σκηνογράφο Τίμοθ Ο' Μπράϊαν απ' τη μια, κι απ' την άλλη τον Λαυρέντι Μαχαιρίτσα για τη μουσική...

– Ο Τίμοθ είναι φίλος. Είχε κάνει μαζί με τον Κουν το έργο «Ρωμαίος και Ιουλιέτα» στο Στράτφορντ. Είχε έρθει πολλά ταξίδια εδώ στην Ελλάδα, είχαμε γνωριστεί. Κάποια στιγμή μου παράγγειλε με τον Διονύση Φωτόπουλο ότι θα 'θελε να 'ρθει να δουλέψει μαζί μας. Είχα ήδη αποφασίσει για το «Όπως σας αρέσει», τον πήρα τηλέφωνο και ήρθε. Είναι τόσο πλούσιος μέσα του, διαθέτει τόση εμπειρία πάνω στον Σαίξπηρ, αυτό το έργο το 'χει ανεβάσει δυο-τρεις φορές στην Αγγλία. Μου δήλωσε, όμως, πως δεν θα κάνει τίποτε απ' ό,τι έχει ξανακάνει. 'Ηθελε να δουλέψει σε σχέση με το θέατρό μας. Του άρεσε το θέατρο της Φρυνίχου, ήθελε να το κάνει όπως την εποχή του Σαίξπηρ, δημιουργήσε τέσσερις πόρτες για τα μπασίματα-δγαλίσματα. Πέραν του ότι έκανε ένα θαυμάσιο σκηνικό, μου φώτισε ορισμένα σημεία του έργου, κάτι που για μένα θα σήμαινε πολλές ώρες θεωρητικής μελέτης. Νομίζω πως μου άνοιξε πολλές πόρτες.

Με τον Μαχαιρίτσα υπήρξε μια πολλή καλή συγκυρία. Όταν τον φώναξα ήρθε γεμάτος ενθουσιασμό, γρήγορα κατάλαβε πως για να κάνεις μουσική για τον Σαίξπηρ θέλει μόχθο. Παραμέρισε τον πληθωρισμό του κι έκανε μια μουσική πολύ ωραία.

• Η χρησιμοποίηση δύο συνεργατών εντελώς έξω απ' το σύνθημα κύκλωμα, σημαίνει διάθεση του Θεάτρου Τέχνης για ανανέωση;

– Ο ερχομός του Τίμοθ Ο' Μπράϊαν δείχνει πως είμαι ανοικτός πάντα σε νέες συνεργασίες. Ωστόσο, θα πρέπει να ομολογήσω πως έχω δημιουργήσει μια πολύ καλή σχέση με τον Κυριάκο Κατζουράκη, συναντιώμαστε καλλιτεχνικά, που σε άλλα έργα δεν θα τον άλλαζα με κανέναν. Πάντα είμαι ανοικτός σε νέους συνεργάτες. Μ' αυτούς που δεν θα μπορούσα να συνεργαστώ είναι οι τηλεοπτικές φίρμες, αν και βλέπω πως αυτοί είναι ο πόλος έλξης για το κοινό. Ας μην ξεχνάμε ότι οι ηθοποιοί εθίζονται στο τηλεοπτικό παίξιμο και δεν μπορούν να το αλλάξουν. Για τη δουλειά τους μπορεί να είναι

καλοί, δεν θα τους κρίνω. Όμως, δεν μπορούν να κάνουν θέατρο, τουλάχιστον οι πιο πολλοί. Αν μου μιλάς γι' αυτόν τον αποκλεισμό, δεν το συζητάω. Σ' όλους τους υπόλοιπους είμαι ανοικτός.

• Κάποια στιγμή το Θέατρο Τέχνης θα συνεργαστεί και με άλλους σκηνοθέτες εκτός των δυνάμεών του;

– Και σε σκηνοθέτες είμαι ανοικτός. Στη σκηνοθεσία όμως υπάρχει μια μεγάλη διαφορά. Εάν εγώ παίζω κάπου, θα 'θελα κάποιος άλλος να με σκηνοθετήσει. Όμως, κάθε σκηνοθέτης φέρνει τη σφραγίδα του. Κι εκεί είναι το πρόβλημα: Κατά πόσο ταιριάζει η αισθητική του με το Θέατρο Τέχνης. Ξέρω, επίσης, πως κάθε σκηνοθέτης έχει κάποια πράγματα και θέλει να τα επιβάλλει, και πολύ καλά κάνει. Μ' αρέσουν πολλοί νέοι σκηνοθέτες, όταν βλέπω παραστάσεις τους πολλά πράγματα τα παινεύω, τα ζηλεύω αν θες, αλλά είναι κάπου αλλού...

Ανανέωση ή παράδοση;

• Μ' αυτόν τον τρόπο όμως θα μπορούσε να ανανεωθεί, ως ένα βαθμό, δέδαια, η αισθητική του Θεάτρου Τέχνης...

– Πιστεύω πως ανανεώνω την αισθητική μου σε κάθε νέα παράσταση και μάλιστα με συνέπεια. Όμως, θέλω να πω τούτο: Όταν αλλάζω την αισθητική μου στο ανέδασμα ενός έργου συμβαδίζοντας με το σήμερα, έρχονται οι ειδήμονες και λένε, «δεν θα τ' ανέδαζε έτσι ο Κουν». Όταν ανεβάσεις ένα έργο όπως θα τ' ανέδαζε εκείνος, λένε πάλι, «παριστάνει τον Κουν». Νομίζω πως τόσο στην «Δεσποινίδα Τζούλια» όσο και στην αρχαία τραγωδία έχω δώσει μια εντελώς δική μου γραμμή. Αν δεν μπορούν να το παραδεχτούν αυτό οι ειδήμονες ή αν δεν θέλουν να το παραδεχτούν, ο κόσμος που παρακολουθεί τις παραστάσεις το δέχεται. Για παράδειγμα, ο Ευρυπίδης αλλιώς θ' ανέβαινε την συγκεκριμένη εποχή που θα έκανε την παράστασή του ο Κουν κι αλλιώς σήμερα. Άλλη η τότε αντιμετώπιση, κι άλλη η σημερινή. Η εξέλιξη της φιλολογίας όσο και της αρχαιολογίας βοηθούν στο ανέδασμα της αρχαίας τραγωδίας. Δεν μπορώ ν' αρνηθώ το πόσο με φώτισε ο Σακελλαράκης με τις ανθρωποθυσίες. Ήταν κάτι που δεν το ξέραμε πριν από χρόνια. Ανθρωποθυσίες έγιναν και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, οι Πέρσες θυσίασαν ανθρώπους για την καλή της έκβαση. Απ' εκεί και πέρα αποκαλύπτονται πράγματα στον Ευρυπίδη. Επανέρχομαι όμως στην καλή παράσταση της «Δεσποινίδας Τζούλια». Λίγοι το παραδέχτηκαν αυτό. Όμως περισσότερο εκτιμώ αυτούς τους λίγους που το είδαν και το παραδέχονται, λιγότερο εκείνους που δεν το είδαν ή εκείνους που το είδαν και δεν θέλουν να μου το πουν.

• Ποιο είναι πλέον το δικό σας όραμα για το Θέατρο Τέχνης, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί;

«Όπως σας αρέσει» του Σαίξπηρ, από το Θέατρο Τέχνης. Δημήτρης Αστεριάδης, Φώτης Μακρής

– Το Θέατρο Τέχνης ν' αποκτήσει τους δικούς του μελλοντικούς σκηνοθέτες. Και δεν εννοώ να πάρεις απ' έξω σκηνοθέτες, γιατί αυτό έχει δοκιμαστεί και έχει αποτύχει. Ας πάρουμε το Εθνικό Θέατρο: Παίρνει απ' έξω σκηνοθέτες, που έχουν τα πιστεύω τους και που για μένα είναι ίσως σωστά. Κάθε σκηνοθέτης όμως λέει διαφορετικά πράγματα. Έτσι, οι ηθοποιοί του Εθνικού έχουν κυριολεκτικά πελαγώσει. Και βεβαίως δεν έχει καμιά αισθητική γραμμή το Εθνικό Θέατρο. Όταν είχε διευθυντή σκηνοθέτη, για παράδειγμα τον Δημήτρη Ροντήρη που είχε τον έλεγχο των παραστάσεων, επέλεγαν τους σκηνοθέτες, οι οποίοι όμως έμπαιναν στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Δεν μπορεί ο καθένας να λέει διαφορετικά πράγματα. Αυτό φοβάμαι και δεν μπορώ να το κάνω. Αυτό που θα 'θελα είναι να δγουν σκηνοθέτες μέσα απ' το Θέατρο Τέχνης.

• Δουλεύετε προς αυτή την κατεύθυνση; Πέρσι για παράδειγμα είχε σκηνοθετήσει ο Παντελής Παπαδόπουλος. Προετοιμάζετε κάποιον άλλον;

– Εκτός απ' τον Παπαδόπουλο προετοιμάζω και τον Κώστα Καπελώνη. Και κάποιους άλλους όμως που είναι νωρίς για ν' αναφέρω τα ονόματά τους.

• Μ' άλλα λόγια προετοιμάζετε στους διαδόχους σας...

– Δεν μ' αρέσει ο όρος γιατί ακούγεται πολύ βασιλικός. Όμως, είναι αλήθεια, προετοιμάζω κάποιους σκηνοθέτες. Απ' την άλλη μεριά, το Θέατρο Τέχνης θέλω να διατηρήσει αυτό για το οποίο γεννήθηκε: Ένα θέατρο που πιστεύει στο θέατρο, που δεν ξέρει ωράρια, που οι ηθοποιοί του άλλοτε θα πάρουν μεγάλο ρόλο κι άλλοτε μικρό. Μ' άλλα λόγια ένα θέατρο συνόλου, που είναι τ' όνειρο όλων των σκηνοθετών και ιδιαίτερα του Κουν. Η αισθητική γραμμή είναι δοσμένη

απ' τον Κουν. Εκείνος ήταν τόσο ανοικτός, μας έδωσε τόσες γραμμές που μπορούμε να τις εκμεταλλευθούμε. Το ρεπερτόριο που διάλεγε εμπειρείχε τόσες διεξόδους, που αν τις ακολουθήσουμε δεν θα υπάρχει πρόβλημα.

• Πολλοί απ' αυτούς που θεωρούνται «ειδικοί» στο θέατρο υπονοούν σε κείμενα και συζητήσεις τους ότι το Θέατρο Τέχνης βρίσκεται πλέον σε παρακμή. Τι θα τους απαντούσατε;

– Σε παρακμή βρίσκεται ολόκληρο το ελληνικό θέατρο. Την ακμή και την παρακμή όμως τη μετρούν ανάλογα με τον κόσμο. Κι όμως, ξέρουμε καλά πως ο κόσμος έχει διαφθαρεί, πηγαίνει σε παραστάσεις που κατασκευάζονται ως «γεγονότα». Η λέξη γεγονός σημαίνει κοσμική πρεμιέρα, συνάντηση μετά στη Μ. Βρετανία κ.λπ. Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον πεντε τηλεοπτικοί σταρ, για να μπορέσει να γίνει το «γεγονός». Έτσι, το κοινό δεν κάνει τίποτε άλλο απ' το να πηγαίνει να δει αυτούς που βλέπει στην τηλεόραση. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει με το Θέατρο Τέχνης. Δεν βρίσκεται σε καμιά παρακμή, ακολουθεί το δρόμο και το ρεπερτόριό του.

Το «Όπως σας αρέσει» προγραμματίζεται να κάνει πρεμιέρα στις 15 Δεκεμβρίου. Παρουσιάζεται σε μετάφραση Ερρίκου Μπελλιέ, σκηνοθεσία Γιώργου Λαζάνη, σκηνογραφία Τίμοθι Ο' Μπράιαν, μουσική Λαυρέντη Μαχαιρίτσα. Παίζουν οι ηθοποιοί: Κάτια Γέρου, Φώτης Μακρής, Παντελής Παπαδόπουλος, Περικλής Μουστάκης, Κώστας Καπελώνης, Αθανασία Καραγιαννοπούλου, Δημήτρης Αστεριάδης, Νικήτας Αστρινάκης, Κέλλυ Σαραντοπούλου, Ηλίας Γιαννάκης, Πάνος Ξενάκης, Μαίρη Ιγγλέση, Χάρης Λουκαράκης και Γιώργος Λαζάνης.

Κι ας προσθέσω και τούτο: Ένας Κουν ήταν αυτός. Εξήντα χρόνια ήταν στο προσκήνιο. Ήταν ο άνθρωπος που περνάει κάθε διακόσια χρόνια απ' την Ελλάδα. Μετά απ' αυτό λοιπόν δεν είσαι ο ίδιος. Αλλά ότι παρήκμασε το Θ.Τ. είναι μεγάλο λάθος. Αυτό που δεν δέχονται ή και δεν θέλουν να ομολογήσουν είναι, ότι ο Κουν μόνος δεν μπορούσε να κάνει τίποτα. Είχε κοντά του είκοσι ανθρώπους, που ήταν πλάι του απ' το πρωί ως το βράδυ και κάτι ξέρουν κι αυτοί...»

Η «πράσινη» και ο Σαίξπηρ!

• Τώρα έχετε την επιχορήγηση της «Χάινκεν» Φαντάζομαι ότι θα βοηθηθείτε στις παραστάσεις σας.

– Χωρίς την Χάινκεν δεν θα μπορούσαμε ν' ανεβάσουμε τον Σαίξπηρ. Ευτυχώς που βρέθηκαν αυτοί οι άνθρωποι και μας έδωσαν τριάντα εκατομμύρια. Το ν' ανεβάσεις Σαίξπηρ, όσο λιτή κι αφαιρετική κι αν είναι η παράσταση, κάπου υπάρχουν όρια... Δεν θα μπορούσα να κάνω αυτή την παράσταση με μόνη την επιχορήγηση που είναι άλλα τριάντα. Δεν θα μπορούσα ν' ανεβάσω αρχαία τραγωδία. Με τόσο πολύ χορό, τόσον που δεν επιχειρεί να χρησιμοποιήσει ούτε το Εθνικό Θέατρο. Δεν προσπαθώ να φτωχύνω το έργο. Εμείς οι ίδιοι είμαστε φτωχοί. Εμείς δεν πληρωνόμαστε. Και δεν το λέω για μένα, αλλά για όλα τα παιδιά που υπηρετούν αυτό το θέατρο.

• Η Χάινκεν θα χρηματοδοτήσει και τις υπόλοιπες παραστάσεις σας;

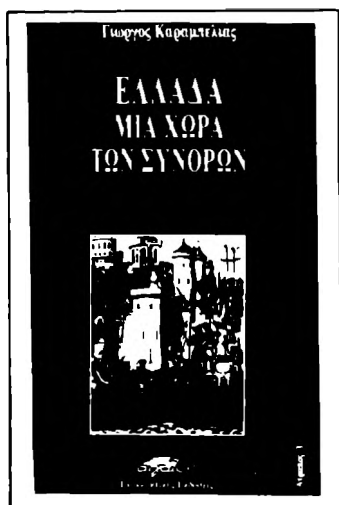
– Όχι θ' ασχοληθεί με τη διαφήμισή μας, γιατί θα 'θελε να προσελκύσουμε κοινό. Είμαστε διαφορετικοί απ' τους άλλους. Εκείνοι παίζουν τρία σήριαλ και μετά κάνουν μια παράσταση. Αυτό από μόνο του δρα διαφημιστικά. Νομίζω ότι η διαφήμιση που θα γίνει θα είναι μια υπενθύμιση για τον κόσμο ότι σ' αυτό το θέατρο γίνεται κάτι διαφορετικό.

• Είσατε ανάμεσα στους θιάσους που πήρατε πέντε εκατομμύρια από τον κ. Μαρινόπουλο. Ωστόσο, στις εφημερίδες δημοσιεύτηκε μια επιστολή των εργαζομένων σ' αυτή την επιχείρηση που δείχνει τις πραγματικά απάνθρωπες συνθήκες που εργάζονται. Εσείς, ως άνθρωπος της Αριστεράς πώς αντιμετωπίζετε αυτή τη διαμαρτυρία;

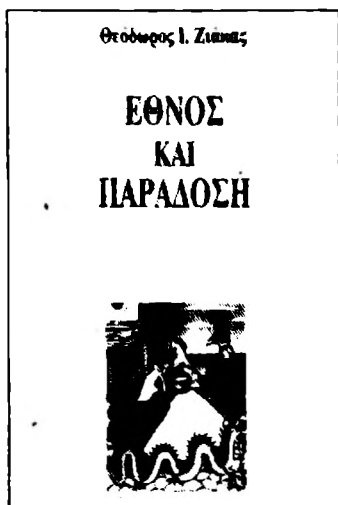
– «Κατ' αρχάς δεν πήραμε τα χρήματα. Διάβασα την επιστολή και εξεπλάγην. Με μία διαφορά: Δεν λένε, πως αν τα χρήματα αυτά δεν πήγαιναν στο θέατρο θα πήγαιναν στους ίδιους, αλλά λένε πως θα πήγαιναν στη διαφήμιση. Δεν έχω κανένα δίλλημα, ιδιαίτερα μετά που διάβασα τις συνθήκες που δούλευαν. Αν εκείνοι πάρουν τα χρήματα, πια ραϊτούμαι απ' αυτά. Αν όμως πάνε στη διαφήμιση, γιατί να μην επιχορηγηθούν κι αυτά τα θέατρα που έτσι κι αλλιώς έχουν μια πολιτιστική προσφορά;

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- ΑΘΗΝΑ: Θεμιστοκλέους 37,
τηλ. 36.26.319, 36.02.644, fax 36.39.930
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 20.23.49
- ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Έκτορος 40, τηλ. 003572 - 43.32.97, 34.75.22
- ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Κοινοπρακτική Ε.Π.Ε., Ιπποκράτους 68,
τηλ. 36.20.647, 36.46.202

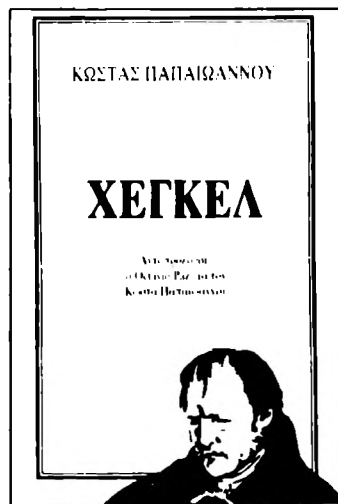
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
Ελλάδα, μια χώρα των συνόρων

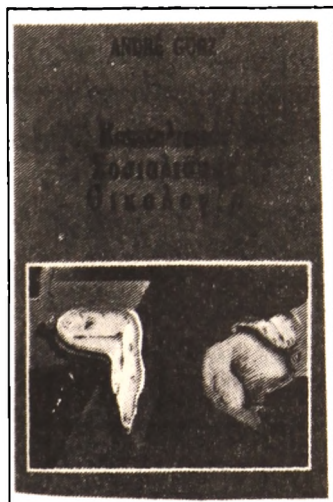
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΙΑΚΑΣ
Έθνος και παράδοση

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Η αποθέωση της ιστορίας

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
Χέγκελ

ΑΝΤΡΕ ΓΚΟΡΖ
Καπιταλισμός, σοσιαλισμός,
οικολογία

ΠΙΕΡ ΣΑΜΟΥΕΛ
Το φαινόμενο του
θερμοκηπίου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

Οι μεγάλες επιτυχίες του 1993

2 χρόνια
ΔΕΛΦΙΝΙ

Μανουέλ Βάθκεθ
Μονταλμπάν
ΓΚΑΛΙΝΤΕΘ
Ευρωπαϊκό Βραβείο Μυθιστορήματος 1992

Ουμπέρτο Έκο
Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ
ΤΟΥ ΤΖΑΙΗΜΣ ΤΖΟΥΣ

Ουμπέρτο Έκο
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΘΩΜΑ ΑΚΙΝΑΤΗ

Θεμιστοκλέους 23-25, 106 77 Αθήνα
τηλ.: 3630955, fax: 6450764

ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΑΖΕΣ

Ο αμερικανός συνθέτης PHILIP GLASS, του οποίου η δημοτικότητα γνωρίζει μια πρωτοφανή –για το είδος– κορύφωση τα τελευταία χρόνια, τιμήσε τη χώρα μας με τρεις συναυλίες: μία στη Θεσσαλονίκη, στον ονομαστό «Μύλο», μία στα Ιωάννινα, που ανελλιπώς πολιτιστικά δρώμενα, και μία στην Αθήνα, στο «Παλλάς» την 1η Δεκεμβρίου.

Τα χαρτιά λένε ότι ο Glass γεννήθηκε στη Βαλτιμόρη το 1937 και ότι σπούδασε στο Σικάγο μαθηματικά και φιλοσοφία. Στ' αλήθεια όμως, είναι πνευματικό τέκνο της πόλης της Νέας Υόρκης, όπου σπούδασε μουσική στην «πρέπουσα» σχολή Juilliard και έστησε το πρώτο του μουσικό σχήμα, το «Philip Glass Ensemble».

Τη μουσική του εκπαίδευση συνέχισε στα μέσα της δεκαετίας του '60, στο Παρίσι, στο εργαστήριο της Nadia Boulanger. Εκεί, συ-

μπωματικά, συναντήθηκε με τον Ravi Shankar. Η γνωριμία με το μεγάλο Ινδό μουσικό, κατά ομολογία του ίδιου του Glass, τον επηρέασε σε μεγάλο βαθμό και τον βοήθησε να ανακαλύψει τη *Μελωδία* και το *Ρυθμό*, δύο στοιχεία από καιρό εξοβελισμένα από την αμερικανική ακαδημαϊκή παράδοση, που το μόνο που την απασχολούσε ήταν η συγκρότηση αρμονικών οργανώσεων.

Ο Philip Glass εγκατέλειψε τη δωδεκάτονη τεχνική και στράφηκε άμεσα προς συνθέσεις με ρυθμική βάση. Απετέλεσε έναν από τους κυριότερους εκπροσώπους του «μινιμαλιστικού» κινήματος της δεκαετίας του '70, μαζί με τους Steven Reich, Terry Riley, John Adams κ.ά. Η αναγνώριση ήρθε το 1976 με το μαραθώνιο έργο του «Ο Αϊνστάιν στην πλαζ», που θεωρήθηκε αμέσως ένα από τα αριστουργήματα της μεταπολεμικής εποχής.

Κρινόμενος από μια αυστηρώς ευρωπαϊκή σκοπιά, ο Glass ίσως δεν ήταν η αιχμή του δόρατος στο πεδίο. Τα μονοπάτια που εξερεύνησε είχαν ήδη διανοιχθεί από ευρωπαίους συνθέτες, ακόμη και σύγχρονους του, όπως οι «Tangerine Dream», εκπροσώπου του γερμανικού «κυκλικού ροκ», ή οι

βρεταννοί «Pink Floyd», στην πρώιμή τους φάση και ο Brian Eno.

Ο Philip Glass όμως, όπως και πολλοί άλλοι αμερικανοί δημιουργοί, πήρε στοιχεία της δυσνόητης και εκλεκτικής ευρωπαϊκής πρωτοπορίας και τους προσέδωσε έναν βατό χαρακτήρα: τα συνέθεσε σε ένα ενιαίο σύνολο προσιτό στους πολλούς, κι έδωσε στη «σοβαρή» μουσική την αμεσότητα και τη ζωντάνια που είχε την εποχή του Μπαχ ή του Μπερλιόζ.

Και αντίθετα με μια Ευρώπη προσκολλημένη πιο πεισματικά στις παραδόσεις της, ο Glass προχώρησε προς την εδραίωση της αντίληψης για μια παγκόσμια μουσική, στηριγμένη σε πολλαπλά εθνικά ακούσματα.

Πολλοί κατατάσσουν το Philip Glass στην ετικέτα του «New Age», της ατμοσφαιρικής μουσικής που γνώρισε ακμή τη δεκαετία του '80. Σίγουρα όμως η μουσική του με τις ποικίλες και απρόδλεπτες μορφές που παίρνει ξεφεύγει απ' αυτά τα στερεότυπα.

Στο ευρύτερο κοινό, ο Glass έγινε γνωστός από τη μουσική επένδυση ταινιών όπως «Koyaanisqatsi», «Powakwatsi», «Mishima», «Η λεπτή διαχωριστική γραμμή». Ιδιαίτερα στις δύο πρώτες, το συναίσθημα της κοσμικής αρμονίας που γεννά η μουσική του συνδυάστηκε τέλεια με τον απλουστευτικό οικολογικό νατουραλισμό του σκηνοθέτη Κόπολλα.

Το έργο του Philip Glass εκτείνεται ακόμη σε μουσική για θέατρο και μπαλέτο, όπερες, μελοποίηση στίχων του Άλεν Γκίνσπεργκ, συνεργασίες με το Ravi Shankar και με διάσημους νεότερους μουσικούς όπως ο Paul Simon ή ο David Byrne.

Στη συναυλία του στο «Παλλάς», ο Philip Glass εμφανίστηκε μόνο με το πιάνο του, έχοντας να αντιμετωπίσει μια μεγάλη πρόκληση στον εαυτό του και στους ακροατές του: Πώς θα λειτουργούσε «γυμνός», αποσυνδεδεμένος από τα στοιχεία με τα οποία έχει ταυτιστεί η μουσική του, δηλαδή την *Τεχνολογία* (η διάδοση μουσικής όπως αυτή του Glass είναι ευθέως ανάλογη με τη διάδοση του ψηφιακού ήχου, στον οποίο χρωστά μεγάλο μέρος της κρυστάλλινης μαγείας της), την *Πολυφωνία* (τα έργα του συνοδεύονται σχεδόν πάντα από οργανικά σύνολα) και την *Εικόνα* (όχι τυχαία, η μουσική του έχει μια κατ' εξοχήν κινηματογραφική αίσθηση).

Πιστεύουμε ότι ο Philip Glass τα κατάφερε περίφημα χωρίς αυτά του τα όπλα, δείχνοντας πόσο κοντά είναι το έργο του στον κόσμο. Και μας άφησε την εικόνα ενός απόλυτα σεμνού και συμπαθέστατου δημιουργού, χωρίς ιδιοτροπίες, που μας αποζημίωσε με το παραπάνω για τις δυόμισι ώρες που τον ακούσαμε.

Νίκος Βρατσάνος

ΑΠΟΧΡΩΣΕΙΣ

Ο Philip Glass επιστρέφει. Τι γίνεται, λοιπόν, όταν συνυπάρχουν ο ηλεκτρισμός της μοντέρνας μουσικής και τα στοιχεία της όπερας;

• **EGBERTO GISMONTI GROUP:** «Música De Sobrevivencia».

Μπορεί να μας σοκάρει με τους ρατσισμούς της, αλλά στην τέχνη τουλάχιστον η Ευρώπη χωράει όλους τους μοναχικούς του κόσμου. Και όλα τα μυστικά της τρυφερότητας... Διά χειρός Egberto Gismonti (πιάνο, κιθάρα, φλάουτο), Nando Carneiro (συνθετήρες), κιθάρα, saxi), Jaques Morelenbaum (τσέλλο), Ζέζα Ασοθμππασο (μπάσο).

★

• **KETIL BJORNSTAD:** «Water Stories».

Πιρουέτες στον πάγο του Βορρά, με ήχους που αλλάζουν τη χημεία του σώματος και τους χτύπους της καρδιάς, εξυγιαίνοντας το νου όμορφα! Μνηθείτε.

★

• **TERJE RYPDALL:** «Q.E.D.».

Πολλούς επηρεάζει, λίγοι τον τιμούν. Κιθαρίστας, ευρωπαϊστής μέχρι κόκκαλο, αφηγητής παραμυθιών ουτοπίας, ταξιδιώτης σ' ένα ηλεκτρισμένο σύμπαν που δίχως να αγνοεί τις διαστάσεις της τζαζ και του ροκ, ανοίγει νέους δρόμους έκφρασης / έκστασης στην «κλασική» μουσική εμπειρία.

Δυο «απρόδλεπτες» συμφωνικές συνθέσεις περιέχει το CD. Με τον Terje Rypdal στη (μυστηριώδους αρμονίας) ηλεκτρική κιθάρα και το Borealis Ensemble στα πρόθυρα avant garde καταληψίας! Ευπρόσδεκτη περιπέτεια (με πολύ ατμόσφαιρα).

• **RALPH TOWNER:** «Open Letter».

Αν είναι δυνατόν να περιμένεις κάτι λιγότερο από «ανοιχτό γράμμα», σε κάθε απόπειρα ενός σαμάνου της (κλασικής και δωδεκάχορδης) κιθάρας να επικοινωνήσει με τον ψυχισμό σου. Εδώ η αμεσότητα είναι φτιαγμένη από την ύλη που γίνονται τα όνειρα. Ίσως γι' αυτό δεν τη χορταίνεις... Αφοπλιστική ομορφιά!

★

• **JOHN ABERCOMBIE, MARC JOH-**

NSON, PETER ERSKINE, JOHN SURMAN: «November».

Φτιάχνουν μια υπέροχη παρέα και σίγουρα «τα βρίσκουν» όμορφα μεταξύ τους. Ο περφεξιονισμός εδώ δεν θίγει στο παραμικρό την αισθαντικότητα μιας σειράς νύξεων υπέρβασης, που απευθύνονται σε μια εποχή ριγμένη στο ψάξιμο της ισορροπίας, της μεταξύ νευρώσης και αδιαφορίας... Από χέρι κερδισμένος είναι τελικά ο ακροατής που ξέρει και τολμά να ταξιδεύει κατά μόνας! Εσείς;

★

• **CHARLES LLOYD:** «The Call

...Εσείς λοιπόν αφήνεστε στο αισθητήριο μιας τέχνης που όσο λιγότερο ρωτά κανείς για τα μυστικά της λειτουργίας της τόσο περισσότερο του χαρίζεται η γοητεία (και η γλώσσα) της ομορφιάς της... Δεν ζητάμε πολλά. Αλλά κι ο Charles Lloyd (τενόρο σαξόφωνο) με το κουαρτέτο του – Bobo Stenson (πιάνο), Anders Jormin (μπάσο), Billy Hart (ντραμς) – δεν μας δίνουν και λίγα...

Χρήστος Τσανάκ

Για τις ψυχές και τις σιάνκες

ΖΥΡΑΝΝΑΣ ΖΑΤΕΛΗ

Και με το φως του λύκου επανέρχονται
Καστανιώτης,
Αθήνα 1993.

Η Ζυράννα Ζατέλη, «η παλιά μας Άννα», όπως τη σύστηνε το 1984 ο Γ. Χρονάς στην έκδοση της *Περσινής αρραβωνιαστικιάς* από τα «Σιγαρέττα», επιβεβαίωσε με το τελευταίο και ογκωδέστατο βιβλίο της – μυθιστόρημα σε δέκα ιστορίες – τις ευτυχείς προβλέψεις που είχαν προκαλέσει οι πρώτες της συλλογές διηγημάτων. Εάν η *Περσινή αρραβωνιαστική* και το *Στην ερημιά με χάρι* πιστοποιούσαν την εξαιρετική μυθοπλαστική της ικανότητα και το ταλέντο της στη δημιουργία ατμόσφαιρας, το *Και με το φως του λύκου επανέρχονται* φέρνει στο φως την αμιγώς μυθιστορηματική της φλέβα μέσα από μια δύσκολη σύνθεση. Η Ζυράννα Ζατέλη, με το βιβλίο της αυτό, εξέπληξε κοινό και κριτική. Διότι, πραγματικά, το μυθιστόρημά της είναι, σε απόλυτες τιμές, υπέρμετρο.

Θα ήταν, βέβαια, άστοχο να μιλήσει κανείς για παρθενογένεση στην περίπτωση του *Και με το φως του λύκου επανέρχονται*. Το παράδοξο, στην πιο ευμενή του εκδοχή αλλά και στην τυπικότερη μορφή του, η δομική αμφισβημία των ιστοριών, ο διάχυτος, πολύμορφος ερωτισμός και η ενορατική παν-σοφία της παιδικής ηλικίας υποστηρίζουν τόσο τις δύο προηγούμενες συλλογές της όσο και το μυθιστόρημά της. Μια πιο προσεκτική ανάγνωση, μάλιστα, ανασύρει από τα διηγήματά της κάποια στοιχεία που επιστρέφουν αυτούσια στο *Και με το φως του λύκου επανέρχονται*, όπως η *Μυγδωνία/Μακεδονία*, η *Φέδρα*, ο *Θεαγένης*, το *τσεκούρι με το μέλι*. Όλα αυτά, απλώς, υπαινίσσονται το χρόνο της δημιουργίας, την πολύπονη διαδικασία της γραφής – μαζί και τις εμμονές της συγγραφέως. Ό,τι, όμως, στις προηγούμενες ιστορίες της αποτελούσε πινελιά, τώρα γίνεται σχέδιο στην τοιχογραφία όχι μιας

εποχής ούτε μιας οικογένειας, μόνο, αλλά του συλλογικού ασυνείδητου μιας ομάδας κι ενός τόπου μέσα στο χρόνο.

Η Ζατέλη διηγείται, σε ένα πρώτο επίπεδο, – διήγηση αφ'εαυτής απολαυστική –, την ιστορία μιας οικογένειας στα τέλη του περασμένου αιώνα στα βόρεια της χώρας μας. Η οικογένεια του πατριάρχη – Χριστόφορου, με τους αμέτρητους κλάδους και τα άπειρα παιδιά ζει τις χαρές και τις λύπες της, διανύει μια διαδρομή μέσα και έξω από την ιστορία, μέσα στις υποσημειώσεις της αφενός και έξω από την επίσημη οδό της αφετέρου. Τα τοπωνύμια αποτελούν φωνητικές επινοήσεις ιδιαιτέρως φορτισμένες με μυθικό περιεχόμενο, οι αναφορές – κλειδιά αποδεικνύονται ανίσχυρες – πέρα από την έλευση του εικοστού αιώνα, ίσως – σε επίπεδο ακριβούς τοποθέτησης της δράσης και αναπαραγωγής ενός ιστορικού πλαισίου. Οι ήρωες δρουν σε ένα κλειστό, πρωτόγονο όσο και πάνσοφο σύμπαν, το οποίο κινούν οι εσώτερες ανθρώπινες δυνάμεις και οι πλέον υπόγειες – και αποτελεσματικότες – κοινωνικές πρακτικές και πανάρχαιες δοξασίες. Η διαδρομή αυτή πραγματοποιείται μέσα από εικόνες, διαστάσεις, ήχους, χρώματα παραμυθιών και θρύλων. Δράστες και δρώμενα χαρακτηρίζονται από την αθωότητα και τη σκληράδα, την αγριάδα των παραμυθιών και στα παραμύθια η ωμότητα δεν τραυματίζει αλλά διαπαιδαγωγεί και προετοιμάζει την τυριμότητα. Στο βιβλίο, το καλό και το κακό σχετικοποιούνται, εντάσσονται στη λογική της εξέλιξης διά των αντιθέσεων, στην ίδια λογική που εντάσσεται ο έρωτας κι ο θάνατος, ο διαρκής πόλεμος που διέπει τον κόσμο. Ο ωραίος *Ησυχίος*, που γι' αυτόν ή εξαιτίας του πέθαναν τόσα κορίτσια ή η *βουδή*, *πλανεύτρα* των παιδιών *Λιλή* δεν μένουν στον αναγνώστη ως «κακοί» αλλά – στη χειρότερη περίπτωση – ως αδύναμοι. Ο θάνατος της μικρής *Ιουλίας* έχει την απλότητα και την ελαφράδα των

αγγέλων αλλά και των φυσικών φαινομένων. Στιχάκια, παροιμίες, μνήμες αποδραματοποιούν ακόμη και τους πιο φριχτούς θανάτους, όπως της *Κλητίας* που καίγεται ζωντανή: ο θάνατος φέρεται να της λέει, *χαριτολογώντας*, την ώρα που την εναγκαλίζεται: «*Ας σε πάρω τώρα εγώ, κι ας βρουν μετά οι άλλοι την αιτία. Ω Κλητία!*».

Τα δουλεμένα στοιχεία της λαϊκής παράδοσης που σημαδεύουν τις περιγραφές αλλά και λειτουργούν ως φόντο στην πλοκή – όταν δεν ενσωματώνονται οργανικά σ' αυτήν, όπως στην περίπτωση των *κουδουνοφόρων* ή της πρώτης *σφαγής* – ενισχύουν την προϊστορική διάσταση του κειμένου, η οποία συμβαδίζει με την έντονη συμβολική του. Μόνο στους λύκους, «*ενέχυρα της μνήμης*», να σταθούμε, αποκτάμε εικόνα της βαθείας δομής του κειμένου, το οποίο φιλοδοξεί να αποτελέσει μάλλον κείμενο μύησης στο μεγαλείο της ζωής, στη θεϊκή απλότητα του πρωταρχικού της πυρήνα: έρωτας / γέννηση – θάνατος. Ο λύκος στις παραδόσεις των λαών είναι ταυτόχρονα ο μυθικός πρόγονος, σύμβολο της ερωτικής επιθυμίας – ειδικά η *λύκαινα* –, θεός του φωτός και ιεροφάντης, αλλά και ψυχοπομπός, ο οδηγητής του θανάτου, το σύμβολο του σκότους. Ο λύκος είναι η μυστηριώδης αντανάκλαση της ύπαρξης. Το μυθιστόρημα κινείται έτσι συνολικά στη μεθόριο του Λόγου και του Α-λογου, εξερευνά το προσωπικό και συλλογικό ασυνείδητο, βαθιά συμβολικό σαν «*χειμωνιάτικο παραμύθι*».

Μια άλλη επιλογή της συγγραφέως αναφέρεται στο επίπεδο της φωνής, του αφηγητή: τα περισσότερα γεγονότα βιώνονται και / ή περιγράφονται από παιδιά, από βουβούς, τρελούς, αλαφροίσκιωτους, μάγισσες ή ανθρώπους που βρίσκονται σε μία εξαιρετική κατάσταση. Τονίζοντας την ιδιαίτερη πλευρά όλων των ηρώων της, φυσική, διανοητική, συναισθηματική, η Ζατέλη δημιουργεί απόλυτα πειστικούς χαρακτήρες, που

Το ρεπερτόριο του χειμώνα (οκτώ θρίλερ), του Γιώργου Μανιώτη (τ. Α', εκδ. Κέδρος, 1993) για την ακρίβεια, οκτώ μεγάλες ιστορίες τρόμου, φρίκης, αγωνίας, μυστηρίου και... μα την αλήθεια, διασκεδαστικά ωραίες και σαρκαστικά ψυχοφθόρες. Αχ αυτός ο Μανιώτης, γράφει διαρκώς τα ίδια και τα ίδια κι όμως η γραφή του τα κάνει όλα να λάμπουν από φρεσκάδα, καθώς η αφήγησή του κατέχει την τέχνη του θεάτρου και οι περιγραφές του την τέχνη της ποίησης. Καλό χειμώνα, λοιπόν...

«*Υπήρξα σπλαχνικός και ελεήμων.*» Ένας είχε πει ότι γεννήθηκα το ίδιο. / Ελεούσα αδιακρίτως τα πλήθη, / έτρεχα στους δρόμους να ελεήσω, / μέχρι που κρυδόμενα σε σκοτεινές παρόδους / μήπως και βρω τον τυχόντα και τον ελεήσω. / Όταν κάποτε στην πυρετώδη αναζήτησή μου / αντιλήφθηκα τον εαυτό μου σ' ένα καθρέφτη, / αυτόματα από την μεγάλη μου λύπη για μένα / έκανα μια ξαφνική κίνηση και αυτοελεήθηκα. / Έβγαζα δεκάρες με το ένα χέρι / και τις πετούσα στο άλλο και τ' ανάπαλιν / άδειαζα για ώρες τις τσέπες μου / τη μια στην άλλη. / Αστείο βέβαια φαίνεται και υπερβολικό, / ίσως για ένα κόσμο χωρίς έλεος. / Συχωρεμένα ναν' τα πεθαμένα σας, / ελεήστε χριστιανοί έναν τρελλό: Άγγελος Φωκάς, *Συμβάντα σαν παραμύθια* (Οι εκδόσεις των Φίλων, 1993).

Φαίνεται πως ο πόλεμος, πηγή δεινών

«Χαράζεις στο δέρμα
μου/σχέδια ναυτικά/τα
δράδια που έρχεσαι/
ντυμένος Ἅγιος
Βασίλης./Ὅμως δεν
έχουμε Πρωτοχρονιά./
Πάνε χρόνια τώρα που
δεν έχουμε./Σε βλέπω να
γδύνεσαι,/να μένεις με
τις χρωματιστές σου
κάλτσες/κι ένα

Τιτίκα Δημητρούλια

Τέτα Παπαδοπούλου

Αλλαγή πορείας

Γιάννης Βαρβέρης **Ο κύριος Φογκ**
Εκδόσεις Ύψιλον
Αθήνα 1993

Παρ' όλο που το μικρό, λιγόστιχο ποίημα, έστω και με τη μια μοναδική εικόνα, με την πυκνωμένη του συγκίνηση και την αποσταγματική του έντονη γεύση, έδωσε θαυμάσιους καρπούς στο δέντρο του παγκόσμιου λυρισμού όλων των εποχών, η μεγάλη ποιητική σύνθεση φαίνεται ότι δεν έπαψε ποτέ να είναι το όνειρο του ποιητή - του όποιου ποιητή. Ίσως, μέσα στην αγωνία και συχνά στην οδύνη της δημιουργίας να εντοπίζει εκεί τη φόρμα όπου μπορεί να απλώσει, χωρίς περιορισμούς, την πολυσπονή σύλληψη· ίσως, ακόμη, να τη θεωρεί προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της ποιητικής του διαδρομής. Στον πειρασμό δεν ενδίδει ο Γιάννης Βαρβέρης, παρά μόνο στο έκτο του ποιητικό βιβλίο, όπου προχωρεί σε μια μεγάλη ποιητική σύνθεση με τον τίτλο «Ο κύριος Φογκ» και με την πρωτοτυπία του διαχωρισμού της σε τριάντα οκτώ μικρά κείμενα.

Φυσικά, η ιδιορρυθμία του έργου δεν περιορίζεται μόνον εκεί. Η

πιο σημαντική της πλευρά εντοπίζεται στην καθολική αναμόρφωση του δάνειου ήρωά του, του κυρίου Φιλέα Φογκ, ο οποίος, αντί -σύμφωνα με το στοίχημα και την επιθυμία του Ιουλίου Βερν- να κάνει το γύρο του κόσμου σε ογδόντα μέρες, μένει καθηλωμένος στην πολυθρόνα, ταξιδεύει νοερά, ενδοσκοπείται επίμονα και παρακολουθεί το ανελέητο παιχνίδι του χρόνου.

Αν με το «Πιάνο θυθού» ο Γιάννης Βαρβέρης επιχειρεί κάποιες θεαματικές και μορφολογικές μετατοπίσεις από το ως τότε έργο του, με το τελευταίο -για την ώρα- βιβλίο, αλλάζοντας ριζικά διάθεση, ανοίγεται σε άλλους ορίζοντες. Εδώ, ο ποιητής δεν λικνίζεται σε μνήμες νοσταλγικές· δεν αφήνεται στην πικρία της διαφθοράς· δεν θρηνεί απελθόντες. Εδώ ο ποιητής στοχάζεται. Η υπαρξιακή του αγωνία τον οδηγεί στο ν' αρπάξει έναν ήρωα, που δημιουργήθηκε για να ταξιδέψει και να αποδείξει ένα φυσικό φαινόμενο και τον καθηλώνει, για να καταδείξει κάποιες καταστάσεις ματαιότητας και τραγικής ειρωνείας. Έτσι, ενώ ο Φιλέας Φογκ του Ι. Βερν ταξιδεύει και κερδίζει το στοίχημα, ο κ. Φογκ του Γ. Βαρβέρη παραμένει

«... αδιάφορος για κάθε μετακίνηση
εραστής

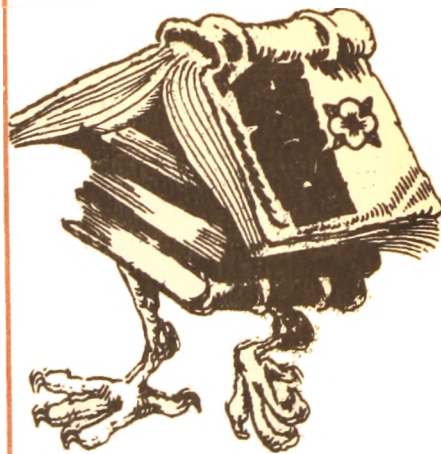
των εξ αρχής χαμένων στοιχημάτων.»

Μπορεί οι λυρικοί κραδασμοί στα προηγούμενα ποιητικά κείμενα του Γιάννη Βαρβέρη να ήσαν εντονότεροι· μπορεί ακόμη, τόσο τα θέματα όσο και η καλλιτεχνική τους πραγμάτωση να έδωσαν στον ποιητή τη θέση που κατέχει σήμερα στα γράμματα, αλλά είναι βέβαιο ότι το αποτέλεσμα αυτής της σύνθεσης θα πρέπει να εγγραφεί στο ενεργητικό του. Η σύλληψή της, η δύναμη που κάνει τα τριάντα οκτώ κομμάτια να φαίνονται σαν αδιάσπαστα μέρη μιας και μοναδικής ενότητας, ο τρόπος χάραξης των υπερρεαλιστικών εικόνων και η ευρηματικότητα είναι στοιχεία που δύσκολα συναντάει κανείς σε τέτοιου είδους εγχειρήματα. Ίσως, εκείνο που δεν κατόρθωσε ο ποιητής είναι να κρατήσει στην ίδια στάθμη, στην ίδια ποιότητα τα κομμάτια που απαρτίζουν το έργο, κάτι που άλλωστε είναι σπάνιο να βρει κανείς στις εκτεταμένες συνθέσεις. Το βέβαιο είναι ότι κλείνοντας το βιβλίο, μένεις για αρκετή ώρα θυθισμένος στην ατμόσφαιρα των τελευταίων στίχων:

«... Έτσι τότε πλησίασα
και τον τύλιξα με άλλα μου σύννεφα

τον Φιλέα που δεν ήταν παρά
λίγη ομίχλη σε μια πολυθρόνα.»

Τάκης Μενδράκος

μικροσκοπικό μαχαίρι/
στα δόντια./Το
κατευθύνεις στην καρδιά
μου/μ' εκείνο το μαλακό/
αγιορείτικό σου
χαμόγελο./Παίρνω τους
δρόμους να σωθώ./αλλά
γρήγορα ξαναγυρίζω./
Τότε με έκπληξη/
διαπιστώνω ότι λείπεις./
Ή μάλλον ότι ποτέ δεν
ήρθες./Οφθαλμαπάτη
ήταν.». Έλενα
Χουζούρη, *Οι τρυφεροί
άντρες* (εκδ. Κέδρος,
1993).

ο χαρτοκόπτης

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Claude Hagège

Η ΠΝΟΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Δρόμοι και πεπρωμένα των γλωσσών
και των διαλέκτων της Ευρώπης

Ο Hagège, ένας από τους σπουδαιότερους γλωσσολόγους του κόσμου, είναι καθηγητής στο Collège de France. Το παρόν βιβλίο κυκλοφόρησε στη Γαλλία τα μέσα του 1992 και αναφέρεται στην γλωσσική ταυτότητα της Ευρώπης. Περιγράφει τη συγκλονιστική περιπέτεια των ευρωπαϊκών γλωσσών, που συχνά γίνονται κίνητρα εθνικιστικών και πολιτιστικών συγκρούσεων. Παρουσιάζει την ποικιλομορφία τους και προβάλλει τις προσδοκίες για τη διατήρησή της. Εναντιώνεται στην προοπτική της μονογλωσσίας και θεωρεί πως στο πεπρωμένο της Ευρώπης ανταποκρίνεται το συνεχές άνοιγμα στην γλωσσική και πολιτιστική πολλαπλότητα.

● «... γλωσσική ποικιλία και όχι μοναδικότητα. Για την Ευρώπη, αυτό είναι ταυτόχρονα το μήνυμα του παρελθόντος και το κάλεσμα του μέλλοντος. Αυτό είναι και η πρόταση του παρόντος βιβλίου...»

Le Monde

Σελ. 335, 3.900 δρχ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΟΠΤΡΟ

Ισαύρων 10 & Δαφνομήλη, 114 71 Αθήνα, Τηλ.: 3643272, Fax: 3641864

Αν δεν είσαστε ακόμα
ανάμεσα στις χιλιάδες
αναγνώστες που
διάβασαν τα βιβλία της

ΜΑΙΡΗ ΓΟΥΕΜΠ

Τώρα στις γιορτές
ζητείστε από τον
βιβλιοπώλη σας:

ΤΟ ΑΚΡΙΒΟ ΦΑΡΜΑΚΙ

(μυθιστόρημα)

Η ΑΛΕΠΟΥΔΙΤΣΑ

(μυθιστόρημα)

ΕΠΤΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΜΥΣΤΙΚΟ

(μυθιστόρημα)

...Θα σας μείνουν
αξέχαστα

Εκδόσεις Νεφέλη
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80
ΤΗΛ.: 3607744 - 3639962

Υπολογισμοί, προϋπολογισμοί, απολογισμοί

Τα θέατρα έκαναν τους υπολογισμούς τους και οι προϋπολογισμοί τους δεν τους έβγαιναν. Οι άνθρωποι τους ήξεραν καλά ότι το κράτος, στο δικό του προϋπολογισμό, δεν θα έδινε παρά ψίχουλα στην τέχνη τους. Θέλοντας στον απολογισμό τους να μην είναι τραγικά μέσα, ούτε ως προς το καλλιτεχνικό μέρος της δουλειάς τους ούτε βεβαίως ως προς το οικονομικό, αποδέχθηκαν τη χορηγία του ομίλου επιχειρήσεων Μαρινόπουλος, που ανερχόταν σε 30 εκατομμύρια και μοιράστηκε σε θιάσους καθ' υπόδειξιν του (και μικρού Μήτσου αποκαλούμενου) Λάκη Λαζόπουλου.

Ο Μαρινόπουλος, στο δικό του προϋπολογισμό, έκρινε ότι μπορεί να έχει διαφημιστικές προσόδους χωρίς κατ' ανάγκη να καταφύγει στους παραδοσιακούς διαφημιστικούς τρόπους. Αρκούσε να εκμεταλλευθεί τους υπάρχοντες νόμους που δίνουν φοροαπαλλαγές στους σύγχρονους μαικήνες, να συμβουλευτεί το λογιστήριο για να του υπολογίσει κέρδη και ζημίες και, όταν αποφάσιζε να εμφανιστεί ως φιλότεχνος, να έχει και έναν κράχτη του μεγέθους ενός Λαζόπουλου, ιδιαίτερα λαοφιλούς στο τηλεορασόπληκτο πλήθος, που άλλωστε δίνει και τη διαφημιστική διάσταση στο εγχείρημα.

Ασφαλής μέθοδος, ώστε, την ώρα του λογαριασμού, όλοι να είναι ευχαριστημένοι. Οι θιασάρχες, ο Μαρινόπουλος, ο Λαζόπουλος... Και με την άδεια της αστυνομίας, που λέγανε παλιότερα.

Και όλα θα πήγαιναν ρολόι αν, λίγο πριν το λογαριασμό, δεν έβγαине στις εφημερίδες μια πολύ ενδιαφέρουσα επιστολή. Την υπέγραφαν οι εργαζόμενοι στη ΦΑΜΑΡ του ομίλου Μαρινόπουλου, οι οποίοι, απλώς, περιέγραφαν τις συνθήκες της εργασίας τους, μ' έναν τρόπο πρωτοφανή για την κουλτούρα του εργατικού κινήματος, είναι αλήθεια. Χωρίς κραυγές και αφορισμούς για το δίκιο του εργάτη, χωρίς να φέρνουν τους εαυτούς τους σε αντιπαλότητα με τους καλλιτέχνες (εργάτες σε άλλο τομέα της παραγωγής, κατ' ουσίαν) που αποδέχθηκαν τη ζωτική γι' αυτούς επιχορήγηση, απλώς παρέθεταν την εμπειρία τους. Τρομακτική, για τα δεδομένα πολλών άλλων εργαζομένων, που αντιμετωπίζουν την αλλοτρίωση ως απλό πολιτιστικό φαινόμενο. Τι για υπερωρίες αναγκαστικές, τι για τρομοκρατία με ψυχολογικές προεκτάσεις, τι για χρονοδιακόπτες στην τουαλέτα προκειμένου να μη λείψουν από την παραγωγή μίλησαν. Τότε μόνο εξέφρασαν ένα παράπονο: πώς ο Λαζόπουλος, ένας μικρός Μήτσος, μεσολάβησε για διαφημιστικά οφέλη τόσο του ιδίου όσο και των εργοδοτών τους σε μια πράξη χορηγίας, τη σπουδαιότητα της οποίας, ωστόσο, στιγμή δεν αμφισβήτησαν.

Ο στόχος τους ήταν προφανής. Στη δράση κολλάει το σίδερο. Με το διάδημά τους, οι εργάτες σκέφτηκαν ότι μπορούν να καλυτερέψουν ουσιαστικά τη συνθήκη εργασίας τους. Αντί να υιοθετήσουν παραδοσιακές πρακτικές, που θα πήγαιναν στο μέλλον τις διεκδικήσεις τους χάριν των πάγιων στρατηγικών του εργατικού κινήματος, προτίμησαν να συμπεριφερθούν ως πολίτες που διεκδικούν εδώ και τώρα, στη συνθήκη που διαμορφώνει η κοινωνία των ΜΜΕ. Και καλά έκαναν. Ε, με μια τέτοια πρακτική, απλώς, ήταν μοιραίο να αποκαλυφθούν τα πραγματικά κίνητρα των εργοδοτών τους και του τηλεοπτικού αστέρα, που διαμεσολαβεί ανάμεσα στους κεφαλαιούχους χορηγούς και στους καλλιτέχνες.

Σπουδαίο πράγμα, οι εργαζόμενοι σήμερα να μην πιπιλάνε το δάχτυλο. Σπουδαίο, αντί να ηθικολογούν και να κραυγάζουν, να υιοθετούν αποτελεσματικούς τρόπους παρέμβασης.

Αυτό ακριβώς εξαγρίωσε τον κύριο Λαζόπουλο. Μαθημένος από τα ΜΜΕ να τον χαϊδεύουν, ξαφνικά φαίνεται να μην μπορεί να αντέξει τον ψόγο για την υστεροβουλία που, σε πολλές περιπτώσεις κάνει τους ανθρώπους των Μέσων να επιζητούν τη διαφοροποίηση προς τη μεριά της «προοδευτικότητας» εκ του ασφαλούς, χάριν του «ίματζ» τους. Και βγήκε στις εφημερίδες και κατακεραύνωσε τους εργαζόμενους, διότι, λέει, δεν είναι αυτός υποχρεωμένος να ξέρει τις συνθήκες εργασίας τους. Άλλο πράγμα η «αλλοτρίωση» κι άλλο η ενασχόληση με «ευγενή» αθλήματα, όπως η τέχνη. Καθένας στο πόστο του, καθένας στην κόλασή του...

Ίσως να 'ναι κι έτσι, για τον οποιονδήποτε. Δεν είναι έτσι, σίγουρα, όμως, για τον μαϊντανό των ΜΜΕ, που θεωρεί υποχρέωσή του και αρμοδιότητά του να κατακεραυνώνει επί του πολιτικού τους πάντες. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνεται πάντα εκ του ασφαλούς, δεν το καταλαβαίνει;

Θα έπρεπε να το καταλαβαίνει. Προσφερόμενος από τα κανάλια στην οικονομική συσκευασία των δέκα μικρών Μήτσων σε έναν, θα έπρεπε να μπορεί ανά πάσα στιγμή να μπαίνει στη θέση των χιλιάδων μικρών Μήτσων που, υποτίθεται, εκπροσωπεί. Η «προοδευτικότητα» εκ του ασφαλούς θα 'πρεπε να τον έχει διδάξει ότι, όταν κάποιος καταστρώνει προϋπολογισμούς, ενδέχεται κάποια στιγμή να κληθεί να αντιμετωπίσει το βαρύ κόστος της «λυπητερός». Ας μην το κάνει, αυτό τουλάχιστον, ως πτωχαλαζών...

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΗΛΙΑ
ΚΑΝΕΛΛΗ

Νέες Έκδόσεις

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΥΤΕΡΠΗ ΑΡΑΟΥΖΟΥ, Αίχμάλωτος
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ύπόθεση μπέστ σέλλερ
ΜΑΡΙΑ ΓΑΒΑΛΑ, Ή ύπηρέτρια των αγγέλων
ΑΘΗΝΑ ΚΑΚΟΥΡΗ, Ή σπορά του ανέμου
Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ, Άνέκδοτα νεανικά κείμενα
ΑΓΓΕΛΑ ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ, Έκδρομές με τις φίλες
Ν. Κ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ, Ο ξένος μου ό Θεμιστοκλής
Ν. Κ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ, Άρτάβαζος ό Πέρσης
Γ. Ν. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Ίστορία μιάς άνοχύρωτης νιότης
ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΡΔΕΛΗΣ, Ο άσάλευτος ταξιδιώτης:
Τά παιδικά χρόνια του Κωστή Παλαμά
ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, Ή πρώτη εμφάνιση
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΤΟΚΟΛΛΗΣ, Οιδιπόδειο '46 -'47
ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗΣ, Ο τρόμος του ύπαλλήλου

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΑΤΓΟΥΝΤ, Μάτι γάτας (μτφ. Ν.Κ.)
ΦΡΑΝΤΣ ΒΕΡΦΕΛ, Οί σαράντα μέρες του Μουζά
Ντάγκ (Γ' τόμος, μτφ. Άγγ. Παρθένης)
ΑΛΛΕΝ ΓΚΙΝΣΜΠΕΡΓΚ, Ήμερολόγια (μτφ. Σπ.
Μεϊμάρης)
ΧΕΡΜΑΝ ΜΕΛΒΙΛ, Μπίλλυ Μπάντ, και άλλες ίστορίες
(μτφ. Ν. Παπαγιάννη)
ΤΟΜΑΣ ΜΠΕΡΝΧΑΡΤ, Μπετόν (μτφ. Άλέξανδρος
Ίσαρης)
ΕΡΡΙΚΟΣ ΜΥΡΖΕ, Σκηνές μποέμικης ζωής (μτφ. Κ.Θ.
Παπαλεξάνδρου)
ΝΤΟΝ ΝΤΕΛΙΛΛΟ, Όνόματα (μτφ. Ν. Παπαγιάννη)
ΜΙΛΟΡΑΝΤ ΠΑΒΙΤΣ, Ή έσωτερική πλευρά του ανέμου
(μτφ. Γκάγκα Ρόσιτς)
ΣΑΣΑ ΣΟΚΟΛΩΦ, Σχολή ήλιθίων (μτφ. Τατιάνα Ντίκο)
ΓΚΡΑΧΑΜ ΣΟΥΪΦΤ, Ο καταστηματοάρχης (μτφ.
Έρρίκος Μπελιές)
ΣΤΑΝΤΑΛ, Οί Τσέντσι (μτφ. Πέτρος Χάρης)
ΒΙΝΤΟΣΑΒ ΣΤΕΒΑΝΟΒΙΤΣ, Ή νήσος των Βαλκανίων
(μτφ. Γκάγκα Ρόσιτς)
ΑΝΤΟΝΙΟ ΤΑΜΠΟΥΚΙ, Ο μαύρος άγγελος (μτφ. Τότα
Κονδερτίνο)
ΛΕΩΝ ΤΟΛΣΤΟΪ, Τά παιδικά και έφηβικά χρόνια (μτφ.
Βασίλης Ντινόπουλος)
ΜΙΣΕΛ ΤΟΥΡΝΙΕ, Ή χρυσή σταγόνα (μτφ. Λήδα
Παλλαντίου)
ΠΑΤΡΙΚ ΛΗ ΦΕΡΜΟΡ, Τά βιολιά του Σαίν Ζάκ (μτφ.
Μαίρη Βοσταντζή)
ΟΥΓΟ ΦΟΝ ΧΟΦΜΑΝΣΤΑΛ, Τό παραμύθι της 672ης
νύχτας (μτφ. Άλ. Σινιόσογλου)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΜΙΣΜΑΓΙΑ, Άνθολόγιο φαναριώτικης ποίησης, (έπιμ.
Άντεια Φραντζή)
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ, Ποιήματα, (έπιμ. Άλόη Σιδέρη)
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ, Τά ποιήματα, (έπιμ. Άγορή
Γκρέκου)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ / ΙΣΤΟΡΙΑ / ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΑΣΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ, Άπό τόν έαυτό μας στους άλλους
ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΒΛΑΣΤΟΣ, Σωκράτης: Είρωνευτής και ήθικός
φιλόσοφος, (μτφ. Παύλος Καλλιγής)
ΡΟΜΑΝ ΓΙΑΚΟΜΠΣΟΝ, Κείμενα για την ποιητική, τή
λογοτεχνία, τή μετάφραση (μτφ. Άρης
Μπερλής)
ΧΑΝΣ - ΡΟΜΠΕΡΤ ΓΙΑΟΥΣ, Ή ίστορία της λογοτεχνίας ως
πρόκληση για τίς γραμματολογικές σπουδές
(μτφ. Μ. Πεχλιδάνος)
ΜΙΣΕΛ ΓΚΕΡΕΝ, Τί είναι έργο; (μτφ. Βαγγέλης
Μπιτσώρης)
F.M. CORNFORD, Άκαδημαϊκή μικροκοσμογραφία (μτφ.
Παύλος Καλλιγής)
ΖΑΝ - ΡΕΝΕ ΛΑΝΤΜΙΡΑΛ, Μεταφράζοντας: Θεωρήματα
για την μετάφραση (μτφ. Α. Καραδασίλης)
ΑΝΡΙ ΜΕΣΟΝΝΙΚ, Ποιητική της μετάφρασης (μτφ. Λίζυ
Τσιριμώκου)
ΖΩΡΖ ΜΟΥΝΕΝ, Οί ώραϊες άπιστες (μτφ. Άντα
Κλαμπατσέα)
ΕΤΙΕΝ ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ, Ο Σπινόζα και ή πολιτική (έπιμ. Γ.
Βώκος)
ΝΤΕΝΙ ΝΤΙΝΤΕΡΟ, Δοκίμια για την τέχνη και την
αίσθητική (μτφ. Κλαίρη Μιτσοτάκη)
C. PIAULT, Μ. ΜΑΡΟΠΟΥΛΟΥ (έπιμ.), Οίκογένεια
και άγαθά στην Έλλάδα και στην Κύπρο
(συλλογικό έργο)
ΒΕΛΙΜΙΡ ΧΛΕΜΠΝΙΚΩΦ, Ζαούμ: Διακηρύξεις, στοχασμοί,
δράματα (μτφ. Μίλτος Φραγκόπουλος)

MARTYRIES

ΛΑΙΡΝΤ ΑΡΤΣΕΡ, Βαλκανικό ήμερολόγιο, 1934 - 1941
(μτφ. Β. και Άλ. Κωνσταντίνου)
ΖΑΝ ΖΙΓΚΛΕΡ, Ή Έλβετία ξεπλένει καλύτερα (μτφ.
Ριχάρδος Σωμερίτης)
ΚΟΡΙΝΝΑ ΚΑΝΟΥΤΑ, Τρία χρόνια στή Βιέννη:
Άπομνημονεύματα Έλληνίδος φοιτητριάς
ΦΑΤΙΜΑ ΜΕΕΡ, Πιό ψηλά από την έλπίδα: Ή βιογραφία
του Νέλσον Μαντέλα (μτφ. Άλ. Παπαθανασο-
πούλου)
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΙΝΙΩΤΑΚΙΣ, Άτομικόν ήμερολόγιον:
Μικρασία, 1919 - 1922 (έπιμ. Ν.Α. Καβδαδίας)
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΟΡΤΟΝ, Ή μάστιγα της Άσίας (έπιμ., μτφ.
Βάνα Σολομωνίδου)

Β Ι Β Λ Ι Ο Π Ω Λ Ε Ι Ο Ν Τ Η Σ « Ε Σ Τ Ι Α Σ »

ΑΘΗΝΑ

ΣΟΛΩΝΟΣ 60 - 106 72
Τηλ.: 361.5077, 363.7324

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΚΩΝ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ 14 - ΤΤ 101
Τηλ.: (003572) 467.558

